Evropská unie
Evropský sociální fond
Operační program Zaměstnanost

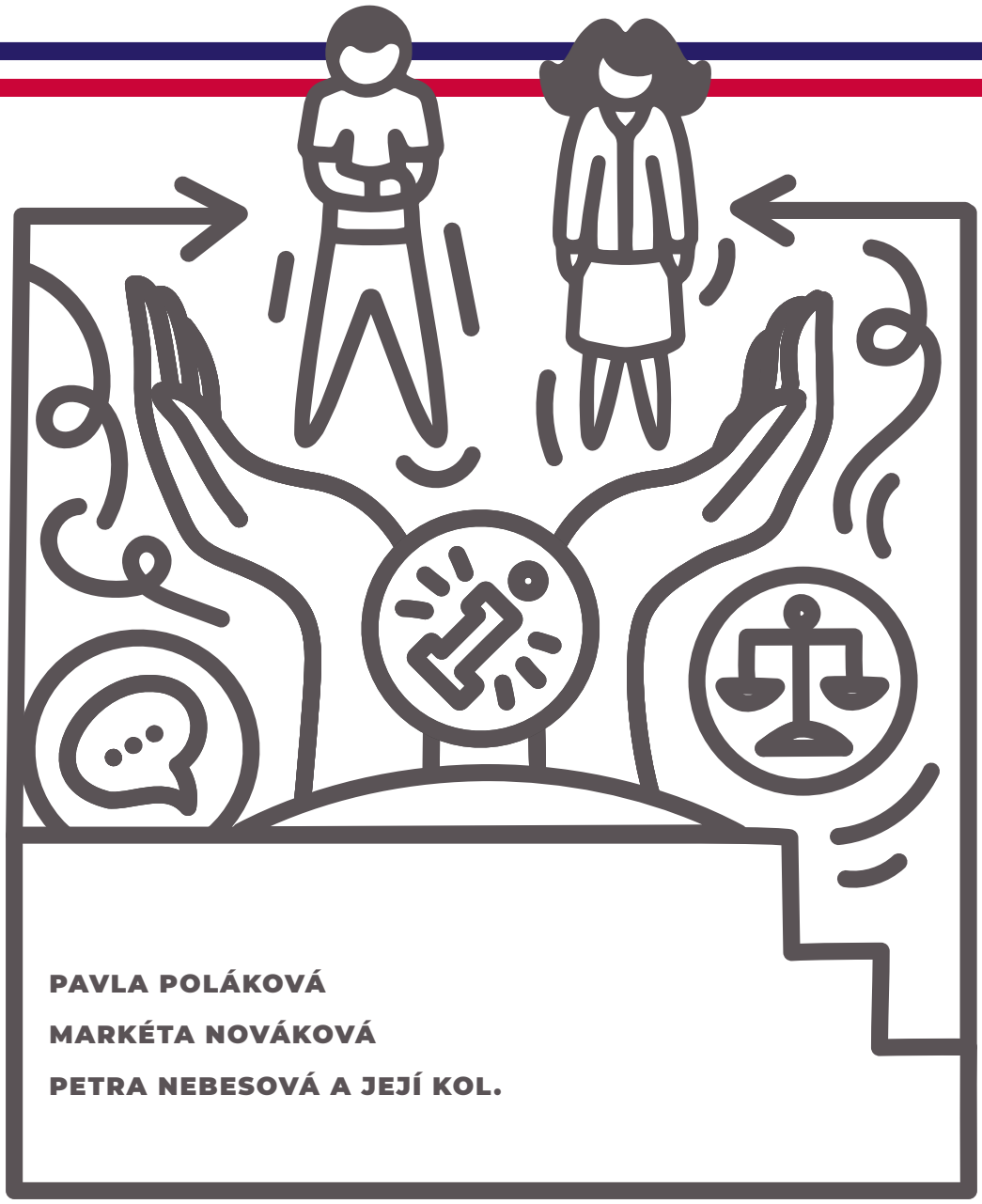
COCHEM.CZ

Centrum sociálních služeb Praha

METODIKA EDUKACE RODIČŮ

— psycho-sociálně-právní —

PORADENSTVÍ

PAVLA POLÁKOVÁ
MARKÉTA NOVÁKOVÁ
PETRA NEBESOVÁ A JEJÍ KOL.

STANDARDIZACE EDUKACE RODIČŮ V ROZVODU V PORADNĚ CSS PRAHA
REGISTRAČNÍ ČÍSLO: CZ.03.2.X/0.0/0.0/20_139/0017167

ILUSTRATIONS © NINA SERENI 2022

Evropská unie
Evropský sociální fond
Operační program Zaměstnanost

Metodika vznikla v rámci projektu Standardizace edukace rodičů v rozvodu v poradně CSS Praha, reg. č.: CZ.03.2.X/0.0/0.0/20_139/0017167.

Autorky: Pavla Poláková, Markéta Nováková, Petra Nebesová a její kol.

Ilustrace: Nina Sereni

Sazba a grafická úprava: Bc. Lenka Havrlantová

Centrum sociálních služeb Praha

IČ 70878277
Žilinská 2769/2, Praha 4
222 581 290
cssp@csspraha.cz
www.csspraha.cz

Cochem.cz, z.s.

IČ 03718310
Rybalkova 336/49, 101 00 Praha 10 - Vršovice
+420 607 723 436
marketa.novakova@cochem.cz
www.cochem.cz

OBSAH

CÍL METODIKY 6

EDUKACE 7

Definice edukace 7

Smysl edukace 8

Cíl edukace 9

Limity edukace 9

PRINCIPY V PŘÍSTUPU K RODIČŮM 10

ODBORNÁ VÝCHODISKA EDUKACE 12

FORMY EDUKACE 14

Základní edukace 14
- Skupinová základní edukace 15
- Individuální základní edukace 15

Navazující edukace 15
- Průběh navazující edukace 16
- Výstupy z navazující edukace 18
  - Dohoda na další spolupráci na základě nové „zakázky“ 18
  - Podpora rodičů při sepisování společných návrhů na úpravu péče a výživy k nezletilým dětem 21
  - Podpora rodičů při uzavírání dohod 23
  - Podpora rodičů při vypracování rodičovského plánu 24
  - Zpráva o průběhu spolupráce 26

MLČENLIVOST 29

OBSAH EDUKACE 31

Rozvíjení vztahu dítě-rodič (nejen) po rozchodu rodičů 32

Potřeby dětí v situaci rozpadu rodiny 33
- Informace 34
- Vysvětlování a jasný postoj 34
- Oboustranně dovolený a podporovaný vztah s oběma rodiči 34
- Jistota a stabilita 36
- Výhled do budoucna 36
- Zájem a ohledy 36
- Respekt mezi rodiči 37

Prožívání dětí a reakce dětí na rozchod rodičů ... 37
Děti předškolního věku (do 6 let věku) ... 37
Děti mladšího školního věku (6–10 let) ... 38
Děti staršího školního věku (10–12 let) ... 38
Děti v pubertě a adolescenti (cca od 12 let) ... 39

Dopady nezvládnutého rodičovského konfliktu na dítě ... 41

Informování dětí o rozvodu či rozchodu rodičů ... 42
Tipy pro rodiče, jak mluvit s dětmi o rozvodu ... 42

Hledání řešení skrze naplňování potřeb svého dítěte ... 44

Rodičovská odpovědnost ... 46

Formy péče o dítě po rozpadu vztahu rodičů ... 50
Společná péče ... 51
Střídavá péče ... 51
Péče jednoho z rodičů ... 52

Výživné ... 53
Výživné ve střídavé péči ... 55

Sociální dávky a další výhody spojené s péčí o děti ... 55

Náležitosti návrhů na úpravu poměrů nezletilých dětí po rozpadu vztahu jejich rodičů ... 57

Průběh soudního řízení o úpravu poměrů nezletilého dítěte ... 57

Role jednotlivých subjektů zapojených do řešení situací spojených s rozpadem soužití rodičů ... 60

Postavení dítěte a jeho zastupování v soudních řízeních, které se týkají jeho zájmů ... 61

Práva dítěte v rámci probíhajícího soudního řízení, informování dítěte, slyšení dítěte u soudu jako součást participace, doprovázení dítěte ... 63
Doprovázení dítěte ... 64
Právo dostávat informace ... 65
Slyšení dítěte ... 65

Rozvod manželství, principy vypořádání společného jmění manželů ... 66

Interdisciplinární spolupráce ... 68
Cochemská praxe ... 68
Dohoda o spolupráci ... 69
Cíl spolupráce ... 69
Subjekty interdisciplinární spolupráce ... 70
Postup ... 70
Principy spolupráce ... 71
Otevřená komunikace ... 71
Win-win ... 71
Příklad postupu interdisciplinární spolupráce v obvodu Okresního soudu v Novém Jičíně ... 71

EDUKAČNÍ MATERIÁLY 74

Nástroje pro poskytovatele edukace 74
Prezentace edukace pro rodiče 74
Motivační leták 74
Infografika – Proces edukace 76
Infografika – Průchod rodiče službou 77
Edukační karty 78

Materiály pro rodiče a děti 94

KAZUISTIKA A VYUŽITÍ POMŮCEK A TECHNIK Z PROJEKTU EDUKACE RODIČŮ 95

PŘÍLOHY K METODICE 115

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY 178

Legenda k barevnému značení

Metodická linka

Citace

Zkušenosti, rady, tipy, důležitá shrnutí

Právo, paragrafy

CÍL METODIKY

Metodika slouží jako **výukový a metodický materiál pro pracovníky, kteří poskytují odborné sociální poradenství** rodičům (nezletilých dětí), kteří řeší situace spojené s rozpadem jejich soužití, zejména nastavení péče o děti, popř. další záležitosti pro dítě významné, na kterých se nedokážou po rozchodu dohodnout.

Cílem je poskytnout pracovníkům poraden standardizovaný nástroj práce s danou cílovou skupinou. Metodika zpracovává obsah a formu (skupinovou, individuální) **základní a navazující edukace rodičů.**

EDUKACE

Edukaci, myšleno edukaci rodičů v situaci rozpadu vztahu a hledání řešení při nastavení péče o společné dítě/děti, lze vnímat dvojím způsobem. Jednak jako více či méně **koordinovaný postup zainteresovaných institucí** (soudu, OSPOD, poskytovatelů odborné pomoci, advokátů…) při práci s rodiči v rozpadu soužití nebo jako **standardizovanou službu poskytovanou poskytovatelem odborné pomoci**.

V průběhu opatrovnického řízení nebo mimosoudního řešení dochází (postupně) k:

- **předávání základních (obecných) informací;**
- **podpoře rodičů ve smyslu identifikace potřeb a hledání skutečného zájmu jejich dětí;**
- **podpoře rodičů v přizpůsobení a modifikaci vlastního chování a cílů potřebám a zájmům jejich dětí.**

Délku a průběh edukačního procesu určují do velké míry rodiče a jejich schopnost se domlouvat. Některým stačí základní informace, někteří potřebují větší podporu a delší doprovázení.

V této metodice je pak zpracován obsah a rozsah edukace jako standardizované služby poskytované Poradnami pro rodinu, manželství a mezilidské vztahy v rámci Centra sociálních služeb v Praze. Touto službou je zároveň naplňována preventivní složka sociální práce v poradně s cílovou skupinou rodin (rodičů a jejich dětí), které prochází rozpadem vztahu rodičů a hledají řešení nastavení péče o nezletilé děti vyrůstajících v těchto rodinách.

Definice edukace

Edukací je myšleno poskytování **odborného psycho-sociálně-právního poradenství rodičům**, kteří řeší situace spojené s rozpadem soužití, zejména nastavení péče o nezletilé děti, popř. další záležitosti pro dítě významné, na kterých se nedokážou v danou chvíli dohodnout. V procesu edukace je rodičům poskytnuta podpora při nastavení pravidel komunikace a domlouvání konkrétních záležitostí týkajících se jejich dítěte s využitím edukačních materiálů (např. letáku pro rodiče, děti, rodičovského plánu).

Edukace rodičů je součástí rodinného poradenství. Rodinné poradenství poskytuje psychologické, psychosociální a sociálněprávní poradenství jednotlivcům, partnerským párům, snoubencům, manželům a rodinám, které se nacházejí v náročném životním období. V situacích rozpadu soužití rodičů nezletilých dětí se pak zaměřuje na podporu smírných řešení nejen při oddělení partnerského páru, ale zejména při hledání budoucího nastavení péče o děti. Důležitou součástí práce je tak podpora uzavírání rodičovských dohod, a to především o výchově dětí a uspořádání vzájemných vztahů v rozvodové či rozchodové situaci. (Presslerová, 2016)

Edukace je poskytována v rámci **rodinného práva soukromého**, tedy **dvěma svéprávným rodičům**, u nichž **nejsou v dané době reálné indicie o narušení rodičovských kompetencí**. Jedná se o řízení **upravující poměry nezletilých dětí dvou svéprávných a plně kompetentních rodičů**, typicky řízení o úpravu péče, výživy, kontaktů dítěte s nerezidenčním rodičem, popř. řízení o věcech pro dítě významných, na kterých se rodiče neshodnou, jako např. volba bydliště, školského zařízení nebo jiná než běžná zdravotní péče.

Poskytování informací a reflexí lze vnímat jako proces podpory/doprovázení rodičů, ve kterém se zapojené instituce snaží rodiče zaměřit na **hledání řešení v nejlepším zájmu jejich dítěte**, a to jak **v rámci soudního řízení, tak i mimosoudního řešení** situace po rozpadu soužití rodičů.

Edukace vychází ze znalostí **práva** (zejména rodinného), **psychologie** (zejména osobnosti, vývojové a sociální psychologie, psychopatologie), **sociologie**, **sociální práce**. Dalšími předpoklady pro práci s rodinami v rozpadu soužití jsou vedle schopnosti **empatie i praktické dovednosti** – komunikační dovednosti založené na využívání mediačních technik, schopnost předat klientovi potřebné informace srozumitelně a s ohledem na jeho aktuální situaci a s respektem k životnímu stylu a hodnotovému systému dané rodiny.

Smysl edukace

Smyslem edukace je včasnou intervencí přispět k deeskalaci rodičovského konfliktu v situacích rozpadu rodin s nezletilými dětmi, a tím **k eliminaci negativních dopadů spojených s rozpadem soužití rodičů na nezletilé děti** žijící v těchto rodinách. Tím nejzávažnějším je pak narušení vztahu dítěte k jednomu či oběma rodičům. A ačkoliv lze obecně konstatovat, že ekvivalentní zapojení rodičů do péče při přetrvávajícím konfliktu rodičů může riziko narušení vztahu dítěte k jednomu z rodičů eliminovat, nelze ze strany zainteresovaných institucí (soudu, OSPOD, poskytovatelů odborné pomoci) rezignovat na snahu o deeskalaci konfliktu a podporu rodičů při hledání smírných řešení.

Jak uvádí Fučík (2020), **konflikty rodičů v souvislosti s rozpadem vztahu existují v mnoha rovinách a eskalují postupně**. Důležitou roli při jejich eskalaci či zvládání hraje i kultura rozvodovosti, která je v zahraničí jiná než v České republice. Každý, kdo se rozvádí, zvažuje strategie, podle nichž se bude chovat. Záleží pak i na tom, **jak je nastavený systém (právní, kulturní)**, ve kterém se rozcházející se rodiče pohybují. Zda je standardní uvažovat o sdíleném rodičovství po rozvodu, popřípadě je běžné, že jsou děti převážně svěřovány do péče jednoho rodiče, zpravidla matky. Systém, který preferuje péči jednoho z rodičů, pak těmto konfliktům nahrává. Konflikty potencují i situace, kdy otcové musí v opatrovnických řízeních dokazovat, že se umí postarat o své vlastní dítě, musí se obhájit. Naproti tomu při svěřování dětí do péče matek k „prověřování“ zpravidla nedochází. U matek se presumuje, že jsou dobrými matkami a péči o své děti zvládají. Absence jednoho rodiče při výchově dítěte je pak institucemi a většinovou společností přijímána lépe než to, že dítě pobývá střídavě v domácnostech obou rodičů.

V praxi se nejčastěji vyskytují **tři typy rodičovských konfliktů** ohledně uspořádání poměrů společného nezletilého dítěte. **První** má svůj primární **zdroj v samotném partnerském vztahu** (dále jen *vztahový konflikt*). Primární zdroj **druhého** typu rodičovského konfliktu můžeme nalézt **v (po)rozvodovém/(po)rozchodovém vypořádání majetkových poměrů** rodičů (dále jen

majetkový konflikt). V obou těchto případech je nezletilé dítě (respektive úprava poměrů k němu) zbraní jednoho rodiče proti druhému. Typické je chování opouštěného rodiče, který se snaží partnera za opuštění potrestat omezením kontaktů s dítětem; nebo „výhružka" některých rodičů střídavou péčí při dělení majetku. **Poslední** typ konfliktu má svůj původ **v odlišném hodnotovém pohledu na různé formy péče** (dále jen *hodnotový konflikt*). Někteří rodiče jsou pod vlivem svého společenského prostředí, populárně „vědeckých" vyjádření odborníků, sdělovacích prostředků aj., bytostně přesvědčeni o (ne)vhodnosti určité formy péče o dítě – zpravidla se jedná o vnitřní přesvědčení matek o nevhodnosti střídavé péče. V praxi se jednotlivé typy rodičovských konfliktů mohou různě prolínat.

Porozumění příčinám konfliktu mezi rodiči, jak ze strany zainteresovaných subjektů, tak i ze strany samotných rodičů, je **klíčové při volbě adekvátní odborné pomoci**. Jednotlivým formám odborné pomoci se budeme podrobněji věnovat v kapitole Navazující edukace.

Cíl edukace

Cílem edukace je, aby rodiče po absolvování edukačního procesu byli schopni nalézt vlastní řešení nastavení péče o děti, na této péči kooperovat a určovat si vlastní mechanismy uzavírání dohod o péči o jejich společné dítě do budoucna. K tomu potřebují nejen dostatek relevantních informací, ale musí jim být poskytnuta podpora v tom, aby takové dohody byli schopni uzavírat. Uzavírat dohody o společném dítěti v takto obtížné situaci, kdy zpravidla jeden z rodičů je iniciátorem rozchodu a druhý v roli „opouštěného", lze jen tehdy, jsou-li **rodiče schopni oddělit partnerskou a rodičovskou rovinu svého vztahu a předřadit potřeby dítěte před vlastní**. *„Chceme po rodičích, aby projevili speciální rodičovskou kompetenci, tj. aby dokázali provést dítě rozpadem jejich vztahu s minimální újmou; aby dokázali oddělit svou rodičovskou roli od partnerství. Není to totiž forma péče, nýbrž konflikt rodičů, co se negativně promítá do života jejich dítěte. Budou-li rodiče nezletilého dítěte v intenzivním konfliktu, žádné soudní rozhodnutí nezajistí, aby dítě dobře prospívalo."*
(Polák, Poláková, 2018, s. 13)

Praxe ukazuje, že edukace rodičů je žádoucí nejen pro rodiče v konfliktu, ale i pro ty, kteří se na úpravě péče a výživy o nezletilé děti bezprostředně po rozchodu/rozvodu dohodnou. V těchto případech **může edukace rodičů působit jako prevence vzniku konfliktů při péči o dítě do budoucna**.

Limity edukace

Je ale potřeba zdůraznit, že **jakákoliv odborná pomoc, tedy i edukace, je limitována tím, zda a jaké kroky jsou rodiče schopni a ochotni udělat v zájmu svých dětí**. Rodiče tak během spolupráce s odborníky zapojenými do řešení rodičovského konfliktu dostanou dostatek informací, jak situaci dítěte zlepšit, avšak to, zda se těmito doporučeními skutečně budou řídit, je pouze na nich samotných.

PRINCIPY V PŘÍSTUPU K RODIČŮM

Celý proces edukace se zaměřuje na práci s rodiči, na posílení jejich rodičovských kompetencí, a to jak na posílení obecných rodičovských kompetencí, tak na speciální rodičovské kompetence provést dítě rozpadem soužití rodičů s minimalizací negativních dopadů na jeho psychické a fyzické zdraví. K tomu je potřeba, aby rodič:

- byl schopen rozlišovat sebe a dítě (opustil mě vs. opustil nás);
- získal vhled do situace;
- zachoval si určitou míru citlivosti;
- byl schopen uznat důležitost druhého rodiče;
- byl schopen řešit problémy;
- byl schopen seberegulace;
- dokázal zaujmout vůči druhému rodiči neutrální pozici a upřednostnil potřeby dítěte před svými vlastními. (Brzobohatý, Cirbusová, 2018)

Rodiče jsou v průběhu edukace **podporováni k vnímání situace perspektivou dětí, k hledání nejlepšího řešení s ohledem na jejich potřeby a zájmy**.

Práce s rodiči musí vycházet z objektivních skutečností, nikoliv z postojů, životních zkušeností či subjektivního hodnotového systému daného pracovníka. Zároveň je potřeba respektovat právo rodiče a dítěte na ochranu rodinného života. Zásadu, že stát má do rodiny ingerovat pouze v nezbytných případech, lze dobře ukázat na příkladu rozhodnutí High Court of England and Wales, Re L (Care: Treshold Criteria) [2007] 1 FLR 2050:

„Společnost musí být ochotná tolerovat velmi různé standardy rodičovství, včetně [rodičovství] excentrického, sotva adekvátního či nekonzistentního. Z toho vyplývá, že děti budou mít nevyhnutelně jak velmi rozdílné zkušenosti se svými rodiči, tak [budou zažívat] nerovné důsledky z toho vyplývající. To znamená, že některé děti budou zažívat znevýhodnění a újmu, zatímco jiné budou prospívat v milující atmosféře bezpečí a emocionální stability. Toto jsou důsledky naší omylné humanity a není úkolem státu ušetřit děti všech důsledků defektního rodičovství. To by jednoduše nebylo jakkoli proveditelné.“ (kulatý stůl MPSV „Role OSPOD jako kolizního opatrovníka dítěte v soudním řízení“, Praha 9. října 2017)

Potřeba edukace rodičů vychází z předpokladu, že jsou to primárně **rodiče**, kdo **jsou odpovědni za budoucí život dítěte** a že **pouze rodiče dokážou fakticky zajistit naplňování potřeb svého dítěte**.

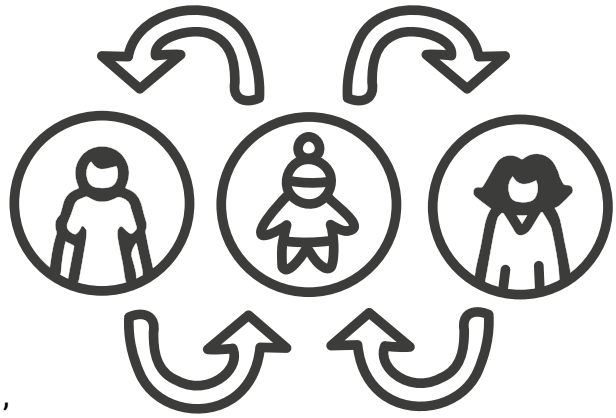
Proces hledání řešení při nastavení péče o děti se **nezaměřuje na porovnávání rodičů a jejich kompetencí**. Je tedy potřeba, aby soud a další zainteresované instituce přistupovaly k rodičům optikou **tzv. nulové hypotézy**. *„**Nulová hypotéza**, ze které vychází soudní znalci při hodnocení rodičovských kompetencí **předpokládá, že výchovné kompetence rodičů jsou pro výchovu daného dítěte dobré a je vhodné**, aby se rodiče na výchově svých dětí podíleli ekvivalentním způsobem. Není proto důvodné posuzovat a popisovat osobnostní vlastnosti rodičů, jestliže o nich nejsou konkrétní pochyby; **dítě potřebuje zažívat rodiče***

***takového jaký je, i jejich rozdílnost**. V této souvislosti je dobré mít na paměti, že neexistuje exaktní vědecká metoda, která by dokázala srovnat kompetence konkrétních rodičů a určit, zda je na základě takového porovnání v uvozovkách lepším rodičem matka nebo otec.“* (Ptáček, 2015)

V rozpadu soužití pak **nezpochybňujeme obecné kompetence rodičů**, tzn. jejich schopnost řádnou péči o své dítě zajistit. Úlohou pomáhajících profesí není „vyrobit“ lepšího rodiče, ale pomoci rodičům dosáhnout (mnohdy křehkého) příměří vyjádřeného právě dohodou o jejich společném dítěti.

Na druhou stranu je potřeba na děti *„…jejichž rodiče se rozcházejí nebo se již rozešli a svými nepřátelskými postoji vůči sobě navzájem, neústupností v řešení vzájemných vztahů, neochotou ke kompromisu při řešení sporů a nerespektování soudních rozhodnutí dětem vědomě či nevědomě ubližují“*, pohlížet jako na děti ohrožené (Novotná, 2016, s. 43). U rodičů, kterým se ani přes poskytnuté intervence nedaří konflikt zmírnit, jsou pak reálné indicie o chybějící specifické kompetenci – schopnosti provést dítě rozpadem soužití bez vážnější újmy. Tímto dochází k překročení pomyslné hranice mezi rodinným právem soukromým a veřejným. Rodinné právo veřejné se pak **zaměřuje na ochranu dětí**, kde rodiče buď chybí či mají **narušené rodičovské kompetence**, typicky rodiče zneužívající návykové látky, soužití rodičů s prvky domácího násilí, ale také rodiče, kterým se dlouhodobě nedaří zvládnout rodičovský konflikt spojený s rozpadem jejich soužití.

V případě potřeby detekce ohrožených dětí lze využít nástroje volně dostupné na webových stránkách *Iniciativy Pro dítě 21* (https://prodite21.cz/). Smyslem této iniciativy, která sdružuje odborníky participující na projednávání a rozhodování případů ohrožených dětí, je zkvalitnění péče poskytované ohroženým dětem a jejich rodinám.

ODBORNÁ VÝCHODISKA EDUKACE

Obsah edukace reflektuje **jednotné principy v přístupu k rodičům a dětem**, které jsou v souladu se **závěry rodinněprávních sympozií** pořádaných Justiční akademií. Sympozia, kterých se účastní soudci okresních a krajských soudů a Nejvyššího a Ústavní soudu, reagují na aktuální problémy rodinného práva. Závěry, které berou v potaz vyjádření předních odborníků z oboru psychologie, sociálních prací a teorie práva, zveřejňuje na svých webových stránkách Nejvyšší soud, formou dobrovolných školení jsou s nimi seznamováni opatrovničtí soudci, jsou doručovány krajským úřadům, jakožto metodickým orgánům OSPOD.

Ve vztahu k nastavení péče o děti po rozpadu vztahu rodičů lze jako stěžejní vnímat **sympozium na téma střídavé péče**[1] (toto téma souvisí s obecným tématem nastavení péče o děti po rozpadu soužití rodičů), kterému předcházela panelová diskuze špičkových českých psychologů a sociologů.

Závěry sympozia jsou následující:

A) Základní potřebou dítěte je mít a rozvíjet vztahy s oběma rodiči. Případné narušení vztahu k jednomu z rodičů je jedním z nejzávažnějších následků rozpadu rodiny.

B) Potřebu dítěte mít a rozvíjet vztah s oběma rodiči po rozpadu jejich svazku zpravidla naplní takové uspořádání poměrů dítěte, při kterém jsou do života dítěte ekvivalentně zapojeni oba rodiče. O tom je vhodné rodiče edukovat.

C) Až na výjimky nemá na duševní zdraví dítěte a jeho další vývoj negativní dopad samotná forma péče, ale především intenzivní konflikt jeho rodičů, zejména ten konflikt, který bezdůvodně směřuje k narušení vazby dítěte k jednomu z nich.

A) Neochota či neschopnost rodičů vzájemně komunikovat, ani jejich partnerský konflikt nejsou apriori kontraindikací střídavé péče. To platí i o nesouhlasu jednoho rodiče se střídavou péčí.

[1] Nejvyšší soud, 3. rodinněprávní sympozium Justiční akademie na téma Střídavá péče. Dostupné z: http://nsoud.cz/judikatura/ns_web.nsf/0/525C1B52645C2CC2C125852200422202/$file/3._sympozium_z%C3%A1v%C4%9Bry_Final.pdf

B) Jsou to primárně rodiče, kdo rozhodují o osudu svého dítěte. Stát je povinen v rámci pozitivního závazku na ochranu rodinného života poskytnout rodičům podporu při deeskalaci rodičovského konfliktu a při snaze o nalezení takové úpravy poměrů k jejich dítěti, která bude v jeho nejlepším zájmu.

C) Interdisciplinární spolupráce zúčastněných subjektů (soudy, orgány sociálněprávní ochrany dětí jako opatrovník, poskytovatelé odborné pomoci) se jeví jako vhodná metoda podpory rodičů při řešení věcí rodinného práva soukromého.

D) Při rozhodování o svěření dítěte do péče soud v rámci zákonných kritérií může zohlednit též, jakým způsobem rodiče přistoupili k doporučené a uložené odborné pomoci; zda po ošetření emocí a proběhlé edukaci dokáží lépe zohlednit zájem dítěte; faktické projevy rodičovských kompetencí zaznamenané před soudem, orgánem sociálně-právní ochrany dětí a poskytovateli odborné pomoci; jak rodiče dodržují zatímní dohody popř. dříve vypracovaný rodičovský plán.

Všechny závěry jsou podrobně odůvodněny, a to i s odkazem na relevantní odbornou literaturu a judikaturu. (Nejvyšší soud, 3. rodinněprávní sympozium Justiční akademie na téma Střídavá péče)

FORMY EDUKACE

Edukace jako standardizovaná služba poskytovaná rodičům, popř. dalším osobám, má jasně vydefinovaný rozsah a obsah.

Pokud edukace probíhá v návaznosti na **interdisciplinární spolupráci**, je dohodnut **jasný a transparentní postup** všech zainteresovaných subjektů. Panuje mezi nimi shoda na tom, kdo a jakým způsobem na rodiče působí. Kromě počtu setkání, obsahu edukace a výstupů ze spolupráce je jasně dáno také načasování intervence.

Tam, kde interdisciplinární spolupráce není, lze alespoň podávat standardně informace na samém začátku řízení nebo lépe před ním a v rámci nějaké další pomoci rodičům v jeho průběhu.

Edukaci můžeme rozdělit na **základní** (skupinovou a individuální) a **navazující**.

Základní edukace

V základní edukaci jde o prvotní **předání ucelených a relevantních informací rodičům**, nejlépe na počátku procesu jejich rozchodu/rozvodu. Jde více o jednostranné předávání informací pracovníkem, který edukaci provádí směrem k rodičům. Při edukaci je vhodné dodržet základní rámec i strukturu a dotknout se všech témat, viz Obsah edukace. Edukující pracovník přitom může využít i svých zkušeností a použít konkrétní (anonymizované) příklady ze své praxe či praxe svých kolegů.

Základní edukace může probíhat **dvěma způsoby** – **individuálně**, tzn. jednomu rodičovskému páru, či **skupinově**, tzn. pro více rodičů, přičemž u této formy edukace není, narozdíl od individuální, nezbytné, aby byla poskytovaná oběma rodičům současně. Obě formy poskytování základní edukace mají své výhody i limity, přičemž rozhodnutí o formě je často vedeno místními podmínkami.

Bez ohledu na zvolenou formu je pak důležitá **transparentnost**, a to jak pro rodiče, tak i pro zainteresované subjekty. Rodiče se mohou účastnit edukace u poskytovatele odborné pomoci na základě vlastního rozhodnutí nebo je jim účast doporučena nebo uložena soudem (formou usnesení či přípisem), případně OSPOD v návaznosti na probíhající řízení o úpravě poměrů nezletilého dítěte.

Po absolvování skupinové edukace obdrží účastníci osvědčení o účasti s uvedením termínu a obsahu předávaných témat.

Skupinová základní edukace

Jedná se o **seminář**, během kterého jsou většímu počtu rodičů, příp. dalším osobám v omezeném čase (většinou 60–90 min.) předány obecné informace o tématech souvisejících s řešením situací spojených s rozpadem soužití rodičů nezletilých dětí, viz dále Obsah edukace. Výhodou této formy základní edukace jsou nižší finanční a časové náklady na jeden rodičovský pár. Zároveň se významně snižuje pravděpodobnost narušování průběhu edukace ze strany rodičů (vyprávění „příběhů“ a komentáře rodičů). Ve skupinové edukaci fungují jako účinný korektiv těchto projevů další rodičovské páry. Nevýhodou je, že při skupinové edukaci se nelze zaměřit na podporu konkrétního rodičovského páru v uzavření zatímní či trvalé dohody.

V ČR je skupinová edukace standardně poskytována v soudním regionu Most, Ústí nad Labem a u některých obvodních soudů v Praze, začíná se etablovat i v dalších regionech, např. v Brně nebo v Liberci.

Individuální základní edukace

V České republice se tato forma edukace etablovala zároveň se zaváděním interdisciplinární spolupráce (cochemské praxe), a to u většiny interdisciplinárních týmů. Subjektem, který individuální základní edukaci, tedy **edukaci pro jeden konkrétní rodičovský pár**, v rámci interdisciplinární spolupráce zpravidla poskytuje, je OSPOD. V rámci koordinovaného postupu jsou rodiče soudem vyzváni (buď písemně prostřednictvím usnesení nebo ústně prostřednictvím telefonického hovoru), aby si zpravidla ještě před prvním soudním jednáním, o jehož termínu jsou informováni, sjednali **společnou schůzku s pracovníkem OSPOD**. Výhodou této formy edukace je možnost podpořit rodiče v uzavření zatímní či trvalé dohody o předmětu řízení nebo dalších záležitostech týkajících se jejich společného dítěte. Nevýhodou může být náročnější proces předávání informací těm rodičům, kteří jsou v konfliktu a průběh edukace narušují. V takových případech je těžší udržet časový rámec (zpravidla cca 60 min.) i dodržet penzum předávaných informací.

V případech, kdy rodiče již od počátku provází poskytovatel odborné pomoci, dochází v případě individuální spolupráce s rodičovským párem k přirozenému prolínání základní a navazující edukace, tzn. že se propojují obecná témata předávaná v základní edukaci se situací konkrétního rodičovského páru.

Navazující edukace

Pokračovat v navazující edukaci u poskytovatele odborné pomoci mohou rodiče na základě vlastního rozhodnutí nebo jim může být účast doporučena či uložena soudem, případně OSPOD. Navazující edukace je **vždy individuální, tzn. pro jeden rodičovský pár**.

Služba navazující neboli poradenské edukace má jasně vymezený průběh, rozsah i obsah. Vydefinovaný je počet setkání (zpravidla tři), obsah edukace i výstupy ze spolupráce.

Průběh a obsah návazné edukace je více individuální v závislosti na aktuální situaci dané rodiny. Rodiče jsou za pomoci mediačních technik, s respektem k individuální situaci rodiny,

podporováni v hledání smírných řešení. **Cílem je zplnomocňovat rodiče k převzetí odpovědnosti za rozhodnutí.**

Během edukace jsou rodiče vedeni k vnímání situace perspektivou dítěte. Akcentovány jsou **potřeby dítěte** (v kontextu rozpadu soužití rodičů):

- mít a rozvíjet vztah s oběma rodiči prostřednictvím jejich fyzické a emoční dostupnosti;
- nebýt zatěžováno rodičovským sporem;
- spolupodílet se na rozhodování o svém budoucím životě (naslouchat jeho přáním, nikoliv však přenášet odpovědnost za rozhodnutí dospělých na dítě – typicky *„s kým chceš být“*, *„vyber si“*);
- umožnění „dovoleného vztahu“ k oběma rodičům, prarodičům a dalším blízkým osobám;
- rozvíjení sourozeneckých vazeb (zejména, pokud rodiče plánují rozdělení sourozenců);
- a další, viz 20 přání dítěte.

Průběh navazující edukace

Úvodní setkání (vždy společné s oběma rodiči)

- ☐ Přivítání, vzájemné představení, ocenění rodičů za jejich snahu hledat řešení
- ☐ Poučení o mlčenlivosti poskytovatele odborné pomoci i situacích, za jakých je tato mlčenlivost prolomena (viz Mlčenlivost)
- ☐ Informace o průběhu poskytované odborné pomoci – počet setkání, časový rámec, možné výstupy ze spolupráce
- ☐ Očekávání klientů ve vztahu k poskytované odborné pomoci

  .....

  .....
- ☐ Vyjasnění „společné zakázky“ a to i ve vztahu k soudu/OSPOD

  .....

  .....
- ☐ Ověření aktuální situace v rodině:
  - □ kdy došlo k rozpadu soužití

    .....
  - □ zda je rozpad soužití akceptován oběma rodiči

    .....
  - □ pokud již rodiče žijí odděleně, jak aktuálně pečují o dítě

    .....

- ☐ Ověření, zda rodiče informovali děti o situaci:
  - □ kdo a jakým způsobem

    .....
  - □ zda mají rodiče od dětí informace o tom, co si o situaci myslí

    .....
- ☐ V případě, že děti neinformovali, jsou rodiče vedeni ke vhodným, nejlépe společným, jasným sdělením směrem k dětem:
  - □ o situaci rozchodu i výhledu do budoucna
  - □ zajištění budoucího bydlení
  - □ o realizaci kontaktu s oběma rodiči – kdy k němu bude docházet, jak bude probíhat, jak si budou rodiče děti předávat
  - □ jsou jim předány podpůrné materiály pro děti, které mohou při komunikaci s nimi využít
- ☐ Mapování představ rodičů o řešení situace

  .....

  .....
- ☐ Ověření, zda rodiče při řešení této situace (rodičovské neshody) již v minulosti odbornou pomoc využili a s jakým výsledkem

  .....

  .....
- ☐ V případě, že rodiče aktuálně nemají dohodu o péči o dítě, jsou vedeni k uzavření zatímní dohody o péči (součástí kontakty s oběma rodiči, výživné)

Následná setkání (zpravidla společná, v odůvodněných případech oddělená, první a poslední jsou však vždy společná)

- ☐ edukace rodičů o důležitých tématech spojených s rozpadem soužití a nastavením péče o společné děti
- ☐ v návaznosti na to jsou s rodiči probírány představy budoucího řešení a to tak, aby zohledňovaly nejen potřeby dítěte, ale i možnosti rodičů
- ☐ identifikace sporných bodů, popř. dalších okolností bránících v dohodě, např. komunikační nesoulad rodičů, nezpracovaný partnerský rozchod
- ☐ podpora rodičů v hledání společných řešení

V praxi se může stát, že se na poradnu obrátí pouze jeden z rodičů. V tomto případě je rodič motivován k zapojení druhého rodiče do řešení, a to jeho přizváním ke společné schůzce rodičů s odborným pracovníkem poradny. Poradna může být rodiči na základě jeho žádosti nápomocná s oslovením druhého rodiče. K tomu dochází zpravidla prostřednictvím e-mailu na e-mailovou adresu druhého rodiče, kterou spolupracující rodič poskytne. Na osloveném

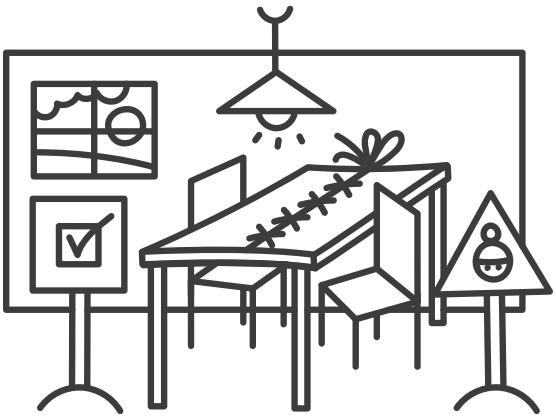
rodiči pak je, zda této nabídky využije. V případě, že jeden z rodičů odmítne spolupráci na řešení situace spojené s rozpadem soužití a nastavením péče o děti, může spolupráce probíhat pouze s jedním z rodičů. Při této spolupráci je však primárně zohledňován zájem a potřeby dítěte.

Výstupy z navazující edukace

- **dohoda o další spolupráci na základě nové „zakázky“** – může probíhat se stávajícím odborníkem, popř. může být do spolupráce zapojena další profese, např. psycholog, mediátor, právník z řad pracovníků poradny či mimo ni
- **podpora rodičů při sepisování společných návrhů na úpravu péče a výživy k nezletilým dětem**
- **podpora rodičů při uzavírání dohod**
  - **předkládaných soudu ke schválení**, které mají parametry výroku soudu, takže může být bez dalšího převzata do soudního rozhodnutí (viz Přílohy k metodice),
  - **mimosoudních zatímních/trvalých dohod, s případným zpětvzetím návrhu.**
- **podpora rodičů při vypracování rodičovského plánu**
- **zpráva o průběhu spolupráce** rodičů s poskytovatelem odborné pomoci – po ukončení spolupráce, zpravidla za situace, kdy nedojde k dohodě rodičů o předmětu řízení; zpráva by měla obsahovat informaci o tom, zda je účelné s rodiči, případně s jedním z nich, dále pracovat

DOHODA NA DALŠÍ SPOLUPRÁCI NA ZÁKLADĚ NOVÉ „ZAKÁZKY“

Rodiče jsou v průběhu edukace seznámeni i s možnostmi využití dalších služeb. V průběhu edukace jsou vždy vedeni k tomu, aby vyhledali odbornou pomoc v případech, kdy na řešení nestačí svými silami. Za tímto účelem by měl mít poskytovatel edukace k dispozici **přehled o dostupných službách, jejich kapacitách, konkrétních intervencích**, které je schopen rodičům nebo rodinám nabízet, a s jakým cílem či výstupem. V rámci interdisciplinární spolupráce často tento přehled poskytovatel získává díky ostatním subjektům zapojeným do spolupráce.

Zakázka mimo edukaci vzniká primárně z potřeb rodičů. Vychází to z přesvědčení, že nezbytným předpokladem toho, aby byla odborná pomoc účinná, musí být **klientova motivace**

ke změně. „Úspěšnost“ odborné pomoci je pak limitována tím, zda a jaké změny jsou rodiče schopni a ochotni (nejen) v zájmu svých dětí udělat. Rodiče tak během spolupráce s odborníky zapojenými do řešení rodičovského konfliktu dostanou dostatek informací, jak mohou svoji situaci či situaci dítěte zlepšit, zda se však těmito doporučeními skutečně budou řídit, je už jen na nich. Jejich proaktivní přístup je v tomto ohledu oceňován jako projev rodičovské kompetence.

V rámci „nové zakázky“ se může jednat o:

- pokračování spolupráce se sociálním pracovníkem (jednou ze zakázek může být práce na rodičovském plánu);
- navázání spolupráce s psychologem (ať již individuálně či společně s druhým rodičem);
- zakázkou může být pomoc při vyrovnání se s rozpadem soužití, obnova funkční rodičovské komunikace;
- mnozí rodiče pak vyhledávají **pomoc primárně pro své děti**.

Do spolupráce může být **se souhlasem obou rodičů zapojeno i dítě**. Důvodem, proč je vyžadován souhlas obou rodičů (v situaci hledání řešení nastavení péče po rozpadu vztahu rodičů), je snaha, aby se situaci dítěte v rodině dále nezhoršovala. V praxi se nezřídka stává, že pokud je do spolupráce dítě zapojeno bez vědomí či souhlasu druhého rodiče, samo zapojení dítěte často potencuje spory rodičů, které pak přímo či nepřímo dítě ovlivňují. Důvody, které rodiče vedou k zapojení dítěte bez souhlasu či vědomí druhého rodiče, mohou být různé, např. snaha rodiče (zpravidla toho, kdo má zájem dítě bez vědomí druhého rodiče do spolupráce zapojit) o manipulaci odborných pracovníků a s tím spojené obavy druhého rodiče, bagatelizace problémů ze strany jednoho rodiče (zpravidla toho, kdo pomoc odmítá).

Obecně lze v situacích rozpadu vztahu rodiny a hledání řešení při nastavení péče o děti, rozvodu manželství či majetkové vyrovnání využít těchto služeb:

- **základní a navazující edukace** (součástí může být podpora klientů při vypracování rodičovského plánu)
- **mediace**
- **spolupráce s psychologem**
  - na řešení orientovaná;
  - krátkodobá/dlouhodobá;
  - individuální/párová/se zapojením dítěte;
  - potřeba s klienty vydefinovat zakázku, tzn. co je cílem spolupráce, zda je možno na tomto cíli a za jakých podmínek pracovat (častou zakázkou je v rámci individuální spolupráce podpora při vyrovnání se s rozpadem soužití, zpracování rozchodu, v rámci párové spolupráce je častou zakázkou podpora klientů v nastavení pravidel rodičovské komunikace, hledání řešení nastavení péče o dítě s ohledem na jeho potřeby);

  - za snahou rodičů o zapojení dítěte do spolupráce jsou pak zpravidla obavy rodičů o aktuální psychické rozpoložení dítěte v souvislosti s rozchodem rodičů či adaptačních obtíží na novou životní situaci.
- **(psycho)terapie**
  - vedená kvalifikovaným odborníkem – psychoterapeutem;
  - individuální/párová/rodinná;
  - krátkodobá (do tří měsíců)/střednědobá/dlouhodobá (nad 6 měsíců).
- **právní služby**
- **specifické služby pro děti**
  - **individuální**, např. interaktivní počítačový program určený pro terapeutickou práci s dítětem **Archipelago**[2], který vyvinula Games4Therapy, s.r.o.;
  - **skupinové**, např. podpora dětí v rozvodové situaci v rámci vrstevnické skupiny – organizace Jak Dál? z.s., která vyvinula kroužek Dětský průvodce světem rozvodu[3];
  - **kombinované programy pro rodiče a děti zároveň** jako např. v programu Dítě v centru zájmu[4], který poskytuje v Brně SPONDEA, z.ú. nebo Rozchodem rodina nekončí[5], kterou v Praze realizují ve spolupráci Aperio, společnost pro zdravé rodičovství, z.s. s Ligou otevřených mužů (LOM)[6]

Vliv na zlepšení situace však nemusí mít jen aktivní zásah z vnějšku, někdy může k řešení situace přispět jen prosté plynutí času bez vnější intervence. Rodičům, zejména pokud soud rozhodl v rozporu s jejich původními představami, čas pomůže si na novou situaci přivyknout, zpracovat změny i samotný rozpad vztahu. V návaznosti na to se pak zpravidla zlepší i komunikace mezi rodiči, což se dále pozitivně odrazí v jejich spolupráci při péči o společné dítě.

V odůvodněných případech je rodičům poskytnuta podpora **při realizaci kontaktů nerezidenčního rodiče s dítětem**. Podmínkou je zapojení obou rodičů do spolupráce s poradnou. Během spolupráce psychologové/sociální pracovnící podporují rodiče při nastavování kontaktů dítě-rodič s ohledem na aktuální situace v rodině (např. s ohledem na to, jak dlouho nebylo dítě v kontaktu s druhým rodičem). Nezbytným předpokladem práce je, že primárně pečující rodič není v odporu, tzn. že dítě má „dovolený vztah k druhému rodiči". Bez splnění tohoto základní předpokladu není možné na zakázce pracovat. Samotné kontakty jsou pak realizovány ve spolupráci rodiče/dítě/odborný pracovník dle potřeby. Cílem je v předem ohraničeném časovém intervalu/počtu setkání pomoci rodičům v tom, aby byli schopni kontakt dítě-rodič realizovat bez přítomnosti třetí osoby. S rodiči si je potřeba předem vyjasnit účel i podmínky realizace – čas, frekvenci, místo – a to s ohledem na časové možnosti poradny s přihlédnutím k situaci dítěte (např. u školáků ne v době školního vyučování).

[2] https://www.games4therapy.com/produkty/

[3] https://jakdal.eu/pro-deti/krouzek-detsky-pruvodce-rozvodem/

[4] http://ditevcentruzajmu.cz

[5] https://www.aperio.cz/kurzy/rozchodem-rodina-nekonci

[6] https://ilom.cz/kurz/rozchodem-rodina-nekonci/

Pokud je další spolupráce dohodnuta v situaci stále probíhajícího soudního řízení, je s rodiči vhodné probrat postup ve vztahu k soudu. Rodiče mají možnost soud požádat o odročení jednání, přerušení řízení, vzít svůj návrh zpět nebo v řízení pokračovat bez ohledu na probíhající spolupráci.

PODPORA RODIČŮ PŘI SEPISOVÁNÍ SPOLEČNÝCH NÁVRHŮ NA ÚPRAVU PÉČE A VÝŽIVY K NEZLETILÝM DĚTEM

Někteří rodiče se na poskytovatele odborné pomoci obracejí již ve chvíli, kdy zvažují rozchod/rozvod manželství. Zpočátku mají mnohdy jen minimum informací o tom, jak situaci řešit a co je čeká. Součástí edukace se pak stává i sociálně-právní poradenství týkající se soudních řízení o úpravu poměrů nezletilých dětí – náležitosti návrhu, průběh soudního řízení, právní vymezení jednotlivých typů péče atd.

Rodiče by již na počátku měli být edukováni o tom, že podání soudu by se měla soustředit pouze na popis rozhodných skutečností tak, aby dále nedocházelo k eskalaci jejich sporu. Stejně tak by rodiče měli být vedeni k hledání takového řešení nastavení péče, výživy, kontaktů dítěte s nerezidenčním rodičem, které akcentuje potřeby dětí.

Náležitosti návrhu na zahájení řízení:

Žádný zákon nevymezuje, jak má jakékoliv podání k soudu vypadat. Nicméně z každého návrhu musí být patrné, kdo se čeho domáhá. Níže jsou uvedeny náležitosti, které by měl návrh na úpravu poměrů nezletilých dětí v souvislosti s rozpadem soužití jejich rodičů obsahovat. Jednotlivé body se pak mohou lišit dle toho, o jaký návrh jde, tzn. zda se jedná o úpravu péče a výživy, úpravu kontaktů dítěte s nerezidenčním rodičem či řízení ve věci pro dítě významné, na nichž se rodiče nedokážou dohodnout.

- **označení soudu, kterému je návrh určen**

  Jedná se o označení obvodního/okresního soudu, v jehož obvodu má nezletilé dítě bydliště. Místem bydliště nezletilého dítěte se rozumí místo, kde se dítě zdržuje na základě dohody rodičů, rozhodnutí soudu či jiné skutečnosti a má tam své rodinné a sociální vazby – zejména kde navštěvuje školské zařízení, má mimoškolní aktivity, rodinu, kamarády, ošetřujícího lékaře a podobně. Není možné, aby se jeden z rodičů bez souhlasu druhého rodiče s dítětem odstěhoval. Pokud by tak učinil, nedošlo by ke změně bydliště dítěte; leda uplynutím času, po kterém by se dala nečinnost druhého rodiče vyhodnotit jako konkludentní souhlas se změnou bydliště dítěte.

- **označení účastníků**

  Označení účastníků řízení (obvykle jsou účastníky řízení rodiče a nezletilé děti) jménem, příjmením, datem narození, místem trvalého pobytu a faktického bydliště (je-li od trvalého pobytu odlišné). Pro rychlou komunikaci doporučujeme uvést u dospělých osob též telefonický a e-mailový kontakt.

- **vylíčení rozhodujících skutečností a označení důkazů**

  Vylíčení rozhodujících skutečností se liší podle předmětu jednotlivých řízení. Pokud např. je potřeba upravit péči a výživu dětí kvůli rozvodu manželství rodičů, je potřeba uvést:

  - kdy byl uzavřen sňatek;

- jak dlouho spolu rodiče nežijí;
- jakým způsobem je v době podání návrhu pečováno o děti a placeno výživné;
- jak jsou zajištěny bytové potřeby rodičů a dětí;
- jaké jsou pravidelné příjmy a výdaje rodičů, jejich zaměstnání;
- zda děti navštěvují (před)školní zařízení a zájmové kroužky, jaké jsou s tím spojené výdaje;
- jaký je zdravotní stav dětí a jaké jsou jejich potřeby apod.

Ke každému tvrzení je nutno označit, případně doložit důkaz. Např. k uzavření sňatku doložit kopii oddacího list; k prokázání tvrzení o odloučení rodičů a stávající péči o děti navrhnout soudu výslech rodičů; k bytovým otázkám nájemní smlouvu; k příjmům pracovní smlouvu, potvrzení o výši mzdy či platu (doporučuje se za celý uzavřený loňský rok a rok aktuální), rozhodnutí a potvrzení o přiznání sociálních dávek; k pravidelným výdajům za děti potvrzení o platbách apod.

Deklarování toho, že dítěti (od určité rozumové vyspělosti) bylo sděleno vše ohledně budoucího uspořádání poměrů, že si rodiče vyslechli jeho názor a že dítě s dohodou souhlasí.

- **sdělení, jak má soud rozhodnout**

  Dále navrhovatelé uvedou, čeho se domáhají, tj. jak má soud rozhodnout – např. navrhujeme, aby soud schválil tuto naši dohodu:

  I. Nezl. Jana Malá, nar. 1. 1. 2001, a Eva Malá, nar. 1. 10. 2018, se pro dobu před i po rozvodu manželství svěřují do střídavé péče rodičů.

  II. Otec se zavazuje pro dobu před i po rozvodu manželství přispívat na výživu nezl. Jany částkou 1 000 Kč měsíčně a nezl. Evy částkou 800 Kč měsíčně splatnou předem vždy do 20. dne v kalendářním měsíci k rukám matky.

  III. Matka se zavazuje pro dobu před i po rozvodu manželství přispívat na výživu nezl. Jany částkou 1 200 Kč měsíčně a nezl. Evy částkou 1 000 Kč měsíčně splatnou předem vždy do 20. dne v kalendářním měsíci k rukám otce.

- **datum, místo, podpisy navrhovatelů**

  Datum, místo, kdy a kde byl návrh sepsán, a podpis navrhovatele (u dohody podpisy obou rodičů).

Návrh v potřebném počtu stejnopisů (obvykle dva) s připojením listin, které jsou označeny k důkazům, je potřeba zaslat místně příslušnému soudu. Návrhy na úpravu poměrů nezletilých dětí nejsou, narozdíl od návrhů na rozvod manželství, spojeny s úhradou soudních poplatků.

Součástí podaného návrhu je v ideálním případě i vyplněný rodičovský plán, na kterém se rodiče shodnou a který stvrdí svými podpisy. V případě, že rodiče v rodičovském plánu upravují záležitosti **starších dětí, zpravidla starších 12 let**, je vhodné, aby byl **připojen podpis dítěte**. Podpis dětí je zárukou toho, že byly důkladně seznámeny s tím, na čem se rodiče dohodli, neboť jsou to ony, od koho se bude rovněž očekávat, že budou dohodu rodičů naplňovat. Z formálního i materiálního hlediska lze toto vnímat jako naplnění participačních práv dítěte.

Vhodné je, aby na rodiče i v soudním řízení byla již od počátku delegována odpovědnost za řešení celé situace. I přes oprávnění soudu opatřovat si listiny potřebné pro rozhodnutí ve věci týkající se úpravy poměrů nezletilého dítěte (typicky potvrzení o příjmech rodičů), je výrazem zplnomocňování rodičů skutečnost, že jsou to primárně rodiče, kdo soudu společně s návrhem na úpravu poměrů dítěte předkládají i potřebné listiny. V rámci interdisciplinární spolupráce je vhodné, aby se zainteresované instituce – soud, OSPOD a poskytovatelé odborné pomoci, popř. advokáti…, shodly na listinách, které jsou soudu standardně předkládány společně s návrhy na úpravu poměrů nezletilého dítěte.

Konkrétní vzory návrhů na zahájení řízení jsou součástí přílohy této metodiky.

PODPORA RODIČŮ PŘI UZAVÍRÁNÍ DOHOD

V ideálním případě je výsledkem poskytnuté odborné pomoci dohoda rodičů o péči, výživě či dalších záležitostech týkajících se jejich dítěte. V případě, že rodiče uzavřou dohodu, je poskytovatel odborné pomoci nápomocný při sepsání této dohody.

Forma a náležitosti této dohody mohou být různé v závislosti na situaci klientů – tzn. může se jednat **o dohodu, kterou budou klienti předkládat soudu ke schválení, nebo prosté dohody rodičů, které schválení soudu podléhat nebudou** (zpravidla u nesezdaných soužití).

Dohody, které budou **předkládány soudu ke schválení**, musí pro to, aby je soud mohl bez dalšího schválit, obsahovat ujednání, která jsou určitá, s jasně danými povinnostmi tak, aby soud v případě, že tyto nebudou jednou ze stran plněny, mohl určit, kdo a v jakém rozsahu tuto dohodu porušil.

Naproti tomu do mimosoudních dohod, které nebudou podléhat soudnímu schválení, mohou klienti zakomponovat i další pro ně důležité informace týkající se např. způsobu péče, předávání informací, popř. dohodnuté může být méně konkrétní. Někdy může mít mimosoudní dohoda podobu rodičovského plánu. A ačkoliv mimosoudní dohody nebo rodičovský plán nemají parametry výroku soudu, mohou být předloženy soudu či OSPOD k založení do spisové dokumentace dítěte, a to i v rámci návrhu na zpětvzetí návrhu na úpravu poměrů nezletilého dítěte.

Během celé spolupráce jsou rodiče zainteresovanými institucemi – orgánem sociálně-právní ochrany dětí v roli kolizního opatrovníka, soudem, poskytovateli odborné pomoci – v případě, že se jim nedaří uzavřít trvalou dohodu o předmětu řízení (tzn. na záležitosti dítěte, kterou soud v rámci probíhajícího soudního řízení řeší) či se neshodnou na zajištění trvalé péče o dítě, **motivování k hledání dočasných řešení – tzn. zatímních dohod**.

*Cílem těchto zatímních dohod je zejména **eliminace rizik vyplývajících z přerušení kontaktů rodič-dítě**, kdy nejzávažnějším je narušení vzájemného vztahu. Narušený vztah k jednomu (nebo event. oběma rodičům) přitom může velmi vážně ovlivnit nejen aktuální psychický stav dítěte, ale též i jeho další vývoj a dospělý život – ve smyslu zvýšeného výskytu duševních potíží, problémů se sociální adaptací, navazováním vztahů a schopností udržet funkční vztah a rodinu atp. V tomto smyslu je nezbytné možnému narušování vztahu mezi dítětem a rodičem předcházet již od samého začátku rozpadu rodiny. Přičemž jedinou možnou prevencí je vytváření ekvivalentních možností rozvoje vztahu dítěte a rodiče.* (Nejvyšší soud, 1. rodinněprávní sympozium Justiční akademie na téma Protiprávní změna bydliště nezletilého dítěte jedním z jeho rodičů)

Tyto zatímní dohody, týkající se zpravidla nastavení péče o děti po určitou časově omezenou dobu, např. do příštího soudního jednání, příští konzultace s odborníky atd., hrají velice důležitou roli při spolupráci s rodiči.

K nejdůležitějším přínosům používání zatímních dohod patří:

- nedojde k přerušení kontaktu mezi rodičem a dítětem a tím se eliminuje riziko narušení vztahu dítě-rodič;
- již od počátku rodičům ukazuje, že je žádoucí, aby péče o dítě po rozchodu rodičů byla zajištěna oběma rodiči;
- ukáže rodičům, že jsou schopni nějaké shody a dohody, byť dílčí, s rodičem, se kterým aktuálně nevychází, a tím je „povzbudí" v hledání dalších dohod a trvalých řešení;
- eliminuje obavy rodičů, kteří jsou často na počátku nejistí, mají obavy, jak bude na změny reagovat jejich dítě a tak se nechtějí rovnou zavázat k trvalé dohodě, neboť potřebují čas, aby si ověřili, jak dohodnuté bude fungovat;
- dává prostor dítěti, aby si „vyzkoušelo", co rodiče dohodli;
- ukazuje na kompetence rodičů v rozpadu soužití – zda jsou schopni hledat řešení, na tomto s druhým rodičem spolupracovat, dohodnuté dodržet…;
- eliminuje návrhy na vydání předběžného opatření ve věci péče o nezletilé děti (které zpravidla eskalují spor a prodlužují řízení).

V rámci zatímních dohod se nejčastěji, jak již bylo uvedeno výše, řeší aktuální péče o děti, kontakty dětí s nerezidenčním rodičem, zajištění materiálních potřeb dítěte včetně výživného atd. V praxi se ukazuje, že často je předmětem zatímní dohody i aktuální užívání majetku v SJM, zejména společné nemovitosti sloužící k bydlení.

PODPORA RODIČŮ PŘI VYPRACOVÁNÍ RODIČOVSKÉHO PLÁNU

Velká část rodičů, uvádí se okolo 80 %, se na typu péče o společné dítě po rozpadu vztahu dohodne. Opatrovnické řízení je tak ukončeno rozsudkem, kterým soud schválí jejich dohodu. Mnoho z těchto rodičů má pak ale problémy dohodu v praktickém životě realizovat. Bohužel se statisticky nesleduje, kolik takových případů je a co bývá nejčastějšími příčinami opakovaných soudních sporů o úpravu poměrů dítěte. Důvodů může být několik:

- přetrvávající problémy v komunikaci rodičů o záležitostech dítěte, tzn. rodiče se nenaučili domlouvat;
- rodiče si na počátku neuměli představit, o čem všem se budou muset domlouvat, a tato situace je později zaskočila. (Nováková, 2019)

Jako **účinný nástroj pomoci rodičům při nastavení péče o dítě po rozpadu jejich vztahu** se ukázal být **rodičovský plán**. V České republice byl poprvé používán v rámci interdisciplinární spolupráce v obvodu Okresního soudu v Novém Jičíně. Dnes se ale již jedná o standardní nástroj využívaný mnohdy i tam, kde není aplikována interdisciplinární spolupráce.

Rodičovský plán **pomáhá rodičům při promýšlení otázek týkajících se péče o společné dítě** po rozpadu jejich soužití. Při jeho sestavování **se rodiče učí, jak postupovat při domlouvání** jednotlivých věcí. **Zažívají dílčí úspěchy** a získávají důvěru ve svoji **schopnost se s druhým**

rodičem domluvit, naučí se **přijímat a vyrovnávat se s neúspěchy**, které domlouvání přirozeně provází. Práce na rodičovském plánu může také rodičům ukázat, že ačkoliv byli přesvědčeni, že se domluví, v konkrétní otázce se jim to dařit nemusí. Smyslem rodičovského plánu tak je i **předcházet budoucím konfliktům** rodičů při nastavování péče o společné dítě. Zároveň je pro všechny zúčastněné – dítě i rodiče důležité, aby měli jasno v tom, jak budou společně po rozvodu/rozchodu rodičů fungovat. Rodičovský plán představuje **závazek** (byť jen morální) **učiněný před druhým rodičem a vůči němu a také před dítětem a vůči němu**. Rodiče by měli dítěti vysvětlovat, k čemu se zavazují a co to pro něj bude znamenat v jeho každodenním životě. Čím je **dítě** starší, tím více by ho rodiče měli **zapojit do společného rozhodování** o tom, jak bude život rodiny po rozvodu/rozchodu vypadat. Děti by měly být do tvorby variant při hledání řešení adekvátně zapojovány, vždy ale **respektujícím a nezatěžujícím způsobem** a také s vědomím toho, že rodiče jsou ti, kteří nesou odpovědnost a kteří nakonec rozhodnou, tj. ponesou za toto rozhodnutí odpovědnost. (Nováková, 2019)

Nemají-li rodiče problém se vzájemnou komunikací o záležitostech dítěte, mohou **na sestavení plánu pracovat od počátku společně**. V opačném případě může návrh rodičovského plánu **vypracovat každý z rodičů zvlášť** a přemýšlet přitom o perspektivě druhého rodiče: *„Jak si myslím, že by to chtěl ten druhý?“*. Pokud se ani přes vynaložené úsilí na některých otázkách nedohodnou, je vhodné zapojit do řešení odborníky, kteří budou nápomocni při řešení.

Jednotlivé okruhy rodičovského plánu se tematicky zabývají oblastmi, které buď již rodiče ve vztahu k dítěti (dětem) aktuálně řeší nebo budou pravděpodobně řešit v budoucnu. Jak již bylo opakovaně uvedeno, rodičovská odpovědnost náleží stejně oběma rodičům, přitom není podstatné, který z nich má dítě v péči. Rodičovskou odpovědnost mají rodiče vykonávat ve shodě a v souladu se zájmy dítěte. V zájmu dítěte přitom je, aby se na jeho výchově podíleli oba rodiče, neboť potřebuje jejich lásku, přízeň a podporu, a to bez ohledu na skutečnost, že rodiče společně nežijí. Pokud se dospělí dohodnou na rozchodu (rozvodu), jejich rozhodnutí musí dítě přijmout a strpět. Při sestavování rodičovského plánu je potřeba mít toto na paměti. Z poznatků, které vychází z dosavadní české praxe, lze při jeho sestavování doporučit následující (Nováková, 2020):

- **Je dobré, neměnit, co v minulosti fungovalo.** Např. tatínek jezdil se synem v neděli na hokejové zápasy. Pokud tedy tomu nic významně nebrání, není důvod toto měnit.
- **Nebrat jako selhání neshodu** na jednotlivých záležitostech dítěte. Je zcela přirozené, že rodiče nemají na výchovu dítěte identický názor. Vždy je pak potřeba **hledat řešení s respektem k názoru toho druhého**.
- Je dobré sledovat strategii **„nabízím“ ne „vyžaduji a chci“**. Opřít se o zkušenosti, které máme z doby, kdy vše fungovalo, a nabízet varianty. Používat **„gesto otevřené dlaně“**.
- **Začínat od jednoduchých věcí**, na kterých se spíše shodneme, těžší nechat na později.
- Počítat s dílčími neúspěchy, s tím, že to nebude snadné, a **dopřát si několik pokusů**.

Rodičovský plán zahrnuje obvykle tato témata:

- **nastavení péče o děti**
- **potřeby dětí**
- **bydliště**

- **předávání dětí**
- **školy v přírodě, sportovní soustředění, jazykové pobyty aj.**
- **přímá péče, výchova**
- **školská zařízení**
- **mimoškolní aktivity, kroužky, sport**
- **zdravotní péče a péče dalších specialistů**
- **prázdniny a svátky**
- **náboženství**
- **finance**
- **kontakty dětí s nerezidenčním rodičem, příbuznými a jinými vztahovými osobami**
- **komunikace mezi rodiči**

Rodičovský plán lze vyplnit přímo v elektronické podobě, nebo vytisknout a poté odpovědi na otázky vepsat. Rodičovský plán lze přiložit jako přílohu k návrhu na úpravu péče a výživy, lze ho využít i při sepisování mimosoudní dohody. (Justice.cz, Rodičovský plán) Vzor rodičovského plánu je součástí přílohy této metodiky.

ZPRÁVA O PRŮBĚHU SPOLUPRÁCE

V případě, že nedojde k dohodě rodičů, je v rámci probíhajících soudních řízeních upravujících poměry nezletilých dětí ze strany soudu vyžadována **zpráva o průběhu spolupráce rodičů s poskytovateli odborné pomoci**. Poskytovatel odborné pomoci je oprávněn podávat informace, které po něm instituce zapojené do řešení situací spojených s rozpadem soužití rodičů, zpravidla soud, v některých případech i OSPOD, žádají, pouze za podmínek uvedených v zákoně, viz Mlčenlivost dále.

Zpráva o průběhu spolupráce/zpráva z edukace **slouží jako jeden z podkladů – důkazů pro probíhající opatrovnické řízení**. Zainteresované instituce – soud a OSPOD (v roli kolizního opatrovníka) získají prostřednictvím zprávy o průběhu spolupráce rodičů s poradnou informace důležité pro rozhodnutí ve věci, respektive OSPOD pro zaujetí procesního stanoviska ve věci – tedy návrhu, jak má soud rozhodnout. Měla by tak obsahovat popis toho, co se v průběhu spolupráce rodičů s poradnou odehrálo, nikoliv hodnotové soudy nebo dojmy pracovníka, který rodičům poskytuje edukaci. Je třeba mít vždy na mysli, že rozhodnutí o formě péče je právní otázkou, **ve zprávě by tedy nemělo zaznít doporučení, jaká forma péče je dle doporučení poskytovatele odborné pomoci v daném případě nejvhodnější**.

Zpráva z navazující edukace obsahuje tyto informace:

- **počet setkání** – společných, oddělených
- **v případě zapojení dítěte** – jakým způsobem, počet setkání, „zakázka“ při zapojení dítěte do spolupráce

- **informace o (ne)ochotě rodičů se do spolupráce zapojit** – ta se může projevit například neochotou rodiče nalézt termín společné schůzky rodičů, neomluvenými nepřítomnostmi na naplánované schůzce, opakovaným omlouváním se z plánovaných setkání ap.
- **vydefinování zakázky ze strany rodičů**
- **obsah navazující edukace** – obecná i specifická témata
- **přístup každého z rodičů k hledání řešení** – aktivita vs. pasivita, (ne)ochota hledat řešení
- **komunikace mezi rodiči**
- **uzavření zatímních dohodách** – obsah
- **úspěch či neúspěch při dodržování zatímních dohod** – identifikace schopnosti rodičů dohody dodržet
- **důvody bránící v uzavření zatímní/trvalé dohody**
- **změny v situaci rodiny a posun ve schopnosti rodičů hledat řešení v zájmu dětí** (oproti tomu, jak situace vypadala na počátku navázání spolupráce s poradnou)
- **informace o vhodnosti doporučení další odborné pomoci** – komu, jaký druh intervence

Zpráva obsahuje informaci o počtu společných či oddělených setkání rodičů s odbornými pracovníky. V případě zapojení dětí do spolupráce pak i o počtu setkání s dětmi. V této části zprávy by měla být zachycena ochota či neochota rodičů se do spolupráce zapojit, např. nedostavení se na plánovanou konzultaci bez omluvy, opakované omluvy (s cílem se setkání vyhnout).

Dále je ve zprávě uveden obsah edukace – obecná témata i specifická témata, která byla probrána s ohledem na aktuální situaci v rodině. Např. v případě narušené komunikace mezi rodiči je dobré zaměřit se na téma důležitosti pozitivní komunikace o dětech, probrat s rodiči dopad jejich konfliktu na děti a jeho důsledky do budoucna. V případě, že již má jeden rodič nebo oba nového partnera, je žádoucí vysvětlit rodičům, jak může jejich dítě tuto situaci prožívat a že je dobré se domluvit na společných pravidlech týkajících se role nových partnerů rodičů v životě jejich společných dětí.

Ve zprávě je popsán **průběh spolupráce – co se rodičům během spolupráce podařilo, na čem se dohodli, kde je mezi rodiči neshoda**. V případě, že rodiče uzavřeli zatímní dohodu, je důležité přidat do zprávy popis této dohody s tím, zda byla dodržena, pokud ne, tak kým a z jakého důvodu dodržena nebyla, jak hodnotí rodiče funkčnost dohody, jak probíhá komunikace mezi rodiči o záležitostech dětí. Zpráva by měla obsahovat i pohled odborného pracovníka na aktuální situaci rodiny se zaměřením na potřeby dětí s případným doporučením vhodnosti poskytnutí další odborné pomoci.

Pro hodnocení rodičovských kompetencí (rodičů v rozpadu soužití) je důležité to:

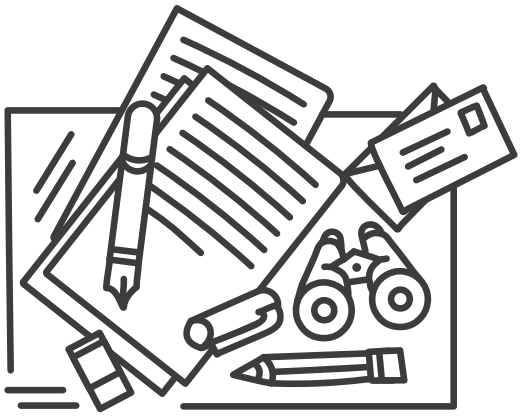
- jakým způsobem chce každý z rodičů řešit situaci dítěte a zda v průběhu edukace reaguje na odborná doporučení a zohledňuje je ve svých úvahách;
- zda respektuje druhého rodiče v jeho rodičovské roli a zda v průběhu edukace reaguje na odborná doporučení a zohledňuje je ve svých úvahách;
- zda je schopen nahlížet na situaci optikou svého dítěte a zda v průběhu edukace reaguje na odborná doporučení a zohledňuje je ve svých úvahách;

- zda je schopen a ochoten se zaměřit na potřeby dítěte a zda v průběhu edukace reaguje na odborná doporučení a zohledňuje je ve svých úvahách;
- zda je schopen a ochoten oddělit partnerství (a případný partnerský konflikt) od rodičovství;
- zda je ochoten uzavírat zatímní dohody a respektovat je.

Vše vychází ze základní myšlenky cochemské praxe, že by to měli být primárně rodiče, kteří rozhodují o životě svého dítěte. Úkolem subjektů interdisciplinární spolupráce je poskytnout rodičům podporu – „zkompetentnit je“. Jedná se o podporu poskytovanou odborníky, je proto důvodné chtít po rodičích, aby odborným argumentům naslouchali. To samozřejmě neznamená, že by subjekty interdisciplinární spolupráce vnucovaly rodičům svou představu o uspořádání poměrů jejich dítěte.

V případě, že do spolupráce byly zapojeny děti (pokud se to jevilo jako vhodné a souhlasili s tím oba rodiče), zpráva obsahuje i důležité informace o obsahu těchto setkání. Je ale potřeba zdůraznit, že **konzultace s dětmi nejsou zaměřeny na zjišťování názoru nezletilého nebo na naplňování participačních práv dětí** (toto je v kompetenci soudu, popř. OSPOD v roli kolizního opatrovníka). Neznamená to, že by dětem nemohla (neměla) být poskytnuta odborná pomoc, je však potřeba si s rodiči předem vydefinovat cíl (zakázku) této odborné pomoci. V rámci edukace po konzultaci s dětmi téměř výhradně následuje konzultace s rodiči, neboť **cílem zapojení dětí do spolupráce je zlepšení jejich aktuální situace, pomoc rodičům při hledání nejlepšího řešení v zájmu dětí při respektování jeho potřeb**, kdy, jak již bylo řečeno, primární potřebou dítěte je mít a rozvíjet vztahy s oběma rodiči prostřednictvím jejich fyzické a emocionální dostupnosti. V celém průběhu spolupráce s rodiči je důležité zaměřit pozornost na potřeby dítěte, na to, aby rodiče byli schopni tyto potřeby naplnit. V rámci vyhodnocení procesu edukace je pak důležité zaměřit pozornost na posun rodičů v přístupu k naplňování potřeb dětí.

S ohledem na férový, transparentní a předvídatelný postup je vhodné, aby rodiče byli ještě před započetím spolupráce seznámeni s tím, že soud, případně OSPOD si může vyžádat (a zpravidla i žádá) za podmínek daných zákonem **zprávu o průběhu spolupráce** rodičů s poskytovatelem služby. Poskytovatel odborné pomoci vypracovává tuto zprávu na základě žádosti.

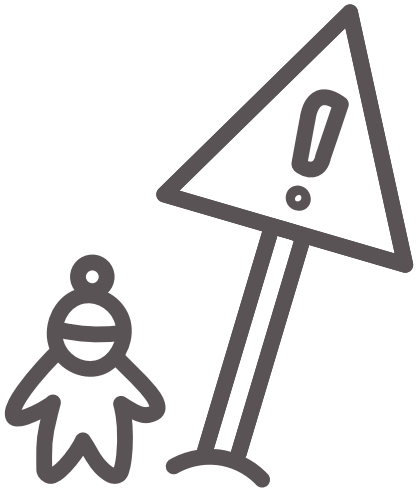
MLČENLIVOST

Edukace je poradnou poskytována v rámci odborného sociálního poradenství (upraveno v § 37 odst. 3 zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách).

V § 100 uvedeného zákona je upravena mlčenlivost poskytovatele sociálních služeb. Dle tohoto ustanovení má poskytovatel sociálních služeb povinnost zachovávat mlčenlivost o údajích týkajících se osob, kterým jsou sociální služby poskytovány.

Povinnosti zachovávat mlčenlivost mohou být poskytovatelé sociálních služeb zbaveni, a to na základě písemného souhlasu, a s uvedením rozsahu a účelu, toho, v jehož prospěch povinnost zachovávat mlčenlivost mají. V případě, že službu společně využívá více klientů (např. manželský pár), souhlas musí být shodně udělen oběma.

Zajištění souhlasu s poskytnutím informací (v rozsahu, ve kterém je poradna zbavena mlčenlivosti), je na straně žadatele, tedy soudu, OSPODu. Pracovníci poradny mohou být nápomocni při zajištění písemného souhlasu předložením formuláře o zproštění povinnosti mlčenlivosti, viz příloha.

Existují však výjimky, kdy není ke sdělování informací třetím osobám potřeba souhlasu osob, kterým je služba poskytována. Týká se to sdělování informací orgánům sociálně-právní ochrany dětí (§ 100a zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách).

Dle § 100a odst. 1 tohoto zákona *poskytovatel sociálních služeb je povinen na písemnou žádost sdělit bezplatně orgánu sociálně-právní ochrany dětí údaje nezbytné pro poskytnutí sociálně-právní ochrany týkající se osoby, které byla rozhodnutím orgánu sociálně-právní ochrany dětí uložena povinnost využít odbornou poradenskou pomoc podle zákona o sociálně-právní ochraně dětí. Poskytovatel sociálních služeb je povinen vždy sdělit, zda s osobou uzavřel smlouvu o poskytování sociální služby, dobu platnosti smlouvy, datum ukončení poskytování sociální služby, popřípadě výpovědní důvod, pokud byla smlouva vypovězena, a* ***zhodnocení průběhu poskytování sociální služby****.*

Dle § 100a odst. 2 tohoto zákona *poskytovatel sociálních služeb, který poskytuje pro rodiny s dětmi nebo pro děti sociální službu uvedenou v § 37 odst. 3, …, je povinen, pokud nejde o případ uvedený v odstavci 1 nebo neposkytuje-li sociální službu anonymně, na písemnou žádost sdělit bezplatně orgánu sociálně-právní ochrany dětí*

A) zda osobě uvedené v žádosti orgánu sociálně-právní ochrany dětí poskytuje nebo poskytoval sociální službu,

B) druh a formu poskytované sociální služby a dobu poskytování a

*C) **zhodnocení průběhu poskytování sociální služby**.*

Poskytovatel sociálních služeb má povinnost podle věty první jen v těch případech, kdy orgán sociálně-právní ochrany dětí v žádosti současně uvede, že situaci dítěte a jeho rodiny vyhodnotil podle zákona o sociálně-právní ochraně dětí tak, že se jedná o dítě, na něž se sociálně-právní ochrana dětí zaměřuje.

Žádným z uvedených ustanovení není dotčena zákonná povinnost oznamovat skutečnosti svědčící o týrání, zneužívání či zanedbávání nezletilých dětí.

S ohledem na transparentnost spolupráce by klienti měli být s výše uvedeným seznámeni, a to ještě před započetím spolupráce.

OBSAH EDUKACE

Pracovník poskytující edukaci rodičům, by měl mít relativně široké penzum znalostí z dané problematiky, i když rodičům v konečném důsledku předává poměrně úzkou výseč ze všech těchto znalostí. Pro rodiče se stává důvěryhodným zdrojem důležitých informací. Měl by si být jistý tím, co předává, vybaven dobře po argumen-tační stránce a přesvědčený o potřebnosti daných informací pro rodiče. V ideálním případě bude schopen vybírat (např. v navazující edukaci) pro daný rodičovský pár konkrétní témata a informace, které mohou pomoci právě této rodině.

Během (základní/návazné) edukace jsou rodičům, příp. dalším osobám předávány srozumitelným způsobem relevantní informace z oblasti, práva, psychologie, sociální práce. Na počátku (během základní edukace) jsou rodičům předávány obecné informace, v průběhu edukace se pak prohlubuje obsah a rozsah předávaných informací, které zároveň více korespondují s aktuální situací dané rodiny. Celý proces edukace pak, jak již bylo řečeno, směřuje k tomu, **aby rodiče po jejím absolvování měli dostatek relevantních informací**, tzn. aby byla odstraněna jejich případná nevědomost, **a zároveň, aby byli ochotni hledat řešení, která budou v souladu s naplňováním potřeb a nejlepším zájmem jejich společného dítěte/dětí**.

Informace z oblasti **psychologie/sociální práce** se zaměřují zejména na prožívání a potřeby dětí a rodičů v situaci rozpadu rodiny:

- rozvíjení vztahu mezi dítětem a rodičem (nejen) po rozchodu rodičů
- potřeby dětí v situaci rozpadu rodiny
- prožívání dětí a jejich reakce na rozchod rodičů
- dopady nezvládnutého rodičovského konfliktu na dítě
- informování dítěte o rozvodu či rozchodu rodičů
- tipy pro rodiče, jak mluvit s dětmi o rozchodu
- hledání řešení skrze naplňování potřeb svého dítěte
- prožívání a potřeby rodičů – fáze psychorozvodu, viz kniha Hlavu vzhůru po rozvodu, kapitola Emocionální rozvod (Mikulková, 2021, s. 40–53)

Informace z oblasti **práva/sociální práce** pak hovoří o tématech jako:

- rodičovská odpovědnost
- formy péče o dítě po rozpadu vztahu rodičů (společná/střídavá/péče jednoho rodiče)
- výživné
- sociální dávky a další výhody spojené s péčí o dítě
- náležitosti návrhů na úpravu poměrů nezletilých dětí po rozpadu vztahu jejich rodičů
- rodičovský plán (viz Podpora rodičů při vypracování rodičovského plánu)

- průběh soudního řízení o úpravu poměrů nezletilého dítěte
- role jednotlivých subjektů zapojených do řešení situací spojených s rozpadem soužití rodičů (soud, OSPOD, pomáhající profese)
- postavení dítěte a jeho zastupování v soudních řízeních, které se týkají jeho zájmů
- participace – práva dítěte v rámci probíhajícího soudního řízení, informování dítěte, slyšení dítěte u soudu
- rozvod manželství, principy vypořádání společného jmění manželů (SJM)

Jednotlivá témata jsou dále podrobně rozebrána.

Rozvíjení vztahu dítě-rodič (nejen) po rozchodu rodičů

Jedním z cílů poskytování edukace rodičům je zprostředkování perspektivy dítěte. Jeho prožívání a potřeb. V případě, že je potřeba hodnotit rodičovské kompetence, pak je jejich schopnost a ochota reagovat na potřeby dítěte v tomto ohledu klíčová. Je důležité vědět, jak věk dítěte může obecně ovlivňovat jeho prožívání rozpadu vztahu rodičů. Vysvětlování konkrétních projevů chování dítěte, které rodiče popisují, pomáhá rodičům lépe situaci a tím i potřeby dítěte pochopit. Normalizování některých z těchto projevů (opět s vysvětlením ve vztahu k věku a situaci) znemožňuje rodičům používat projevy chování dítěte nebo jeho problémy jako argument pro omezení kontaktu dítěte s druhým rodičem.

Dle Ptáčka (2020) je **základní potřebou dítěte mít a rozvíjet vztah s oběma rodiči prostřednictvím jejich fyzické a emoční dostupnosti**. Pro navázání a rozvoj vztahu mezi dítětem a rodičem je zásadní možnost vzájemného osobního kontaktu. Je tedy důležité, aby dítě v případě rozpadu vztahu rodičů neztratilo kontakt ani s jedním z nich. Způsob uspořádání porozchodové péče o dítě, četnost a rozsah kontaktů dítěte s každým z rodičů by měl záviset nejen na aktuálních možnostech rodičů, ale zejména na potřebách dítěte, které se mění (nejen) v závislosti na jeho věku. Ve svém konceptu Sdíleného rodičovství (https://sdilenerodicovstvi.cz) pak Ptáček s Pemovou (2020) rozlišují:

- **Děti raného věku**, které potřebují těsný kontakt s primárně pečujícím rodičem, kterým je zpravidla matka. S vědomím toho, že dítě v raném období **navazuje vztahy prostřednictvím péče**, je ale potřeba, aby se na fyzické péči o dítě podíleli oba rodiče.
- Obdobně **děti předškolního věku**, jen s tím rozdílem, že by již měly být schopny zvládnout delší odloučení od rodiče, a to v řádu několika dnů. I v tomto věku je však pro děti nenahraditelný osobní kontakt s rodičem. Jiné formy – telefonický kontakt, kontakt prostřednictvím on-line platforem apod. ho mohou pouze doplnit, a to s vědomím limitů jako např. neschopnosti dítěte nízkého věku udržet pozornost po delší dobu.
- Pro **děti školního věku** je kromě osobní péče rodiče **důležitá možnost s rodiči sdílet zážitky a zkušenosti**. Ačkoliv již zvládnou i delší odloučení od rodičů, stále přetrvává potřeba pravidelného osobního kontaktu i s druhým (aktuálně) nepečujícím rodičem.

- **Dospívající** pak od rodičů potřebují **podporu, dohled, vedení a sdílení**. V tomto věku jsou již schopni udržovat vztahy na dálku. Je obvyklé a přirozené, že do popředí vystupují jiné potřeby dítěte (trávit čas s vrstevníky, soukromí), než jen trávit čas s oběma rodiči. To má pak často svůj odraz v preferenci jedné domácnosti, ve které tráví převážnou část času a čas strávený s každým z rodičů se odvíjí od vzájemné domluvy rodičů a dětí.

Důležitý je akcent na „budování vztahu“. Rodiče si často neuvědomují, že rozpad jejich vztahu může na dítě působit jako zemětřesení. Co bylo dané a jisté se stává nestabilním a nejistým. Rodiče by si často přáli (a mnohdy to očekávají), že ve vztahu k jejich dětem bude všechno jako dřív. Neuvědomují si, jak moc jejich rozchod mění dosavadní život dítěte a že vztahy s ním/nimi, možná budou muset budovat znovu. Znovu si získávat jejich důvěru, požádat o odpuštění a snahu přizpůsobit se novým okolnostem. Zejména pokud mají dospívající děti, budou muset postupovat trpělivě a uplatňovat ve vztahu k nim partnerský přístup.

Nejzávažnějším dopadem rozpadu soužití rodičů je pak narušení vztahu dítěte s jedním z rodičů. Preventivně pak proti narušení vztahu mezi rodičem a dítětem působí ekvivalentní zapojení obou rodičů do péče o dítě, kdy právě ekvivalentní zapojení do péče při konfliktu rodičů může eliminovat riziko narušení vztahu k jednomu z nich, zpravidla k nerezidenčnímu rodiči.

Potřeby dětí v situaci rozpadu rodiny

Potřeby dětí v situaci rozpadu rodiny se dají obecně celkem dobře a přehledně definovat. Rodičům je dobré předat tyto informace zejména při základní edukaci (prvním setkání). Konkrétní potřeby dětí daných rodičů (kterým je edukace poskytována, zejména pak ta navazující), jsou klíčem k motivování rodičů řešit svůj konflikt. Pracovník poskytující navazující edukaci by měl být schopen tyto potřeby rozpoznat a rodičům zprostředkovat. Při práci na dohodě (nebo rodičovském plánu) je dobré hledat řešení právě na základě potřeb dětí konkrétních rodičů. Rodiče často nejsou ochotni dělat ústupky nebo se vzdávat své představy kvůli druhému rodiči, jsou ale velmi často ochotni, dělat je kvůli dětem. Cílem edukace je pomoci rodičům vidět situaci, tu současnou i tu budoucí, optikou potřeb dítěte.

Děti, jejichž rodiče se rozchází, potřebují od rodičů zejména:

- informace
- vysvětlování a jasný postoj
- oboustranně dovolený a podporovaný vztah s oběma rodiči
- jistotu a stabilitu
- výhled do budoucna
- zájem a ohledy
- respekt mezi rodiči

Informace

Stejně jako dospělí potřebují děti vědět, co se děje, co se bude dít a jak to všechno ovlivní jejich dosavadní život. Pokud dítě dostává od rodičů informace, dostává spolu s nimi pocit, že na něm záleží, dávají mu naději, že rodiče budou brát ohled na jeho přání a potřeby. Informace mohou přinést důležité ujištění a také zabránit tomu, aby si dítě domýšlelo a vytvořilo svou představu o tom, co se děje a bude dít. Taková představa může být značně odlišná od skutečnosti, může být dramatičtější, spojená s pocitem vlastního zavinění situace, strachu a velké nejistoty. Dostatek relevantních informací dává dítěti možnost činit informovaná rozhodnutí, vyjadřovat se na základě správného porozumění celé situace a znalosti pravidel ohledně komunikace (ve smyslu nakládání s informacemi získanými od dítěte – jak je kdo použije).

Tok informací by měl být **oboustranný, rodiči dovolený a podporovaný**. Rodiče by měli vytvořit dětem možnost opakovaně téma otevírat, opakovaně se ptát. Přináší jim to pocit jistoty a také dostupnosti rodičů.

Co znamená *rodiči dovolený a podporovaný*? Znamená to, že rodič dítě neodbyde, když se přijde na něco zeptat. Věnuje mu pozornost a čas. Nezjednodušuje obavy nebo problémy, které dítě sděluje. Nereaguje na dotazy dítěte přehnaně emotivně. Dítě nesmí získat zpětnou vazbu, že ptát se mámy/táty na věci spojené s rozpadem rodiny, „dělá“ mámu/tátu smutnými nebo naštvanými.

Vysvětlování a jasný postoj

Jasný postoj se týká rozhodnutí, že se rodiče rozchází. Deklarovat takový jasný postoj může být velmi obtížné pro opouštěného rodiče, který se navíc s rozchodem ještě nesmířil a stále doufá, že se jeho partner/ka rozhodne jinak a vrátí se. Pro děti je ale velmi **důležité neuvíznout v naději, že se k sobě rodiče ještě vrátí**. S určitou mírou této naděje, „pracuje“ většina dětí. Mnohdy i dospělí, kteří jako děti prožili rozchod svých rodičů, přiznávají, že v to ještě dlouho po jejich rozchodu tajně doufali. Pokud děti v této fázi zamrznou, významně to potencuje negativní dopady na ně. Rodičům je důležité toto vysvětlit, zejména těm, u kterých se nápadně objevují typické projevy role opouštějícího a opouštěného.

Sdělení dítěti o rozpadu vztahu rodičů je nejlépe udělat **společně**. Rodiče tím demonstrují svou rodičovskou koalici. Dávají dítěti signál, že jako rodiče budou spolu fungovat i nadále.

Oboustranně dovolený a podporovaný vztah s oběma rodiči

Toto téma je obzvláště důležité. Rodičům je třeba vysvětlit, co to znamená, dovolit a podporovat vztah dítěte ke druhému rodiči. Nejlépe na základě popisu konkrétních situací (předávání dítěte, rozhovor s dítětem o druhém rodiči…). Pracovník poskytující edukaci rodičům, by měl také ověřit, že tomu rodiče správně porozuměli. Proč je to důležité? Je to **jeden z důležitých klíčů při hodnocení rodičovských kompetencí, resp. té nejdůležitější specifické kompetence – provést dítě rozpadem svého vztahu**. Pokud s tím rodiče byli seznámeni a chápou, co je žádoucí a nežádoucí, je snadné zhodnotit, kdo i přes odstranění nevědomosti, je stále neochotný svůj přístup a chování měnit a tudíž je v tomto

ohledu i méně kompetentním rodičem. Důležité je také rozpoznat, jestli daný rodič nechce nebo zatím nemůže (brání mu v tom vlastní nezpracování situace).

Oboustranně dovolený a oběma rodiči podporovaný vztah dítěte ke druhému rodiči je nejvyšší cíl celého rodičovského snažení o domluvu. Pokud se jim (jednou) podaří dosáhnout tohoto stavu, pak vše dobře zvládli a mají ty nejlepší předpoklady minimalizovat ztráty spojené s rozvodem na všech stranách – u sebe i u dětí. Zároveň je důležité si přiznat a otevřeně o tom s rodiči mluvit, že je to velmi těžké a zvláště u opouštěného rodiče k tomuto cíli může vést velmi dlouhá cesta. Vyžaduje to vyzrálost, emoční stabilitu, vyrovnání se se situací a její přijetí, konstruktivní přístup a schopnost oddělit partnerskou rovinu od té rodičovské. V krizové životní situaci, kterou rodiče prožívají, se to může jevit jako nadlidský úkol. Takového stavu dosahuje řada rodičů až dlouho po rozvodu, někteří ho nedosáhnou nikdy. Pokud ale chtějí rodiče to nejlepší pro své děti, měli by o dosažení takového stavu důsledně usilovat.

Jak konkrétně se takový vztah projevuje a co jsou žádoucí postoje a chování, co je naopak nežádoucí?

Velmi zjednodušeně řečeno je to **stav, kdy dítě pociťuje absolutní svobodu v tom, co komu řekne, co s kterým z rodičů bude sdílet**. Jestli musí přemýšlet, zatajovat některé skutečnosti, zkreslovat realitu…, pak se rodičům ještě nepodařilo dosáhnout svého cíle. A je důležité se ptát, kdo to zvládá hůře a jak je možné tohoto rodiče podpořit.

Dítě se vrátí z pobytu u táty, kde už bydlí i jeho nová přítelkyně. Na dotaz mámy, jak se mělo, co dělali a kde byli, by nejraději sdělilo:

„Táta má super novou televizi, hráli jsme na ní hry. Hrála s náma i Helena (tátova nová přítelkyně), je skvělá, jak tomu rozumí a fakt jí to jde. Je IT. V sobotu jsme k obědu měli KFCéčko a směl jsem vypít celou colu. Táta mi taky pomohl s tou matikou, už tomu asi rozumím. Ve čtvrtek jsem se směl chvíli večer ještě koukat na Tvoje tvář má známý hlas s tátou a Helenou. Dávali si víno, myslím, že je s ní tátovi dobře. Takže jsem ve čtvrtek nečetl knížku, i když vím, že bych měl. Bylo to super. Trochu se mi po tobě stýskalo. Asi by mi pomohlo, kdybych si s sebou mohl brát Punťu, ale Helena je alergická na srst a ty bys tu bez něj zůstala úplně sama.“

…ale, raději sdělí:

„Táta má super novou televizi, hráli jsme na ní hry. Táta mi taky pomohl s tou matikou, už tomu asi rozumím. Stýskalo se mi po tobě, už jsem se těšil za tebou domů.“

Ochota dětí sdílet se také odvíjí od věku dítěte. Dítě v pubertě bude obecně zdrženlivé ve sdělování a je důležité nepřikládat tomu jiný význam, než jaký to má (*„Asi mi raději nechce nic říct, protože to muselo být hrozný.“*).

V tomto kontextu je také důležité uvědomit si, že vztah (jakýkoliv vztah) se buduje společně stráveným časem a sdílením. Osobní kontakt je velmi důležitý. Jeho četnost a náplň se samozřejmě mění s potřebami dětí, které se odvíjí od jejich věku. Čím starší dítě, tím se bude zmenšovat kvantita, ale o to důležitější bude kvalita. Nebude tedy už tolik důležité kolik času, ale jak bude společný čas naplněn. Viz koncept Sdíleného rodičovství (https://sdilenerodicovstvi.cz).

Jistota a stabilita

Rodiče svým rozhodnutím zásadně mění život dítěte. Měli by se snažit **zachovat v jeho životě co nejvíce věcí a zvyklostí**, které byly před rozchodem rodičů součástí jeho každodenního života. Rozchodem svých rodičů dítě hodně ztrácí, proto je důležité snažit se eliminovat všechny další ztráty. Na druhou stranu je důležité si uvědomit a přiznat, že změny přinese rozchod rodičů úplně všem členům rodiny. Je třeba myslet na to, že největší ztrátou v této situaci by byl narušený vztah dítěte k jednomu z rodičů a aby k tomu nedošlo, je potřeba s nějakými změnami počítat. Když se rodiče rozejdou, je také jasné, že dítě bude mít od teď už dva domovy. U táty a u mámy. Jistotu poskytují rodiče dítěti i svou **dostupností** – ochotou bavit se o všem, o čem se dítě bavit chce a svou **trpělivostí** odpovídat na opakující se otázky. Dítě někdy nepotřebuje konkrétní odpovědi, ale potřebuje si ověřit, že má pozornost rodiče a že mu na něm záleží. Že je rodič ochoten věnovat dítěti svou pozornost a svůj čas.

Výhled do budoucna

I kdyby měl být nejistý a pouze v rovině ujištění a slibu, že dítě bude mít nadále oba rodiče, bude je smět milovat a budou tu pro něj, když je bude potřebovat, je **výhled na zlepšení a ustálení situace v brzké budoucnosti velmi důležitý**. U malých dětí (předškolní věk) je pak třeba si uvědomit, že žijí přítomností. Je pro ně velmi těžké si představit, že když je to teď špatné, může se to do budoucna zlepšit. Tyto děti potřebují opakované ujišťování. Jako když začnou chodit do školky a každý den je znovu při cestě do školky ujišťujete, že to tam bude pěkné a že po obědě si pro ně přijdete. Není potřeba téma opakovaně otevírat, ale reagovat na potřebu dítěte dostat ujištění.

Zájem a ohledy

Náročnost této životní situace i fakt, že jí děti nijak nezavinily, a přesto nesou všechny její důsledky, si zaslouží zvláštní ohledy ze strany rodičů vůči jejich dětem.

To by se ale nemělo projevovat rozmazlováním dítěte nebo získáváním si jeho náklonosti drahými dárky apod. Naopak žádoucí je **laskavý a respektující přístup rodičů, ale s pevně nastavenými a pro dítě srozumitelnými hranicemi**, jejichž překročení oba rodiče důsledně hlídají a reagují na něj. Zájem o dítě by měl pramenit z touhy rodiče budovat a rozvíjet s ním svůj vztah, přiblížit se mu a podpořit ho ve zvládnutí této těžké životní situace. Neměl by být veden touhou po spravedlnosti (dostat svou část dítěte, vymoci si své právo na dítě) nebo po potrestání druhého rodiče tím, že mu kontakt s dítětem znemožní nebo omezí.

Rodiče by měli být vnímaví k prožívání svých dětí a tolerantnější k projevům chování, které nejsou obvyklé nebo se neobjevovaly před rozpadem jejich vztahu. Velmi pravděpodobně jsou reakcí na současnou situaci. Mohou se také objevit se značným časovým odstupem, třeba i několik měsíců poté, co rodiče svůj rozchod dětem oznámili.

Respekt mezi rodiči

Je nezbytné, aby se **rodiče byli schopni navzájem respektovat ve svých rodičovských rolích a tento respekt byl, z jejich vzájemných interakcí i z vyjadřování se jeden o druhém, patrný**. Je to základní předpoklad pro další výchovu dítěte a vytvoření bezpečného prostředí pro jeho dospívání. Na příkladu rodičů se učí dítě respektu k nim, ale i jiným dospělým (učitelé, trenéři, prarodiče…). Jestliže k sobě rodiče nechovají respekt, neměli by ho očekávat ani od dítěte a neměli by očekávat, že ho bude dítě vyjadřovat jiným dospělým.

Prožívání dětí a reakce dětí na rozchod rodičů

Reakce dětí na rozpad vztahu rodičů, nové projevy chování, regrese ve vývoji, zdravotní problémy a další často využívají rodiče k tomu, aby obvinili druhého rodiče a tím ukázali, že druhý rodič je špatný, nese vinu za celou situaci, není schopen o dítě řádně pečovat… Je důležité znát v obecné rovině prožívání dětí a jejich možné reakce na rozchod rodičů, aby byl pracovník poskytující edukaci schopen rodičům vysvětlit, co se může za chováním jejich dítěte skrývat, jakou potřebu svým postojem a reakcemi dítě může vyjadřovat a co mohou oba rodiče udělat pro to, aby dítěti pomohli.

Rozchodové či rozvodové situace, ve kterých se děti mohou ocitat, jsou různé stejně tak, jako je různá „výbava“ těchto dětí, jež jim umožňuje se s touto situací nějak vypořádat. Určující je vždy konflikt mezi rodiči, jeho míra a délka jeho trvání, důležitými proměnnými jsou pak věk dítěte, dosavadní průběh jeho života, jeho volní a rozumová vyspělost a samozřejmě také individuální nastavení dítěte, jeho schopnosti, dovednosti, možnosti a jeho konkrétní sociální kontext.

Některé z **reakcí dětí na situaci rozvodu/rozchodu rodičů, jsou svázány s určitým věkem**.

Děti předškolního věku (do 6 let věku)

U dětí **předškolního věku** je důležité mít na paměti zejména to, že **žijí přítomností**, „tady a teď“. Určující je pro ně aktuální stav – to, co je, zažívá dítě „teď“. V tomto věkovém období **dochází k velkému rozvoji fantazie**, která není korigována kritickým myšlením nebo nabytými zkušenostmi. Děti ji často používají k vlastní interpretaci toho, co se děje. Jako „vysvětlení“ nebo popsání skutečností a zážitků, kterým nerozumí. V tomto věku se také teprve více rozvíjí paměť a **nelze se spoléhat na to, že dítě rozumí pojmům spojeným s časem**. Vnímání času plně dozrává často až v mladším školním věku. **Vnímání světa v tomto období je často egocentrické**, vše, co se děje, se děje kvůli „mně“ (dítěti) a skrze mě. S tím také souvisí časté sebeobviňování dětí z rozchodu rodičů. Děti v tomto věku si často neumí představit, že „bude lépe“, až krize pomine.

Pro malé děti je důležité, aby jim zůstaly v co největší míře zachovány **rituály a zvyklosti**, které zažívaly před rozchodem svých rodičů. Tyto opakující se události jim dávají pocit jistoty. Také **potvrzování ze strany rodičů, jsem tady pro tebe, slyším a vidím tě, zajímám se o tebe**, je pro ně velmi důležité. Naplnit tuto potřebu může být pro rodiče zahlcené emocemi a v zajetí vzájemného konfliktu velmi těžké.

Děti mladšího školního věku (6–10 let)

Kolem 7 let dochází ve vývoji dítěte k předělu. **Dítě mladšího školního věku** začíná lépe chápat pojmy, začíná se utvářet chápání času. Školní docházka významně ovlivňuje vývoj dítěte, dochází k **osamostatňování**, zvyšuje se kapacita dlouhodobé paměti. Dítě začíná **odvozovat svou hodnotu na základě přijetí nebo odmítnutí ze strany svých vrstevníků**. Začíná se u něj objevovat **obava ze selhání**. Vztahy s kamarády jsou velmi důležité, možnost trvalého srovnávání poskytuje informace o vlastních možnostech. Kolem 9 a 10 roku významně **klesá zájem o dospělé**, který poklesne ještě více později v pubertě.

V tomto věku se nejčastěji jako reakce na rozchod rodičů, ztrát a změn v životě dítěte, které s sebou tato situace přináší, objevuje **regrese** ve vývoji dítěte (návrat do dřívějšího vývojového stádia). Mohou se objevit také **psychosomatické potíže** jako bolesti hlavy, břicha aj. Někteří rodiče přičítají tyto problémy dítěte špatnému vlivu druhého rodiče. Problémy se často objevují v období, kdy dítě „přechází" od jednoho rodiče ke druhému (dítě střídá prostředí a domácnosti) a vyvozují z toho, že střídání domácností je pro dítě nežádoucí a bude mu lépe jen v jedné domácnosti (té jejich). Nejsou ochotni si připustit, že příčinou není péče rodičů, ale přetrvávající konflikt a napětí mezi nimi nebo nedovolený či nepodporovaný vztah dítěte k oběma rodičům ze strany druhého rodiče.

Rodiče se mohou od dětí v tomto věku dozvídat věci, které v nich budí obavu nebo nelibost. Tvrzení dětí pak používají ke konfrontaci druhého rodiče, a to bez toho, aniž by si pravdivost těchto sdělení předem u druhého rodiče ověřili. Dítě v konfliktu rodičů může **využívat lež nebo manipulaci s informacemi** k tomu, aby potěšilo rodiče, který se podrobnými dotazy snaží získat popis událostí (jak se mělo u druhého rodiče a co dělali). Nezřídka se tímto dítě snaží vyhovět potřebě rodiče tím, že mu bude sdělovat to, co si myslí, že by si rodič přál slyšet. Rodiče v konfliktu se často setkávají i s tím, že jim děti říkají rozdílné věci, popisují stejnou událost jinak matce a jinak otci. To si pak často vysvětlují naváděním dítěte druhým rodičem. Neuvědomují si, že **může jít o obrannou strategii dítěte**, které se chce zcela přirozeně vyhnout nepříjemnostem, negativnímu postoji druhého rodiče, chce rodiči udělat radost nebo sobě či jemu ulehčit situaci.

Děti staršího školního věku (10–12 let)

Dle Delfose (2018) si **dítě kolem cca 10–12 let** začíná budovat tzv. sociální identitu. Z toho, jak se k němu chovají jeho vrstevníci a dospělí, odvozuje svoji hodnotu, svůj význam, který má pro ostatní. Zesiluje se **nezájem o dospělé a upřednostňování trávení času s vrstevníky**. Děti si často ve starším školním věku hledají idoly, se kterými se ztotožňují a chtějí se jim podobat.

Typickou reakcí těchto dětí na rozchod jejich rodičů bývá **únik**. Může jít o únik do prostředí, které je nezatížené rodičovským konfliktem. Dítě preferuje trávení času u babičky, kamarádů, ve sportovním kroužku apod. Může jít také o **únik před střetem loajality**. Projevuje se předstíraným nezájmem dítěte o situaci, neochotou vyjadřovat se k situaci a sdělovat svá přání. Dítě deklaruje, že je mu to jedno a chce mít klid. Ve skutečnosti se bojí, že bude nuceno si vybrat jednoho z rodičů nebo svými přáními jednoho z rodičů zklame či zraní. Nezájem se pak může rozšířit i do dalších oblastí života dítěte. Ve škole dochází ke zhoršení prospěchu, dítě ztrácí zájem i o věci, které dříve mělo rádo, staví se do pasivní role, protože „nic už nemá cenu, všechno je jedno".

Některé děti se projevují jako vzorné, budí dojem, že všechno skvěle zvládají, jejich rodičům to přináší velkou úlevu. Mají o starost méně. Rodiče těchto dětí by měli zpozornět. Může jít o tikající bombu a propad, který může po nějakém čase přijít, může být velký. Tyto děti na sebe vzaly odpovědnost za své rodiče a udělají vše pro to, aby jim pomohly situaci zvládnout. Vystavují se obrovské zátěži, kterou nemohou dlouhodobě unést, aniž by se vyčerpaly, utrpěly zranění, vyhořely. Od svých rodičů potřebují ujištění, že nejsou za situaci zodpovědné, ani za prožívání a pocity svých rodičů. Jejich úkolem je být dítětem a prožít bezpečně a s podporou rodičů všechny emoce, které v dané situaci přirozeně přichází (strach, bezmoc, vztek, smutek, osamělost, úlevu, ….).

Děti v pubertě a adolescenti (cca od 12 let)

Období puberty a adolescence je pro dítě obdobím plným změn. Dějí se nejen z vnějšku, na fyzické úrovni těla, ale řada důležitých dějů se odehrává uvnitř na psychické úrovni. Období puberty a následné adolescence je velmi důležitým nástrojem evoluce. Jak uvádí Moll a Dawirs (2011), jeho cílem je prodloužit fázi učení, získat více prostoru pro předávání a tím zachování důležitých zkušeností a hodnot a zároveň konfrontovat přijaté a zažité a podrobit je změně, pokud je to žádoucí.

Pro dítě je to velmi náročné období a vztahy mezi dětmi a rodiči jsou v tomto období nelehké i ve funkčních rodinách. Rozvodová situace, která je determinovaná ztrátami a dalšími změnami, představuje pro děti v tomto věku zátěž navíc. Pro rodiče přináší ještě větší výzvu v podobě zvládnutí puberty svých dětí za ztížených podmínek.

Dospívající děti jsou **emočně značně nestabilní, mají potřebu názorově se vymezovat vůči dospělým a přirozeně se potřebují od dospělých separovat**. Mívají **velmi kritické, černobílé vidění světa a událostí**. Jejich názory a stanoviska jsou téměř vždy ultimativní. Hledají skutečné výzvy, které by jim umožnily převzít vlastní odpovědnost za sebe sama. V rozporu s tím je jejich **vnitřní křehkost**, kdy často bojují se svým vlastním sebevědomím, pocity nejistoty a nedostatečnosti (v mnoha různých směrech).

Úkolem dítěte v pubertě je separovat se od dospělého, minimalizovat svou závislost na rodiči a jejich vztah se proměňuje v „partnerství“. Základem pro úspěšné dokončení této proměny jsou hluboké a jisté vztahy v rodině.

Děti v tomto věku reagují na rozchod rodičů obvykle následujícími způsoby:

- uzavírají koalici s jedním z rodičů
- snaží se chránit slabšího rodiče
- přebírají roli dospělého

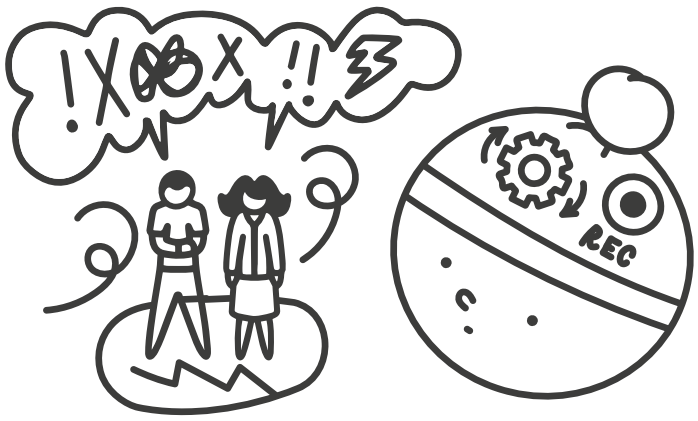
Tak, jak se děti navenek jeví jako velké a vyspělé, jsou uvnitř ještě hodně nezralé. Nejsou schopny správně pochopit a vyhodnotit příčiny rozpadu vztahu rodičů a jejich úsudek v tomto ohledu silně ovlivňuje jejich kritický postoj a černobílé vidění. Může se tedy velmi snadno stát, že **začnou jednoho rodiče odmítat**. Typicky toho, kdo „zavinil“ rozchod (našel si novou přítelkyni/nového přítele apod.). Nebo nejsou ochotné kvůli rozmaru jednoho z rodičů přijmout nějaké změny a stěhovat se nebo trávit nějaký čas u druhého rodiče v novém prostředí. Často jen z toho důvodu, že tím ztratí určité výhody a výdobytky, které si do té doby vytvořily. V novém bydlišti druhého rodiče nejsou kamarádi, je to dál do školy, znamenalo by to dříve vstávat, rodič

by je přestal do školy vozit a musely by autobusem nebo pěšky apod. Dospívající děti už vynaložily nějaké úsilí, aby si vybudovaly vztahy, vytvořily svoje místo pro život, vytvořily návyky, ve kterých chtějí pokračovat. Nechtějí tyto své investice, které je stály nějaké úsilí, zmařit a vzdát se jich jen kvůli tomu, že si jeden z rodičů usmyslel, že odejde.

Dospívající děti také **často přebírají roli chybějícího rodiče**. Snaží se podpořit toho rodiče, který situaci zvládá hůře (obvykle opouštěný rodič). Takový rodič je zraněný, zklamaný, je slabší a svou potřebu péče a pomoci demonstruje svým chováním. Empatické dítě na to reaguje převzetím role partnera, stává se důvěrníkem, přebírá odpovědnost za chod domácnosti i prožívání a emoce rodiče, se kterým zůstává. Často se zříká druhého rodiče proto, že ho slabší rodič potřebuje víc. Bez něho by to tento rodič nezvládl. Synové zastávají úkoly a role chybějících otců a dcery chybějících matek. Stávají se z nich malí dospělí. Pak samozřejmě nemohou zvládat své základní úkoly spojené s dospíváním a může se stát, že fázi dospívání nedokončí, vlastně nedospějí. Následky takové újmy si pak nesou do svých budoucích vztahů, což se může projevovat neschopností zdravého sebepřijetí a navazování a udržování zdravých vztahů.

Rodiče by si měli být vědomi toho, co jejich pubertální dítě potřebuje a zejména v rozvodové situaci by měli věnovat zvýšenou pozornost tomu, jestli potřeby svého dítěte dokáží naplňovat. Při hledání řešení uspořádání života po rozvodu by měli své dítě **přizvat k aktivní spolutvorbě těchto řešení**. Otevřeně s nimi o situaci **komunikovat a vysvětlovat**, proč se rozhodli, jak se rozhodli. Nesmí přitom zapomínat, že jejich dítě je stále dítětem a tíhu odpovědnosti za rozhodnutí nesou oni.

Rodiče by neměli zapomínat na to, že **dospívající děti potřebují hodně času sami pro sebe a své vrstevníky**. Chodí do školy, mají zájmové aktivity, chtějí se vidět s kamarády a potřebují se taky občas „flákat“ nebo nudit. Čas, který byl dříve (když byli rodiče ještě spolu) vyhrazen jim, by se měl najednou zdvojnásobit. Každý z rodičů má tendenci vymoci si stejný díl času s dítětem. Puberťáka tak často staví před nelehký úkol nacpat do svého nabitého rozvrhu ještě zvlášť čas s mámou a čas s tátou. Navíc po rozchodu mají rodiče snahu prožívat čas s dětmi (kterého je najednou méně) intenzivněji a plněji. Pro dospívající dítě je to najednou nepochopitelná a nevítaná změna. Když byli spolu jako rodina, nechávali puberťáka v klidu, zalezlého ve svém pokoji. Najednou je vyžadováno intenzivní soužití, což může z pohledu dítěte působit divně a strojeně nebo uměle. Děti často neví, co mají s rodičem dělat, a rodiče se cítí dotčeni tím, že dítě projevuje malý zájem. Ten, kdo odpovídá za budování a udržení vztahu s dítětem v tomto věkovém období, je vždy rodič. Je dobré o tom s rodiči mluvit.

Dopady nezvládnutého rodičovského konfliktu na dítě

Pokud jsou rodiče v konfliktu (ať už je jeho příčina jakákoliv), je vždy důležité otevřeně s nimi mluvit o tom, co jejich chování způsobí. Jak se jejich neschopnost nebo neochota domlouvat se, podepíše na jejich dítěti. Nejlepší jsou opět konkrétní příklady z praxe, které demonstrují, jak se na dětech podepsal nezvládnutý rozchod jejich rodičů.

Rozpad vztahu rodičů je pro všechny, kterých se dotýká – rodiče i děti – náročnou životní situací s vysoce traumatickým potenciálem. Zejména v případech intenzivního rodičovského konfliktu **může mít negativní a komplexní dopad na duševní stav dítěte i jeho další vývoj**. Řadu obtíží (např. adaptační obtíže, zvýšená depresivita, neurotické obtíže atp.), kterou může situace rozchodu rodičů přinést, lze překonat za pomoci efektivní pomoci. Ovšem pouze za předpokladu, že jsou rodiče ochotni pracovat na vyřešení svého konfliktu, reagovat na potřeby svých dětí a adekvátně tomu měnit své postoje a přístup.

Pokud se rodiče (nebo jeden z nich) rozhodne, že není ochoten se domlouvat a bude svým přístupem vědomě přispívat k narušení vztahu dítěte ke druhému rodiči (manipulace, očerňování druhého rodiče, bránění dítěti v kontaktu s druhým rodičem apod.), není mnoho účinných způsobů, jak mu v tom zabránit. V případě, kdy už k narušení vztahu dítěte k jednomu z rodičů došlo, je jen **malá šance na nápravu vztahů a zvrácení situace**, resp. je to běh na dlouhou trať a pokud se aktivně nezapojí také rodič, který je převážně pečující a který přispěl k narušení vztahu s druhým rodičem, je šance na obnovení vztahu mezi dítětem a druhým rodičem mizivá.

Důležité tedy je **zaměřit se na prevenci**. Přispět k deeskalaci sporu rodičů v samém začátku a účinně zabraňovat tomu, aby k narušení vztahu dítěte k jednomu rodiči docházelo nebo docházelo k jeho prohlubování. Tady mohou být velmi účinné zatímní dohody (viz kapitola Podpora rodičů při uzavírání dohod) a co nejvyváženější zapojení obou rodičů do péče o dítě.

Situaci dětí vždy zhoršují i konflikty rodičů, kterým jsou bezprostředně přítomny. Představují pro ně neúměrnou zátěž. Zpravidla dochází k osobním konfliktům mezi rodiči při předávání dětí. V situacích, kdy se rodičům nedaří konflikty nebo projevy nepřátelství zvládat (nepozdraví se, nekomunikují spolu), je lepší „předávat si děti“ přes školní zařízení. Tím dochází k eliminaci konfliktních situací a dětem to usnadňuje přechod od jednoho rodiče ke druhému. Rodiče jsou často vedeni k ideálnímu předávání dětí, které je popisováno jako přátelské setkání rodičů, kdy spolu krátce promluví, mohou jeden druhého pozvat i k sobě do domácnosti, a po chvíli dítě s druhým rodičem přirozeně a bez napětí a stresu odchází. Tak by to zcela jistě bylo ideální a nejlepší pro dítě a je určitě dobré rodiče k tomu vést. Je ale důležité s nimi mluvit o tom, že pokud se jim to zatím nedaří, je na místě slevit dočasně z nároků a zvolit neutrální prostředí a rezignovat na přítomnost obou rodičů při předávání. Prozatím musí stačit méně a je v zájmu dítěte, aby rodiče usilovali o zlepšení.

Je dobré mluvit s rodiči také o tom, že pokud oni selhávají v základních projevech slušnosti a respektu vůči sobě, bude postupně velmi obtížné vyžadovat tato základní pravidla slušného mezilidského chování po dítěti. Zejména rodiče větších dětí se v situaci rozchodu často shodnou na tom, že jejich děti už zhoršené chování projevují. Manipulují s informacemi a snaží se ze situace vyzískat pro sebe nějaké výhody nebo úlevy. Výchovné problémy s dětmi rodiče v situaci rozvodu často přičítají špatnému vlivu druhého rodiče. Nechtějí si připustit, že jejich

konflikt pouze potencuje dřívější nedostatky ve výchově, kterých se dopustili společně, a také, že jejich **špatný osobní příklad** chování jejich dítěte zhoršuje.

Pokud je dítě dlouhodobě vystaveno konfliktu rodičů, zapojuje **obranné mechanismy**, které mu pomáhají tlumit psychickou bolest. Postupně se stává méně vnímavým k prožitkům svým i druhých. Může cítit velkou zlost, reagovat zvýšenou plačtivostí, negativismem, zhoršenou koncentrací, pomočováním, nočními děsy. Když dítě navíc zažívá zkušenost, že je předmětem opakujících se hádek jeho rodičů (peníze, výchova, s kým, kdy a kde bude….), nemá možnost vnímat sebe samotné jako zdroj radosti svých rodičů. To významným způsobem negativně ovlivňuje jeho sebehodnocení.

Informování dětí o rozvodu či rozchodu rodičů

Často přichází rodiče (nebo jeden z nich) do poradny právě s touto zakázkou. Chtějí se poradit, jak s dětmi mluvit o tom, že se rozchází. V průběhu edukace je vždy důležité seznámit rodiče s jejich povinností informovat dítě o významných skutečnostech, které se ho týkají.

Dítě potřebuje, stejně jako dospělí, **porozumět tomu, co se děje a jaký dopad to bude mít na jeho život**. Důležitá je **transparentnost, srozumitelnost, férový přístup a určitá předvídatelnost** ohledně toho, co se bude dít teď a v brzké budoucnosti. Rodiče se přirozeně obávají toho, jak bude jejich dítě na sdělení reagovat. Někdy může opouštěný rodič schválně nechávat sdělení na druhém rodiči, na tom opouštějícím, který „rozbil rodinu“. Někdy tomu může být právě naopak a s informací o rozchodu rodičů dostává dítě rovnou informaci, že „tatínek nás už nemá rád a odchází od nás“. Někteří rodiče čekají s informováním dítěte na dobu, až budou sami vědět, jak svou situaci vyřeší a domnívají se, že jejich dítě nic neví a netuší. V naprosté většině případů děti vědí, že se něco děje a jejich nevědomost zhoršuje jejich prožívání nastalé situace. Navíc dokud rodiče téma neotevřou, může být pro dítě velmi těžké nebo téměř nemožné obrátit se na ně se svými obavami a potřebami.

Tipy pro rodiče, jak mluvit s dětmi o rozvodu

Pokud rodiče v průběhu edukace požádají o radu, jak dítě informovat, měli by dostat alespoň základní tipy. Rady, které jsou uvedeny níže, poskytla psycholožka Marie Blažková, která se ve své praxi věnuje poradenství v oblasti rodinných, partnerských a mezilidských vztahů a je součástí interdisciplinárního týmu zaměřeného na řešení situací spojených s rozpadem soužití rodičů s nezletilými dětmi. Tipy vycházejí z obecně platných doporučení. Rodiče by měli vždy zohlednit individualitu svého dítěte a vzít v potaz také specifika své rodiny.

Je dobré, aby se **rodiče společně domluvili na čase, místě, na tom kdo bude mluvit, kdo všechno bude přítomen, formě i obsahu sdělení**. Společná domluva by měla předcházet samotnému sdělení dětem. Před samotným sdělením by rodiče měli mít základní představu o tom, kdo a co sdělí a měli by si domluvit pravidla ohledně toho, kdo co sdělí, příp. co obsahem sdělení nebude (např. detaily příčin rozchodu).

- **Čas**

  Přestože vhodné načasování sdělení je obtížné specifikovat, dítě by mělo být informováno minimálně v době, kdy jsou již jeho rodiče rozhodnuti, že k rozchodu dojde. Představa rodičů, že děti nevnímají napjatou atmosféru mezi rodiči, je mylná. Děti cítí nejistotu a strádají o to více, když nerozumí tomu, co se kolem nich děje. Mohl by u nich vzniknout pocit, že za vzniklou situaci napětí a za problémy mezi rodiči mohou ony. Z těchto důvodů je velmi důležité s nimi o rozvodu mluvit a se sděleními příliš neotálet.

- **Místo**

  Vhodné místo pro sdělení, že se rodiče rozvádí, je potřebné volit s ohledem na dítě. Vybírat lze z **přirozeného prostředí dítěte**, z míst, kde se dítě cítí dobře a jistě (např. jeho pokoj nebo místnost, kde rodina tráví společný čas apod.). Pro sdělení této informace se nedoporučují místa dovolených, výletů, zkrátka ta, která nevychází z přirozeného prostředí dítěte.

- **Osoba**

  Optimální variantou je **společné sdělení obou rodičů**. Ti by měli mít na paměti, že cokoliv dítěti sdělují, činí tak kvůli němu, ne kvůli sobě. Je proto důležité, aby na situaci rozchodu panovala mezi rodiči shoda. Rodiče by pak měli s dítětem o rozchodu hovořit jako o společném rozhodnutí. Rodiče tak mohou eliminovat riziko, kdy dítě bude z rozpadu rodiny jednoho z nich obviňovat, ať již toho, kdo odešel, nebo naopak toho, kvůli kterému musel ten druhý odejít.

  Hovořit může ten, kdo dokáže tuto skutečnost dítěti předat vhodným způsobem, nemusí se jednat o iniciátora rozvodu. Je důležité zdůraznit, že tímto sdělením se rodiče stávají posly špatných zpráv, ať už zvolí jakoukoliv formu a musí být připraveni citlivě reflektovat reakce svých dětí.

- **Forma a obsah**

  Forma sdělení by měla být **klidná s přiměřeným emočním doprovodem, podporující, srozumitelná, pravdivá**, kdy i sdělení, že aktuálně rodiče přesně neví, jak některé věci vyřeší, může být odpovědí. Pravdivou, byť nepříjemnou informací (přiměřenou chápání dítěte) předcházíme situacím, kdy se o důvodech rozchodu dítě dozví od cizích osob. Dítě nepotřebuje znát podrobné detaily, zdlouhavá vysvětlování. Potřebuje **srozumitelné, jasné, konkrétní informace, podporu a porozumění**. Důležitou součástí obsahu sdělení je také informace dítěti o způsobu, jakým se bude s oběma rodiči vídat, byť se jedná o předběžnou domluvu, která může být v budoucnu upravena. Konkrétní informace dítě lépe přijímá a lépe se s nimi ztotožňuje.

  Dítěti můžeme například sdělit: *„Přestali jsme si rozumět a rozhodli jsme se, že už spolu nechceme (nemůžeme, neumíme) žít a společně jsme se domluvili na tom, že jeden z nás bude bydlet na jiném místě“*. Významným sdělením, které je potřeba během rozhovoru několikrát zopakovat a v budoucnu znovu a znovu, je tato skutečnost: ***„Jsme pro tebe stále otcem a matkou a na naší lásce k tobě se nic nemění“***. Je také potřebné mít na paměti i důležitost odpovídající neverbální komunikace, kdy mimika, gesta, slzy apod. mnohdy vypoví více než samo verbální sdělení.

  Na druhou stranu však není vhodné podávat rozvod jako pozitivní událost v životě dítěte (*„doma bude více místa, budeš mít vlastní pokoj“* apod.) nebo situaci zlehčovat tím, že rozvody jsou dnes normální a rozvádí se téměř každé manželství. Dítěti je možné

vysvětlit, že je samozřejmě vždy lepší, pokud žije celá rodina pohromadě, ale že pokud se rodiče stále hádají, je lépe žít odděleně.

- **Specifika obsahu sdělení dle věku dítěte**

  Malé **dítě ve věku do šesti let** se může za neshody rodičů vinit. Je potřebné jej ujistit, že tomu tak není, že to není jeho vina. Problémy před dítětem není potřeba skrývat, ale upřímným sdělením doprovázeným adekvátním neverbálním projevem, který je mnohdy pro dítě srozumitelnějším, mu vysvětlit, jak se věci mají. Že si rodiče přestali rozumět, stejně jako ono si někdy nerozumí se svým kamarádem apod. Od svých rodičů potřebuje zejména ujištění, že situaci nezavinilo, že jej rodiče mají stále rádi.

  U dítěte od šesti let věku můžeme používat slovo rozchod či rozvod. Vinu za rozchod rodičů mohou dávat jak sobě, tak svým rodičům. Rodina a s tím spojená stabilita je pro dítě tohoto věku velmi významná, proto může zažívat nespokojenost, zlost, reagovat zvýšenou plačtivostí, negativismem apod. Jediným řešením je opět pravdivé sdělení podané srozumitelným způsobem.

  Také **děti ve věku dvanáct let a výše** může rozvod rodičů silně zasáhnout, i když navenek své pocity nemusí projevovat a mohou se tvářit, že je jim vzniklá situace jedno. V tomto období je vhodné nabídnout dětem prostor pro diskusi, projevit zájem o jejich názor, ujistit je o své stálé lásce k nim.

Obecné tipy, jak pomoci dětem, aby se vyrovnaly se svými pocity:

- tiše a pozorně poslouchat
- potvrdit pocity dítěte slovem (*„Oh…, Hm…, Chápu…“*)
- pocity dítěte pojmenovat (např.: *„Tohle tě ale muselo rozhodit!“*)
- splnit přání dítěte alespoň v představách (*„Kéž bych ti teď mohla…“*)
- hovořit o pocitech a potřebách, které dítě má
- hovořit o svých pocitech a potřebách
- společně hledat řešení, které by vyhovovalo všem
- zapsat všechny nápady, ať už jsou jakékoliv
- z nápadů vybrat ty, které mohou být účinné, které stojí za úvahu a které nikoliv

(Nováková, Poláková, 2020)

Hledání řešení skrze naplňování potřeb svého dítěte

Jedním z důležitých cílů edukace je zprostředkovat rodičům perspektivu dítěte, jeho prožívání a potřeby a to s ohledem na jeho věk a jeho individualitu. Rodiče mají v rozvodové situaci často sníženou schopnost vnímat potřeby svých dětí. Do popředí se dostávají jejich vlastní potřeby a zájmy, což je zcela přirozené a pochopitelné. Pracovník poskytující edukaci musí mít schopnost „přivést“ na setkání s rodiči jejich dítě, i když

dítě samozřejmě není fyzicky přítomné, ale ožívá v představách rodičů, projektují si své dítě do informací, které pracovník sděluje. Slouží k tomu různé techniky, jako např. ukázání (nebo vystavení) fotografie dítěte, používání křestního jména dítěte, dotazy směřující na zjištění informací o jejich dítěti apod. Dítě a láska jeho rodičů, kterou k němu oba chovají, je klíčem k řešení jejich problémů. To kvůli němu a pro něj se nakonec rodičům podaří svůj konflikt vyřešit.

Velmi dobře funguje **používání konkrétních příkladů, konkrétního sdělení nebo prohlášení dětí nebo informací od jiných rodičů**. Pracovník může stavět na svých praktických zkušenostech z práce s rodiči příp. i dětmi. Spíše než vedení konzultace v obecné poloze („děti potřebují“) se jako efektivnější jeví rodiče orientovat na jejich konkrétní dítě: ***„Co vaše Anička, jak se jí líbí ve škole? Co ráda dělá? Jak se domluvíte dále?“*** apod. Lépe se tak daří zaměřit pozornost rodičů na skutečné potřeby jejich dítěte a odklonit je od konfliktních strategií.

Také autentické konkrétní výpovědi některých dětí pomáhají pracovníkovi „dostat se rodičům pod kůži“. Co si některé děti myslí nebo říkají:

„To je kvůli mně, kdybych byl/a hodnější možná by se nehádali!“

„Kdybych nebyl/a, tak by se určitě nehádali!“

„Musím něco vymyslet a postarat se o to, aby bylo zase všechno jako dřív.“

„Možná když budu mít já velký problém, zapomenou na problémy mezi sebou.“

„Co když budu někdy pro jednoho nebo pro oba navíc?“

Další inspiraci je možné načerpat také z dostupné literatury. Prožívání dětí autenticky přibližuje kniha *Jak přežít, když se rodiče rozvádějí* (Fordovi, 2016). Kniha *Zlodějka mýho táty* (Hůlová 2019) popisuje z pohledu dítěte, jak těžké může být vyrovnávat se s rozchodem rodičů, obzvlášť když už má jeden z rodičů nového partnera nebo je dokonce na cestě nové dítě.

Děti často nechtějí rodičům přidávat další starosti. Snaží se být bezproblémové, vzorné, přebírají roli dospělého a chrání rodiče. Jsou statečné, mlčí nebo ventilují své napětí nevhodným chováním. Mají jakési neviditelné radary a velmi přesně mapují situaci mezi rodiči. Je možné, že navenek nedávají nic znát. Pozorují. Vnímají pohodu i napětí, odcizení i chlad. Unesou rozchod rodičů, ale špatně snáší konflikt mezi rodiči. Touží po tom, aby jejich rodiče byli spokojení a šťastní. Potřebují mít otevřený vztah náklonnosti k oběma rodičům. Bez strachu, že jednoho nebo druhého rodiče zraní nebo dokonce zradí.

Při plánování života dítěte by se rodiče měli **nejdříve domluvit na tom, kde a jak bude jejich dítě po jejich rozchodu žít**. Přitom by měli **zohlednit dosavadní život dítěte**, tzn. místo, kde dítě žilo doposud, a způsob života, jaký dosud vedlo – škola, kroužky, vazby na další rodinné příslušníky, kamarády, denní režim dítěte, stravovací návyky. Při plánování změn by se rodiče měli zamyslet obecně nad tím, jak dítě zvládá změny (bylo dítě na táboře, jak se mu tam líbilo, chodí spávat ke kamarádům, zvládne změnu bydliště, školy), v potaz by měli vzít **názor a přání dětí na řešení situace**. Pokud má dítě problémy se změnou prostředí a vydržet nějakou dobu bez jednoho z rodičů, neznamená to, že by mělo proto raději být jenom s jedním z rodičů. Je **důležité podpořit ho v postupné adaptaci na to, že teď bude mít dva domovy**.

Rodiče by si měli být vědomi toho, že zásadně mění život svému dítěti. Dítě je vůči nim ve velmi závislém postavení, bez možnosti nějak významně ovlivňovat jejich rozhodnutí. Za vzniklou

situaci nenese žádnou odpovědnost a nevybralo si jí. Nezbývá mu, než se přizpůsobit. Měli by proto být ohleduplní k jeho potřebám a stavět je před své potřeby a zájmy.

Pro dítě je důležité:

- udržení stabilního psychosociálního a geografického prostředí
- aktivní podpora v kontaktu s oběma rodiči
- akceptace rodičů navzájem jako vychovatele bez ohledu na okolnosti
- ochrana dítěte před vzájemnými konflikty rodičů
- komunikace rodičů o potřebách dítěte
- zaměření rodičů na budoucnost

Rodičovská odpovědnost

Edukování o rodičovské odpovědnosti je důležitou součástí edukace. Je to právní závazek, který definuje především povinnosti rodičů vůči dítěti. Takto je důležité s nimi o rodičovské odpovědnosti mluvit a vést je k přijetí odpovědnosti za naplnění práv jejich dítěte. Většina rodičů neví, co rodičovská odpovědnost je. Ve společnosti převládá názor, že pokud je dítě v péči jednoho z rodičů, druhý k němu ztrácí určitá práva a vliv na jeho život. Pro některé rodiče může být důležité, že tento soubor práv a povinností je detailně popsán v zákoně.

Rodiče jsou nositeli a vykonavateli rodičovské odpovědnosti jako **komplexu rodičovských povinností a práv**. Zákonná definice rodičovské odpovědnosti je obsažena v § 858 občanského zákoníku: „Povinnosti a práva rodičů, která spočívají v péči o dítě, zahrnující zejména péči o jeho zdraví, jeho tělesný, citový, rozumový a mravní vývoj, v ochraně dítěte, v udržování osobního styku s dítětem, v zajišťování jeho výchovy a vzdělání, v určení místa jeho bydliště, v jeho zastupování a spravování jeho jmění; vzniká narozením dítěte a zaniká, jakmile dítě nabude plné svéprávnosti.“

Občanský zákoník uvádí, že **rodičovská odpovědnost náleží stejně oběma rodičům** a rodiče ji **vykonávají ve vzájemné shodě** a **s ohledem na nejlepší zájem dítěte**. Nic na tom nemění ani skutečnost, že došlo k rozchodu rodičů nebo k dohodě či rozsudku soudu o úpravě péče

a výživy ke společným nezletilým dětem. Práva a povinnosti vyplývající z rodičovské odpovědnosti náleží oběma rodičům stejně i po rozpadu jejich soužití, a to bez ohledu na to, zda je dítě svěřeno do péče jednoho z rodičů či společné/střídavé péče.

Většina rodičů se s tímto právním pojmem setkává poprvé v situaci rozpadu vztahu, ze kterého se (aktuálně nezletilé) děti narodily. Pro většinu z nich je překvapivé, jak relativně podrobně jsou v legislativě rodičovská odpovědnost a její výkon popsány, stejně tak skutečnost, že i po rozpadu vztahu náleží rodičovská odpovědnost shodně oběma. **Po seznámení se s obsahem a rozsahem rodičovské odpovědnosti jsou schopni lépe přijmout informace podávané v rámci edukace**, lépe porozumí uplatňovaným principům přístupu odborníků k rodičům při úpravě poměrů jejich společných dětí. Z toho důvodu uvádíme v metodice citace jednotlivých paragrafů občanského zákoníku souvisejících s rodičovskou odpovědností:

§ 865

Rodičovská odpovědnost náleží stejně oběma rodičům. Má ji každý rodič, ledaže by jí byl zbaven.

§ 875

Rodičovskou odpovědnost vykonávají rodiče v souladu se zájmy dítěte.

§ 876

(1) *Rodičovskou odpovědnost vykonávají rodiče ve vzájemné shodě.*

(2) *Hrozí-li při rozhodování o záležitosti dítěte nebezpečí z prodlení, může jeden z rodičů rozhodnout nebo dát přivolení sám; je ale povinen neprodleně sdělit druhému rodiči, jaký je stav věcí.*

§ 877

(1) *Nedohodnou-li se rodiče v záležitosti, která je pro dítě významná zejména se zřetelem k jeho zájmu, rozhodne soud na návrh rodiče; to platí i tehdy, vyloučil-li jeden rodič z rozhodování o významné záležitosti dítěte druhého rodiče.*

(2) *Za významnou záležitost se považují zejména nikoli běžné léčebné a obdobné zákroky, určení místa bydliště a volba vzdělání nebo pracovního uplatnění dítěte.*

§ 884

Rodiče mají rozhodující úlohu ve výchově dítěte. Rodiče mají být všestranně příkladem svým dětem, zejména pokud se jedná o způsob života a chování v rodině.

§ 885

Pečuje-li o dítě jen jeden z rodičů, podílí se na péči o dítě a jeho výchově i manžel nebo partner rodiče dítěte, žije-li s dítětem v rodinné domácnosti. To platí i pro toho, kdo s rodičem dítěte žije, aniž s ním uzavřel manželství nebo registrované partnerství, žije-li s dítětem v rodinné domácnosti.

§ 887

Výkon práva rodičů udržovat osobní styk s dítětem nemohou rodiče svěřit jiné osobě.

§ 888

Dítě, které je v péči jen jednoho rodiče, má právo stýkat se s druhým rodičem v rozsahu, který je v zájmu dítěte, stejně jako tento rodič má právo stýkat se s dítětem, ledaže soud takový styk omezí nebo zakáže; soud může také určit podmínky styku, zejména místo, kde k němu má dojít, jakož i určit osoby, které se smějí, popřípadě nesmějí styku účastnit. Rodič, který má dítě v péči, je povinen dítě na styk s druhým rodičem řádně připravit, styk dítěte s druhým rodičem řádně umožnit a při výkonu práva osobního styku s dítětem v potřebném rozsahu s druhým rodičem spolupracovat.

§ 889

Rodič, který má dítě v péči, a druhý rodič se musí zdržet všeho, co narušuje vztah dítěte k oběma rodičům nebo co výchovu dítěte ztěžuje. Brání-li rodič, který má dítě v péči, bezdůvodně trvale či opakovaně druhému rodiči ve styku s dítětem, je takové chování důvodem pro nové rozhodnutí soudu o tom, který z rodičů má mít dítě ve své péči.

§ 890

Rodiče jsou povinni si vzájemně sdělit vše podstatné, co se týká dítěte a jeho zájmů.

§ 891

(1) *Rodič, který má dítě v péči, a druhý rodič se spolu dohodnou, jak se rodič, který dítě v péči nemá, bude s dítětem stýkat. Nedohodnou-li se rodiče, nebo vyžaduje-li to zájem na výchově dítěte a poměry v rodině, soud styk rodiče s dítětem upraví. V odůvodněných případech může soud určit místo styku rodiče s dítětem.*

(2) *Je-li to nutné v zájmu dítěte, soud omezí právo rodiče osobně se stýkat s dítětem, anebo tento styk i zakáže.*

§ 906

(1) *Má-li být rozhodnuto o rozvodu manželství rodičů dítěte, soud nejprve určí, jak bude každý z rodičů napříště o dítě pečovat, a to s uvážením zájmu dítěte; s tímto zřetelem se od souhlasného stanoviska rodičů soud odchýlí jen tehdy, vyžaduje-li to zájem dítěte. Soud vezme v úvahu nejen vztah dítěte ke každému z rodičů, ale také jeho vztah k sourozencům, popřípadě i k prarodičům.*

(2) *Soud může rozhodnout i tak, že schválí dohodu rodičů, ledaže je zřejmé, že dohodnutý způsob výkonu rodičovské odpovědnosti není v souladu se zájmem dítěte.*

§ 907

(1) *Soud může svěřit dítě do péče jednoho z rodičů, nebo do střídavé péče, nebo do společné péče; soud může dítě svěřit i do péče jiné osoby než rodiče, je-li to potřebné v zájmu dítěte. Má-li být dítě svěřeno do společné péče, je třeba, aby s tím rodiče souhlasili.*

(2) *Při rozhodování o svěření do péče soud rozhoduje tak, aby rozhodnutí odpovídalo zájmu dítěte. Soud přitom bere ohled na osobnost dítěte, zejména na jeho vlohy a schopnosti ve vztahu k vývojovým možnostem a životním poměrům rodičů, jakož i na citovou orientaci a zázemí dítěte, na výchovné schopnosti každého z rodičů, na stávající a očekávanou stálost výchovného prostředí, v němž má dítě napříště žít, na citové vazby dítěte k jeho sourozencům, prarodičům, popřípadě dalším příbuzným i nepříbuzným osobám. Soud vezme vždy v úvahu, který z rodičů dosud o dítě řádně pečoval a řádně dbal o jeho citovou, rozumovou a mravní výchovu, jakož i to, u kterého z rodičů má dítě lepší předpoklady zdravého a úspěšného vývoje.*

(3) *Soud při rozhodování o svěření dítěte do péče dbá rovněž na právo dítěte na péči obou rodičů a udržování pravidelného osobního styku s nimi, na právo druhého rodiče, jemuž dítě nebude svěřeno, na pravidelnou informaci o dítěti, dále soud bere zřetel rovněž ke schopnosti rodiče dohodnout se na výchově dítěte s druhým rodičem.*

Po rozpadu soužití je pak odrazem převzetí rodičovské odpovědnosti schopnost, respektive ochota rodičů se na budoucím životě dítěte, tedy na uspořádání jeho poměrů, dohodnout. Tato dohoda vychází zejména z toho, že si uvědomují **nezastupitelnost obou rodičů při výchově svých dětí, že se plně respektují ve svých rodičovských rolích** a že si **uvědomují nezbytnost společné komunikace** založené na vstřícnosti a vzájemném respektu, neboť to představuje nezbytnou podmínku pro zdravý vývoj jejich dětí. Svoji komunikaci ohledně dětí vedou nekonfliktně a vždy se snaží nalézt smírné řešení, které bude výsledkem jejich vzájemné dohody.

Pokud se ale rodiče v záležitosti, která je pro dítě významná, **nedohodnou, rozhodne v této věci soud, a to na návrh rodiče**. To platí i tehdy, vyloučil-li jeden rodič z rozhodování o významné záležitosti dítěte druhého rodiče. Sama **„nedohoda" je pak vnímána jako neschopnost rodičů plně přijmout rodičovskou odpovědnost a náležitě vykonávat povinnosti z ní vyplývající**. Neochota rodiče domlouvat se je projevem jeho selhání.

Jednou ze záležitostí pro dítě významnou, na které se musí rodiče zpravidla po rozpadu vztahu shodnout, je **volba místa budoucího bydliště dítěte**. 1. rodinněprávní sympozium definovalo, že *„místem bydliště nezletilého dítěte ve smyslu § 877 odst. 2 občanského zákoníku se rozumí místo, kde se dítě zdržuje na základě dohody rodičů, rozhodnutí soudu či jiné skutečnosti a má tam své rodinné a sociální vazby – zejména kde navštěvuje školské zařízení, má mimoškolní aktivity, rodinu, kamarády, ošetřujícího lékaře a podobně. Významnou změnou bydliště dítěte je taková změna místa, kde se zdržuje, která s sebou nese změnu rodinných a sociálních vazeb"*. S ohledem na obsah rodičovské odpovědnosti, která náleží oběma rodičům stejně (bez ohledu na to, komu bylo dítě po rozpadu soužití rodičů svěřeno do péče) je k významné změně bydliště potřeba souhlas obou rodičů nebo přivolení soudu. *„Protiprávní (jednostranná) významná změna bydliště dítěte, ať již pramení z neznalosti, rodičovské obstrukce nebo agresivní procesní strategie, je nepřípustná. Je povinností soudu a dalších subjektů zúčastněných na rozhodování ve věci péče o nezletilé dítě edukovat rodiče o protiprávnosti jednostranné změny bydliště dítěte, působit preventivně tak, aby k jednostranné změně bydliště nedošlo, a pokud již taková situace nastane, využít veškerých prostředků proto, aby nedošlo k narušení vztahu dítěte s druhým rodičem nebo jinému zásahu do nejlepšího zájmu dítěte. Skutečnost, že jeden z rodičů protiprávně (jednostranně) významně změní bydliště dítěte, je podstatnou okolností, kterou je třeba zohlednit při rozhodování, komu dítě svěřit do péče, a při rozhodování o rozsahu a podmínkách styku."* (Nejvyšší soud, 1. rodinněprávní sympozium Justiční akademie na téma Protiprávní změna bydliště nezletilého dítěte jedním z jeho rodičů)

Jak s rodiči o rodičovské odpovědnosti mluvit? Důležité je vysvětlit, jak vypadá naplňování rodičovské odpovědnosti v každodenním životě a v situaci, kdy už rodiče nebydlí spolu. Je důležité předkládat jak pozitivní cíle (viz výše), tak i edukovat rodiče o tom, co je nežádoucí.

V tomto kontextu je důležitý pojem **„rodičovská obstrukce"**, což je soubor názorů a vzorců chování, které brání většímu zapojování druhého rodiče do péče o děti. Ze soudní praxe i z medializovaných případů je možné vypozorovat různé **projevy rodičovských obstrukcí**.

Nejčastěji se jedná o **zpochybňování rodičovských kompetencí** (např. „neumí vařit, prát, málo obléká dítě“), **nepravdivá nařčení z agresivního chování** (vůči druhému rodiči či dětem) **nebo sexuálního zneužívání dětí, nepředávání dítěte ke styku** za použití výmluvy (nepříznivý zdravotní stav, narozeninová oslava nejlepšího kamaráda…), **nařčení, že dětem se před nebo po styku s druhým rodičem zhoršuje zdravotní stav** apod. Agresivní procesní strategie rodiče, který vykazuje chování a znaky rodičovské obstrukce, bývá často doplňována námitkami podjatosti a stížnostmi. Motivem rodiče k takovému chování a postoji je často nenávist, zranění a hněv, touha pomstít se druhému rodiči (srovnej Matoušek, 2015, s. 40).

Rodiče by pak měli být edukováni o tom, že pokud brání rodič druhému v kontaktu s dítětem, je takové chování **důvodem pro nové rozhodnutí soudu o úpravu péče**. „Bránící rodič“ nebo rodič, který není ochoten se dohodnout, je pak považován za méně kompetentního rodiče. V podrobnostech lze ve vztahu k tomuto tématu odkázat na závěry 1. rodinněprávního sympozia (Nejvyšší soud, 1. rodinněprávní sympozium Justiční akademie na téma Protiprávní změna bydliště nezletilého dítěte jedním z jeho rodičů).

Formy péče o dítě po rozpadu vztahu rodičů

Některé koncepty edukace rodičů vynechávají řadu informací z oblasti práva. Orientace rodičů v právních pojmech a jejich správné porozumění je důležitým předpokladem pro to, aby se mohli začít domlouvat. Je důležité ověřit, že rodiče mají stejné pojmy obsazeny také stejným obsahem. Pod daným pojmem si představují stejné věci. Ať už se rodiče rozhodnou pro jakékoliv uspořádání života jejich dětí po rozvodu, musí vybrat jeden z typů péče stanovených zákonem. Je proto velmi důležité rodiče seznámit s typy péče a dalšími souvislostmi, které jsou s výběrem určitého typu péče spojené a jsou pro rodiče významné, protože se dotýkají také finanční stránky věci.

Při rozchodu rodičů je potřeba, aby se rodiče dohodli na poměrech svého dítěte – zejména na péči a výživě. Vždy je preferovaná dohoda rodičů před autoritativním rozhodnutím soudu, nicméně v případě, že se jedná o manželství, je **ze zákona před rozvodem manželství obligatorní úprava péče a výživy k nezletilým dětem prostřednictvím soudu**, a to i v případě, že se rodiče na tomto dohodnou.

Plně kompetentní rodiče tak po rozchodu i nadále:

- **vzájemně participují na péči o své děti**;
- **podporují vztah k druhému rodiči a zavazují se zdržet všeho, co by mohlo narušit vztah dítěte k oběma rodičům nebo co výchovu dítěte ztěžuje**;
- **nebrání druhému rodiči v kontaktu s dětmi** (včetně telefonického a prostřednictvím sociálních sítí a on-line platforem);
- **respektují čas a způsob trávení času dětí s druhým rodičem a do tohoto času bezdůvodně nezasahují**;
- **vzájemně sdílí důležité informace týkající se jejich dětí**;
- **společně se podílejí na úhradě potřeb dětí s tím, že mimořádné výdaje společně předem projednají a dohodnou se na výši úhrady**.

Dohoda plně kompetentních rodičů o úpravě péče a výživy vychází z naplňování potřeb dětí s důrazem na **potřebu dítěte mít a rozvíjet vztah s oběma rodiči**.

Dle § 907 občanského zákoníku může soud svěřit dítě do **péče jednoho z rodičů** (často mylně uváděné výlučné péči), nebo do **střídavé péče**, nebo do **společné péče**; soud může dítě svěřit i do péče jiné osoby než rodiče, je-li to potřebné v zájmu dítěte. Ze statistik MSp ČR je patrné, že meziročně stoupá počet střídavých/společných péčí, nicméně cca 80% dětí je stále svěřováno do péče jednoho rodiče, zpravidla matky.

Společná péče

Společná péče byla v našem právním systému uzákoněna již v roce 1998, v praxi ale nebyla až do nedávna příliš využívána. Dle původní judikatury byla totiž aplikována pouze v případech, kdy rodiče i po rozchodu bydleli v jednom domě/bytě nebo pokud se jednalo o dítě věku blízkého zletilosti. Nově již není kladen důraz na společné bydliště rodičů, ale na schopnost rodičů se na péči a dalších záležitostech dítěte včetně hrazení jeho potřeb domlouvat. V praxi společná péče znamená, že rodiče po rozchodu pečují o dítě obdobně, jako tomu bylo před rozchodem. V případě, že o společné péči rozhoduje soud, je podmínkou **souhlas obou rodičů, tzn. soud může pouze schválit dohodu rodičů**. Společná péče zpravidla vyžaduje dobrou komunikaci mezi rodiči, která je zárukou schopnosti řešit a vyřešit i další záležitosti jako např. daňové odpočty na dítě, čerpání OČR.

Střídavá péče

Narozdíl od společné péče **není svěření dítěte do péče střídavé podmíněno souhlasem obou rodičů**, stejně tak odmítnutí střídavé péče nelze bez dalšího odůvodnit absencí komunikace mezi rodiči či nedořešeným partnerským konfliktem, viz např. nález Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 1708/14 ze dne 18. 12. 2014 *„…k možným rozporům mezi rodiči a chybějící komunikací mezi nimi Ústavní soud v minulosti uvedl, že za situace, kdy se oba rodiče o své děti aktivně zajímají, jsou stejnou měrou schopni a ochotni pečovat o jejich zdraví a tělesný, citový, rozumový a mravní vývoj a kdy tyto děti mají k oběma rodičům stejně hluboký citový vztah,* ***nelze střídavou výchovu vyloučit jen na základě hodnocení vztahů mezi rodiči****. V případě nepřekonatelných rozporů mezi oběma rodiči pak musí obecné soudy aktivně usilovat o zlepšení jejich vztahu, a to například prostřednictvím nařízení účasti na mediačním řízení či rodinné terapii v zájmu dětí; střídavou péči nelze zamítnout jen proto, že se podle soudů rodiče mezi sebou nebyli schopni dohodnout na výchově dětí.“* To znamená, že přetrvávající konflikt nebo špatná či nedostatečná komunikace mezi rodiči nejsou kontraindikací střídavé péče. Zároveň je ale vhodné, aby rodiče při přetrvávajícím konfliktu využili některou z dalších forem odborné pomoci a aby bylo zajištěno doprovázení dítěte do doby, než se podaří konflikt zmírnit.

Podstatou **střídavé péče** je, že dítě po rozchodu rodičů pobývá v péči obou rodičů po určitý časový úsek, přičemž není ze zákona určeno, jak dlouhý má být ani to, že dítě se musí střídat ve stejných intervalech (**symetrická vs. asymetrická střídavá péče**). Při nastavení střídavé péče je tedy potřeba, aby se rodiče **dohodli na intervalech střídání i způsobu předávání** – místo a den, popř. hodinu, kdy má k předání dítěte dojít – nejčastěji buď přímo v bydlišti rodiče či prostřednictvím školských zařízení.

Rodiče by měli myslet i na to, zda u předávání/přebírání dítěte bude vyžadována jejich osobní přítomnost, popř. zda se shodnou na dalších osobách, které mohou toto vykonat za rodiče (zpravidla bývá touto osobou prarodič či nový partner rodiče, někdy zletilý sourozenec). Roli při způsobu předávání hrají bezpochyby i další okolnosti předání, zejména věk předávaného dítěte, vzdálenost místa bydliště rodičů atd. Předávání prostřednictvím školských zařízení se ukazuje jako výhodné zejména v situacích, pokud se rodičům nedaří zvládnout jejich konflikt, kterému je pak dítě při předávání vystavováno.

Péče jednoho z rodičů

Péče jednoho z rodičů znamená, že dítě žije s jedním z rodičů a s druhým je v kontaktu, a to buď na základě dohody rodičů či na základě rozhodnutí soudu. Soud může **kontakt dítěte s nerezidenčním rodičem** upravit buď na základě návrhu jednoho z rodičů, nebo z vlastní iniciativy. K tomuto kroku dochází zpravidla u rodičů, kteří nejsou schopni se na kontaktech domluvit.

Na druhou stranu je potřeba si uvědomit, že při nastavování kontaktů dětí s nerezidenčním rodičem by měli rodiče vycházet z potřeb dětí. Typicky např. u dospívajících dětí, kdy si rodiče často nárokují čas s nimi strávený, a to přestože v tomto věku významně narůstá potřeba distancovat se od rodičů a trávit co nejvíce času s vrstevníky. Přesto se někteří rodiče dovolávají svého práva na hodiny, dny, prázdniny a svátky, které mají dle své dohody či soudního rozhodnutí trávit se svým dítětem a trvají na 100 % dodržení. Nadřazují své potřeby nad zcela přirozenou potřebu dětí v tomto věku čas trávený s rodiči postupně omezovat a zdravě se od nich separovat. Kritériem společně stráveného času měla být především kvalita, nikoliv kvantita, a samozřejmě respekt k zájmům a potřebám dítěte. Stejně tak v oblasti komunikace si často rozvedení rodiče stěžují na nedostatečnou komunikaci ze strany svého dítěte vůči sobě a často se domnívají, že je za tím druhý rodič, který komunikaci nepodporuje nebo ji dokonce chce kontrolovat či omezovat. Jak uvádí Orvin (2001), komunikace – její iniciace i udržování – je v období dospívání především povinností rodiče, protože „puberťák“ řeší úplně jiné věci. V komunikaci pak dle něj funguje zejména srozumitelnost, přímost, naslouchání a empatie.

Svěření do péče jednoho rodiče **neznamená omezení rodičovské odpovědnosti nerezidenčního rodiče**, stále platí, že na podstatných věcech týkající se jejich společného dítěte se musí rodiče domlouvat včetně určení místa bydliště, jak již bylo uvedeno. Svěření do péče jednoho rodiče (často nesprávně uváděno jako výlučná péče) nemusí v praxi znamenat umenšení nerezidenčního rodiče na péči, tzn. že se oba rodiče mohou podílet na péči o dítě ekvivalentně. Na druhou stranu je potřeba si uvědomit, že svěření dítěte do péče jednoho rodiče přináší faktická omezení při péči o dítě, popř. při čerpání různých forem státní podpory spojených s péčí o dítě. Rodič, který nemá dítě na základě dohody rodičů o péči či rozsudku soudu ve své péči, a to i přesto, že se dle dohody rodičů do péče zapojuje ekvivalentně, si nemůže započítat dítě do společně posuzovaných osob pro čerpání dávek státní sociální podpory (přídavek na dítě, rodičovský příspěvek či příspěvek na bydlení) ani si nemůže uplatňovat daňový odpočet na dítě.

Zároveň svěření dítěte do péče jednoho rodiče může přinést nerovnoměrnou zátěž – finanční i v oblasti péče (realizace každodenní péče o dítě) – rodiče rezidenčního, a to zejména pokud se po rozvodu stává sólo rodičem (styk dítěte s druhým rodičem je značně omezen).

Výživné

Stejně jako je důležité edukovat rodiče o právních aspektech zvolené formy péče, je důležité probrat s nimi otázku výživného. Shoda na výživném je nedílnou součástí jejich dohody. Rodičům je často vyčítáno, že jim při domluvách na nastavení péče jde o peníze. Rozvod však s sebou vždy nese socioekonomický dopad na život rodiny, a je tedy přirozené, že rodiče řeší i finanční stránku rozpadu vztahu. Mají-li si rodiče umět představit, jak by mohli a chtěli žít i po svém rozchodu, musí mít dostatek informací, včetně informací o vypořádání bydlení, majetku i budoucích finančních tocích mezi rodiči. Pokud nemají rodiče jasno v tom, kde bude kdo bydlet a jaké náklady s tím budou spojené, je těžké posunout se v dohodě dál a domlouvat typ péče o děti. Téma výživného je důležité probrat zejména v navazující edukaci.

Neoddělitelnou součástí dohody o péči/rozhodnutí soudu o úpravě poměrů dítěte je určení výživného (s výjimkou společné péče). **Vyživovací povinnost k dítěti mají vždy oba rodiče. Různit se však může její podoba, respektive způsob plnění** (např. přímou péčí a zajišťováním potřeb malého dítěte) **a její konkrétní výše**. Vyživovací povinnost rodičů k dětem není dle ustanovení § 859 o. z. součástí rodičovské odpovědnosti, což znamená, že **i rodič, kterému je rodičovská odpovědnost pozastavena, omezena či je jí zbaven, má stále vyživovací povinnost k dítěti**. Ve vztahu k výživnému se vztahují zejména ustanovení § 910 a násl. o. z., případně též ustanovení § 755 odst. 3 o. z., dle kterého *„mají-li manželé nezletilé dítě, které není plně svéprávné, soud manželství nerozvede, dokud nerozhodne o poměrech dítěte v době po rozvodu manželství“*.

Český právní řád pojem výživného jako takový **explicitně nedefinuje**. Podle judikatury výživné zahrnuje nejenom **částky určené na uspokojování stravy, pravidelně se opakujících potřeb**, ale i uspokojování **dalších hmotných** (bydlení, stravování, ošacení, obutí) **nebo nehmotných potřeb** (např. vzdělávání nebo koníčky), které se vyskytují jednorázově (např. platby za pobyt na dětském táboře nebo lyžařském výcviku). Pro **stanovení výživného** jsou pak určující **schopnosti, možnosti a majetkové poměry rodiče**. Schopnosti a možnosti povinného se posuzují zejména ve vztahu k výdělečné činnosti povinné osoby, a to ať již se jedná o klasický pracovní poměr, dohody o práci konané mimo pracovní poměr nebo o činnost osoby samostatně výdělečně činné. I pokud je osoba nezaměstnaná, pobírá sociální dávky, je pro soud podstatné, zda např. plně uplatňuje všechny své nároky atd. (Ministerstvo spravedlnosti, 2010)

Ministerstvo spravedlnosti ČR vypracovalo **doporučující tabulku ve věci výživného**, v jejichž intencích obecné soudy zpravidla rozhodují. Tato tabulka má předkládat jistý návod pro určení výše výživného (a tím i podpořit smírná/mimosoudní řešení) **vymezením procentuálního podílu z čistého příjmu povinné osoby**, respektive povinných osob, a to **v závislosti na věku oprávněného (dítěte), počtu vyživovacích povinností a míry zapojení povinného rodiče do péče a styku s dítětem**. Roli při stanovení výživného tak hraje rozsah osobní péče, kterou povinný rodič dítěti poskytuje. Zároveň je zavedena kontrolní částka, která vyjadřuje orientační částku, která by měla povinnému rodiči po odečtení výživného zpravidla zůstat.

ETAPA	Věk dítěte (zpravidla)	Podíl výživného na příjmu povinného			
		1 vyživovací povinnost	2 vyživovací povinnosti	3 vyživovací povinnosti	4 vyživovací povinnosti
Předškolní věk	**0–5 let**	14 %	12 %	10 %	8 %
I. stupeň ZŠ	**6–10 let**	16 %	14 %	12 %	10 %
II. stupeň ZŠ/ nižší stupeň víceletého gymnázia	**11–15 let**	18 %	16 %	14 %	12 %
SŠ a vyšší vzdělávání	**16 a více let**	20 %	18 %	16 %	14 %
Kontrolní částka		Pevná spodní hranice	66 % z příjmu nebo pevná spodní hranice (podle toho, která částka je vyšší)	55 % z příjmu nebo pevná spodní hranice (podle toho, která částka je vyšší)	50 % z příjmu nebo pevná spodní hranice (podle toho, která částka je vyšší)

Čtyři věkové skupiny byly zvoleny dle typických životních (a vzdělávacích) etap dítěte, které jsou spojeny s větší změnou (započetí školní docházky, vstup na střední školu atd.), přičemž jednotlivé kategorie neohraničují pevnou věkovou hranicí (ta je orientační), ale vyjadřují jednotlivé životní etapy.

Manuál pro práci s doporučenou tabulkou k určování výživného dětí je k dispozici na webu Ministerstva spravedlnosti: https://vyzivne.justice.cz/doporucujici-tabulka-vyzivneho-a-manual-k-ni/.

Tabulka by také neměla být bez dalšího aplikována v případě rodičů s velmi vysokými příjmy, případně při značně nestandardních nákladech na hrazení specifických potřeb dítě. V případě udávaného příjmu se počítá s průměrným čistým příjmem osoby za období 6–12 měsíců. (Ministerstvo spravedlnosti, Analýza aktuálních otázek výživného)

Dle občanského zákoníku se při stanovení výživného vždy musí vycházet ze schopností, možností a majetkových poměrů povinného a oprávněných potřeb oprávněného (dítěte). Tomuto hledisku však předchází hledisko stejné životní úrovně rodiče a dítěte. Dosud není dostatečně judikatorně vyřešena otázka, zda placení výživného má rodič s vyššími příjmy do jisté míry sanovat nižší příjem druhého rodiče (stejná životní úroveň dítě – výše příjmový rodič bez dalšího X životní úroveň dítě – rodič dle životní úrovně každého rodiče v době, kdy o něho rodič pečuje).

Výživné lze stanovit/zvýšit až tři roky zpět od podání návrhu, nejdříve však od doby, kdy se rodiče přestali na výživě dítěte podílet společně.

Výživné ve střídavé péči

Mezi rodiči často panuje **mýtus, že se při střídavé péči výživné neurčuje**. Takto postupuje určitá část soudů, ale pouze za podmínky, že příjmy rodičů jsou obdobné. I zde však existuje určité procento soudů, které i při stejných příjmech rodičů stanoví výživné každému z rodičů ke každému z dětí, rodiče pak mají povinnost si toto výživné vzájemně hradit. Stejně tak rozdílně postupují soudy v případě odlišných příjmů – jsou soudy, které počítají výživné z rozdílu mezi příjmy rodičů, vyživovací povinnost tak vzniká pouze rodiči s vyššími příjmy, jiné soudy pak rozhodují o vyživovací povinnosti obou rodičů, každému je však výživné stanovené dle jeho příjmu/životní úrovně.

Formální nastavení péče má pak dopady i na další oblasti života rodiče – možnost čerpat daňové odpisy, dávky hmotné nouze a státní sociální podpory.

Sociální dávky a další výhody spojené s péčí o děti

Pro udržitelnost dohody je důležité, aby rodiče vnímali proces domlouvání i výsledek domluvy jako férový. Rodiče jsou v procesu opatrovnického řízení často vedeni k tomu, že důležitý není typ péče, ale faktické uspořádání jejich života po rozchodu. Rodiče by se tedy měli více než na pojmenování formy péče (společná, střídavá, péče jednoho rodiče) soustředit na faktické nastavení péče den po dni, měsíc po měsíci. Zároveň by ale měli být edukování o tom, že volba typu péče předurčuje pravidla/možnosti čerpání sociálních dávek a jiných finančních výhod spojených s péčí o děti. Stejně tak o tom, že čerpání dávek nebo uplatňování daňových zvýhodnění je v případě společné nebo střídavé péče podmíněno domluvou rodičů. Aby tedy mohli rodiče udělat vědomá rozhodnutí, se kterými budou oba ztotožněni, potřebují znát veškeré relevantní informace a rozumět jim.

Forma péče o dítě po rozpadu vztahu rodičů – společná, střídavá, péče jednoho rodiče – má vliv na možnost **čerpání dávek SSP a HN i daňové zvýhodnění na děti**. Tyto dávky i daňové zvýhodnění náleží rodiči, který **s dítětem žije ve společné domácnosti**, tzn. **spolu trvale žijí** a uhrazují dohromady náklady na své potřeby. Je-li tedy dítě svěřeno do **péče jednoho rodiče**, tvoří dítě s tímto rodičem jednu domácnost, což je určující pro čerpání sociálních dávek a dalších výhod spojených s péčí o nezletilé dítě vyjma ošetřovného v případě nemoci nezletilého dítěte. Znamená to, že při splnění podmínek určených zákonem má na čerpání těchto výhod nárok pouze tento rezidenční rodič. Jiná situace nastává v případě **společné či střídavé péče rodičů** o dítě. Zde je při splnění podmínek daných zákonem potřeba dohody rodičů, s kým bude dítě posuzováno jako společně posuzovaná osoba pro přiznání nároku na výplatu těchto dávek.

Výplata dávek státní sociální podpory (příspěvek na bydlení, rodičovský příspěvek, přídavek na dítě) se řídí zákonem č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře. Vzhledem k tomu, že **žádná z osob (a tedy ani dítě) nemůže být posuzována jako společně posuzovaná osoba současně ve více rodinách**, je v případě střídavé péče na rodičích, aby se dohodli, se kterým z nich bude dítě považováno za společně posuzovanou osobu pro účely přiznání některé z dávek SSP, přičemž je i možné, aby dítě bylo započítáno jako společně posuzovaná osoba s jedním rodičem, jestliže se jedná o příspěvek na bydlení, a s druhým u dávek vázaných na dítě –

rodičovský příspěvek a přídavek na dítě. Dohodu o tom, s kým bude dítě započítáváno, mohou rodiče změnit vždy jen k prvnímu dni kalendářního čtvrtletí.

Dávky hmotné nouze upravuje § 4 zák. č. 110/2006 Sb., o hmotné nouzi. Dle tohoto zákona se obdobně jako v případě dávek státní sociální podpory *„v případě svěření dítěte do společné nebo střídavé péče rodičů se dítě posuzuje společně s tím rodičem, se kterým má být posuzováno podle souhlasného prohlášení rodičů. Rodiče mohou měnit toto prohlášení nejdříve po uplynutí kalendářního měsíce. Společně s nezaopatřeným dítětem se posuzuje pro účely tohoto zákona vždy rodič, který prohlašuje pro účely zvláštního právního předpisu, že spolu trvale žijí a společně uhrazují náklady na své potřeby.“* Bohužel se někdy výraz „bylo-li svěřeno“ vykládá pouze tak, že o tomto rozhodl soud a nestačí prostá dohoda rodičů. Pokud tedy rodiče žádají o některou z dávek státní sociální podpory či dávku hmotné nouze, je často ze strany úřadu práce vyžadováno přímo soudní rozhodnutí a nikoliv „jen dohoda“, aby mohli být rodiče posuzováni odděleně.

Daňové zvýhodnění na děti je upraveno v § 35c zákona o daních z příjmů, ve vztahu ke svěření dítěte do střídavé péče je pak relevantní pokyn Generálního finančního ředitelství z 8/2015 č.GFŘ-D-22. V případě dítěte svěřeného soudem do střídavé péče obou rodičů, u nichž neexistuje jedna společně hospodařící domácnost, je na dohodě rodičů, který z nich si bude daňové zvýhodnění uplatňovat, popř. se mohou dohodnout na tom, že po část roku si bude daňové zvýhodnění uplatňovat jeden z rodičů a po druhou část roku druhý z rodičů. Při uplatnění slevy na dani se musí rodič prokázat podpisem prohlášení k dani a dohodou nebo čestným prohlášením, že druhý z rodičů na dané dítě zvýhodnění ve zdaňovacím období neuplatňuje, nebo uplatňuje jen po určitou dobu, a pokud je druhý z rodičů zaměstnaný, také potvrzením jeho zaměstnavatele. Roční výše slevy na první, druhé, třetí i každé další dítě, případně dítě ZTP/P se liší. V tomto kontextu se pak jeví jako nevýhodné, pokud každý z rodičů čerpá zvýhodnění pouze na jedno ze společných dětí.

Ošetřovné je jednou z dávek nemocenského pojištění, nezbytnou podmínkou k čerpání ošetřovného je tedy účast na nemocenském pojištění. Ošetřovné zabezpečuje dávkou zaměstnance, který nemůže vykonávat v zaměstnání práci z důvodu ošetřování anebo péče o dítě mladší 10 let. Důvody pro čerpání vyjmenovává ustanovení § 39 odst. 1 zákona o nemocenském pojištění. Na rozdíl od čerpání výše uvedených dávek či daňového zvýhodnění **nemusí být při ošetřování nezletilého dítěte rodičem splněna podmínka společné domácnosti**. Ošetřovné může tedy čerpat i rodič, který s dítětem nesdílí jednu domácnost. V praxi to znamená, že na ošetřovné má nárok rodič, který nemůže z důvodu ošetřování či péče o dítě vykonávat zaměstnání, a to bez ohledu na formu péče o dítě po rozpadu vztahu rodičů (společná/střídavá/jednoho rodiče).

V případě krátkodobého ošetřovného je stanovena dvojí podpůrčí doba. Podle ustanovení § 40 odst. 1 zákona o nemocenském pojištění platí, že **podpůrčí doba u ošetřovného činí nejdéle 9 kalendářních dnů, respektive 16 kalendářních dnů, jde-li o osamělého zaměstnance, který má v trvalé péči aspoň jedno dítě ve věku do 16 let s neukončenou povinnou školní docházkou. Za osamělého zaměstnance se pro účely ošetřovného považuje zaměstnanec svobodný, ovdovělý nebo rozvedený, pokud nežije s družkou (druhem) nebo v registrovaném partnerství**, podrobněji viz zákon. Prodloužení délky podpůrčí doby o 7 kalendářních dní má za účel finančně chránit pojištěnce – samoživitele pečujícího o děti ve věku do 16 let. Vychází to z předpokladu, že osamělí rodiče jsou v případě výpadku příjmu ze zaměstnání sociálně zranitelnější než pojištěnci žijící v manželství, registrovaném partnerství či s druhem (družkou) a je důležité jim zajistit náhradu příjmu po delší dobu.

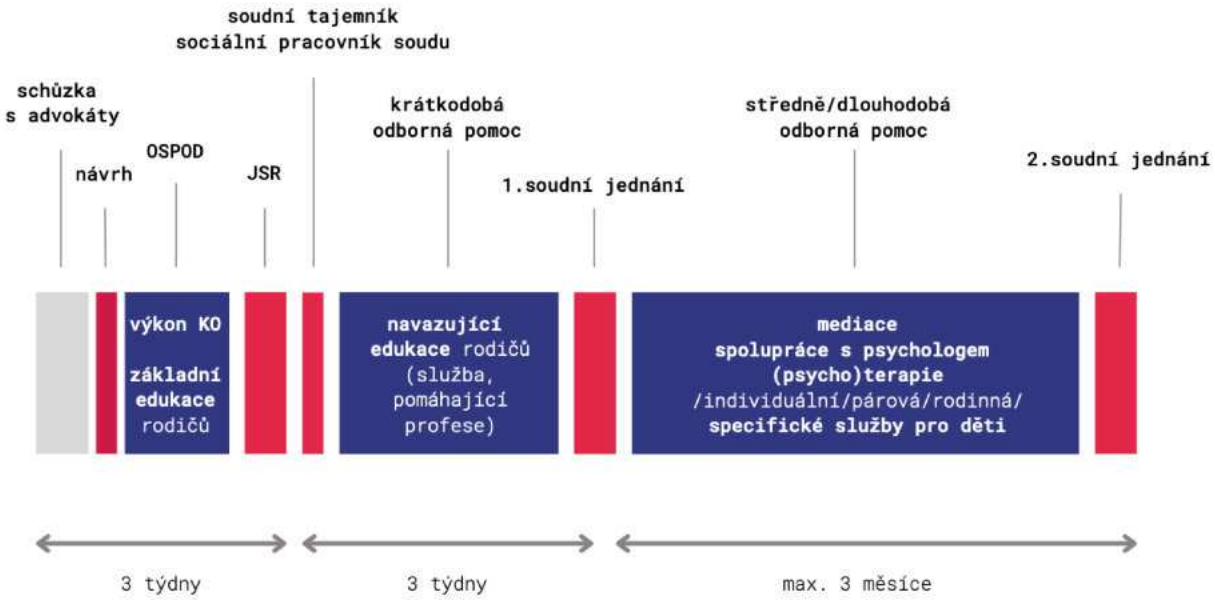
Zákon umožňuje ošetřujícímu v průběhu jednoho případu ošetřování či péče vystřídat se s druhou osobou (převzít za ni péči), ale pouze jednou. Pokud dochází ke střídání oprávněných v nároku na ošetřovné, **posuzuje se délka podpůrčí doby u každého z nich samostatně** podle jeho konkrétní osobní situace. Je tedy možné, že jeden z oprávněných má podpůrčí dobu maximálně v délce 9 kalendářních dnů, zatímco druhý oprávněný až v délce 16 kalendářních dnů.

Náležitosti návrhů na úpravu poměrů nezletilých dětí po rozpadu vztahu jejich rodičů

Někteří rodiče se mohou na poradnu obrátit ještě předtím, než podají návrh na úpravu poměrů nezletilého dítěte na soud. Je tedy důležité, aby pracovník poskytující edukaci měl i informace o tom, jak má takový návrh vypadat, jaké má mít náležitosti, a uměl rodiče podpořit při jeho sepsání. Zároveň by měla být nastavena jednotná interní pravidla pro pomoc při sepisování návrhů v rámci organizace. V souladu s principy, kterými se řídí edukace rodičů (viz kapitola Principy v přístupu k rodičům) pomáhají pracovníci poskytující edukaci pouze se sepsáním společného návrhu rodičů (tedy dohody rodičů).

Více k náležitostem návrhů v kapitole Podpora rodičů při sepisování společných návrhů na úpravu péče a výživy k nezletilým dětem.

Průběh soudního řízení o úpravu poměrů nezletilého dítěte

1. **Soudní řízení** o úpravě poměrů nezletilých dětí je zpravidla **zahájeno doručením návrhu soudu, výjimečně zahajuje řízení soud bez návrhu**.

2. Po obdržení návrhu soud v souladu se zákonem **jmenuje nezletilému dítěti zástupce (kolizního opatrovníka)** pro řízení upravující jeho poměry.

3. Tam, kde je aplikována interdisciplinární spolupráce, většinou **soud vyzve rodiče, aby společně kontaktovali místně příslušný obecní úřad s rozšířenou působností**, tedy ten, který byl jmenován kolizním opatrovníkem jejich dítěte, aby si zde dohodli společnou schůzku. V místech, kde je poskytována skupinová edukace rodičů, jsou rodiče soudem vyzváni, aby se dostavili na skupinovou edukaci v určeném termínu. Během společné schůzky rodičů s kolizním opatrovníkem, která probíhá zpravidla ještě před prvním soudním jednáním, jsou ověřeny informace týkající se dítěte a aktuální situace v rodině (k tomu nedochází v rámci skupinové edukace, která má charakter přednášky či semináře). Rodiče jsou edukováni o potřebách dítěte, vedeni jsou k naplnění participačních práv dítěte a k uzavření dohody o předmětu soudního řízení upravujícího poměry nezletilého dítěte. Někteří rodiče jsou schopni uzavřít po této edukaci dohodu, ať již samostatně, případně prostřednictvím svého právního zástupce, nebo např. za pomoci pracovníka OSPOD. Taková dohoda, pokud není ve zjevném nesouladu se zájmy dítěte, je pak schválena před soudem během soudního jednání, kterému je kolizní opatrovník zpravidla osobně přítomen.

4. Poté následuje **jiný soudní rok/první soudní jednání**, během kterého mohou rodiče za přispění soudce, který rodiče v ideálním případě také edukuje, rovněž uzavřít dohodu o předmětu řízení. **Jiný soudní rok** je méně formalizovaný způsob jednání s rodiči. Ačkoliv není tato forma soudního jednání rozšířena, jeví se jako vhodná při projednávání věcí úpravy péče o děti, neboť během jiného soudního roku je možno situaci rodiny a jejich dítěte probrat v neformální atmosféře, například v kanceláři soudce, poučit rodiče o právní úpravě a relevantní judikatuře, zjistit, zda již došlo k pokusu o dohodu, popř. to, co dohodě rodičů brání, a na základě takto zjištěných informací rozhodnout o dalším postupu. Více o jiném soudním roku pojednává **§ 18 z. ř. s**.

5. Pokud se rodiče na úpravě poměrů svého dítěte nedohodnou ani během soudního jednání (jiného soudního roku), může být rodičům, a v rámci interdisciplinární spolupráce standardně bývá, **doporučeno či uložena povinnost využít odbornou pomoc – nejčastěji ve formě odborného poradenství (navazující edukace), případně mediace, rodinné terapie či „setkání s poskytovatelem odborné pomoci“ (poslední tři jsou formy odborné pomoci definované v § 474 odst. 1 z. ř. s.)**. Rodiče tak mají prostor do dalšího soudního jednání, jehož termín je předem znám, využít pomoci odborníků při hledání řešení nastavení péče o děti.

6. V rámci navazující edukace je pak rodičům **během zpravidla tří společných schůzek poskytnuto psycho-sociálně-právní poradenství** (podrobně viz kapitola Navazující edukace). Ideálním výsledkem takové spolupráce je dohoda o úpravě poměrů dítěte. Poskytovatel odborné pomoci je rodičům nápomocný při sepsání takovéto dohody, nejlépe doplněné o rodičovský plán. Tato dohoda rodičů, pokud není ve zjevném nesouladu se zájmy dítěte, je pak schválena před soudem během dalšího soudního jednání, kterému je kolizní

opatrovník zpravidla osobně přítomen. Pokud se rodiče ani přes poskytnutou odbornou pomoc na úpravě poměrů svého dítěte nedohodnou, zasílá poskytovatel odborné pomoci na základě žádosti zprávu soudu o průběhu poskytnuté odborné pomoci. Tato zpráva se zaměřuje na podstatné věci, které jsou důležité pro rozhodnutí soudu ve věci úpravy poměrů nezletilého dítěte (viz Vzor zprávy soudu/OSPOD o průběhu spolupráce v příloze metodiky).

7. Pokud **nedojde k dohodě** ani během dalšího (druhého) soudního jednání, **má soud dvě možnosti**:

   A) **Soudní řízení ukončit rozhodnutím ve věci samé**, kdy pokud nedojde k dohodě ani během dalšího (třetího) soudního jednání, přistoupí zpravidla soud k rozhodnutí ve věci samé. Touto „nedohodou" se však rodiče definitivně vzdali svého oprávnění rozhodnout o poměrech svého dítěte, svoji kompetenci tak delegovali na soud. Soud určí, jak bude péče o dítě probíhat, rodiče jsou pak povinni se rozhodnutím soudu řídit. Soudní řízení je tímto ukončeno, vyjma případů, kdy se rodiče proti rozsudku odvolávají ke krajskému soudu.

   V této fázi je pak zpravidla již pouze na rodičích, zda mají zájem o využití další odborné pomoci (individuální/společné pro oba rodiče). V této fázi bývá častou zakázkou ze strany rodičů obnova rodičovské komunikace o záležitostech dítěte, zvládání nároků vyplývajících ze soudního rozhodnutí apod.,

   nebo

   B) **Jednání odročit a rodičům, pokud se to jeví jako účelné, poskytnout další prostor pro uzavření dohody, a to doporučením či nařízením další odborné pomoci.** Při **uložení povinnosti rodičům využít odbornou pomoc** soud vychází z § 474 odst. 1 z. ř. s., dle kterého *„Za účelem ochrany zájmu dítěte soud vede rodiče k nalezení smírného řešení. Soud může rodičům uložit na dobu nejvýše 3 měsíců účast na mimosoudním smírčím nebo mediačním jednání nebo rodinné terapii, nebo jim nařídit setkání s poskytovatelem odborné pomoci, zejména odborníkem v oboru pedopsychologie."* Výsledkem takové spolupráce by měla být **dohoda o úpravě poměrů dítěte**. Poskytovatel odborné pomoci je rodičům nápomocný při sepsání dohody, ideálně doplněné o rodičovský plán.

8. Pokud ani nyní **nedojde k dohodě, rozhoduje soud a řízení je ukončeno rozhodnutím ve věci samé**.

V rámci interdisciplinární spolupráce se jednotlivé profese včetně soudu dobrovolně zavazují ke lhůtám, ve kterých vstupují do řešení situace týkající se úpravy poměrů nezletilých dětí. Cílem je garantovat včasnost intervence do konfliktu rodičů s cílem tento konflikt deeskalovat, viz časová osa výše.

Existuje i **zákonná lhůta**, která stanoví, že soud ve věcech péče soudu o nezletilé rozhoduje s největším urychlením s tím, že pokud nejsou důvody zvlášť hodné zřetele, vydá soud rozhodnutí ve věci samé zpravidla do 6 měsíců od zahájení řízení. Nicméně tuto lhůtu lze v odůvodněných případech překročit s tím, že pokud vydá rozhodnutí po této lhůtě, uvede v odůvodnění rozhodnutí skutečnosti, pro které nebylo možno tuto lhůtu dodržet (§ 471 odst 2 z. ř. s.).

Lze konstatovat, že **velký vliv na délku řízení mohou mít sami účastníci** – tedy rodiče a jejich právní zástupci. Účastníci řízení mohou svými návrhy, odvoláními, stížnostmi, omluvami z jednání apod. probíhající soudní řízení protahovat, s cílem oddálit rozhodnutí ve věci. Obrana proti obstrukčnímu jednání rodiče je pak velmi složitá.

Role jednotlivých subjektů zapojených do řešení situací spojených s rozpadem soužití rodičů

Edukaci rodičů lze chápat jako proces prolínající se celým opatrovnickým řízením. Pracovník, který poskytuje edukaci, je jedním v řadě odborníků/profesí, které na rodiče působí. Důležité je, aby všichni, kdo jsou do řešení zapojeni, působili na rodiče jednotně, a to v intencích principů, na kterých se vzájemně shodnou. V souladu s nimi by měli rodiče vést k převzetí odpovědnosti za řešení. Zároveň je důležité, aby se každý ze zapojených odborníků sám dobře orientoval v tom, jakou roli která profese má, a jak tuto roli naplňuje vůči rodičům v praxi.

Institucemi zapojenými do procesu edukace se rozumí zejména orgány sociálně-právní ochrany dětí (OSPOD), soud, pomáhající profese, advokáti. Ti všichni mohou pozitivně či negativně **ovlivnit přístup rodičů k řešení**. Primární snahou všech by mělo být podpořit rodiče v uzavření dohody o předmětu soudního řízení týkajícího se úpravy poměrů dítěte po rozpadu soužití rodičů. Snahou je zaměřit rodiče na potřeby jejich dítěte a jejich naplňování. Všechny tyto instituce se v průběhu spolupráce snaží rodiče edukovat, popř. jim nabídnout či poskytnout jinou formu odborné pomoci dle potřeby.

OSPOD se do řešení situací spojených s rozpadem soužití rodičů nezletilých děti zapojuje nejen po celou dobu řízení o úpravu poměrů nezletilého dítěte, ale často i bez toho, aby takové řízení probíhalo. Je to dáno tím, že rodiče či jeden z rodičů často vyhledává OSPOD jako první instituci po rozpadu vztahu, ze kterého se narodily aktuálně nezletilé děti. Vystupuje v dvojí roli. Jednak **v roli kolizního opatrovníka** neboli zástupce nezletilého dítěte v řízeních, které se dotýkají jeho zájmů. Jako kolizní opatrovník dítě seznamuje s průběhem soudního řízení, rolí jednotlivých osob včetně své, zajímá se o názor dítěte na danou věc, jeho prožívání a potřeby, které v případě potřeby zprostředkovává soudu. Jednak **v rámci preventivního působení prostřednictvím poskytování poradenství rodičům** dle § 11 zákona o sociálně-právní ochraně dětí. Úlohou pracovníka OSPOD je pak rodičům poskytnou sociálně-právní poradenství, rodiče edukovat a ve spolupráci s nimi zajistit naplňování práv nezletilého dítěte s ohledem na jeho potřeby a nejlepší zájem. Více je k roli OSPOD uvedeno dále v metodice v kapitole Postavení dítěte a jeho zastupování v soudních řízeních, které se týkají jeho zájmů.

V rámci probíhajícího opatrovnického řízení, tzn. řízení o úpravě péče, výživy, styku dítěte s nerezidenčním rodičem, popř. řízení o věci pro dítě významné, na níž se rodiče neshodnou,

přichází rodiče a dítě do kontaktu se soudcem a případně i s dalšími zaměstnanci soudu. Mezi ně patří **asistent soudce, vyšší soudní úředník (VSÚ) či soudní tajemník**.

Úlohou **soudce** je rozhodnout o předmětu řízení, tedy o tom, co žádají rodiče ve svém návrhu (příp. návrzích) soudně upravit. Soudce jmenuje kolizního opatrovníka dítěti. Je zodpovědný za průběh řízení, určuje termíny jednání. Shromažďuje a provádí důkazy, rozhoduje o tom, co jako důkaz připustí a co ne. Vyslýchá rodiče, hovoří s dítětem – zjišťuje jeho názor a přání,

realizuje jeho participační práva. Může rodičům doporučit nebo, na základě § 474 odst. 1 z. ř. s., uložit povinnost využít odbornou pomoc. Všechny kroky soudce vedou k podpoře rodičů při nalezení smírného řešení, tedy vzájemně akceptovatelné dohody, která bude v nejlepším zájmu dítěte. Soudce sám pak musí být schopen nejlepší zájem dítěte vyhodnotit. Pokud se rodičům dohodu uzavřít nepodaří, rozhoduje o předmětu řízení místo nich. Při svém rozhodování vychází z hodnocení důkazů. Mezi jiným hodnotí, jak se rodiče chovají, zda jsou ochotni hledat řešení svého sporu v zájmu svého dítěte, jak přistupují k nabízené odborné pomoci apod. (Mikulková, 2021, s. 84)

Poskytovatelé odborné pomoci poskytující služby zaměřené na podporu klientů – rodičů s nezletilými dětmi – se mohou významnou měrou podílet na řešení situací spojených s rozpadem soužití a nastavením péče o děti. Všechny jejich kroky jsou zaměřeny na podporu rodičů při nalezení smírného řešení, tedy vzájemně akceptovatelné dohody. Snahou sociálních pracovníků, psychologů, terapeutů, mediátorů..., je zaměřit rodiče na vnímání situace optikou dětí, na jejich potřeby, ale neopomíjí ani prožívání a potřeby rodičů samotných. Pro efektivitu spolupráce je pak zcela zásadní motivace a ochota rodičů ke spolupráci s poskytovatelem odborné pomoci. Více v kapitole Interdisciplinární spolupráce.

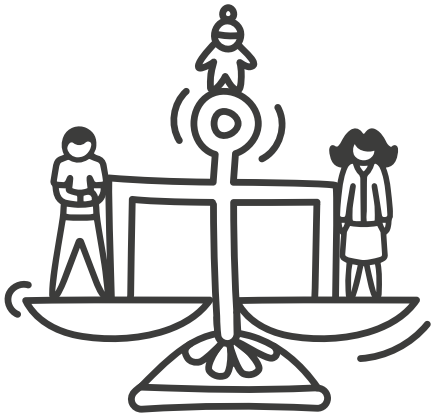
Obdobně může na své klienty působit i jimi zvolený **advokát**, který může rodiče zastupovat nejen v opatrovnickém řízení, ale rovněž v řízení o rozvod manželství či při vypořádání společného jmění manželů. V návaznosti na rozvoj interdisciplinární spolupráce se vyprofilovala skupina advokátů, která se veřejně přihlásila k podpoře klientů při smírném (mimosoudním) řešení situací spojených s rozpadem soužití rodičů nezletilých dětí. Pokud tedy rozcházející se partneři preferují podporu advokáta, lze jim doporučit výběr advokáta sdruženého v Unii rodinných advokátů (https://www.uracr.cz/), což je odborná platforma advokátů a dalších odborníků deklarující podporu mimosoudních řešení věcí. V této souvislosti by ale rodiče měli být upozorněni na to, že narozdíl od řízení o rozvodu manželství nebo vypořádání společného jmění manželů, které končí pravomocným rozsudkem soudu, je možno řízení o úpravě poměrů dítěte iniciovat až do zletilosti dítěte. Stejně tak na to, že rodiče jako nositelé rodičovské odpovědnosti budou muset do zletilosti společného dítěte vzájemně komunikovat, domlouvat se na jeho záležitostech a kooperovat na jeho péči a v tom je žádný advokát nezastoupí. Je tedy na rodičích, aby zvážili, jaká očekávání od advokáta v rámci řešení své situace mají, jakou podporu a v jakém řízení od něho očekávají.

Tam, kde je aplikována **interdisciplinární spolupráce** (inspirovaná cochemskou praxí), je toto **působení na rodiče koordinované a podílí se na něm všechny zapojené instituce. Edukace v rámci interdisciplinární spolupráce má pak synergický efekt**. To znamená, že působení každého subjektu zapojeného do řešení rodičovského konfliktu je zesíleno a zároveň zesiluje působení ostatních subjektů.

Postavení dítěte a jeho zastupování v soudních řízeních, které se týkají jeho zájmů

Dítě je v řízeních upravující jeho poměry v souvislosti s rozpadem vztahu rodičů, stejně jako jeho rodiče účastníkem řízení. Z účasti na řízení mu vyplývají práva a povinnosti. Protože nezletilé dítě nemá plnou procesní způsobilost, musí být v řízení zastoupeno. Vzhledem k (potenciální) kolizi neboli střetu zájmů mezi rodičem a dítětem, typicky (ale

nejen) v řízeních upravujících poměry dítěte po rozpadu vztahu rodičů, musí být dítěti jmenován kolizní opatrovník z řad třetích osob. Ten by měl rodiče i dítě připravit na vše, co je v souvislosti s probíhajícím řízením může čekat, pomoci se jim orientovat v jejich právech i právech dítěte, a to včetně možných forem (ne)zapojení dítěte do řízení. Pracovník poskytující edukaci by měl tyto skutečnosti rovněž znát a umět je rodičům předat.

Povinnost zastupování nezletilého dítěte v rámci soudních řízení jinou osobou než rodičem vychází z **§ 892 odst. 3 o. z.**, kde je uvedeno: *„Rodič nemůže dítě zastoupit, jestliže by mohlo dojít ke střetu zájmů mezi ním a dítětem nebo mezi dětmi týchž rodičů. V takovém případě jmenuje soud dítěti opatrovníka.“*

Pokud se jedná o jmenování opatrovníka dítěte, toto vychází z **§ 943 o. z.**, kde je uvedeno: *„Soud jmenuje dítěti opatrovníka, hrozí-li střet zájmů dítěte na straně jedné a jiné osoby na straně druhé, nehájí-li zákonný zástupce dostatečně zájmy dítěte, nebo je-li toho v zájmu dítěte zapotřebí z jiného důvodu, anebo stanoví-li tak zákon.“* Jedná se tedy o tzv. kolizního opatrovníka.

Kolizní opatrovnictví je dále upraveno v **§ 460 o. z.**, který říká: *„Dojde-li ke střetu zájmu zákonného zástupce nebo opatrovníka se zájmem zastoupeného či ke střetnutí zájmů těch, kteří jsou zastoupeni týmž zákonným zástupcem nebo opatrovníkem, anebo hrozí-li takový střet, jmenuje soud zastoupenému kolizního opatrovníka.“*

V souladu s **§ 469 z. ř. s.**, kde je uvedeno: *„Opatrovníkem soud jmenuje zpravidla orgán sociálně-právní ochrany dětí“*, bývá tímto opatrovníkem zpravidla ustanoven místně příslušný obecní úřad obce s rozšířenou působností, v jehož obvodu má nezletilé dítě hlášen trvalý pobyt.

Nicméně soud může jmenovat kolizním opatrovníkem advokáta či jinou vhodnou osobu.

Úlohou kolizního opatrovnictví (nejen) v rodinném právu soukromém je dle MPSV **zastupování dítěte v rámci probíhajících řízeních o úpravu jeho poměrů, a to zajištěním praktické a účinné účasti dítěte v řízení, které se jej týká, zajištění přístupu dítěte ke spravedlnosti, zajištění spravedlivého procesu pro dítě**. Toto je vedeno snahou vyrovnat nedostatečnou schopnost dítěte účastnit se řízení samostatně. (Hofschneiderová, 2020)

Jeho úlohou je tedy dítě zastupovat a provázet v průběhu soudního řízení, hájit a chránit jeho zájmy, zprostředkovávat soudu, a někdy i rodičům, jeho názor a přání, věnovat pozornost naplňování jeho aktuálních i budoucích potřeb. Podpořit dítě v komunikaci se soudem, příp. vlastními rodiči, a chránit ho před přílišnou zátěží, kterou může způsobit:

- protrahované (vleklé) řízení v důsledku přetrvávajícího rodičovského konfliktu;

- neopodstatněné znalecké posudky (opatřují si většinou rodiče, aby podpořili svůj návrh péče);
- neúčelné asistované kontakty (pokud se nepracuje zároveň s rodiči);
- přenášení odpovědnosti za rozhodnutí na dítě (ze strany rodičů, soudu, ale i kolizního opatrovníka samotného – přímé otázky typu: *„Jak bys to chtěl?, U koho chceš být?"* apod. jsou nevhodné). (Mikulková, 2021)

Ačkoliv je **primárním „klientem" kolizního opatrovníka dítě**, nelze v rámci rodinného práva soukromého, tedy práva, kde se upravují poměry dvou zcela svéprávných a kompetentních rodičů, zaměřit pozornost orgánu sociálně-právní ochrany dětí (pokud je jmenován kolizním opatrovníkem) pouze na dítě, ale **předpokládá se úzká spolupráce s rodiči tohoto dítěte**. Pozornost kolizního opatrovníka se tak v opatrovnickém řízení zaměřuje nejen na dítě a zastupování dítěte, ale také **stejnou měrou na poskytování poradenství rodičům nezletilého dítěte** (§ 11 odst. 1 ZSPOD). V tomto kontextu lze hovořit o **preventivní roli OSPOD** jako projevu pozitivního závazku státu na ochranu rodinného života. Povinnost OSPOD preventivně působit ve sporech (respektive jim předcházet) lze dovozovat i z nálezu Ústavního soudu II. ÚS 3765/11 ze dne 13. března 2012, ve kterém Ústavní soud konstatuje, že: *„Zájmem společnosti je především vytvářet takové společenské, sociální a morální prostředí, aby ke konfliktu zájmů všech zúčastněných, tj. rodičů, nezletilých i jejich kolizních opatrovníků, nemuselo docházet"*. Rodiče pak mají dle ustanovení § 53 odst. 2 zákona ZSPOD povinnost poskytnout orgánům sociálně-právní ochrany dětí náležitou součinnost.

Práva dítěte v rámci probíhajícího soudního řízení, informování dítěte, slyšení dítěte u soudu jako součást participace, doprovázení dítěte

V této kapitole je rozvedeno téma (ne)zapojení dítěte do řízení, jehož je účastníkem. Popsány jsou participační práva dětí a způsoby, jakými může dítě tato práva uplatnit. Popsána je role jednotlivých zapojených subjektů (OSPOD v roli kolizního opatrovníka, soudu) při naplňování participačních práv dítěte. Ačkoliv se pracovníka poskytujícího edukaci toto téma přímo netýká, měl by být v rámci poskytování poradenství schopen rodičům zodpovědět příp. dotazy na toto téma. Zároveň si musí být pracovník vědom toho, že základní i navazující edukace je zaměřena na rodiče, dítě do ní zapojeno není. V případě, že dítě využívá některou z dalších služeb poradny (kroužek pro děti, individuální spolupráci s odborníkem), není tato služba realizována za účelem zjišťování názoru a přání dítěte. Organizace by měla mít vyjasněno jaké služby, v jakých situacích a za jakých podmínek jsou dítěti poskytovány s tím, že až na výjimky není účelné, aby služby dítěti byly poskytovány bez zapojení jeho rodičů do spolupráce.

V probíhajících soudních řízeních, jejichž účastníky jsou děti, se hovoří o **participačních právech dítěte**. Ty mají svůj právní základ v článku 12 Úmluvy o právech dítěte. Obecně se jedná o práva související s „aktivní účastí" dítěte, které má být skutečným subjektem, nikoliv objektem řízení.

Participací dítěte je primárně myšleno předávání relevantních informací dítěti, na základě kterých si dítě může utvořit představu o situaci. Jak uvádí Ptáček (2019), *„každé dítě má přirozenou potřebu podílet se, věku odpovídajícím způsobem, na úpravě svého vlastního života. Někdy rodiče říkají, že přece nemohou nechat rozhodovat děti. Ale jsou to především ony, kdo musí žít s rozhodnutím soudu. Nejde o to, nechat děti rozhodovat, ale vzít v úvahu, co si myslí a co chtějí"*.

Práva dítěte v řízení jsou dále rozvedena v Evropské úmluvě o výkonu práv dětí (Sbírka: 54/2001 Sb.m.s. | Částka: 21/2001) ve čl. 3: *„Dítě, které má podle vnitrostátních předpisů dostatečnou schopnost chápat situaci, bude mít v soudním řízení, které se jej týká, zaručena následující práva nebo bude mít možnost se těchto práv domáhat:*

- *dostávat příslušné informace;*
- *být konzultováno a moci vyjádřit svůj názor;*
- *být informováno o možných důsledcích vyhovění jeho názoru a možných důsledcích jakéhokoliv rozhodnutí."*

Participačními právy dětí je tedy myšleno právo dítěte na informace, možnost se vyjádřit a aktivně se spolupodílet na řešení své situace. Jednotlivá participační práva jsou pak vzájemně propojena. Dítě má tedy právo od rodičů, kolizního opatrovníka i soudu dostávat relevantní informace a svobodně vyjadřovat a sdělovat své názory ve všech záležitostech, které se ho dotýkají. Mělo by být vyslyšeno v každém soudním nebo správním řízení, které se ho dotýká ať už přímo, nebo prostřednictvím zástupce. Způsob slyšení musí být v souladu s procedurálními pravidly národní legislativy. Výjimkou jsou situace, kdy názor dítěte nelze vyslovit vzhledem k věku nebo vzhledem k nedostatečné schopnosti s přijatými informacemi adekvátně naložit.

Doprovázení dítěte

Doprovázení dítěte při probíhajícím soudním řízení kolizním opatrovníkem se často skládá z mnoha úkonů. Kolizní opatrovník by se měl důkladně seznámit se situací dítěte a jeho rodiny. Během opakovaných setkání s dítětem navodit pocit důvěry a bezpečí a dítě systematicky (s ohledem na jeho věk a přání) informovat o podstatných skutečnostech jazykem, kterému dítě rozumí. Slyšení u soudu je pak jednou z celé řady těchto intervencí. Významnou roli hraje při slyšení dítěte kolizní opatrovník a soudkyně nebo soudce.

Stále platí, že **provést dítě situací rozchodu či rozvodu by měli především jeho rodiče**. Pokud jsou ve vzájemné shodě, je vždy třeba zvažovat, do jaké míry do řešení situace zapojovat dítě. Nicméně vždy by mělo dítě dostat **potřebné informace a nabídku, aby se zapojit mohlo**. Jak již bylo uvedeno, primárně jsou to rodiče, kteří jsou nositelé rodičovské odpovědnosti a jako takoví jsou i zodpovědní za naplňování potřeb a práv svého dítěte včetně práva na důležité informace, které se dotýkají jeho života. V souladu se zásadou minimalizace zásahu státu do rodinného života teprve v případě, že rodiče nejsou schopni práva/potřeby svého dítěte naplnit, vstupují do řešení další instituce. Míra jejich ingerence do rodiny by pak měla být přímo úměrná tomu, jak rodiče selhávají při naplňování práv/potřeb dětí.

Právo dostávat informace

Informování dítěte o závažných skutečnostech, tedy i o skutečnostech, které se ho v souvislosti s rozpadem soužití rodičů týkají, **je nejen zákonnou povinností rodičů, ale zejména projevem naplňování povinností vyplývajících z rodičovské odpovědnosti** (viz Rodičovská odpovědnost). Povinnost rodičů sdělit dítěti všechny závažné informace, které se dotýkají jeho osoby, je upravena v § 875 občanského zákoníku, který říká: *„Před rozhodnutím, které se dotýká zájmu dítěte, sdělí rodiče dítěti vše potřebné, aby si mohlo vytvořit vlastní názor o dané záležitosti a rodičům jej sdělit. Názoru dítěte rodiče věnují patřičnou pozornost a berou názor dítěte při rozhodování v úvahu“*. V prvé řadě by to tedy měli být rodiče, kteří by měli dítěti sdělit vše potřebné, aby si mohlo vytvořit vlastní názor o dané záležitosti a rodičům jej sdělit. Rodiče by pak názoru dítěte měli věnovat patřičnou pozornost a jeho názor vzít při rozhodování v úvahu.

Může se ale stát, že rodiče toto právo svému dítěti upřou tím, že mu sami potřebné informace nesdělí a zároveň odmítnou spolupráci s orgánem sociálně-právní ochrany dětí. Nicméně realizace participace dítěte není předmětem edukace ani dalších forem odborné pomoci poskytované v rámci návazných služeb.

Povinnost informovat dítě má dle § 867 o. z. i soud, který před rozhodnutím, které se dotýká zájmu dítěte, poskytne dítěti potřebné informace, aby si mohlo vytvořit vlastní názor a tento sdělit. Není-li podle zjištění soudu dítě schopno informace náležitě přijmout nebo není-li schopno vytvořit si vlastní názor nebo není-li schopno tento názor sdělit, soud informuje a vyslechne toho, kdo je schopen zájmy dítěte ochránit, s tím, že se musí jednat o osobu, jejíž zájmy nejsou v rozporu se zájmy dítěte. Typicky bude takovou osobou soudem jmenovaný **kolizní opatrovník**. Názoru dítěte věnuje soud patřičnou pozornost. Zároveň je potřeba mít na paměti, že **vyjadřovat svůj názor, říkat, co si myslí a co potřebuje, je právo dítěte, nikoliv jeho povinnost**. Dítě má tedy právo se vyjádřit, pokud se ale vyjádřit před soudy, orgány sociálně-právní ochrany dětí, popř. dalšími odbornými pracovníky nechce, musí být toto jeho právo respektováno.

Sdělení dospělých – rodičů i odborných pracovníků, se kterými se dítě v souvislosti s řešením situace spojené s rozpadem soužití jeho rodičů setká – soudců, psychologů, sociálních pracovníků – musí být pro dítě srozumitelné, věcné, přizpůsobené jeho věku a chápání. Mělo by vycházet z jeho zkušeností, co již ví, co již tuší z chování rodičů. Nevhodné je snižování významnosti vzniklé situace a chlácholení dítěte, že se nic závažného neděje.

Slyšení dítěte

Slyšení dítěte před soudem či OSPOD je jeho **právem nikoliv povinností** a jako takové nemůže být na dítěti zainteresovanými institucemi vymáháno. Je velmi důležité, aby dítě vědělo, že se slyšení může účastnit a má právo vyslovit před soudem svůj názor a přání. Na druhé straně musí také vědět, že svůj názor a přání sdělovat nemusí a je třeba, aby rozumělo důsledkům své (ne)účasti.

Pokud dítě vyjádří přání, že se se soudcem setkat nechce, je úkolem kolizního opatrovníka komunikovat se soudcem rozhodnutí dítěte a podpořit dítě v jeho přání. V případě, že dítě odmítne osobní účast na jednání se soudcem, může názor a přání dítěte soudci zprostředkovat a zahrnout jej do zprávy, kterou bude pro potřeby soudního jednání zpracovávat. Zpráva by měla obsahovat i další informace – o prožívání dítěte, jeho aktuální situaci, potřebách

do budoucna, návrhu na uspořádání péče o dítě, který zohlední poznatky kolizního opatrovníka i ze setkání a rozhovoru/ů s jeho rodiči.

V případě, že se dítě bude chtít se soudcem setkat, je důležité, aby kolizní opatrovník poskytl dítěti potřebnou oporu. Zajistil, aby dítě dostalo na začátku všechny relevantní informace, např. že vše, co dítě soudci sdělí, se dozvědí také rodiče. Dítě by mělo jasně rozumět tomu, že může odmítnout na nějakou otázku odpovědět nebo může říci či jinak dát najevo, že si přeje setkání se soudcem ukončit. Vhodné je domluvit s dítětem komunikační (i neverbální) strategii, která mu umožní signalizovat koliznímu opatrovníkovi, že už se necítí dobře nebo v bezpečí. Pro více informací lze uvést odkaz na dobrou praxi Úřadu pro mezinárodněprávní ochranu dětí (Trávníčková, Strategie participace dítěte v agendách Úřadu pro mezinárodněprávní ochranu dětí).

Dítě by mělo vědět a rozumět tomu, že kolizní opatrovník může předat jen ty sdělené informace, na kterých se spolu domluví, že je smí zprostředkovat soudu nebo rodičům a jak se to stane. Dítě by mělo dostat informaci, že co sdělí soudci v rámci rozhovoru, bude zaprotokolováno a jeho rodiče se to doslovně dozvědí. Stejně tak pokud by mělo dojít na soudně znalecký posudek, že se ke zprávě podané znalcem dostanou také oba rodiče.

Zároveň však může dojít k situacím, kdy se pracovník v kontaktu s dítětem dozví skutečnosti svědčící o nevhodném zacházení rodičů, popř. jiných osob s dítětem – fyzické trestání, psychické násilí na dítěti, zanedbávání, zneužívání. V těchto situacích, kdy má pracovník informace o ohrožení dítěte, musí s ohledem na **oznamovací povinnost dle ZOSPOD a § 368 odst. 1 trestního zákoníku** jednat. Úkolem pracovníka není ohrožení dítěte prokázat, určit míru jeho ohrožení či právně kvalifikovat skutek, ale toto oznámit dle povahy věci ať již orgánu sociálně-právní ochrany dětí nebo orgánu činnému v trestním řízení (PČR, státní zastupitelství). V takovém případě je také potřeba, aby pracovník dítě o skutečnosti, že tato sdělení nemohou zůstat důvěrná, ale že je musí oznámit, informoval.

Rozvod manželství, principy vypořádání společného jmění manželů

Ačkoliv by se mohlo zdát, že informace o rozvodu manželství a vypořádání majetkových záležitostí do edukace nepatří, jsou to otázky, které rodiče v souvislosti s rozpadem jejich soužití často zajímají. Primárním cílem rodičů totiž zpravidla není pouhá úprava poměrů dítěte, ale zájem na rozvodu manželství, jemuž musí tato úprava předcházet. Rodiče potřebují získat přehled o tom, co všechno budou muset vyřešit a jaké při tom mají možnosti. Situaci řeší jako celek, vše spolu souvisí, jsou to spojené nádoby, a tak je potřeba na to nahlížet a chápat. Nezřídka právě spory o majetek mohou bránit v dohodě „o dětech" a tou důležitou nevyřešenou otázkou je bydlení. Informace o řízení o rozvodu manželství a principech vypořádání společného jmění manželů nemusí být zahrnuty do standardně poskytovaného penza informací v rámci edukace, ale pracovník poskytující edukaci by tyto informace měl znát a měl by rozumět souvislostem.

Záměrem manželů-rodičů, kteří řeší nastavení péče o děti, je zpravidla se rozvést. Manželé, narozdíl od nesezdaných párů, musí svůj rozchod řešit prostřednictvím soudu. Ten na základě společného návrhu manželů či na základě návrhu jednoho z nich zahájí řízení o rozvod

manželství. V případě manželů-rodičů nezletilých dětí musí řízení o rozvodu manželství předcházet řízení o úpravu péče a výživy, příp. styku dítěte s rodičem.

V případě, že jsou manželé schopni se dohodnout, může se jednat o tzv. **nesporný rozvod**. Tedy rozvod, kdy soud nezkoumá příčiny rozpadu manželství. Aby mohlo být manželství nesporně rozvedeno je potřeba splnit další podmínky uvedené v § 757 občanského zákoníku. K podmínkám nesporného rozvodu patří, aby ke dni zahájení řízení o rozvod trvalo manželství nejméně jeden rok a manželé spolu déle než šest měsíců nežili a dohodli se na úpravě svých majetkových poměrů, svého bydlení, a popřípadě výživného (mezi manželi) pro dobu po tomto rozvodu. V případě, že se jedná o manžele-rodiče s nezletilými dětmi, musí být dohoda rodičů i na úpravě péče a výživy k těmto nezletilým dětem.

V případě, že nejsou splněny podmínky nesporného rozvodu, jedná se o tzv. **rozvod sporný**. Soud je pak povinen zkoumat příčiny rozvratu manželství a posuzovat, zda je možné manžele rozvést. To ale neznamená, že v případě sporného rozvodu nemůže být podán společný návrh manželů na rozvod manželství nebo že nemůže dojít k dohodě – o péči a výživě k nezletilým dětem i na rozvodu manželství – v průběhu soudního řízení.

Řešení situace rozvádějících se manželů-rodičů lze tedy rozdělit na:

- řízení o úpravu poměrů nezletilých dětí pro dobu před a po rozvodu manželství rodičů;
- řízení o rozvod manželství;
- řízení o vypořádání společného jmění manželů.

Řízení o vypořádání společného jmění (SJM) v případě sporného rozvodu není povinné, tzn. rozvádějící se manželé k němu přistupují pouze v případě, že se na vypořádání sami nedohodnou. Pokud manželé nejsou schopni se na vypořádání společného movitého a nemovitého majetku a společných úspor, případně dluhů, které nabyli do právní moci rozsudku o rozvodu manželství, dohodnout, mohou se i v této věci obrátit na soud, aby rozhodl. Návrh na vypořádání SJM lze podat nejdříve po nabytí právní moci o rozvodu manželství a nejpozději do tří let po nabytí právní moci o rozvodu manželství. Soud pak důkladně zkoumá poměry obou manželů, prověřuje, kdy jaký majetek a za jakých podmínek nabyli, jaká je výše jejich společných dluhů apod. Na základě provedených důkazů pak rozhoduje o tom, komu a jaký majetek připadne, i o tom, kdo a jakým dílem uhradí společné závazky vůči třetím osobám. Nicméně obecnou zásadou při vypořádání SJM je, že veškerý majetek nabytý za doby manželství, stejně tak jako dluhy náleží rovným dílem každému z manželů.

Soudní řízení o rozvod manželství i vypořádání SJM je spojen, narozdíl od návrhů na úpravu poměrů nezletilých dětí, s úhradou soudního poplatku dle sazebníku. V případě rozvodu se jedná o částku 2 000 Kč, v případě vypořádání SJM se jedná o základní částku 2 000 Kč, která se navyšuje o částku 5 000 Kč za každou nemovitost, v případě podniku o částku 15 000 Kč. Další náklady se pak pojí s případným právním zastoupením klientů v rámci soudních řízení o úpravu péče a výživy k dětem, rozvodu manželství i vypořádání SJM.

Interdisciplinární spolupráce

Edukace rodičů se v ČR začala etablovat v návaznosti na vznik interdisciplinární spolupráce inspirované cochemskou praxí. Ačkoliv může být poskytována i tam, kde subjekty zapojené do řešení konfliktu rodičů při rozpadu jejich soužití nespolupracují, jednotný přístup k rodičům, který se opírá o principy interdisciplinární spolupráce, edukaci rodičů zefektivňuje a potencuje její pozitivní dopady. Pokud je subjekt poskytující edukaci rodičům do interdisciplinární spolupráce zapojen, měli by pracovníci poskytující edukaci dobře rozumět tomu, jak tato spolupráce funguje, jaká je jeho role v ní a jaká jsou vzájemná očekávání subjektů zapojených do spolupráce.

Motivem vzniku interdisciplinární spolupráce mezi subjekty (OSPOD, soud, pomáhající profese) zapojenými do řešení konfliktů rodičů spojených s rozpadem jejich soužití je snaha o **zefektivnění práce s rozvádějícími se rodiči s cílem zmírnit negativní dopady jejich rozchodu na dítě**. K tomu je potřeba, aby se zapojené instituce shodly na **principech spolupráce** (sesíťování kompetencí) a na **jednotných principech přístupu k rodičům a jejich dětem**. Jednotné principy přístupu k rodičům a jejich dětem pomáhají sjednotit odlišné názory mezi subjekty spolupráce. Ačkoliv se tedy jako jednotlivci mohou zástupci jednotlivých profesí v řadě názorů lišit, v základních principech, na kterých je interdisciplinární spolupráce založena, musí být za jedno. Principy přístupu k rodičům a jejich dětem jsou také obsahem edukace rodičů a odráží se v přístupu k rodičům během jejího poskytování (viz kapitola Principy v přístupu k rodičům). Zapojené instituce se pak koordinovanou činností snaží rodiče podpořit v hledání řešení v nejlepším zájmu jejich dítěte.

Cochemská praxe

Je založena na **interdisciplinární spolupráci zástupců profesí, kteří se podílí na řešení konfliktu rodičů**. Termín interdisciplinární spolupráce zvolil pro popis této praxe sám její zakladatel, resp. první soudce v Německu, který začal v rámci interdisciplinárního týmu tuto praxi realizovat, Jürgen Rudolph. Pojmu „interdisciplinární" dal záměrně přednost před pojmem „multidisciplinární". V jeho interpretaci vystihuje interdisciplinarita lépe charakter a efekt spolupráce v této oblasti, a sice určité **prolnutí a provázání** vědních disciplín, které se zde setkávají: PRÁVO, PSYCHOLOGIE, SOCIÁLNÍ PRÁCE. Nejde pouze o „souběh" více vědních disciplín, ale jejich **interakci**.

Spoluprací soudců, pracovníků OSPOD, sociálních pracovníků, psychologů, mediátorů, advokátů…, při řešení rodičovského konfliktu dochází **k synergickému efektu**. Znamená to, že působení každé ze zapojených profesí zesiluje působení další profese. S rodiči pracuje se stejným cílem hned několik odborníků, **jejich intervence se neopakují, ale navazují na sebe, řetězí se a stupňují**. Výkony jednotlivých profesí se nasčítají ve výsledný efekt, umocňují se a vzniká nová kvalita práce s rodiči. *„Celek je větší než součet jeho částí." „Podstatou synergie je cenit si rozdílů – respektovat je, využívat silné stránky a vzájemně vyvažovat nedostatky."* (Covey, 1994)

Interdisciplinární spolupráce inspirovaná cochemskou praxí se u některých soudů v ČR rozvíjí již více než 6 let. V roce 2016 vznikly první interdisciplinární týmy, dnes je takovýchto týmů v různých soudních regionech více než jedna třetina z celkového počtu 86 okresních soudů.

Za tu dobu bylo možné se přesvědčit o přínosu tohoto přístupu jak rodinám v rozpadu vztahu rodičů, tak i odborníkům zapojeným do interdisciplinární spolupráce.

V návaznosti na vznik a rozvoj interdisciplinární spolupráce v jednotlivých regionech dochází také ke spolupráci jednotlivých týmů v rámci České republiky. Ty se pak setkávají na různých platformách (včetně aktivit pořádaných Justiční akademií), aby spolu sdílely zkušenosti ze zavádění interdisciplinární spolupráce v daném regionu.

Tato diskuse vede k otevírání důležitých témat opatrovnické justice, některá z nich jsou pak řešena v rámci rodinněprávních sympozií pořádaných Justiční akademií. Dalším výsledkem je i **změna přístupu odborníků k rozpadu rodiny** v souvislosti s rozpadem vztahu rodičů. Již je všeobecně přijímané, že **„normální je se domlouvat“** a že **„i po rozpadu vztahu rodičů je důležité umožnit dítěti mít a rozvíjet vztah s oběma rodiči prostřednictvím jejich fyzické a emoční dostupnosti nejlépe tím, že se budou na péči o společné dítě ekvivalentně podílet oba rodiče“**. Díky spolupráci došlo i k etablování nových služeb pro děti v situaci rozvodu.

Dohoda o spolupráci

Účastníci spolupráce by mezi sebou měli uzavřít vědomou dohodu o spolupráci, která bude definovat:

- cíl spolupráce
- postup (jakým bude cíle dosaženo)
- role jednotlivých účastníků spolupráce
- dílčí cíle intervencí jednotlivých profesí
- termíny a lhůty
- zdroje (lidské, finanční, technické, organizační)
- odpovědnost
- důsledky/následky

Definování a dodržování domluveného postupu zajistí, že každá profese ví, s čím a kdy do řešení rodičovského konfliktu vstoupit. Ví také, co se odehraje v předcházející intervenci a co bude následovat.

Cíl spolupráce

Aby mohla spolupráce začít, je třeba mít společný cíl. Ten může být zároveň jedním z motivů pro spolupráci. Společný cíl musí být jednotný pro všechny a je příznačný tím, že jej lze dosáhnout (snadněji, rychleji nebo někdy pouze) prostřednictvím spolupráce. Dílčí cíle intervencí jednotlivých účastníků spolupráce jsou dílčími kroky k dosažení synergického efektu – k dosažení společného cíle. V cochemské praxi je **společným cílem dítě, resp. zmírnění dopadu konfliktu jeho rodičů na něj**. Většina těch, kdo se na řešení rodičovského konfliktu nějakým způsobem podílí (soud, OSPOD, pomáhající profese), jsou vázáni nejlepším zájmem dítěte. Zohlednění nejlepšího zájmu dítěte by se mělo odrážet v postupu i výsledku jejich

(spolu)práce. Zároveň si je ale potřeba uvědomit, že naplnit nejlepší zájem dítěte se nikdy nepodaří bez jejich rodičů.

Při rozpadu rodiny je povinností státu v roli soudu a/nebo Orgánu sociálně-právně ochrany dětí (OSPOD), ať už v roli kolizního opatrovníka dítěte, nebo v případě, kdy se jedná o ohrožené dítě podle § 6 ZOSPOD, zajistit dítěti výkon jeho práv ze strany jeho rodičů, konat v souladu s nejlepším zájmem dítěte. Tato povinnost vyplývá z několika právních předpisů mezinárodní i národní legislativy. Jaké ale jsou reálné možnosti toto zajistit, když vykonavateli práv dítěte vůči rodičům (tedy toho, na co má od nich dítě nárok a právo) jsou rodiče samotní? Rodiče nelze přinutit, aby o své dítě stáli a chtěli se o něj postarat – i když na to má jejich dítě právo. Vykonavateli dohody mezi rodiči nebo soudního rozhodnutí budou opět rodiče samotní. Pokud dohodu nebudou dodržovat, nebudou plnit soudní rozhodnutí, je tu možnost sankcionovat je, soudní rozhodnutí (většinou ne příliš účinně a bez negativního dopadu na dítě) vymáhat, ale ***bez vůle rodičů nelze výkon práv dítěte vyplývajících z dohody mezi rodiči či soudního rozhodnutí zajistit****.*

Subjekty interdisciplinární spolupráce

Mezi aktéry interdisciplinární spolupráce patří:

- soud (opatrovničtí soudci)
- OSPOD (v roli kolizního opatrovníka ustanoveného soudem, i v roli poskytovatele sociálně-právního poradenství)
- pomáhající profese (poradny, psychologové, mediátoři)
- advokáti
- soudní znalci

Postup

Interdisciplinární spolupráce se obvykle nastavuje na území regionu zapojeného soudu. Svolána je první schůzka, na které se ustanoví realizační tým. Ten se dohodne na intervalu společných setkávání (minimálně zpočátku se jako vhodné jeví setkávání 1× měsíčně), nastavení procesu interdisciplinární spolupráce, definují se role zapojených institucí a rozsah jejich intervencí – tedy kdo, co, kdy, jak. Zároveň se definují formální (zpráva, protokol) i neformální (čeho je třeba dosáhnout – jaký je cíl) výstupy ze spolupráce.

Postupy se u jednotlivých soudů zapojených do interdisciplinární spolupráce mohou lišit, ale vždy je důležité, aby byl domluvený postup **transparentní** pro všechny. Jak pro aktéry spolupráce, tak pro rodiče. Důležité také je, aby byl domluvený postup **koordinovaný** a byla zaručena, díky jednotným principům, jeho určitá **předvídatelnost**.

Postupy jednotlivých interdisciplinárních týmů se liší zejména v tom:

- kdo, kdy a jakou formou poskytuje rodičům edukaci;
- zda je soudem využíván jiný soudní rok;
- jak jsou stanoveny lhůty mezi jednotlivými soudními jednáními,;

- jaké další odborné služby jsou rodičům poskytovány;
- zda je využíván rodičovský plán, příp. zda a kým je poskytována podpora rodičům při jeho vypracování.

Principy spolupráce

Důležité je, aby nastavený postup vyplýval ze vzájemné domluvy a panovala na něm **shoda** všech zúčastněných (nikoliv aby byl určený shora např. soudem). Stejně tak to, že postavení jednotlivých zapojených subjektů i jejich intervence jsou vnímány jako **rovnocenné**.

V každé spolupráci je důležité znát zdroje, umět je správně a hospodárně využívat, určit lhůty pro splnění dílčích cílů a definovat odpovědnost za jednotlivé cíle a vyvodit důsledky v případě jejich nesplnění. Díky takové dohodě lze dosáhnout TRANSPARENTNOSTI jak dovnitř (pro účastníky spolupráce), tak i ven (pro ty, kvůli kterým ke spolupráci dochází). Ta je důležitá pro navození vzájemné důvěry mezi účastníky spolupráce a legitimnosti těchto postupů směrem ven. Postup, o který se lze opřít, dává jistotu, že věci poběží tak, jak bylo domluveno a poskytuje také bezpečí – účastníci si vyjasnili vzájemná očekávání.

Otevřená komunikace

V každé spolupráci je klíčová **otevřená komunikace**. Ukazuje se jako velmi výhodné, pokud je do spolupráce nastálo nebo alespoň občas přizván **facilitátor**, který o komunikaci dbá a pomáhá otevírat témata, která je třeba komunikovat. Jeho nestrannost a nezaujatost vlastní rolí v rámci dané spolupráce mu dává patřičný odstup a schopnost brát komunikaci věcně a soustředit se na její udržování a směrování.

Win-win

Pro každou spolupráci je velmi výhodné a žádoucí dosáhnout win-win přístupu a smýšlení jejích aktérů. *„Win-win (výhra-výhra) znamená oboustrannou prospěšnost a uspokojení ze všech dohod a řešení. Win-win znamená řešení, při kterém jsou všechny zúčastněné strany spokojeny s rozhodnutím a cítí se stejně zainteresovány na dohodnutém postupu. **Win-win je pohled na svět jako na prostor pro spolupráci…**“* (Covey, 1994)

Příklad postupu interdisciplinární spolupráce v obvodu Okresního soudu v Novém Jičíně

Subjekty zapojené do interdisciplinární spolupráce v obvodu Okresního soudu v Novém Jičíně se dobrovolně zavázaly ke lhůtám, ve kterých vstupují do řešení situace týkající se úpravy poměrů nezletilých dětí. **Edukace rodičů** je zde vnímána nejen jako služba, ale jako proces, ve kterém se zapojené subjekty snaží rodiče přivést k nalezení řešení v zájmu dítěte. Na edukaci se tak **podílí všechny subjekty** – OSPOD, soud i poskytovatelé odborné pomoci. **Prvotní edukace** je tak poskytována **OSPOD** v rámci společné schůzky rodičů, a to ještě před prvním soudním jednáním. Ke společné schůzce na OSPOD jsou rodiče vyzváni soudem po zahájení řízení a ustanovení OSPOD kolizním opatrovníkem nezletilého dítěte. **Dalším subjektem**

podílejícím se na edukaci rodičů je samotný **soud**, který se během **jiného soudního roku** (JSR)/ soudního jednání snaží rodiče přivést k nalezení řešení a uzavření dohody o předmětu řízení.

Jak může průběh JSR vypadat je popsáno v metodice **Aplikace cochemské praxe v soudním regionu Nový Jičín**[7].

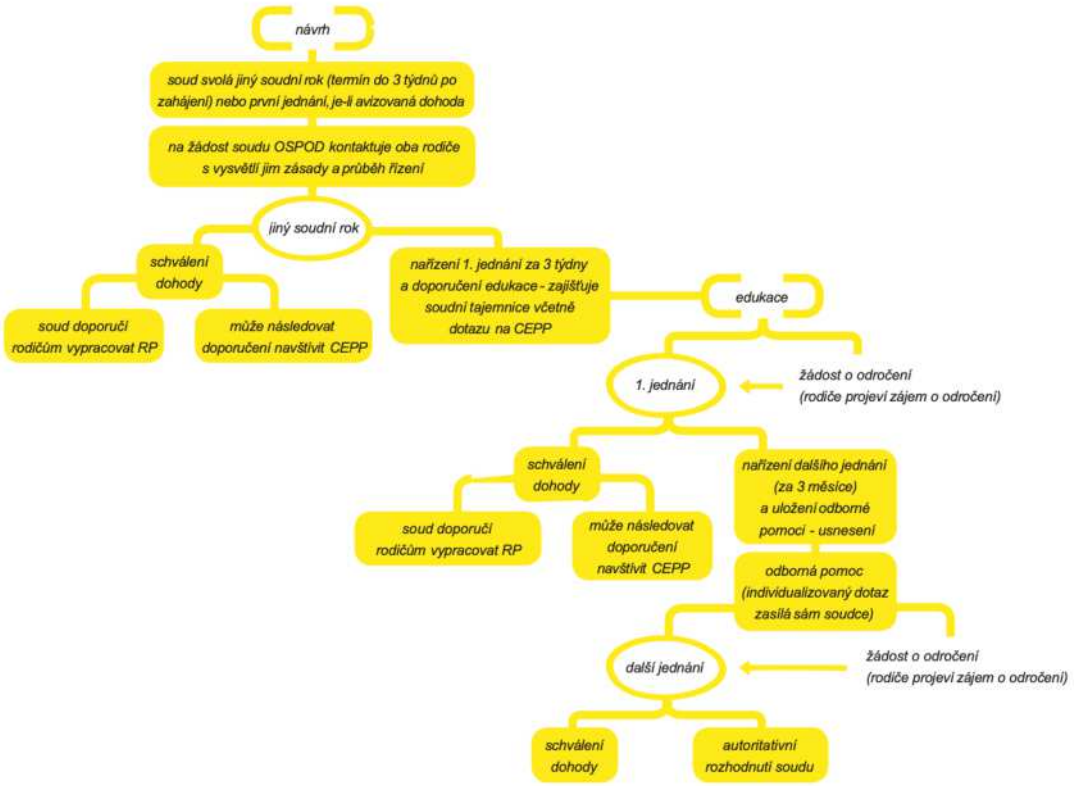
Během jiného soudního roku dojde:

- k představení, seznámení s pravidly soudního jednání a principy a procesy rozhodování
- k dotazu na rodiče „s čím přichází"
- k představení závěrů společné schůzky rodičů na OSPOD (průběh, identifikace sporných bodů, zatímní dohoda) ze strany pracovníka OSPOD
- k seznámení soudu se závěry z pohovoru dítěte s kolizním opatrovníkem
- k ověření aktuální situace v rodině („jak je to teď", zda vyhledali odbornou pomoc z důvodu partnerských problémů, zda oba mají zájem na ukončení soužití)
- k seznámení s možnostmi řešení situace – dohoda rodičů × autoritativní rozhodnutí ze strany soudu
- k dotazu soudu na rodiče, zda zapojili dítě do řešení rodinné situace a jaký je názor dítěte na věc
- k edukaci rodičů s ohledem na potřeby dětí (rodičovská odpovědnost, dopady rozpadu soužití na děti…) jako východiska pro uzavření dohody o předmětu řízení
- k mapování představ rodičů
- k hledání společných řešení
- k zopakování dotazů, které položil OSPOD při společné schůzce – důvodem pro opakování dotazů je zjištění, jak rodiče po edukaci, které se jim dostalo od OSPOD a soudu, jsou či nejsou schopni a ochotni nahlížet na věc optikou potřeb dítěte, zda jsou schopni „posunu" v názorech na situaci a její řešení
- k identifikace problémů bránících v dohodě
- k doporučení využití standardně nabízené odborné pomoci
- k vyjednání zatímní dohody (není-li uzavřena dohoda rodičů o celém předmětu řízení), a to do dalšího soudního jednání
- k vyjádření kolizního opatrovníka k dohodě/zatímní dohodě
- k nařízení prvního jednání, pokud rodiče neuzavřou dohodu, a to zpravidla za tři týdny po jiném soudním roku
- k shrnutí, rozloučení

V případě, že během jiného soudního roku, respektive následného soudního jednání nedojde k uzavření dohody, je **třetím, kdo se na edukaci rodičů podílí, poskytovatel odborné pomoci**.

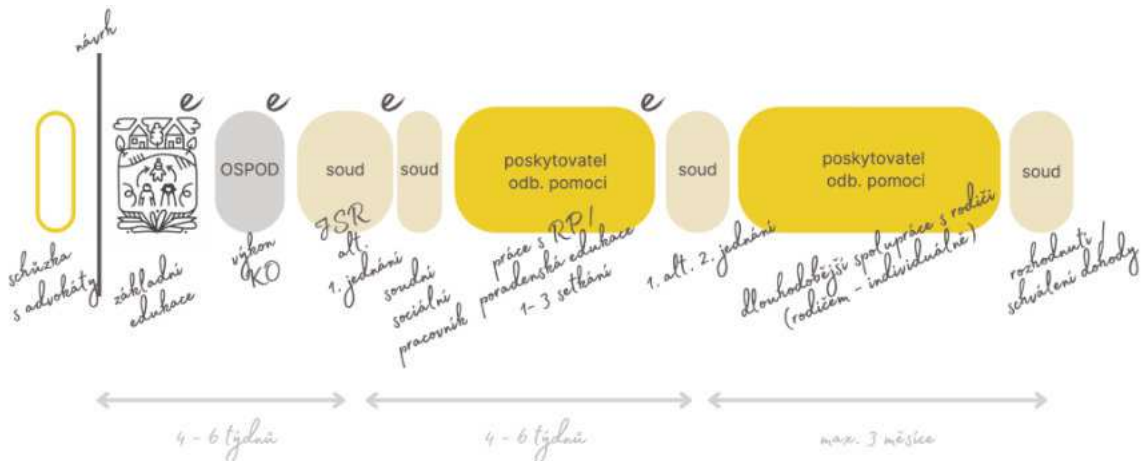
[7] Aplikace cochemské praxe v soudním regionu Nový Jičín. 2020. Dostupné z: https://www.msk.cz/assets/dotace_eu/vystupni-material-cochem.pdf

Ten již rodičům nabízí edukaci jako službu s jasně vydefinovaným obsahem a rozsahem předávaných informací. Výstupem z edukace je pak dohoda rodičů, v případě nedohody zpráva o průběhu poskytnuté služby. Následuje další soudní jednání, během kterého mohou rodiče uzavřít dohodu, v případě nedohody má pak soud dvě možnosti – autoritativně rozhodnout, nebo pokud se to jeví jako účelné, doporučit nebo uložit rodičům využít další ze služeb poskytovaných některým z poskytovatelů odborné pomoci zapojených do interdisciplinární spolupráce. Následuje další (třetí) soudní jednání, během kterého mohou rodiče uzavřít dohodu, v případě nedohody pak soud zpravidla autoritativně rozhodne, čímž je řízení, pokud nedojde k odvolání účastníků řízení, ukončeno.

obr. Příklad postupu při OS v Novém Jičíně

Toto schéma odpovídá aplikaci interdisciplinární spolupráce v jiných soudních regionech.

EDUKAČNÍ MATERIÁLY

Při samotném poskytování edukace je vhodné pracovat s nástroji, které pomohou určený obsah rodičům lépe předat. Zároveň mohou být pro rodiče dalším zdrojem informací, k těm se tak rodiče mohou vracet i po ukončení schůzky s poskytovatelem edukace.

Nástroje pro poskytovatele edukace

Prezentace edukace pro rodiče

Při poskytování základní edukace, zejména pokud se poskytuje hromadně, se jako účelné jeví používat **prezentaci**. Ta umožní pracovníkovi poskytujícímu edukaci přehledně představit jednotlivá témata edukace a dodržet vyhrazený čas. Spojením vizuálních a audio vjemů se také docílí lepšího efektu při přijímání informací ze strany rodičů. Jednotlivé obrázky nebo schémata v prezentaci pomohou rodiči lépe se orientovat v jednotlivých tématech a předávaný obsah a informace si zapamatovat. Stejně tak přesouvání pozornosti mezi pracovníka a obrazovku počítače, tabletu nebo plátna (kam je prezentace promítána), umožní rodiči „odpočinout“ si od očního kontaktu s pracovníkem, může i přispět ke zmírnění napjaté situace mezi rodiči (je kam jinam, na co jiného, upínat svou pozornost). Do prezentace je možné zapracovat **odkazy na další užitečné zdroje** informací, jako jsou např. letáky, videa. Pomocí **videí** je pak možné pracovat dynamicky s aktuální situací, videa pomáhají změnit atmosféru, mohou uvolnit napjatou situaci. Pomáhají také udržet či znovuzískat pozornosti rodičů v situacích, kdy pozornost vlivem únavy klesá nebo v situacích, kdy se rodič „ztratil“ ve svých emocích. Pomocí videí se může podařit „dostat se rodičům lépe pod kůži“, zaměřit je více na emoce a prožívání dítěte. Je důležité pak počítat s pohnutými emocemi, pláčem apod. a náležitě s nimi zacházet při další práci s rodiči.

Efektivním nástrojem pro sdílení prezentace je **tablet**. Má dobrý formát a umožňuje interaktivní propojení s dalšími zdroji (musí být připojen na wi-fi). Prezentace je tak stále připravena, stejně tak jako videa z dalších zdrojů, která je např. potřeba přehrávat z cizích webových stránek.

Motivační leták

Motivační leták je účelné používat zejména **v situacích, kdy je potřeba rodiče orientovat na vnímání situace optikou dítěte, na jeho prožívání**, neboť jak již bylo několikrát zmíněno, klíčem ke změně postojů a chování rodičů jsou jejich děti, resp. jejich láska k nim. Z tohoto důvodu je dobré motivační leták koncipovat tak, aby působil na emoce rodičů. Leták lze také využít, pokud se rodiče během edukace dostanou do otevřeného konfliktu, který hrozí další eskalací. Takové chování je potřeba usměrnit a rodiče znovu zaměřit na řešení a budoucnost.

Evropská unie
Evropský sociální fond
Operační program Zaměstnanost

COCHEM.CZ

Centrum sociálních služeb Praha

O KOLIK LET ŽIVOTA SVÉHO DÍTĚTE SE SOUDÍTE?

dětství | dospělost

Teď se jedná o pár let (do dospělosti vašeho dítěte), ale proč na nich záleží?

Protože chcete aby se jako dospělý/á rozhodl/a sdílet s vámi svůj život dál.

- maturitní ples
- promoce
- svatba
- křty dětí (vašich vnoučat)
- oslava 30. narozenin
- ...

Koho z Vás pozve?

S kým z Vás bude chtít svůj život sdílet?

Bude si muset i jako dospělý/á vybírat?

Co když nebude raději s nikým z vás, než aby si musel/a vybrat?

Standardizace edukace rodičů v rozvodu v poradně CSS Praha
Registrační číslo: CZ.03.2.X/0.0/0.0/20_139/0017167

Ilustrations © Nina Sereni 2022

Evropská unie
Evropský sociální fond
Operační program Zaměstnanost

COCHEM.CZ

Centrum sociálních služeb Praha

MAMI, TATI, BUĎTE FÉR!

K sobě i k dítěti.

JE FÉR, KDYŽ ...

... vnímáte, že já se s vámi rozvést nemohu a ani nechci.
Učíte mě tím věrnosti.

... mi dovolíte mít dobrý vztah k vám oběma.
Učíte mě tím lásce.

... najdete sílu se vzájemně přijímat jako moji rodiče.
Učíte mě tím sebeúctě.

... o mě rozhodujete vy dva spolu – vždyť mě přece znáte nejlíp.
Učíte mě tím důvěře.

... berete ohled na mě a moje potřeby, ale i na sebe navzájem.
Učíte mě tím soucitu.

... když spolu mluvíte s respektem.
Učíte mě tím slušnosti.

... uznáte, že potřebujete odbornou pomoc.
Učíte mě tím pravdivosti.

... se snažíte plnit vaši společnou dohodu.
Učíte mě tím spolehlivosti.

Domluvte se a dohodnuté dodržujte.

— Milena Mikulková, Hlavu vzhůru po rozvodu, cesta k fungujícímu rodičovskému týmu, GRADA, 2021 —

Standardizace edukace rodičů v rozvodu v poradně CSS Praha
Registrační číslo: CZ.03.2.X/0.0/0.0/20_139/0017167

Ilustrations © Nina Sereni 2022

O kolik let života svého dítěte se soudíte? Pomocí letáku můžeme vysvětlit, jak je malicherné a krátkozraké hádat se teď o to, kdo a kolik času bude s dítětem trávit. Výchova dítěte je poměrně krátkodobá, časově omezená investice, s jejímž zúročením ale počítáme do budoucna. Pracovník poskytující edukaci by se měl pokusit rodičům umožnit „vystoupit ze své role“ a podívat se na sebe, svoje chování a přání z odstupu, z jiné perspektivy. Umožnit jim zamyslet se nad tím, zda to, co dělá, jak se chová, co si přeje pro své dítě..., povede k tomu, že až bude jeho/její dítě dospělé, bude chtít dál zůstat v kontaktu s oním rodičem, rozvíjet s ním i nadále svůj vztah, udržovat ho, sdílet s ním svůj další život?

Co by se stalo, kdyby už teď rodiče začali přemýšlet o dítěti jako o někom, jehož vztah, každodenní přítomnost a lásku rozhodně nemají jistou (nebo alespoň ne napořád)? Jak by to mohlo změnit některé jejich postoje a chování? Jak by to mohlo proměnit to, jak nyní (ne)zapojují své dítě do hledání řešení?

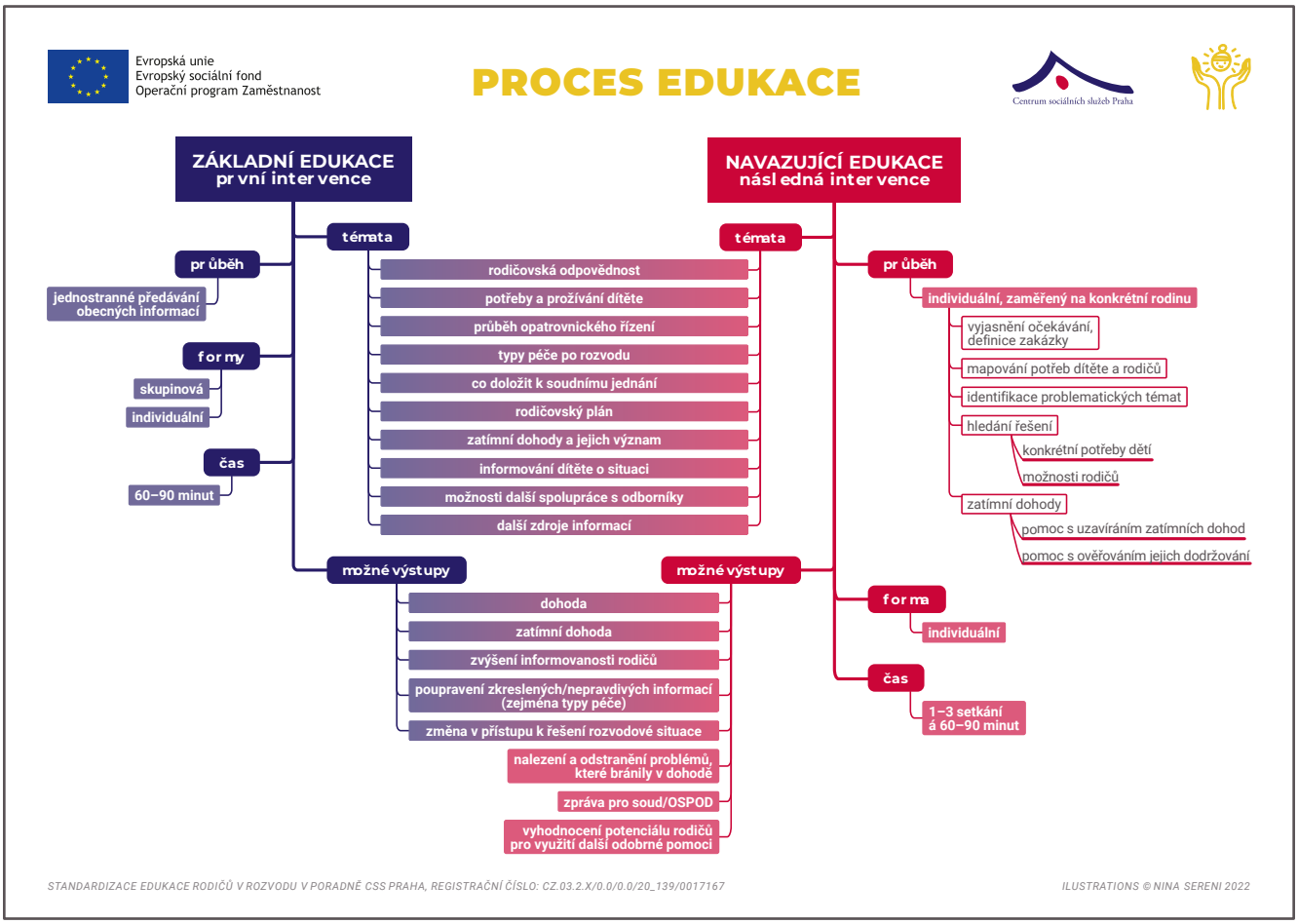
První strana letáku se zpravidla snaží **působit na city rodičů**. Druhá strana je určitou **výzvou k tomu, jak své chování a postoje měnit**, o co usilovat, a zároveň ukazuje, **čeho mohu změnou svého chování a postoje dosáhnout**: *Co získám, proč je to důležité?*

Např.: *„Je fér, když mi dovolíte mít dobrý vztah k vám oběma. UČÍTE MĚ TÍM LÁSCE.“* Nepřímo tak rodiči říkáme, že pokud nebyl schopen dovolit a podporovat vztah dítěte ke druhému rodiči, učí ho, že nemá mít rodiče rádo. Rodič přitom zřejmě ale není schopen domyslet, že až bude dítě dospělé, může dojít ke stejnému názoru a nebude se cítit povinné nebo motivované mít rádo toho rodiče, který ho zrazoval od lásky k jeho druhému rodiči v dětství.

Leták je možné vytisknout a předávat rodičům nebo ho vyvěsit na nástěnku v místnosti, kde je edukace poskytována, případně v prostorách čekárny apod. Také může být součástí prezentace o edukaci a pracovník jej může použít jako nástroj ke změně dynamiky průběhu edukace – chování a postoje rodičů.

Infografika – Proces edukace

Infografika slouží jako pomůcka hlavně **pro pracovníka poskytujícího edukaci, aby se dobře zorientoval v procesu základní a navazující edukace**. Pracovník ji ale také může použít **při práci s rodiči**. I jim může být infografika nápomocná **při orientaci v aktuální situaci a pochopení toho, co je cílem intervence a co se od nich očekává**. Pro některé rodiče, zpravidla více pro muže, mohou být schémata a grafy, stejně tak jako videa srozumitelnější než materiály plné textu.

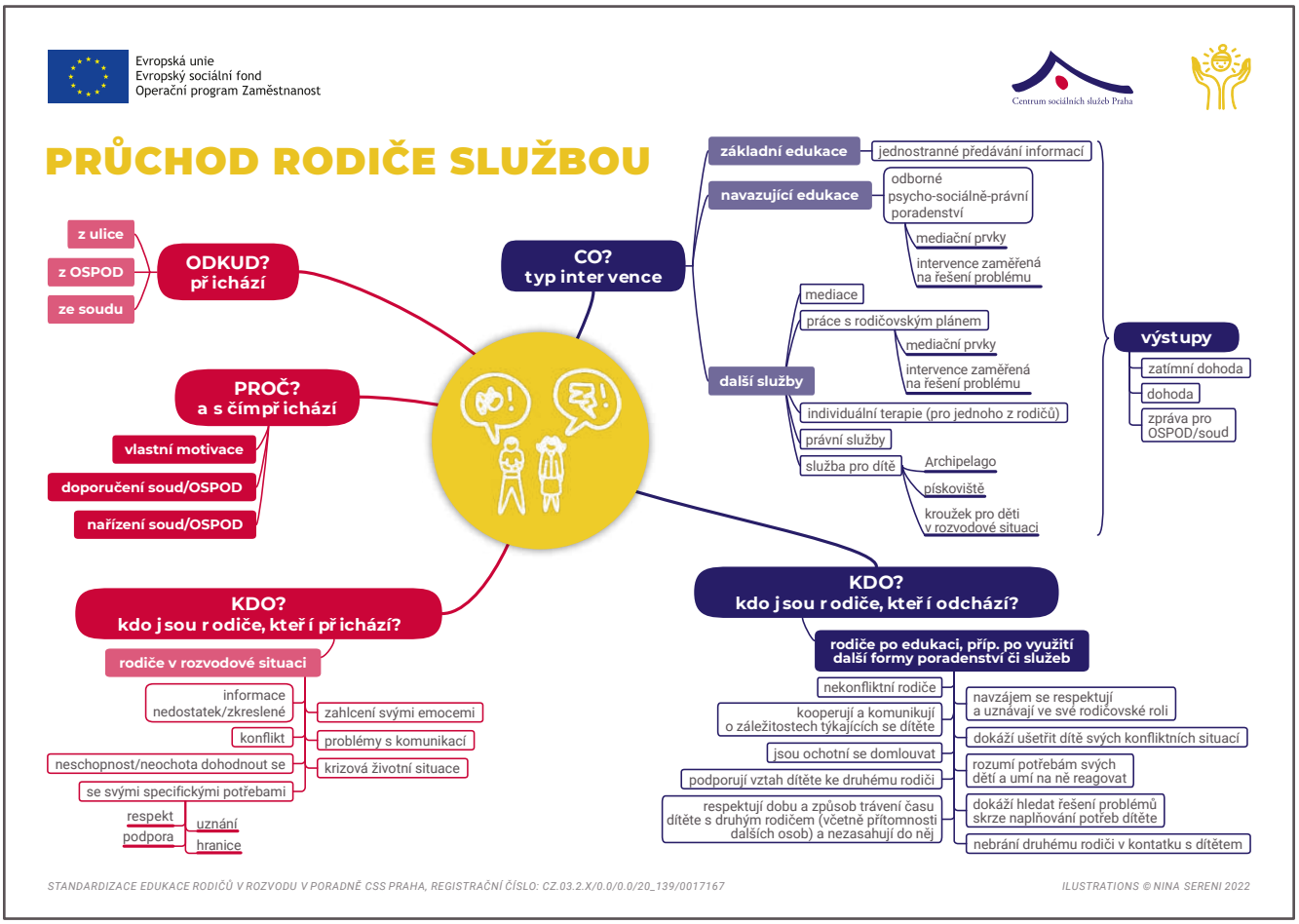
V infografice je uveden průběh základní i navazující edukace, formy edukace i časová dotace edukace, s tou je potřeba počítat a dodržet ji. Infografika znázorňuje výčet témat společných pro oba typy edukace jen s tím rozdílem, že základní edukace se zaměřuje na předání celého výčtu témat v obecné rovině, navazující edukace pak pracuje s tématy více individuálně a do hloubky, přičemž se zaměřuje na témata týkající se situace konkrétního rodičovského páru. Stejně tak výstupy ze základní i navazující edukace jsou z části totožné. Prolnutí (témat,

výstupů) znázorňuje barevný přechod. Další výstupy jsou pak spojené pouze s jedním z typů edukace.

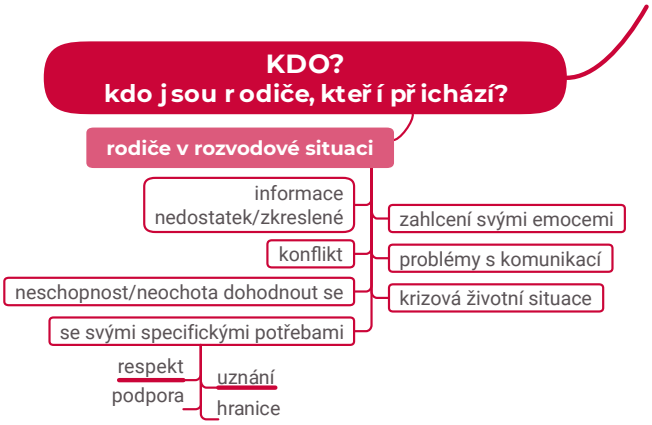
Infografika může rodiče navést k **uvědomění, jakého cíle/výstupu by chtěli dosáhnout a k jakému skutečně směřují**. Je možné ji i využít **k výběru témat** (zejména na počátku navazující edukace), které rodiče vnímají jako důležitá nebo ve kterých se objevují sporné body a které potřebují vyřešit.

Infografika – Průchod rodiče službou

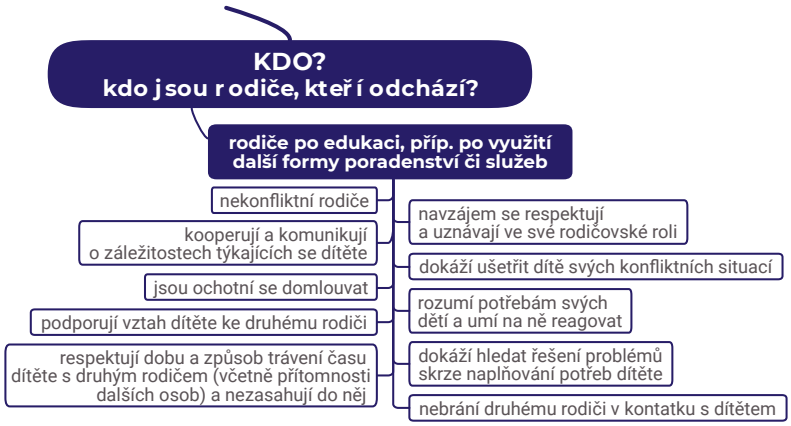
I tato infografika **slouží primárně pracovníkům poskytujícím edukaci** pro jejich vlastní orientaci v tom, **kdo je klient**, který do poradny přichází, **odkud přichází, jaké intervence mu lze nabídnout a čeho je možné v rámci těchto intervencí dosáhnout**, tzn. jaký klient by měl poradnu v ideálním případě opouštět. V této souvislosti je důležité, aby měla organizace jasně vydefinováno, jaké služby, komu a za jakých podmínek nabízí.

Při práci s rodiči lze infografiku využít i k **vysvětlení potřeb rodičů**. Pracovník tím zároveň rodičům ukazuje, že jejich situaci rozumí a že jejich potřeby bere v potaz.

Dále je možné rodičům názorně vysvětlit, **co je cílem poskytnuté intervence**. Jakého rodiče jejich dítě potřebuje? Takového, který zvládne své dítě bezpečně provést náročnou životní situací rozpadu vztahu rodičů.

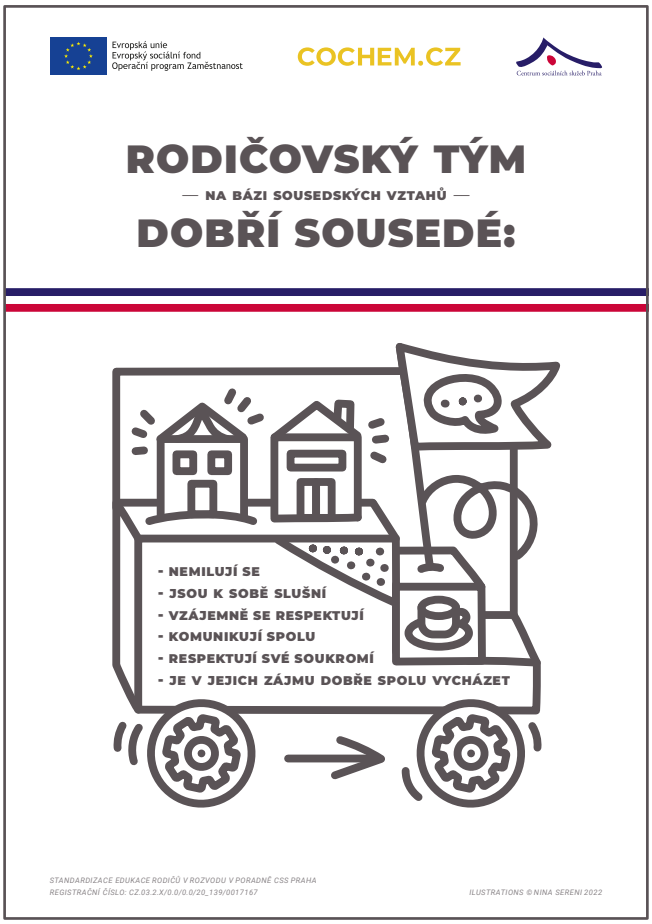
Edukační karty

Dalším nástrojem jsou edukační karty. Jsou určeny pro práci s rodiči v navazující edukaci. **Každá z karet se věnuje určitému potencionálně spornému tématu, jevu, postoji nebo chování rodiče.** Karty jsou určené zejména **pro práci s rodiči, u kterých přetrvává konflikt nebo neshoda na některém z témat**, které karty obsahují, případně u těch, kde můžeme pozorovat na straně jednoho nebo obou rodičovskou obstrukci. Vizuální stránka karet pomáhá lépe ukotvit rodiče v problému, spojení vizuálu a ústně předávaného sdělení zase napomáhá lepšímu zapamatování a pozdější reflexi.

Karet je celkem 15. Lze je zakomponovat do prezentace pro rodiče, použít jako plakátek nebo je nechat vytisknout na tvrdý papír a používat je při navazující edukaci fyzicky. Dle aktuální situace lze sáhnout po nejvhodnější kartě.

Karta RODIČOVSKÝ TÝM pomáhá rodičům vysvětlit, o jaký vztah by měli po rozchodu usilovat, ačkoliv pro ně může být velmi těžké si jen připustit, že by mezi sebou vůbec ještě nějaký vztah měli mít. Je důležité, **aby co nejdříve přijali, že mezi sebou musí mít vztah, který jim umožní efektivně a bezpečně spolu řešit vše, co se týká jejich společného dítěte**. Tento vztah je možné připodobnit k sousedským vztahům.

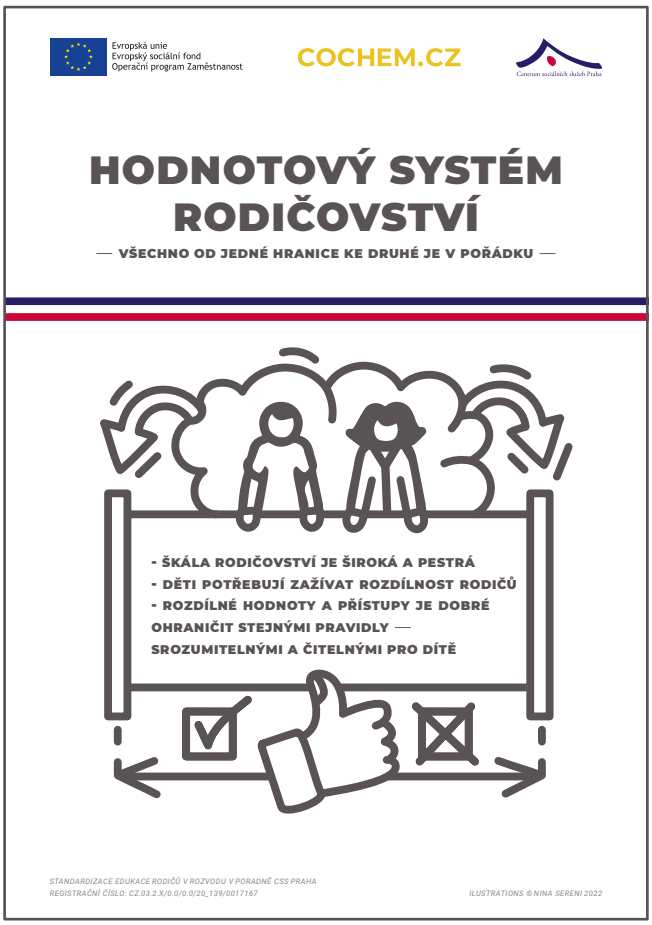
Sousedé se nemilují, nemusí se mít ani rádi, ale je dobré, aby mezi sebou měli korektní a slušné vztahy a vzájemně se respektovali, včetně práva na soukromí a práva vybrat si, s kým a jak budou žít. Vzájemný respekt si také prokazují tím, že se pozdraví a komunikují spolu o věcech, které mají společné. Dobří sousedé se snaží spolu dobře vycházet. Nedělají si naschvály, občas jeden druhému vypomůže (např. převezme zásilku, když soused není doma, pomůže s nákupní taškou, poseká trávník i před sousedovým plotem apod.).

Na kartě je vyobrazen vozík na ozubených kolečkách – jako ozubený stroj, který funguje. Jsou tam dva domečky, jako symbol sousedů, ale také dvou domovů, které po rozpadu vztahu rodičů dítě přirozeně má. Na „vozíku" je vlajka se symbolem komunikace – je důležitá, aby to fungovalo a také šálek kávy. Opravdu dobří sousedé jsou schopni pozvat se i na kávu nebo si povídat přes plot, společně grilovat apod.

Karta HODNOTOVÝ SYSTÉM RODIČOVSTVÍ se dotýká tématu **rozdílnosti hodnotového systému rodičů ve výchově**. Pokud spolu rodiče žijí a mají v některých otázkách rozdílné názory na výchovu dítěte, přirozeně se domlouvají nebo rozdíly vyvažují. V případě, kdy je tento rozdíl již příliš velký, může dojít i k rozpadu vztahu. Je to dokonce jedna z nejčastějších příčin rozpadu vztahu rodičů. Rozdíly ve výchovném přístupu, resp. hodnotovém systému rodičů, ze kterého vychází, se po rozpadu vztahu prohlubují a zvětšují. Tato rozdílnost je častou příčinou pro zpochybňování rodičovských kompetencí druhého rodiče. *„Jestliže to nevidí a nedělá stejně jako já, není dobrý rodič.“*

Rodičům je důležité vysvětlit, že **škála rodičovství je velmi široká**. Vše, co není považováno za pro dítě ohrožující (dle § 6 ZOSPOD[8]) je v pořádku a dovolené. Pro dítě je také přínosné, když může zažívat rozdílnost rodičů. Samozřejmě je ve výchově potřeba stanovit nějaké pevné hranice, ale mezi nimi by měla být určitá volnost, podpořená vzájemnou tolerancí a pochopením.

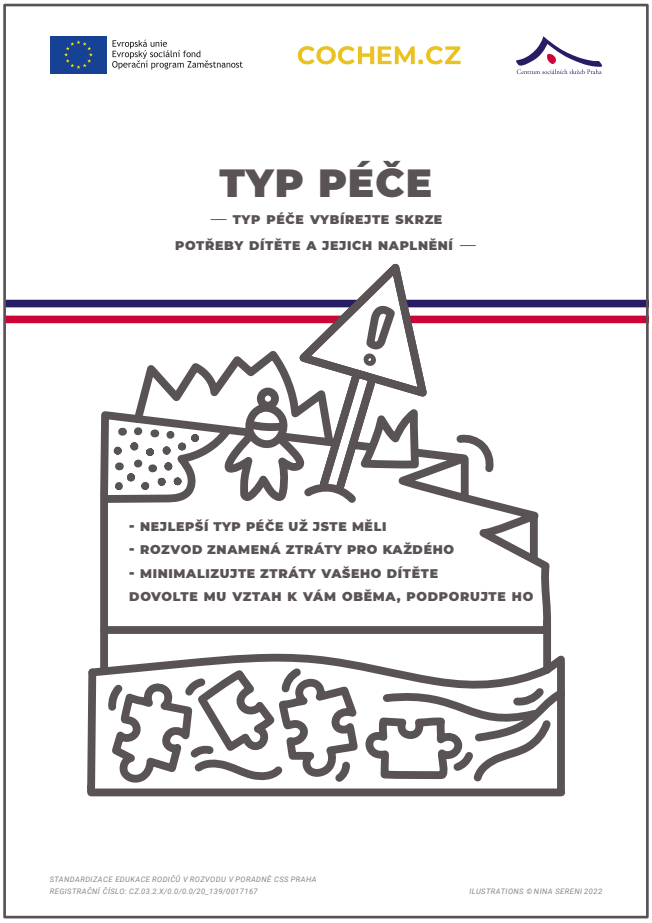

Na kartě stojí rodiče za rozvinutým plátnem, které má na obou stranách jasné hranice. V rámci těchto hranic uplatňuje každý rodič svůj výchovný přístup. Je důležité, komunikovat o tom, co vnímá kdo jako dobré a co špatné a pokusit se domluvit na některých věcech, ve kterých budou rodiče vůči dítěti ve výchově vystupovat jednotně. Budou si vzájemně důvěřovat, že to oba dodrží.

[8] Zákon č. 359/1999 Sb., Zákon o sociálně-právní ochraně dětí

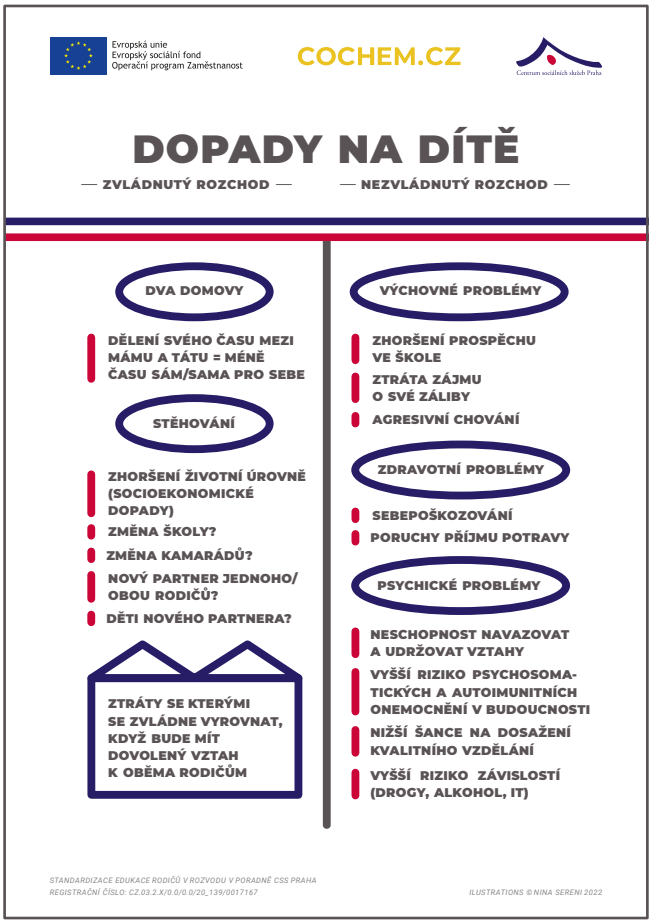
Karta TYP PÉČE shrnuje to nejdůležitější, co je rodičům třeba předat, když se nemohou shodnout na typu péče. Když „uvíznou v názvu péče“. Když se více soustředí na pojmenování typu péče než na to, jak budou fakticky o své dítě pečovat den po dni, týden po týdnu, „jen se to nesmí jmenovat péče jednoho z rodičů/střídavá péče“.

Opakovaně by mělo zaznít, že **pro prospívání dítěte po rozchodu rodičů není určující typ péče, ale rodičovský konflikt, jeho intenzita a délka**. Právě konflikt mezi rodiči dítě zatěžuje a ubližuje mu. Je také dobré otevřeně s rodiči mluvit o tom, že **nejlepší typ péče už měli a teď hledají jen takový, který bude nejméně vadit, který zvládnou realizovat**. Dobré je také rodičům připomenout, že prochází životní situací, která s sebou nese mnoho ztrát pro každého, koho se týká.

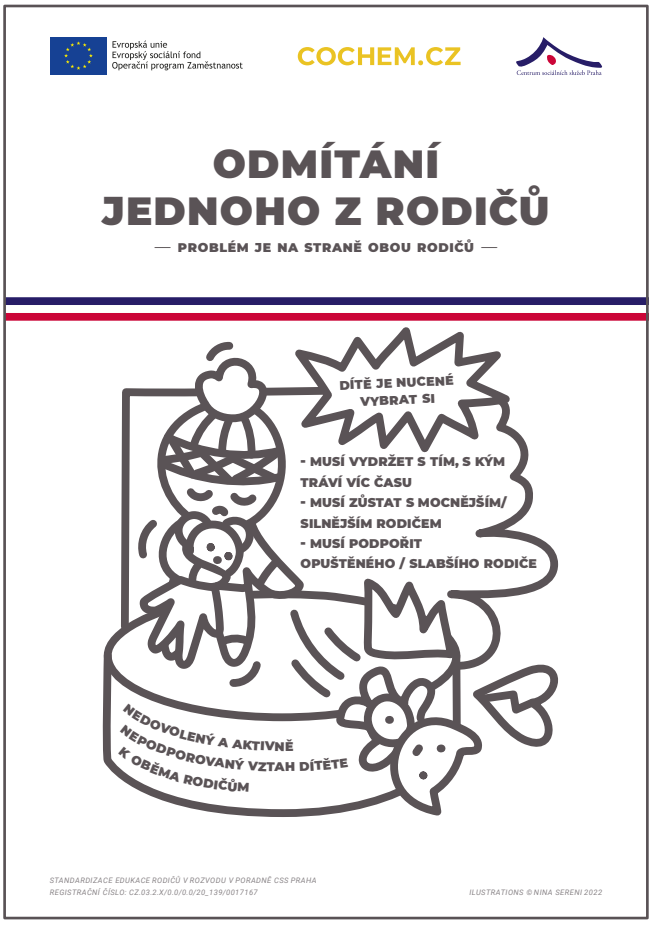
Karta má hranaté, ostré obrysy – to znázorňuje konflikt. Je na ní značka s vykřičníkem, která apeluje na rodiče, že konflikt je pro dítě ohrožující. Ve spodní části karty jsou dílky puzzle. Symbolizují, že rodiče musí svůj život, život dítěte, svou dohodu – znovu poskládat, vztahy začít znovu budovat, nově a jinak. Rodiče budují vztah na rodičovské úrovni (nejlépe na bázi dobrých sousedských vztahů) a každý zvlášť nově buduje svůj vztah k dítěti, za nových podmínek a okolností. Čeká je práce, kterou musí udělat kvůli sobě a hlavně svému dítěti. Poskládat puzzle někdy trvá.

Karta DOPADY NA DÍTĚ akcentuje možné dopady rozpadu vztahu rodičů na dítě. Na levé straně jsou uvedeny ty **méně závažné, které může dítě s náležitou podporou svých rodičů zvládnout**, pokud se rodiče domluví a budou fungovat jako rodičovský tým. Na pravé straně je **výčet závažných negativních dopadů nezvládnutého rodičovského konfliktu** na dítě. Je důležité rodičům, kteří uvízli ve svém konfliktu nebo se jejich konflikt vyostřuje, bez obalu předestřít, k čemu směřují a co svému dítěti způsobují nejen tady a teď, ale i do budoucna.

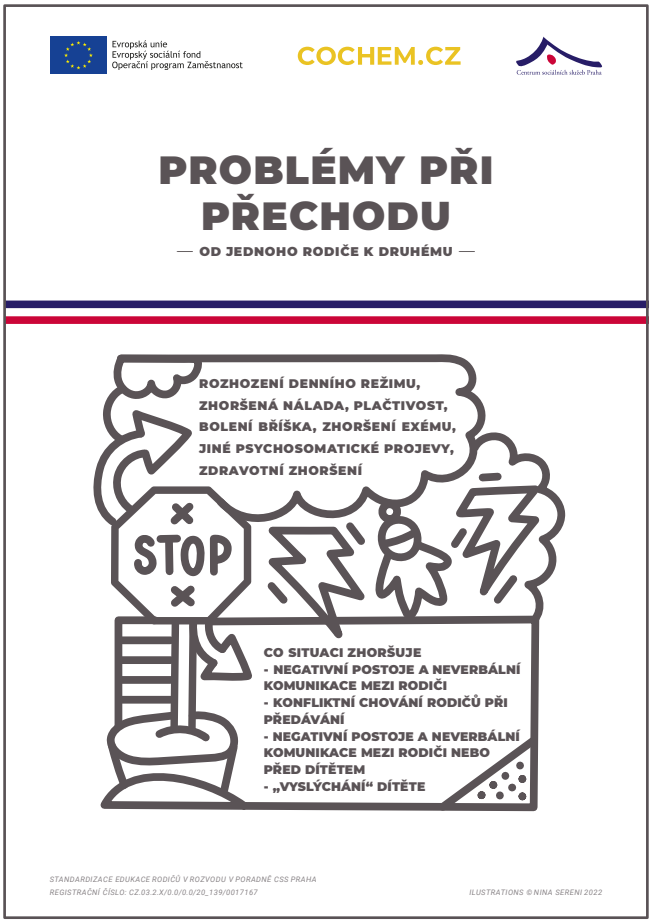
Karta ODMÍTÁNÍ JEDNOHO Z RODIČŮ je určena hlavně těm rodičům, u kterých se projevují některé ze známek rodičovské obstrukce (viz kapitola Rodičovská odpovědnost).

Důležité je zdůraznit, že pokud dítě odmítá jednoho z rodičů, pak k tomu nějakým způsobem (až na výjimky) **přispěli oba rodiče**. Tím se podaří deklarovat, že to **nelze využít jako argument pro omezení kontaktu** (narušení vztahu) dítěte s druhým rodičem a že jako odborník má na to pracovník poskytující edukaci jiný, širší a méně černobílý pohled, než který se snaží obstruující rodič předestřít.

Na kartě stojí dítě na podstavci, na kterém je napsáno, že za vším stojí nedovolený a aktivně nepodporovaný vztah dítěte k oběma rodičům. Na tom se vždy podílí oba rodiče, jeden, obvykle ten momentálně více pečující, významnějším způsobem. Dítě odhazuje jednoho medvídka – vybírá si, koho z rodičů si smí ponechat – i když má oba rádo a ani o jednoho z medvídků nechce přijít, jednoho se musí vzdát. Za současné situace oba neudrží. Na kartě je také zlomené srdce, tím je znázorněno, že to dítěti ubližuje. Akcentováno je, že si dítě musí vybrat – míní se jednoho z rodičů a následují některé z možných důvodů, proč tak musí udělat.

Karta PROBLÉMY PŘI PŘECHODU od jednoho rodiče k druhému. Tuto kartu je dobré použít pro lepší vysvětlení nežádoucích projevů chování rodičů při předávání dítěte a pro pochopení propojení mezi prožíváním a chováním rodičů a prožíváním a chováním dětí. Stejně tak v případě, kdy se u jednoho nebo obou rodičů projevuje rodičovská obstrukce projevující se upozorňováním a zveličováním obtíží dítěte po kontaktu s druhým rodičem.

Na kartě je značka STOP – znázorňuje, že je důležité ihned přestat v tom, co dítěti přechod od jednoho rodiče ke druhému zhoršuje. Výčet těchto věcí je uveden v dolní části karty. V obláčku v horní části karty jsou uvedené projevy, které dítě může reálně kvůli napjaté konfliktní situaci nebo nedovolenému vztahu k oběma rodičům prožívat. Bývají to také ty projevy, které rodiče používají, aby ukázali a dosvědčili, že druhý rodič je špatný, méně kompetentní, nezpůsobilý k péči o dítě.

Karta ROLE OPOUŠTĚJÍCÍHO – ROLE OPOUŠTĚNÉHO je vysvětlením a uznáním situace, ve které se může rodič v souvislosti s rozpadem vztahu nacházet. Karta popisuje, jak se rodič nacházející se v jedné z těchto rolí, kterou naprostá většina rodičů v situaci rozpadu jejich vztahu zaujímá, cítí a chová. Pro rodiče i pracovníka je **velmi důležité rozumět tomu, v jaké situaci se který rodič nachází a jak to může ovlivňovat jeho ochotu a schopnost se s druhým rodičem domlouvat**. Pro rodiče je pak dobré, když **získají vhled a pochopí širší kontext jejich vzájemného chování**. Pomůže jim to lépe porozumět některým projevům chování druhého rodiče a pochopit, co může stát za jeho/jejím současným postojem.

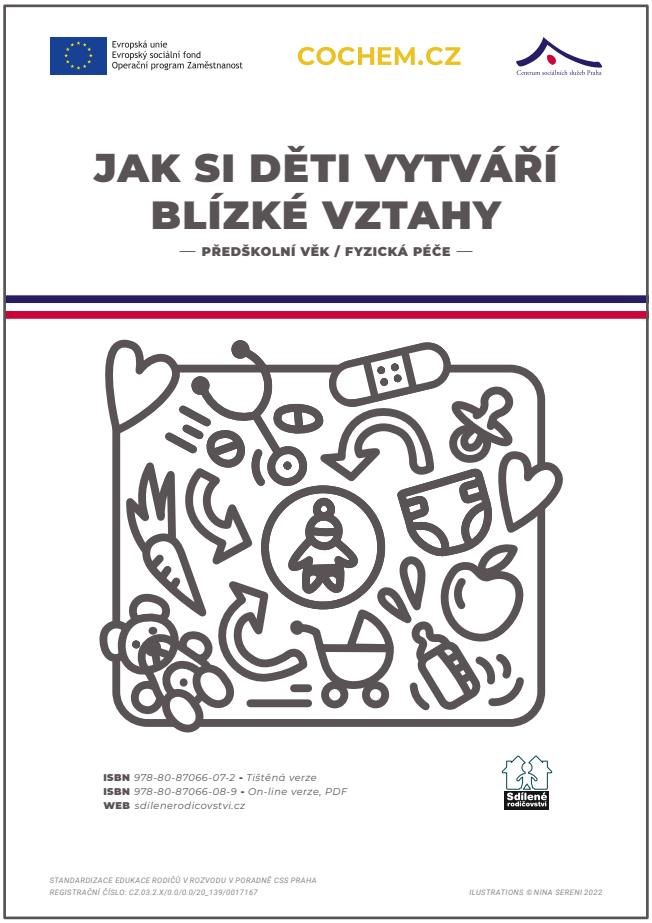

Karta je rozdělena do dvou částí. Horní, v levé polovině, je věnována roli opouštějícího rodiče. Jsou na ní náplasti, které znázorňují, že i pro tohoto rodiče nebyla situace jednoduchá, nevychází z ní bez šrámů a beze ztrát. Na druhou stranu je patrné, že už se mu některé z těchto ran hojí, je už ošetřený a je na tom lépe. Druhá polovina, pravá strana, je věnována roli opouštěného. Jsou na ní vyobrazeny mraky, ze kterých prší. Kapky mohou evokovat také slzy a zranění. Množství vody – zaplavení emocemi.

Následuje **soubor tří karet**, které vychází z konceptu Sdíleného rodičovství Pemové a Ptáčka (www.sdilenerodicovstvi.cz). Jednotlivé karty znázorňují, jak se budují a rozvíjí vztahy mezi dítětem a rodičem v závislosti na věku dítěte.

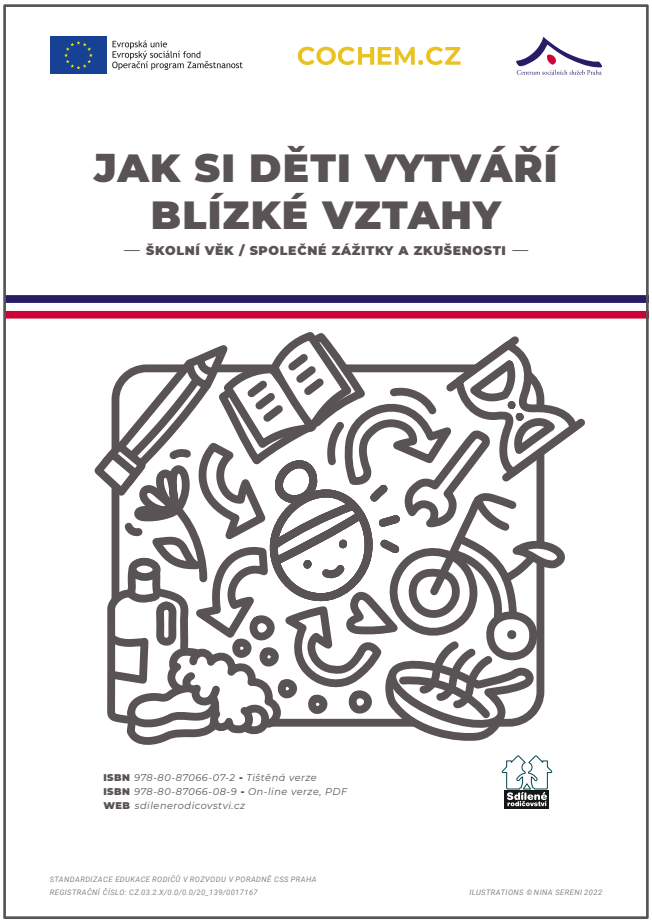

JAK SI DĚTI VYTVÁŘÍ BLÍZKÉ VZTAHY – předškolní věk / fyzická péče. Tato karta znázorňuje, že děti ve věku 0 – cca 6 let si vytváří blízké vztahy zejména skrze fyzickou péči rodičů. Je tedy důležité, aby se **na péči podíleli v maximální možné míře oba rodiče**.

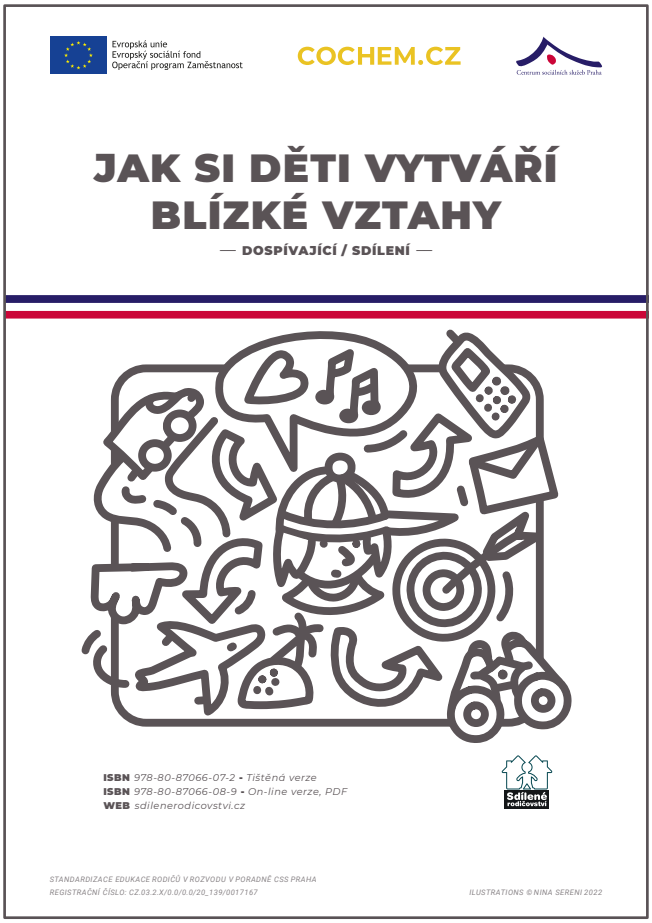
Na kartě jsou znázorněny předměty, které se užívají v každodenní péči o malé dítě. Plenka, dudlík, kočárek, lahvička s kojeneckým mlékem, jablko, hračka, léky, péče o zdraví. Je dobré zdůraznit, že pokud je dítě velmi malé, potřebuje tohle zažívat od obou rodičů. Pokud bude jeden rodič omezen v péči o malé dítě, nebude možné vztah budovat a rozvíjet. Představa, že až bude dítě větší, vztah s tatínkem dožene, je nesprávná.

Karta JAK SI DĚTI VYTVÁŘÍ BLÍZKÉ VZTAHY – školní věk / společné zážitky a zkušenosti. V tomto věku si děti vztahy vytváří prostřednictvím společných zážitků a zkušeností. Je tedy důležité, aby dítě mělo **možnost rozvíjet vztahy s oběma rodiči prostřednictvím jejich fyzické i emoční dostupnosti** a aby dítě mělo **dovolený a podporovaný vztah k rodiči ze strany toho druhého**.

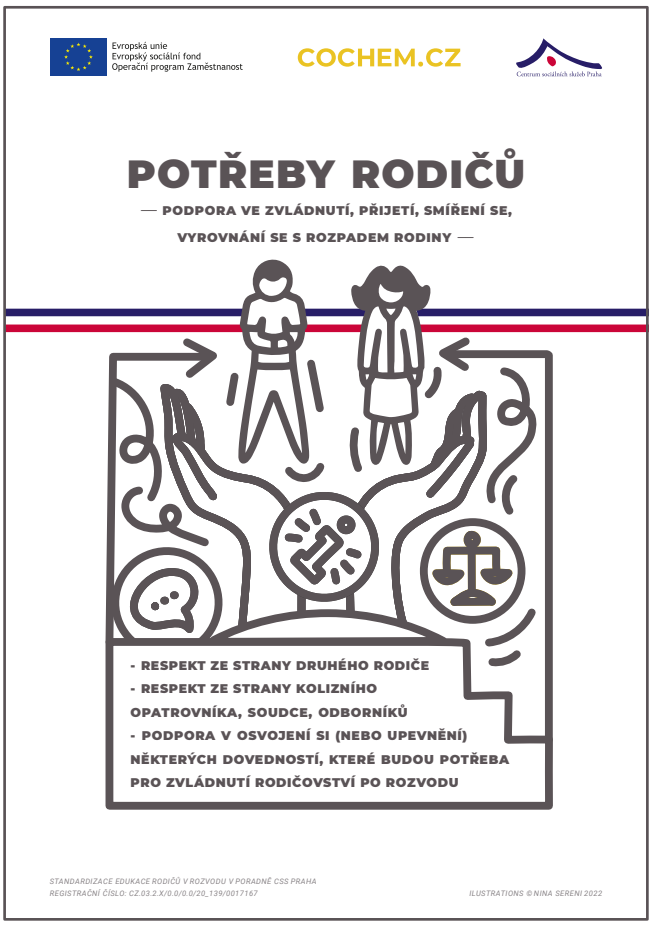
Na kartě jsou schválně znázorněny činnosti z denní rutiny. Umývání nádobí, péče o květiny, vaření, čtení, opravování, jízda na kole. Šipky směřují od dítěte, ale i k dítěti – tím je vyjádřena interakce rodič-dítě. Hodiny jako symbol času ukazují, jak je důležité čas věnovat. Může to být ale právě čas během běžných denních činností. Není třeba vytvářet speciální čas a hledat pro něj zvláštní náplň. To se obvykle děje tam, kde se dítě s rodičem vídá málo a hlavně ve dnech volna. Pak ale chybí sdílení každodennosti a předávání důležitých vzorců chování, příklad v přebírání odpovědnosti a plnění povinností.

Karta JAK SI DĚTI VYTVÁŘÍ BLÍZKÉ VZTAHY – dospívající / sdílení. Dospívající děti si vytváří vztahy sdílením. Důležitý je partnerský přístup a uvědomění si toho, že **za udržování a rozvíjení vztahu s dospívajícím je odpovědný především rodič**, resp. podněty a aktivita s tím spojená, by měla vycházet od rodiče. V tomto věku pak nabývá na důležitosti kvalita společně stráveného času nad kvantitou.

Na kartě je puberťák a většina šipek směřuje od něj pryč. Šipky znázorňují jednak orientaci na všechno vnější, obvykle mimo rodinu, což souvisí s procesem separace a osamostatňováním dospívajícího. Také to znázorňuje četnost interakce rodič-dítě. Je patrné, že kvantita společně tráveného času se dramaticky redukuje a do popředí vystupuje kvalita. Na kartě jsou dále auto jako symbol poznávání a cestování, srdce a noty znázorňují lásku a hudbu – je to to, co dospívajícího zajímá nebo co má rád – to jsou také témata, o kterých se chce s rodiči bavit. O tom, co ho zajímá a těší. Telefon a dopis jsou prostředky komunikace, které mohou také nahrazovat osobní kontakt a stávají se už přirozenou součástí komunikace mezi rodičem a dítětem. Letadlo a ostrov jsou opět symbolem poznávání a objevování, stejně tak dalekohled, který ale může vyjadřovat také zvídavý pohled na svět a výhled do budoucna. Terč se šípem naznačuje cíl/e, které si dospívající stanovuje.

Karta POTŘEBY RODIČŮ přináší výčet potřeb rodičů. Karta pomáhá pracovníkovi poskytujícímu edukaci deklarovat svůj přístup k rodičům. Ukazuje, že chápe, v jaké situaci se rodiče nachází a že rozumí jejich potřebám. To mezi pracovníkem a rodiči buduje **vztah, který rodičům pomáhá lépe přijmout, co je jim sdělováno**.

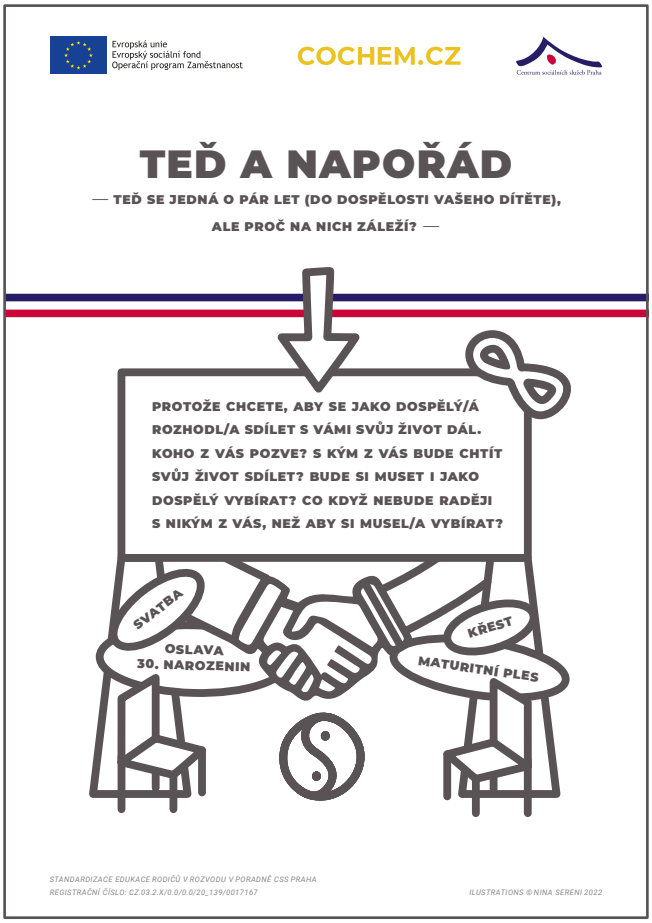
Otevřené dlaně, na nichž „stojí" rodiče znázorňují podporující přístup. Ve středu je symbol informací, tedy toho, co potřebují rodiče nejvíce. Vědět a porozumět. Dále je tam symbol spravedlnosti, kterou rodiče očekávají a může také znázorňovat rovný přístup k rodičům – oba jsou důležití pro dítě. Symbol komunikace zdůrazňuje nejen potřebu rodičů komunikovat s odborníkem, ale také potřebu pracovat na vzájemné komunikaci. Podstavec, ve kterém je výčet potřeb rodičů, je z pravé strany znázorněn jako schody. Ty vyjadřují pozvolný postup – cestu, kterou rodiče musí ujít a na které je ostatní podpoří.

Karta (NE)ZNÁM, (NE)UMÍM, (NE)CHCI může sloužit jako motivační karta. Lze ji použít **při práci s rodiči, kteří projevují neochotu domlouvat, měnit své postoje a přístup k řešení**. U vysoce konfliktních rodičů je vhodné vytáhnout tuto kartu jako „trumf“. Karta graficky zpracovává text Mileny Mikulkové z knihy *Hlavu vzhůru po rozvodu, cesta k fungujícímu rodičovskému týmu* (Mikulková, 2021).

Na kartě jsou na sebe navrstveny oddíly s texty, které představují stupně. Po straně je žebřík, který znázorňuje cestu vzhůru. Domeček nahoře připomínající šipku má znázorňovat vývoj a text „Nový postup“ odkazuje na potřebu změnit postoje a chování rodičů a začít k celé věci přistupovat nově. Pracovní nástroje odkazují na práci. Nejhorší a velmi přímý a adresný text je schválně nejníž: „Jestliže nechcete, ale přitom znáte a umíte, obětovali jste své dítě!“ I když rodiče demonstrují tento svůj přístup, chceme jim ukázat, že je z něj ještě cesta ven. Stačí se posouvat, získávat informace, osvojovat si dovednosti, nechat si pomoci a pak už stačí jen jednat, jak je zapotřebí a v zájmu dítěte.

Karta TEĎ A NAPOŘÁD zpracovává stejné téma jako motivační leták (viz Motivační leták výše v této kapitole). Karta by měla rodiče přivést k **uvědomění, že investice do vztahu s dítětem je potřeba činit od jeho narození do období dospívání**, a i když je to pracné a obtížné, vyčerpávající, děláme to proto, aby s námi naše děti chtěly sdílet svůj život i jako dospělí. Chtěly s námi být v kontaktu, sdílet své důležité životní události apod.

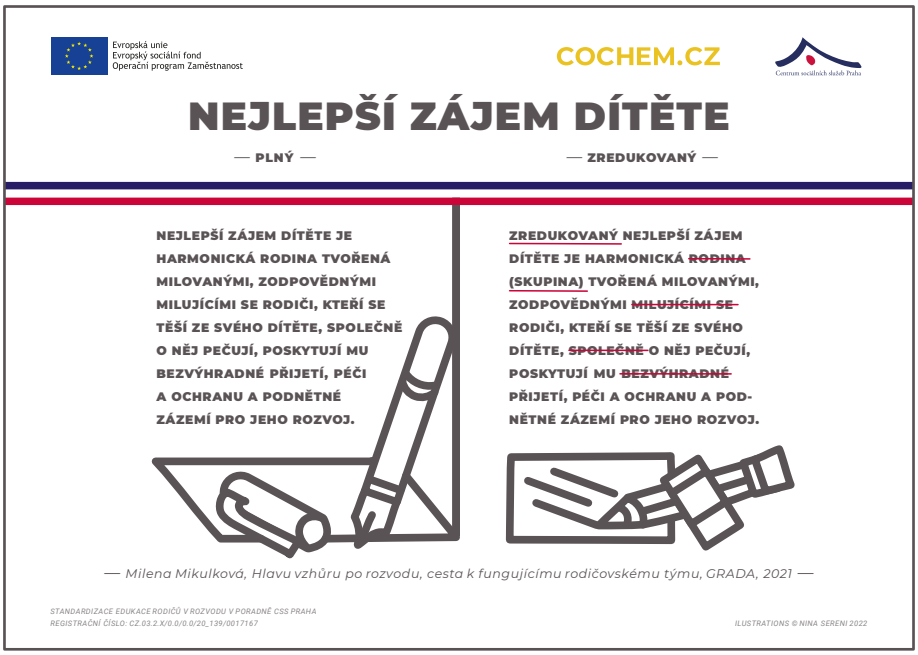
Na kartě je symbol nekonečna, znázorňuje, že i když dětství ohraničujeme osmnácti lety, vztahy, které budujeme, chceme udržet a rozvíjet napořád. Předpokladem pro pokračování vztahu dítěte s každým z rodičů po rozvodu jsou korektní vztahy mezi nimi (rodiči). Symbol jing-jang poukazuje na rovnováhu, vyváženost a k sobě otočené židle na postoj otevřený komunikaci.

Karta PRÁVO NA SVŮJ ČAS S DÍTĚTEM upozorňuje na to, že **dítě potřebuje také čas samo pro sebe**. Při svém rozvoji a dospívání má mnoho „úkolů“, které musí zvládnout. Často má nabitý program a do toho si ještě musí najít zvlášť prostor na „čas s mámou“ a „čas s tátou“. **Rozdělení rodičů přináší vyšší nároky na čas dítěte a rodiče na to musí brát ohled.**

Na kartě je dítě, které stojí před svou poličkou „svého času“. Symbol času se tam opakuje hned dvakrát, nástěnné a přesýpací hodiny. V poličce je čas na dětství, čas na kamarády, čas na koníčky…. a dítě musí vymyslet, kam se mu ještě vejde „čas s mámou“ a „čas s tátou“.

Poslední kartou je karta **NEJLEPŠÍ ZÁJEM DÍTĚTE**. Vychází z knihy *Hlavu vzhůru po rozvodu, cesta k fungujícímu rodičovskému týmu* (Mikulková, 2021). Je to koncept plného a zredukovaného nejlepšího zájmu dítěte. Vrací rodiče k tomu, že **rozpad vztahu rodičů přináší dítěti nevyhnutelně ztráty**. Bere rodičům argument, ale i mylnou iluzi, že dítě rozvodem rodičů nic neztrácí nebo že jejich představa nejlepšího zájmu dítěte (jimi navrhované uspořádání péče) je pro dítě to nejlepší. To nejlepší už dítě mělo, když byli rodiče spolu a vychovávali své dítě ve funkčním a láskyplném vztahu. Toto poznání by pak **rodiče mělo vést ke snaze dítěti tuto složitou životní situaci, kterou si samo nevybralo, ulehčit tím, že se domluví**.

Materiály pro rodiče a děti

Součástí edukace rodičů je také **předávání dalších zdrojů informací**. Tyto informace už vytvořily jiné subjekty a je možné odkázat na zdroj na jejich stránkách nebo s materiály volně nakládat. Řada z nich vznikla v rámci projektů podpořených z EU a jsou určeny k volnému použití. Zřejmě nejefektivnější je vytvořit si **PDF dokument s interaktivními odkazy** na jednotlivé zdroje a ten rodičům posílat e-mailem. Případně je možné některé materiály si vytisknout a předávat je rodičům přímo při edukaci.

Příklad podoby PDF s edukačními materiály:

KAZUISTIKA A VYUŽITÍ POMŮCEK A TECHNIK Z PROJEKTU EDUKACE RODIČŮ

V následující kapitole jsou popsány zkušenosti Poradny pro rodinu, manželství a mezilidské vztahy v rámci CSSP, která byla do projektu Edukace rodičů zapojená jako partner. Součástí zapojení poradny do projektu byla i ***podpora v rámci vzdělávání a nákupu užitečných nových nástrojů*** *(nebo rozšíření stávajících), které se jeví jako vhodné při práci s rodiči a dětmi v rozchodové/rozvodové situaci. V rámci STÁŽE V ESPEDIENTE se pracovníci poradny seznámili s nástroji* ***židličková metoda, dotazník rodičům před započetím spolupráce, kartami „Hlavu vzhůru rodiče“*** *a* ***kalendářem Program edukace rodičů****. Dále se zúčastnili STÁŽE V BATEAU, nechali se proškolit v používání pomůcky pro práci s dětmi ARCHIPELAGO (nástroje sloužícího k provázení dětí rozvodovou situací) a zakoupili její licenci od Games4Therapy pro poradnu. Poradně pak bylo na míru ušité AKREDITOVANÉ VZDĚLÁVÁNÍ, v rámci nějž se účastníci naučili pracovat s terapeutickými nástroji –* ***kartami Moře emocí, kartami Cope, kartami Dixit****. Byla zakoupena terapeutická pomůcka FAST a školení v jejím užívání (mnohé nástroje jsou spojené se vzděláváním a bez proškolení s nimi nelze pracovat) a nástroj PÍSKOVIŠTĚ a pomůcky k němu (s tímto terapeutickým nástrojem již v pracovně pracovali, ale bylo možné nakoupit si další). V rámci vzdělávání také absolvovali SEMINÁŘ VÝVOJOVÉ PSYCHOLOGIE. Komentáře pracovnic poradny a kazuistika užití jednotlivých pomůcek a nástrojů je cenným příkladem využití vzdělávání a nástrojů z projektu Edukace rodičů v praxi.*

Zpracovala Petra Nebesová, vedoucí Poradny pro rodinu, manželství a mezilidské vztahy CSSP, metodik projektu, ve spolupráci s kolegyněmi projektu, pracovnicemi Poradny Klárou Jalovcovou, Lucií Novotnou, Kateřinou Švábíkovou, Michaelou Veselou a Renatou Veselou.

Edukace rodičů je způsob práce, který je na základě pilotáže v projektu zařazen mezi standardní služby Poradny jako součást odborného poradenství. Základem pro Edukaci rodičů je **METODIKA**, jejíž součástí je **prezentace pro klienty**. Ta je využívaná ve dvojím rozsahu. Zkrácená forma slouží především pro skupinovou edukaci nebo jako základní nabídka pro klienty, kteří se potřebují nejprve zorientovat v tom, co v rozvodové situaci potřebují. Kompletní prezentace je souborem ucelených informací z psycho-sociálně-právní oblasti, kterou může pracovník využít buď postupně celou, nebo využije části, které jsou pro rodiče relevantní a potřebují se těmto oblastem podrobně věnovat.

Základní edukace je především jednorázové jednosměrné předání informací s možností se na závěr dotazovat a v případě potřeby se objednat na návaznou edukaci. Základní edukace může být poskytována skupinám rodičů, ale i dalších blízkých osob, které jsou součástí rodinné situace, nebo individuálně.

Návazná edukace je určena především pro rodičovské páry, přičemž je žádoucí, aby se rodiče do Poradny dostavili společně. Může jí předcházet základní edukace, ale není to nezbytné.

Délka návazné edukace jsou 3 setkání v rozsahu 1,5–2 hod. Právě tato forma edukace je Poradnou využívána nejvíce a tvoří **pilíř programu Edukace rodičů**.

Pokud jsou rodiče motivováni a potřebují další spolupráci s Poradnou, mohou následně využít další služby Poradny. Mezi ně patří i podpora při vypracování **Rodičovského plánu**. Jedná se o strukturovaný dokument postupně mapující důležitá témata a situace týkající se péče o děti po rozpadu rodiny, na kterých by se rodiče měli domluvit v zájmu potřeb svých dětí. Pracovník zjišťuje, na čem všem jsou již rodiče domluvení i jaká témata mají dosud neošetřená, nebo které situace mohou být pro nastavení žádoucí spolupráce v rámci péče riziková. Postupně je těmito tématy provází pomocí otázek. Není nezbytně nutné, aby se rodiče domluvili úplně na všem, některá rozhodnutí, například v otázkách výživného, mohou ponechat na soudu. Důležitá je **motivace ke spolupráci a převzetí rodičovské zodpovědnosti za budoucí život dětí**.

Komentář pracovnice Poradny:

„V rámci Poradny velmi často pracujeme s párem nebo jednotlivcem za situace rozpadu vztahu/rozvodu manželství. Pokud se navíc jedná o rodinu s nezletilými dětmi, je to situace velmi složitá. Rodiče jsou často tak zahlceni vlastním prožíváním a řešením obtížné situace, že již nemají kapacitu vnímat a respektovat/brát ohledy na zájmy vlastních dětí. Tyto se často navíc stávají doslova předmětem rodičovského boje, jsou brány jako rukojmí i zbraň proti druhému. Dosud v Poradně neexistoval ucelený postup práce, jak obsáhnout celou problematiku rozpadu rodiny a pracovat s dospělými i dětskými klienty na stabilizaci situace tak, aby bylo pokryto celé spektrum problémů od těch sociálně-právních až po ty rodičovské. Metodika Edukace rodičů tento ucelený postup práce přináší. Poradce tak může téma rozpadu rodiny uchopit jasně a srozumitelně, ale především jako celek od základních informací až po ty nadstavbové, to vše s ohledem na zájmy, potřeby a prožívání dětí. Metodiku jsem si přepsala na flipchart jako základní kostru rodičovského sezení. Rodiče tak mohou všechny informace sledovat i v písemné formě, což považuji za velmi důležité. K lepší orientaci a zapamatování pak slouží i speciální metodické karty, které obsahují nejpodstatnější informace shrnuté tematicky i graficky na jednom místě.

Jako velmi vhodný doplněk k metodice se ukázal i rodičovský plán. V něm si rodiče mohou osvojené informace prakticky aplikovat a zkusit sestavit svůj vlastní způsob fungování v rodičovském páru i rodině. Je to něco, co jim i jejich dětem může pomoct v každodenní realitě opět nastavit prostředí, které je stabilní a předvídatelné, a tedy bezpečné.

Tipy jak využít metodiku Edukace rodičů:

- *pro klienty, kteří zažívají partnerskou/manželskou krizi a uvažují o rozchodu/rozvodu*
- *pro klienty, kteří jsou na začátku rozvodu/rozpadu rodiny a zvažují další postup*
- *pro klienty, kteří už procházejí náročným a protahovaným rozvodem/rozpadem rodiny – jako zpětná vazba o dopadech na děti, a tedy i možnost změny chování/průběhu – „zatáhnutí za záchrannou brzdu“*
- *pro další rodinné příslušníky jako základní orientace a informace – např. pro prarodiče dětí, kterým se rozvádí rodiče*
- *pro poradce jako podpůrná osnova pro vedení edukace*
- *pro další odborníky, kteří se účastní péče o rodinu – jako jednotící argumentační podklad (včetně zpráv pro soud, OSPOD, PČR)“*

Kazuistika – metodika Edukace rodičů

Jména i další možné identifikující údaje jsou ve všech kazuistikách pozměněné z důvodu ochrany klientů.

Marta již v minulosti s Poradnou spolupracovala. Je jí 37 let a má v péči dvě nezletilé děti ve věku 6 a 3 roky. S otcem dětí Lubomírem se před dvěma lety rozešla. Důvodem byly vleklé konflikty doprovázené dle Marty psychickým násilím v podobě manipulace, nátlaku, urážek, výhrůžek. Nikdy se nevzali a Marta upřesňuje, že spolu vlastně ani nikdy nežili. Když se narodily děti, Lubomír do domácnosti docházel a snažil se dle svých možností podílet na péči. Frekvence jeho návštěv se ale postupně snižovala s tím, jak přibývalo konfliktů a neshod. Ty se týkaly třeba i dcery z prvního manželství Lubomíra. Tu zcela upřednostňoval a jí také přizpůsoboval program a čas. Marta dle svých slov ztratila trpělivost a Lubomírovi řekla, ať už nechodí. Ten měl nést rozchod velmi těžce, děti ale na dohodu nechal v péči Marty, vídá je nepravidelně o víkendech a výjimečně v týdnu. Pracovní vytížení v kombinaci s věkem dětí mu dle Marty neumožňuje ani jiný režim, navíc o ně nikdy nebyl zvyklý pečovat celodenně. Povedlo se ještě domluvit na výživném. Tím ale dle Marty veškeré dohody skončily a od té doby už zažívá jen konflikty, nekomunikaci a naschvály.

Do Poradny původně přišla kvůli výchovným potížím se synem. Na zatím posledním sezení se objevilo dominantně ale jiné téma, a sice téma financí a potřeby sociálně-právního poradenství ohledně případného řešení rodinné situace soudní cestou. Marta vysvětluje, že jí začaly docházet peníze, vyčerpala veškeré úspory. Syn nastoupil do školy a dcera do mateřské školky, doufala tak, že ona začne pracovat. To ale není reálné, protože syn má velké potíže ve škole, dcera je často nemocná. Marta tak rozhodně ještě nemůže plnohodnotně pracovat tak, jak si plánovala. Rozhodla se proto obrátit na ÚP s žádostí o dávky SSP. K tomu po ní chtěli doložit podepsané potvrzení od Lubomíra, ten to měl odmítnout. Marta ho tedy zkusila požádat o zvýšení výživného, i to měl striktně odmítnout. Marta dle svých slov začala poprvé uvažovat o tom, že by situaci řešila soudně, nemá ale žádné informace o tom, co by to obnášelo a má z toho velký strach. S Lubomírem se původně ani jeden nechtěli soudit, i proto se jim povedlo domluvit. Teď už se ale dohody nedaří v žádném směru. Dle Marty nefunguje ani styk dětí s otcem. Ty k němu nechtějí, předávání je extrémně těžké. Syn se má vracet s pláčem, z kusých informací od něj má dojem, že Lubomír ho zvýšeně kritizuje, trestá, patrně upřednostňuje dceru, Martu má před dětmi pomlouvat.

Nabízím Martě přehledně dle metodiky Edukace rodičů základní informace k situaci rozvodu (rozchodu) a rozpadu rodiny. Marta souhlasí, domlouváme se, že společně podklady projdeme a Marta sama si řekne, u kterých pasáží se chce zastavit detailněji. Poprvé se zastavuje u informací o rodičovských obstrukcích. Říká, že má pocit, že přesně to Lubomír teď dělá, přála by si, aby to zde mohl absolvovat také. Mluvila s ním o tom, odmítnul to. Dále se pak zajímá o průběh soudního řízení, hodně se toho obává. Největší noční můrou pro ni je ale to, že by Lubomír mohl žádat o střídavou péči. Už několikrát tím měl vyhrožovat, pokud by se Marta chtěla soudit. Má pocit, že to není o jeho zájmu o děti, ale o boji s ní. K lepšímu pochopení ještě Martě ukazuji doplňkovou kartu „Typ péče". Zastavujeme se i u výživného a jeho výpočtu. Marta hovoří o tom, že Lubomír by mohl vydělávat mnohem víc, ale dobrovolně zůstává ve špatně placené práci, která jemu osobně přináší jiné bonusy jako třeba volnost a nízké nároky. Ve druhé části sezení se věnujeme rozpadu rodiny očima dítěte, hovoříme o potřebách dětí s ohledem na jejich věk a psychosociální vývoj.

Ke konci sezení Martě nabízím, že si informace projdeme stručně ještě jednou, tentokrát graficky přehledně zpracované v kalendáři Espediente. Marta se zastavuje na straně 9 a ujasňuje si, kdo jí s čím může pomoct. Doptává se na mediaci i důvody, proč komunikovat s OSPOD. U poznámek o konstruktivním rozvodu říká, že by si přála, aby to u nich s Lubomírem mohlo fungovat. Když docházíme ke kapitole o tom, čím rodiče svým dětem ubližují (strana 19), pláče. Nikdy to tak nechtěla.

Na konci sezení se dostáváme k tomu, „co s tím". Hovoříme o tom, jak naše přesvědčení následně formuje naše chování (strana 21). Marta odchází s tím, že se už nechce dohadovat s Lubomírem po mailech, nikam to nevede, situaci to jen vyhrocuje. Zvažuje, že se obrátí nejprve na mediátora, stále se jí do soudního sporu nechce. Pokud to ale nepomůže, bude dle svých slov muset zkusit i jiné cesty. Navrhuji nabídnout i Lubomírovi edukaci v Poradně, Marta je skeptická, ale znovu to zkusí.

Pracovník může dle potřeb a situace rodičů využít kromě prezentace při návazné edukaci nebo při poskytování dalších služeb Poradny **doplňkové pomůcky, techniky, literaturu** či **poznatky ze stáží a kurzů**.

Stáž v ESPEDIENTE, z.s.

Náplní stáže byly teoretické i praktické poznatky v oblasti práce s rodinami v konfliktu a různých fázích rozvodu či rozchodu. Součástí stáže bylo i seznámení s **židličkovou metodou**, která je využívaná při práci s rodinou, především pak v rozvodovém řízení, aby si rodiče dokázali představit, co jejich dítě v dané situaci může prožívat. Dále pak seznámení s metodickými pomůckami, z nichž pro využití v Poradně je nejužitečnější **Dotazník rodičům před započetím spolupráce**, literatura a **karty Hlavu vzhůru rodiče**, **Kalendář** a **Edukace rodičů do kapsy**. Stáž byla přínosná nejen teoretickými vstupy, ale především možností vyzkoušet si praktické pomůcky a na vlastní kůži si prožít uvedené metody. Inspirativní je velmi dobrá a přehledná struktura práce s rodiči.

ŽIDLIČKOVÁ METODA

Židličková metoda je velmi praktický, jednoduchý nástroj k pochopení toho, co dítě prožívá v rodině a zejména v době rozchodu/rozvodu rodičů. Metoda umožňuje zažít proces nejen na racionální, ale zejména tělesné a emoční rovině, **pomáhá rodičům zvědomit konflikt loajality, který dítě prožívá**, díky tomu, že pracuje silně s principem původu dítěte od obou rodičů (jeden kořen/židlička je od matky, druhý od otce) a **centruje tak rodiče na potřeby dítěte** místo zaměření na sebe, rodičovský konflikt, zranění a křivdy, které jsou často posilovány probíhajícím soudním řízením.

Židličková metoda vede rodiče k uvědomění, že dítě vzniklo jejich spojením a má proto bytostnou potřebu s oběma rodiči udržet a rozvíjet svůj vztah, což po rozchodu rodičů nebývá vnímáno jako samozřejmé. Metoda ve své původní podobě, ale i v pouhém několika minutovém videu, velmi dobře **cílí na emoce rodičů a zprostředkovává tak prožitek vedoucí k větší empatii pro prožívání dítěte** a ke snaze rodičů o spolupráci. V Poradně se nezřídka setkáváme s již narušeným vztahem dítěte k jednomu z rodičů a k vzájemnému obviňování rodičů ze zapříčinění tohoto stavu.

Židličkovou metodu poradce využije jak při oddělených setkáních rodičů, tak i při možné terapeutické rodinné konzultaci. Při setkání s každým rodičem zvlášť si rodič zažije pozici dítěte a prožije sám na sobě pocity dítěte (ne-stabilitu, obtíže vydržet to, tlak na čas, střídání domovů atd.). V rodinné konzultaci dítě samo může znázornit svou pozici na dvou židlích a popisuje vlastní, autentické pocity a může tak rodičům přímo sdělit, co od nich v této situaci potřebuje. Poradce rovněž může pustit klientům krátké animované video znázorňující příběh, přemýšlení, prožívání a přání dívky v rozvodu rodičů.

Kazuistika – Židličková metoda

Na Poradnu se obrátil otec třináctiletého Oty, který dle něho má řadu výchovných problémů ve škole, ale nevhodně se chová i k jeho nové partnerce. Rodiče spolu nežijí šest let a jsou pět let rozvedeni. Je v péči matky a s otcem se vídá v jednom týdnu čtvrtek až neděle a v druhém ve čtvrtek. Nyní již mezi bydlišti rodičů jezdí sám. Ota má ze strany otce a jeho nové ženy jediného polorodého bratra, kterému jsou nyní dva roky. Má bratra velmi rád a díky němu se zlepšilo i chování Oty k otcově partnerce.

Komunikace rodičů je omezena na e-maily a smsky, dle otce byla ze strany matky konfliktní a hojná a on tomu chtěl zamezit. Je to i důvod, proč otec nechce přijít do Poradny společně s matkou.

Na první setkání přichází otec se svou partnerkou, která sama zažila velké konflikty a rozchod rodičů v období dospívání a zdá se, že má pro Otu porozumění. Otec popisuje, že měl se synem vždy pěkný vztah, oba rádi sportují. Po rozchodu byl vztah dle popisu otce hodně narušen vlivem matky, která jej před synem očerňovala, poukazovala na jeho chyby a vulgárně o něm a jeho nové partnerce hovořila. Otec má o Otu obavy zejména kvůli jeho chování a prospěchu ve škole, neví ani, jak tyto potíže řeší matka. Sám se školou aktivně komunikuje, mluvil i se školní psycholožkou, která synovo chování vysvětluje spíše pubertou.

Mluvíme s otcem a jeho partnerkou o potřebách a pravděpodobném prožívání Oty, poté jim pouštím video židličkové metody. Oba jsou dojati, a otec si nahlas klade otázku, zda by se takto syn choval i v jiné rodinné situaci. Na závěr reflektuje, že bez spoluúčasti matky na řešení synovi asi těžko může pomoci.

Domlouvám tedy termín s matkou, v mezidobí ještě jednou přijde otec sám i s Otou. V první části konzultace mluvím s oběma zároveň, vysvětlujeme si důvod setkání, očekávání obou. Otec popisuje proměny nálad u syna, syn je tím překvapen, sám to tak nevnímá. Otec vyjadřuje starost o syna, zda ho něco netrápí, rád by, aby se mu syn v případě potřeby svěřil. Domlouváme se, že otec synovi řekne, když u něho zaznamená nějaké emoční rozlady, ihned, aby synovi pomohl k reflexi a otevřel prostor pro sdílení. Poté mluvím jen s Otou, nejprve je nesmělý, postupně se uvolňuje a popisuje, že u táty je rád, baví ho hrát si s bratrem, má dobrý vztah i k otcově partnerce, již přede mnou oslovuje zdrobnělinou křestního jména. Také tráví s tátou čas jen ve dvou, při sportu, na chalupě u babičky, kde společně pracují. Nemyslí si, že by měl problém jít za tátou, kdyby ho něco trápilo. Popisuje, že má třikrát v týdnu trénink fotbalu, o víkendu zápas. U mámy má celkem volnější režim, protože hodně pracuje. Jemu to vyhovuje, ale uznává, že se tolik neučí. Probíráme, co by mohl sám pro zlepšení ve škole udělat, nahlíží, že by se mohl s učiteli méně konfrontovat, stejně to nakonec nevede k jejich pochopení. Mluvíme spolu také o tom, jak vnímá situaci mezi rodiči – komunikace mezi nimi je velmi složitá, spolu je viděl naposledy asi před dvěma lety u soudu, „hádky" probíhají i po smskách, což se dozví častěji od matky, když na otce zanadává. Sděluje, že neví, kdo má

pravdu, už slyšel tolik verzí, že se tím nechce zabývat, je mu to jedno. Podporuji ho v tom, že může rodičům říct, že nechce poslouchat něco, co mu není příjemné.

Poté se vidíme s matkou, která popisuje, že má hodně práce, kvůli financím má i vedlejší práci na víkendy. Má více porozumění pro situaci syna ve škole, změny učitelů, zároveň uznává, že nemá tolik času na učení se synem a není tak důsledná. Zajistila doučování, a také bude měnit práci a předpokládá, že bude mít času více. Vztahy s otcem nevnímá jako dobré, ale ne tak konfliktní jako otec. Vychovává syna tak, aby nebyl drzý na otcovu partnerku, domnívá se, že Ota o ní někdy schválně mluví před ní negativně a i matka má pocit, že v otcově rodině se vůči ní negativně před synem vyjadřují. Otcem se cítí často viněna ze všech potíží, které syn má. Byly doby, kdy syn k otci nechtěl, brečel, nyní to třeba sdělí, ale nijak neeskaluje. Synovi prý vadí, jak je u otce vedena domácnost (nepořádek, méně se vaří). Také se otec třikrát stěhoval, což synovi dojíždění komplikuje.

Matka by ráda, aby se zlepšila komunikace mezi nimi, rodiči. Ta byla po rozvodu dobrá, ale asi po roce se zhoršila. V poslední době se někdy dohodli po telefonu snadno, jindy se ale točí v kruhu, neví, jak se to děje. Nejčastěji jde o spory ohledně věcí, které pro syna pořídila bez předchozí dohody, a on poté na ně odmítá přispět. Reflektuje, že otec reaguje citlivě na to, když se od ní cítí pod tlakem. Mrzí ji, že otec se tak neangažuje, a problémy nyní najednou začal řešit, dle ní vlastně pozdě. Někdy je syn poslem informací, které by si rodiče měli sdělit mezi sebou, dohodli se tak, ale neděje se to.

Na edukační video matka reaguje také pláčem, mrzí ji, jak musel syn prožívat rozchod, otec mu to sdělil bez ní, byla daleko, syn jí volal a plakal. Celkově má pocit, že otec neumí moc komunikovat s ní ani se synem, např. o těhotenství nové partnerky mu neřekl, ačkoli to syn již dávno tušil. Mluvíme o tom, že synovo chování může souviset také s tím, jak oni dva spolu a o sobě mluví, matka přiznává i své selhávání v tom.

Na poslední setkání přicházejí oba rodiče, jsou motivovaní pracovat na zlepšení své komunikace. Otec popisuje, co jim v komunikaci dělá potíže, ale sám vnímá, že již došlo k posunu. Matka poukazuje na posledních několik snadných domluv po telefonu. Týkalo se to hlavně provozních témat, ale vstřícnost byla oboustranná. Domlouvají si, pokud spolu budou potřebovat mluvit o výchovných tématech, předem se dohodnou, kdy si zavolají, aby si na hovor oba udělali prostor. Na sezení se podařilo uzavřít dohodu na výukových věcech syna – sdělí si, co nestihli, co je potřeba, aby druhý rodič udělal. Mluvíme o vzájemném očerňování a jeho dopadech na syna, shodnou se na tom, že syn také jejich nekomunikace někdy účelově využívá. Ptají se, zda bych podpořila to, kdyby se zkusili společně sejít se synem třeba na pizze a řekli mu společně o svých představách, pravidlech. Podporuji to za podmínky, že budou schopni situaci zvládnout bez konfliktu, což se zde oběma daří, oba jsou motivovaní snahou podpořit syna. Edukuji, že jejich sdělení o tom, že se na něčem dohodli s druhým rodičem, dá synovi pevné hranice i pocit bezpečí, v němž se může pohybovat a soustředit se na svůj život a dospívání.

Na kazuistice vnímám jako podstatné to, že rodiče i díky videu pochopili, že jejich spolupráce, i když zejména otci se do ní původně nechtělo, je nezbytná, a mohli si také ověřit, že je možná. Zároveň dostali všichni prostor nejprve popsat situaci ze svého pohledu, což méně podporuje obranné postoje a eskalaci obviňování. To, že poté společně dospěli k možnosti se se synem setkat a vytyčit hranice, vnímám jako úspěšnou intervenci.

Komentář pracovnice Poradny:

„Projekt přinesl do mé práce změnu zaměření spolupráce s rodiči na dítě. Rodiče často přicházejí ve svém sporu, soustředí se na křivdy, které plynou ze vztahu, nesrovnanou minulost, a i když své děti milují, nedokáží se do nich mnohdy úplně vcítit. Projekt dává nástroje, jak jejich pozornost obrátit k současnosti a budoucnosti, a hlavně k dětem, jejich potřebám a prožívání, přičemž právě technika židličkové metody cílí velmi silně na emoce rodičů a jejich schopnost empatie k dítěti.

Změna způsobu práce mi přinesla zejména to, že se méně nechávám vtáhnout právě do křivd a řešení vlastně neřešitelné minulosti – legalizuji, že mají právo na takové pocity, podporuji jejich možnost je zpracovávat v individuální terapii, a odkláním je k dětem, dohodám, s nadějí na lepší budoucnost pro ně samotné i pro děti.

Nový přístup zmenšil můj pocit bezmoci, snahy najít pravdu a spravedlnost mezi rodiči. Jednoznačně je to cesta, kterou vnímám jako úlevnou pro sebe, a domnívám se, že i pro rodiče a zejména pro jejich děti. Není jediný rozumný důvod ji ze své práce vyřadit.“

DOTAZNÍK RODIČŮM PŘED ZAPOČETÍM SPOLUPRÁCE

Dotazník sestavila předsedkyně Espediente, metodu Poradna může využívat s jejím souhlasem.

Jde o dotazník, který je **e-mailem zasílán rodičům před započetím spolupráce** a prvním společným sezením. Obsahuje **10 otázek na zmapování situace** – motivaci snah rodičů, cíl, jeho výhody a rizika, centruje jejich pozornost na zájmy dětí a zdroje obou rodičů k dobrému řešení rozchodu.

Využití v Poradně jednoznačně pomáhá udělat si již předem představu o situaci rodiny i potenciál k řešení, zároveň pomáhá rodičům zamyslet se a zaměřit konstruktivně na reálné řešení a zároveň s ohledem na potřeby jejich dětí.

KARTY „HLAVU VZHŮRU RODIČE“

Karty slouží jako metodická pomůcka ke stejnojmenné knize. Lze je použít například jako **podpora pro klienty, kteří jsou ponoření do vlastních emocí**, ve kterých jsou zacyklení, mohou hledat inspiraci, s čím jejich pocity souvisí, či jako **podpora pro klienty, kteří tzv. „nevědí“, co potřebují**, nebo jaké situace mohou nastat.

Dále pak slouží jako **pomůcka pro poradce ve fázi, kdy potřebuje navázat s klienty kontakt**, nabídnout jim témata k rozhovoru.

Kazuistika – Karty „Hlavu vzhůru rodiče“

Vysvětlivky zkratek:

- F – žena
- M – muž

Manželé (a rodiče) vidím celkem dvakrát. Společným setkáním předcházela jedna samostatná konzultace s F, která Poradnu oslovila po dlouhodobém váhání.

Na samostatné konzultaci se dozvídám, že F žije 7 let v manželství s M, se kterým má 5letou holčičku. F má ještě 2 dospívající chlapce z předchozího vztahu.

Do Poradny přichází, protože je rozhodnutá pro rozvod – manžela považuje za nespolehlivého, bez zájmu o cokoliv, co se týče rodinného života. F už by nejraději s M neměla nic společného, ale je si vědoma toho, že pojítkem je dcera.

Představuji F „edukaci rodičů“ a nabízím setkání společně s manželem. F se obává manželovi nabídku předat, je přesvědčená o tom, že nebude chtít přijít. Domlouváme se proto na tom, že si vše promyslí a pokud by pro ni bylo příjemnější, abych manžela přizvala já, pošle mi na M e-mailovou adresu. Domlouváme konkrétní termín dalšího setkání, které by F v případě nezájmu M, využila pro sebe.

Po pár dnech přichází e-mail od F s prosbou o přizvání manžela.

Přizývám M a setkáváme se ve třech. M mi mailem předesílá svou verzi příběhu, takže je jasné, že nebudu moci hned začít edukací. A to i s ohledem na fakt, že jsem se viděla s F samostatně (stejnou možnost jsem nabídla také M), potřebovala jsem slyšet i pohled z druhé strany, M samostatnou konzultaci nevyužil, proto nezůstávalo, než se M zeptat před manželkou.

Během společné konzultace se potvrzuje, že manželé žijí každý svou verzi příběhu – F připomíná, že Poradnu vyhledala kvůli žádosti o rozvod. M mluví o tom, že situaci doma nerozumí, doplňuje, že s ním žena nekomunikuje, atmosféru doma vnímá jako nepříjemnou. Zhruba před půl rokem žena přišla s tím, že se chce rozvádět. M byl hodně překvapený, podařilo se mu s ženou domluvit na „poslední šanci“, ta ale trvala cca 2–3 dny. M se obává toho, aby nepřišel o dceru. Rozvádět se nechce.

Atmosféra v konzultaci neumožňuje přejít rovnou k předávání informací ve formě edukace. Potřebuji nejprve opečovat emoce, dát rodičům podporu a vytvořit podmínky pro pragmatickou práci. Snažím se oběma dát porozumění, oceňuji odvahu přijít a snahu pro sebe (i pro společnou dceru) udělat něco dobrého.

Jakmile se alespoň částečně daří „povolit“ napětí, volím jako pojítko mezi námi všemi a přemostění k edukaci kartičky ke knize „Hlavu vzhůru rodiče“.

*Nejprve za sebe vybírám **kartičku č. 34**, která mluví o tom, že je dobré být rodiči – odborníky na své dítě. Snažím se oběma zprostředkovat, že jedině oni dva nejlépe vědí, co je pro jejich dcerku dobré, protože s ní žijí, reaguji tak na rozhodnutí F ze vztahu odejít – vysvětluji, že někdy může být užitečnější žít odděleně a v klidu. Bavíme se o tom, že rozchod může být adekvátním východiskem právě kvůli dítěti, které není dobré vystavovat nepříjemné atmosféře v domácnosti.*

*M povzbuzuji **kartičkou č. 4**, která mluví o tom, že i kdyby došlo k rozpadu partnerství, rodiči zůstávají oba.*

Na obou klientech vidím, jak moc je pro ně situace náročná…, rozdílná zakázka a vyostřené emoce. M mluví o tom, že se nikdy nedozvěděl, co je špatně, F s ním nekomunikuje, nesděluje mu, co se jí nelíbí a nedává mu tak šanci cokoliv změnit. M svou ženu oceňuje jako matku, má za to, že on nikdy nebude tak dobrým otcem.

F na M nedokáže najít nic dobrého, je na něj naštvaná, opakuje, že M nedělá nic ve prospěch rodiny, není na něj spoleh.

Loučíme se s tím, že i když je to zřejmě oběma nepříjemné, kvůli společné dceři bude nutné nějakou formu komunikace zachovat.

Na druhém setkání přichází partneři v horší atmosféře, než když jsme se viděli poprvé. M mluví o tom, že s ním žena komunikuje ještě méně – zažívá tichou domácnost, žena mu brání v kontaktu s dcerou, respektive vytváří takové situace, aby s ní nemohl být. To F rezolutně odmítá a podobně jako poprvé, i dnes říká, že se s M nedá domluvit, není na něj spoleh – F píše M SMS, ve které se chce ujistit, že vyzvedne dceru ve školce, M ale neodpovídá, F pak neví, jestli si může dovolit pro dceru nejít. M doplňuje, že nemá chuť ženě odpovídat, cítí se kontrolovaný. S despektem v hlase dodává, že s vyzvednutím dcery samozřejmě počítal. Dávám oběma velké pochopení, pojmenovávám náročnou a vypjatou atmosféru, zkouším pátrat po tom, co to znamená, že se s M nedá domluvit. M mi hned skáče do řeči a říká, že mu žena dává najevo, že ví „jak to je" (viz situace se školkou), nedává mu možnost být naplno otcem. F nesouhlasí…, doplňuje, že když M nechce potvrdit, jestli počítá s tím, že vyzvedne dceru ze školky, jak se má na něj spolehnout?

Nabízím znovu použití kartiček. Tentokrát nechávám výběr na klientech. Podávám oběma zamíchané kartičky rozdělené na poloviny, které si po několika minutách vyměňují. Zadáním je vybrat alespoň dvě, které vystihují aktuální rozpoložení.

*F vybírá **kartičku č.1, která pojednává o odvaze a strachu**. Klientka následně doplňuje, že je pevně rozhodnutá ze vztahu odejít, ale má velké obavy udělat první krok, protože být matkou samoživitelkou je něco, co si nikdy nepřála, bojí se, že nebude stačit na rodinný rozpočet. **Druhou kartičkou je č. 10, která mluví o tom, že slova a činy je potřeba mít v souladu**, protože jinak „to" nemá smysl.*

*M vybírá **kartičku č. 2, která pojednává o obnově vlastních sil** – ke kartičce doplňuje, že se delší dobu necítí dobře, má somatické potíže, bolívá ho na hrudi. M dál mluví o tom, že zažívá nejistotu, protože neví, jestli jeho potíže náhodou nesouvisí se situací doma. **Druhou kartičkou je č. 8, která je o pocitu bezmoci**. M doplňuje, že přesně takhle se cítí – bezmocný a zbytečný, protože nemůže dokázat, že by mohl být dobrým otcem.*

Na obou rodičích a partnerech vidím velké pohnutí. Doptávám se na emoce. F říká, že si ještě více uvědomuje, co ve vztahu nemá, ale také už se o to nechce snažit.

M je na tom podobně, uvědomuje si, jak moc je na F naštvaný, doslova mluví o nenávisti, ale také strachu a pocitu bezmoci, který našel na kartičce.

Oba partneři díky kartičkám uviděli „černé na bílém", jak se cítí a v jaké situaci jsou. Ačkoliv oba provázela nejistota a strach z vykročení do neznáma – na straně F směrem k rozvodu, na straně M, že odchod ze společného vztahu mu může pomoci ke zklidnění (zlepšení zdravotního stavu).

Kartičky jsou velmi konkrétní – jsou na nich jasně a srozumitelně pojmenovány emoce, ale také situace, které mohou během rozvodu/rozchodu nastat.

Díky spolupráci s klienty se potvrdilo, že je velký rozdíl o něčem přemýšlet, mluvit o tom a vidět (číst) to.

Technika přinesla nejprve silné emoce a pak racionální vhled do situace, ve smyslu „aha, takhle to nejspíš opravdu mám".

Velkým rizikem by mohlo být nerozpoznání, že emoce mohou souviset s atmosférou v konzultaci. Je potřeba dát pozor, aby se klienti nenechali příliš unést a nevyřkli něco, co se obtížně bere zpět – i když se zdá, že je vše najednou jasné, je potřeba klienty podpořit v tom, aby si na konečně rozhodnutí ještě vzali čas.

KALENDÁŘ – PROGRAM EDUKACE RODIČŮ V (PO)ROZVODOVÉ SITUACI

Metodická pomůcka pro práci s rodiči v podobě stolního kalendáře obsahuje **25 tematických okruhů** s odkazy na nejdůležitější sdělení pro rodiče v (po)rozvodové situaci. Sdělení jsou zaměřena na pochopení a podporu rodičů v dané situaci, potřeby dětí a nabídku cesty do budoucna. Pro pracovníky s rodiči je kalendář koncipován tak, že **stejný text uvidí každý ze své strany, protože efektivní komunikace a domlouvání se opírá o to, co všichni společně vidíme**. Současně lze kalendář použít pro oba rodiče společně tak, že oba vidí ve stejný okamžik totéž sdělení.

Stáž v Bateau z. s.

Bateau nabízí portfolio služeb pro rodiny a děti v náročné rozvodové nebo rozchodové situaci nebo v konfliktním porozvodovém uspořádání. Náplní stáže bylo seznámení s metodikou práce, část dne jsme měli možnost strávit s dětskou psycholožkou, která se v Bateau věnuje nejen terapeutické práci, ale i diagnostice. Od paní ředitelky jsme získali skvělé terapeutické a metodické pomůcky. Využíváme především *Příručku pro práci s dětmi v krizi* a *Příručku pro práci s dětmi (nejen) v situaci rozpadu rodiny*, ve které je srozumitelně popsáno prožívání dítěte v kontextu rozvodu/rozchodu rodičů. Stejně tak lze z této příručky čerpat inspiraci při poradenské práci.

Komentáře pracovnic Poradny:

„Velmi inspirativní je pro mě např. Krabička přežití rodinných změn. Na základě dosavadních zkušeností mohu potvrdit, že dětští klienti na tyto kreativní techniky dobře reagují a rádi s nimi pracují."

„Stáž byla velmi přínosná, a to jak po stránce teoretické, tak především po stránce praktické. Seznámili jsme se se strukturou pracoviště i detailně se systémem práce. Zajímavý pro nás byl souběh sociální služby a pověření SPOD a to, jak je metodicky tento souběh řešený. Obšírně jsme hovořili o motivaci klientů ke spolupráci i nastavení pravidel spolupráce mezi zúčastněnými odborníky. Zaujaly nás rovněž informace z oblasti psychologické diagnostiky a možnosti využití závěrů z ní. Struktura a systém práce v Bateau je velmi inspirativní, mnohé konkrétní postřehy jsou okamžitě využitelné i v naší práci."

ARCHIPELAGO

Archipelago je původní česká počítačová hra – metoda vyvinutá dvěma dětskými psycholožkami a psychotarepeutkami pro práci s dětmi, které zažily rozchod rodičů. Program je vázán na odborné vzdělání a je k němu zapotřebí licence. Metoda je určena pro **děti zhruba ve věku mezi 4 až 12 lety**. Pro děti je to atraktivní forma práce, zároveň její projektivní charakter umožňuje bezpečně pojmenovávat témata, které by dítě verbálně obtížně sdělovalo.

Děti si v programu vybírají svoji postavu zvířátka, která odpovídá třem typům reakce v zátěži (agrese, útok, zmrznutí), a s ní procházejí situaci rozchodu rodičů, která je metaforicky znázorněna jako rozpad rodinného ostrova na ostrov mámy a táty. **Dítě si na příběhu zvířecího kamaráda zpracovává rozpad rodiny a zároveň hledá své zdroje toho, jak může dále fungovat jak s mámou, tak s tátou.** Pojmenovává, co je nadále spojuje, i to, co je rozděluje.

Metoda může být součástí komplexní práce s dítětem, které se potřebuje vyrovnat s rozpadem rodiny. Využití v Poradně je jednoznačné – někdy o pomoc dítěti žádají sami rodiče, někdy vyplyne tato spolupráce z práce s rodičovským párem.

Kazuistika – Archipelago

Do Poradny se objednávají rodiče především kvůli dceři Adélce (13 let). Jsou rozvedeni necelý rok, dceru má v péči matka, k otci by měla docházet na prodloužené víkendy každých 14 dní Pá – Po, mezitím se vídají ještě některá odpoledne, kdy ji vozí na tréninky tance. Matka s otcem se na tomto rozsahu péče dohodli z důvodu velké pracovní vytíženosti otce, a také protože Adélka k tátovi víc chodit nechtěla. Nyní jej ale odmítá navštěvovat i v dohodnutý čas, často ji před návštěvou bolí břicho, hlava… Otec nejprve obviňoval matku z manipulace dcery a kontakt s dcerou nárokoval, matka však o jeho kontakt s ní stojí, podporuje jej a ráda by jej i rozšířila, ale nechce jít přes odpor dcery. Oba rodiče jsou bezradní a žádají péči pro dceru.

Zvu si Adélku na první setkání, které věnujeme navázání kontaktu a rozhovoru o tom, jak vnímá rodinnou situaci ona, jak se v ní cítí, co by si přála. Zvažuji použití metody Archipelago, i když je určeno spíše pro mladší děti. Adélka vykazuje již známky počínající puberty, přesto působí ještě stále velmi dětsky. V rozhovoru střídá různé polohy, ale po větším přiblížení a navázání důvěry, je spíš dětsky zranitelná. Nabízím jí metodu na vyzkoušení s tím, že se líbí mně a ráda ji používám a možná by se mohla líbit i jí.

Adélka je již při výběru zvířátka vtažena do hry, volbu velmi prožívá, jsou patrné známky identifikace. Vybírá ježka rovnou s komentářem, že i ona by se nejraději stočila do klubíčka a počkala, až se všechno spraví a bude jako dřív. Domlouvám se s Adélkou a rodiči na pokračování spolupráce s dcerou a následné konzultaci s nimi.

Na dalších konzultacích procházíme jednotlivé karty Archipelaga, větší pozornost věnujeme sebepéči. Adélka od ježka přechází plynule k sobě, vypráví, že jí vlastně bylo skoro vždycky dobře, nepotřebovala se nikdy starat o sebe, protože vše bylo fajn nebo si povídala s mámou, ale ta má teď málo času, hodně pracuje. Postupně hledáme, jak by Adélka mohla pečovat sama o sebe, co by jí pomohlo, pomáhám jí hledat i dostupné drobnosti.

Nejnáročnější byla pro Adélku karta, kdy se rodinný ostrov rozdělí na dva, které se již nedají spojit. Tématu jsme věnovaly celou konzultaci. Adélka nejdřív prožívala údiv, snažila se ostrovy spojit. Potom odpor („to je debilní hra“, kdy téměř zahodila tablet) a vztek („nechci se o tom bavit, nechci, aby se to stalo“ doprovázené křikem). Chvíli jsem myslela, že

z místnosti uteče. Pomohlo jí, když jsem zrcadlila, co vidím a připustila, že se může zlobit, je to v pořádku. Vztek pak vystřídala lítost a smutek a Adélka se rozplakala a schoulila podobně jako ježek do klubíčka („chtěla bych, aby všechno bylo jako dřív, ale asi nebude"). Teprve pak začala mluvit o tom, že vlastně v poslední době nebylo všechno báječné, máma a táta se hodně hádali, táta byl pořád pryč, vracel se jindy, než slíbil, máma na něj křičela. Když se rozvedli, zkoušela se s ním vídat, ale bolelo to, protože viděla, že máma i táta jsou teď spokojenější a ona nechtěla, aby si na to zvykli, chtěla všechno vrátit zpátky, než se začali hádat. Pak si táta našel kamarádku, sice u něj nebydlí, ale často je tam na návštěvě a má tam svoje věci. Adélka si vlastně myslí, že tam bydlí, ale tají to. Když je u táty na návštěvě, často je s nimi, chová se tam jako doma, Adélce vadí, že ho nemá jen pro sebe. Doufala, že když k němu nebude chodit, vrátí se zpátky. Věnujeme se ztrátě této možnosti, oplakání, aby Adélka mohla vidět přítomnost reálně a jít dál. Postupně se dostáváme k dalším emocím, které prožívá. Na závěr mapujeme její potřeby a přání v situaci takové, jaká reálně je. Domlouváme se s Adélkou na vzkazu pro rodiče, chce je napsat na papírek, abych je rodičům předala na konzultaci, ale nechce u toho být, stydí se, a taky se na ně ještě trochu zlobí.

Pro mámu:

- *„Chtěla bych, abys na mě měla víc času, povídala si se mnou a neříkala pořád ‚počkej'."*
- *„Chtěla bych někdy být o víkendu jenom s tebou a třeba koukat na telku a nejezdit pořád k babičce."*

Pro tátu:

- *„Chtěla bych, abys neměl Zuzku a nebo, aby tam nebyla, když jsme spolu, a nebo alespoň ne tak často."*
- *„Chtěla bych mít u tebe víc hraček a hezčí pokoj."*
- *„Chci, abys nebyl na počítači, když jsem u tebe a já si pak nemusela povídat se Zuzkou."*

Na konzultaci s rodiči jednotlivé vzkazy probíráme – jak jim rozumí a zda jsou přání realizovatelná.

Matka je překvapená, myslela, že u babičky na venkově alespoň Adélka přijde na jiné myšlenky. Uvědomuje si, že má nyní víc práce, ale může Adélce věnovat víc pozornosti, když přijde, nebo chodit do pokojíku i za ní. Možná si příliš brzy začala myslet, že už jí tak nepotřebuje.

Otec přiznává, že přítelkyně u něj vlastně většinu času žije, je pro něj obtížné ji vždy vystěhovat, když má přijít dcera. Ale mohli by trávit víc času někde jinde, jezdit sami na výlety. Že Adélčin pokoj je vlastně skladiště si vůbec neuvědomil, „na tyhle věci moc nejsem", i když se tomu vlastně podivovala i jeho přítelkyně. Můžou s Adélkou nakoupit nový nábytek a nějak to vyzdobit. Matka je ochotná pomoci, pokud by potřeboval. Vedu rodiče k tomu, aby si s Adélkou více povídali o jejích přáních, vyslechli ji, i když ne vše budou schopni nebo ochotni uskutečnit. Adélka potřebuje slyšet a zažívat, že je pro ně důležitá. Také upozorňuji na počínající pubertu a možné výkyvy nálad, které k tomuto období patří, aby nebyli zaskočeni, na potřebu lásky, zájmu i hranic.

Na závěr konzultace přizývám Adélku, jsme domluvené, že ještě můžu rodičům říct o věcech, které bude dělat pro sebe, aby jí bylo dobře. Rodiče jí děkují za vzkazy s tím, že to doma proberou, jak by mohli vyjít jejím přáním vstříc. Ukončujeme spolupráci s tím, že pokud by v budoucnu rodiče nebo Adélka něco potřebovali, co nezvládnou sami, mohou se ozvat.

Komentář pracovnice Poradny:

„Program Edukace rodičů mi dal strukturovanou baterii psycho-sociálně-právních informací pro rodiče v rozvodové situaci. Dřív jsem většinu těchto informací sice znala a používala je, ale v metodice jsou mnohem přehlednější a ucelenější. Současně mi vyhovuje časová ohraničenost Edukace. Během tří edukačních setkání lze vyhodnotit, zda jsou rodiče motivováni k vzájemné spolupráci a ochotni domlouvat se a zda potřebují další spolupráci s Poradnou.

Program Edukace rodičů mi v práci pomáhá soustředit se primárně na současnou situaci rodiny a blízkou budoucnost, nenechávat se vtahovat rodiči do minulých křivd, směřovat jejich pozornost na potřeby dětí. To mi dává příležitost pracovat s rodiči v dané situaci efektivněji a současně se vymezit vůči někdy nereálným požadavkům soudů a OSPOD na rodinnou terapii, která není při rozpadu rodiny indikovaná, namísto toho nabídnout ucelený program. Program Edukace rodičů mi pomohl v novém náhledu na problematiku rozvodu a zůstane i nadále součástí portfolia služeb, které budu klientům nabízet.

Technika Archipelago je pak pro mne vhodným doplňkem pro práci s dětmi, které jsou v rodině, kde již rozvod či rozchod proběhl a zvykají si na novou situaci. Je sice určena pro mladší děti, ale ověřila, jsem si, že je využitelná i u starších, které jsou ochotné si hrát. Výhodou je využití tabletu, který je pro děti atraktivní. Externalizace pomáhá nemluvit hned o sobě, což je vždy obtížnější, namísto toho se vžít do pocitů zvířátka a mluvit za něj. Zjistila jsem, že některým kartám je třeba věnovat více pozornosti, dle oblasti, která je pro konkrétní dítě citlivá. Archipelago je přínosná projektivní technika, která pomáhá navázat vztah dítěte s pracovníkem, usnadnit dítěti rozhovor a citlivě provázet náročnými tématy spojenými s rozpadem rodiny. Pro mne osobně je to technika, která mi pomůže při práci s dětmi nižšího věku, kde jen rozhovor nestačí. S Adélkou jsme zvířátko nevyráběly, ale malovaly a bylo to dostatečné.

Technika Archipelaga pro mne vytváří lákavé vstupní dveře pro spolupráci s dětmi v uvedené situaci. Technika je pro dítě bezpečná a usnadňuje mu mluvit o často bolestných tématech spojených s rozpadem rodiny. Současně mu ale pomáhá smířit se s realitou a nabízí možnost jak se opečovat a své potřeby sdílet s rodiči.“

Akreditované vzdělávání

V rámci akreditovaného vzdělávání jsme zrekapitulovali vývojová stádia dítěte dle Ericksona a copingové strategie dle Satirové a seznámili se s různými technikami pro práci s rodiči v rozvodové situaci i dětmi. Ukázali jsme si práci s dotazníkem *Kid skills* a *Small talks,* technikou práce se strachem a dalšími technikami (*Dva domečky*, *Panáčci na stromě*, *Furmanova mapa*, *Technika srdce*…). Věnovali jsme se *teorii attachementu* u dětí i v partnerství a projevům jeho poruch. Zorientovali jsme se v metodě facilitace a mediace se specifiky mediace za přítomnosti dětí. Seznámili jsme se s různými terapeutickými kartami a metodou Fast.

TERAPEUTICKÉ KARTY (MOŘE EMOCÍ, COPE, DIXIT)

Terapeutické karty nabízejí obecně **možnost vyjádření prožívání a příběhu klienta pomocí metaforického zobrazení, symbolů**. Prostřednictvím externalizace a identifikace **usnadňují rozhovor**.

COPE

Jedná se o 88 obrázkových karet původně určených k tématu traumatu. Karty obecně slouží **ke sdílení, usnadnění komunikace, pochopení**. Jednotlivé obrazy jsou vytvořeny tak, aby spouštěly traumatické vzpomínky spíš symbolickým způsobem, a lze je použít mnoha způsoby, přičemž je nezbytné zachovat základní principy pro práci s jakýmikoliv terapeutickými kartami. Mezi ně patří především respekt ke klientům, jejich rozhodnutí, zda chtějí o kartě mluvit. Pracovník respektuje individualitu a fantazii klienta, neinterpretuje, neodporuje, naopak normalizuje prožívání a reakce klienta. Karty nejen **usnadňují rozhovor o nepříjemných zážitcích, strachu, smutku** prostřednictvím sdílení, ale rovněž **pomáhají při budování důvěry a pocitu bezpečí**. V neposlední řadě díky jejich použití pracovník podporuje klienta při **zplňomocňování, hledání vlastních zdrojů, sil a copingových strategií, nabízí vytváření ozdravujícího příběhu**. Výhodou obrázkových karet je, že klienti nemusí hovořit o sobě, ale popisují, co vidí na kartě, příběh postavy. To bývá především na počátku spolupráce pro klienty bezpečnější, především pak pro děti.

Karty lze využít i pro **techniku „Cesta hrdiny“**, kdy v šesti krocích vyprávění příběhu sledujeme dominantní či opakující se strategie hrdiny (klienta) pro zvládání zátěže a vyrovnávání se s překážkami. Pracovník si všímá i těch, které zcela chybí.

Kazuistika – Cope

Do Poradny dochází po dobu jednoho roku klientka v rozvodovém kontextu. Pro účely této kazuistiky ji budu nazývat Jiřina. Jiřina je atraktivní žena ve věku 45 let, vždy velmi pečlivě upravená – hezký zevnějšek je pro ni důležitý. V kontaktu velmi příjemná, zároveň občas působí trochu nervózně, ustrašeně. Nedostatek zdravého sebevědomí ostatně označuje jako jedno ze svých důležitých témat.

Z manželství, které trvalo 25 let, se narodily 3 děti – dcera (23 let) a dva synové (21 a 17 let). Jiřina se na Poradnu obrátila před rokem v době rozvodového řízení, kdy cítila potřebu podpory, aby toto náročné a pro ni traumatizující období zvládla. Manželství se po dlouhém váhání rozhodla ukončit ona, vnímala, že manžel do soužití dlouhodobě neinvestuje ani svůj čas, ani energii a v neposlední řadě ani finanční prostředky. Jiřina téměř po celou dobu manželství velmi aktivně pracovala, na mateřské dovolené byla vždy jen nejnutnější možnou dobu, aby se pak vrátila do práce – měla pocit, že musí rodinu finančně zabezpečit především ona. Její pocit se pak fakticky zhmotnil v době, kdy manželovi byla diagnostikována roztroušená skleróza a poté mu byl přiznán částečný invalidní důchod. Jiřina si v důsledku toho na sebe přibrala větší pracovní závazky a rozšířila svoji aktivitu. Pracuje jako finanční poradkyně a její výdělek se odvíjí od počtu klientů, kteří si objednají její služby. Z toho vyplývá i značná míra stresu a nezbytnost velkého časového nasazení. Zároveň v době manželství na sebe brala velkou část zodpovědnosti za rodinnou logistiku, manžel se do péče o děti a domácnost zapojoval spíš sporadicky. Po několika letech velkého vypětí na sobě Jiřina

začala pociťovat vyčerpání, objevily se i somatické příznaky – časté migrény, bolesti zad a ekzém. Klientce trvalo nějakou dobu, než si uvědomila potřebu něco ve svém životě změnit. Apely na manžela, aby se alespoň nějakou mírou zapojil do rodinného života a Jiřině tak umožnil najít si čas na odpočinek, neměly téměř žádný efekt. Po dlouhém váhání se Jiřina rozhodla manželství ukončit. Dvě starší děti žijí již samostatně, manželé měli tedy v době rozvodu v péči nejmladšího syna (17 let).

Pro klientku je rozvod velmi traumatizující zkušeností. V Poradně potřebuje ventilovat veškeré napětí a získat od situace alespoň částečný odstup. V této fázi spolupráce se mi díky projektu Edukace rodičů dostávají do ruky terapeutické karty Cope, které jsem si mohla z projektových prostředků zakoupit. Tyto skvělé karty s Jiřinou začínám při našich setkáních často využívat. Jiřina si s pomocí karet, které fungují na základě projektivní psychologie, mapuje své zdroje sebepodpory a lépe si pak uvědomuje možnosti, jak se se stresovou životní situací vyrovnávat. Poskytují nám dobrý materiál pro jednotlivé konzultace a jsem přesvědčená, že klientce pomáhají si lépe uvědomit důležitá témata, která by jinak zůstala „pod povrchem". Jiřina sama konstatuje, že se jí daří – i díky spolupráci s Poradnou – udržet si pro ni potřebný racionální náhled a nenechat se vyčerpat vleklým rozvodovým řízením.

Další pomůckou, kterou jsem získala díky projektu, je např. kniha Hlavu vzhůru po rozvodu?! Cesta k fungujícímu rodičovskému týmu od autorky Mileny Mikulkové. Díky praktickým doporučením, kazuistickým střípkům a náhledům na prožívání dítěte v kontextu rozvodu mohu pak klientce pomáhat i v její rodičovské roli. Součástí jejího sporu s manželem je nastavení péče o syna. Společně při našich setkáních přemýšlíme, jaký typ péče by byl z pohledu Jiřiny pro syna nejméně zatěžující. Pomáhám jí zpracovat její pocity smutku a zároveň zloby na manžela, které jí někdy brání v tom, aby mohla podporovat dobrý a co možná nejširší kontakt syna s otcem. Jiřina si na literaturu bere doporučení, inspirací pro ni jsou i videa, která jsou od této autorky volně dostupná na internetu.

Toto byla tedy jen krátká kazuistická ukázka využití pomůcek pořízených z finančních prostředků projektu. Pomůcky často využívám i v práci s dalšími klienty nejen v kontextu rozvodu, ale i v dalších náročných životních situacích.

Komentář pracovnice Poradny:

„Jako zásadní vnímám přínos terapeutických karet (a projektivních technik obecně) v tom, že pomáhají klientům více zviditelnit a posléze i pojmenovat témata, která pro ně byla doposud těžko uchopitelná. I mně použití projektivních technik pomáhá lépe porozumět tomu, co je zdrojem potíží klientů. V konzultacích s nezletilými klienty, na něž mívá rozvod rodičů a rozpad rodiny nejzásadnější dopad, jsou projektivní techniky nezastupitelnou pomůckou – protože zejména pro děti a dospívající je často složité svoje prožívání sdílet verbálně. Pro mě použití těchto technik znamená rozšíření terapeutických kompetencí nejen v práci s klienty v kontextu rozvodu, ale s klienty v mnoha dalších složitých životních situacích."

Fast – test rodinného systému

Test rodinného systému vymyslel Thomas M. Gehring, na české poměry ho v roce 2005 upravila Irena Sobotková. Jedná se o metodu, která umožňuje **jak diagnostickou tak poradenskou či terapeutickou práci**, proto je v ní velký potenciál pro využití v Poradně. Pro potřeby Poradny se zdá užitečnější využití poradenské a terapeutické.

Testový materiál se skládá z šachovnice o 89 polích (9 × 9), 6 mužských a 6 ženských figurek s naznačenýma očima a ústy. Dále obsahuje 3 páry (muž-žena) v oranžové, fialové a zelené barvě a 18 válců – podstavců různé výšky (1,5 cm, 3 cm a 4,5 cm). V neposlední řadě sada obsahuje záznamové listy.

Jako první se snímají anamnestické údaje. Klient je dotazován na informace, které se týkají vyplňování testu – kdo s ním sdílí domácnost nebo se v domácnosti často vyskytuje, zda se v rodině vyskytuje nějaké onemocnění, čím se členové rodiny zabývají a jak jsou staří. Poté je vysvětlen princip testu – co znamená vzdálenost mezi jednotlivými aktéry, a jakým způsobem se posuzuje jejich vliv. Klient je upozorněn na význam obličeje a následně vyzván, aby postupně sestavil tři různé situace: typickou, ideální a konfliktní. Modeluje je postupně a vždy, když je daná situace postavena, pracovník se ptá na doplňující informace – např. *Jak dlouho jsou vztahy v rodině takové, jak jste je tu ukázal/a? Jak často se tato situace objevila a jak potom dlouho trvala? Kdy se taková situace objevila poprvé a kdy to bylo naposledy? Kdy poprvé se stala? Jak se tyto (zde znázorněné) vztahy liší od vztahů, které byly v rodině dřív? Proč se vztahy takto změnily? Jak důležité to bylo pro vás a pro ostatní členy rodiny?* Atd.

Kazuistika – Fast

Klientka, 40 let, jedno dítě, přemýšlí o rozvodu, přišla na nevěru manžela.

S klientkou jsem pracovala edukačně a následně terapeuticky. Manžel se konzultací zúčastnit nechtěl, proto jsme pracovaly individuálně.

Klientka se dozvěděla od známých, že její muž udržuje dlouhodobý milenecký poměr. Celá situace byla ztížena o fakt, že je i s manželem součástí malé komunity, kde se všichni navzájem znají. Manžel se rozhodl odejít za přítelkyní, a do rodiny jen docházel za dcerou, která ho však vytrvale odmítala. Klientka se s manželem domluvila na rozvodu, nicméně byli nuceni neprovádět majetkové vyrovnání neb ani jeden nebyl schopen toho druhého vyplatit a koupě dvou, byť výrazně menších bytů v současné krizi také nepřipadala v úvahu. Manžel změnil pohled na svět, začal přejímat názory své nové přítelkyně, ta postupně obrátila proti klientce značnou část zmíněné komunity. Klientka se snažila rodinné problémy ustát. Dařilo se jí být podporou pro dceru. Po půl roce začal manžel uvažovat o návratu k manželce, ta se ale bála, že to nezvládne, potřebovala oporu, frekvence jejích konzultací byli častější než v předchozím období. Manžel během půl roku ještě několikrát přišel a zase se vrátil k partnerce. Klientka ale klidným, nevyčítavým přístupem postupně dokázala manžela přesvědčit k návratu. Manžel si začínal všímat odlišností obou žen a zejména toho, že přítelkyně je příliš direktivní, což mu přestalo vyhovovat. V současné době spolu manželé mají pěkný vztah, snaží se trávit aktivně společné víkendy. Jediná dcera manželovi stále nemůže přítelkyni zapomenout (měla s ní velmi problematický vztah a bála se jí). Doposud pláče, kdykoliv slyší její křestní jméno – a může se mluvit jen o nositeli stejného křestního jména, nikoli o otcově bývalé partnerce.

FAST jsem použila terapeuticky, klientka situace vystavěla, poté, jak o nich povídala, různě s figurkami hýbala a dovysvětlovala. Uvědomovala si na nich, jak se jednotliví aktéři cítí a najednou jí připadlo jednoduché udělat krok ke změně. Během procesu stavění si také uvědomila, jak je v konfliktu dominantní a svého muže řídí. Jednotlivé otázky způsobily vystavění několika dalších situací. Například vystavila typickou reprezentaci s vysokou mírou koheze. Vlivem otázky na stabilitu si klientka uvědomila, že je vlastně dcera mnohem dál a že již není malá holka, jak byla na začátku konfliktu. Dnes již například zůstane sama doma, i si uvaří jednoduché jídlo. Před rokem klientka nemohla odejít od manžela, protože pracovala od šesti hodin od rána a dcera se nedokázala sama vypravit do školy a jinou práci nesehnala. Klientka poznamenala, že by bylo dobré, aby na pár dní z rodiny odjela a nechala manžela a dceru, ať se o sebe postarají. Mohli by si být touto cestou zase o trochu bližší. Dorůstání dcery podnítilo otázky na vyplnění volného prostoru obou manželů. Procházení různých životních situací a jejich vizualizací na šachovnici vedlo k tomu, že si klientka uvědomila, že z její strany je krize s manželem zažehnaná, že je jim spolu pěkně, mají krásnou šikovnou dceru. Přemýšlela jen nad tím, jak celou situaci vysvětlit svým známým a přátelům, neboť většina z nich se kamarádí i s manželovou bývalou přítelkyní…

Zdá se, že u klientky měla krize růstový potenciál. S manželem ji dokázali překonat, jsou schopni si více povídat o tom, co každého z nich trápí, a vysvětlovat si své pocity. Dříve měli pocit, že se to prostě musí vydržet.

Seminář vývojové psychologie

Seminář byl koncipován do dvou dnů. V první části bylo cílem zmapovat jednotlivá vývojová stádia dětí se zaměřením na **klíčové vývojové úkoly, na jejich potřeby a prožívání v kontextu rozpadu rodiny** – rozvodové nebo rozchodové situace rodičů – a **rizika, která mohou vzniknout, když dané potřeby nebudou naplněny**. V druhé části jsme se zaměřili na období dospívání – pubertu a adolescenci se stejným tematickým zaměřením rozšířeným o problematiku sexuality (sexuálního dozrávání, identity a orientace), přechodu z domoviny do světa a téma sebepoškozování.

Poznatky ze semináře jsou v Edukaci rodičů využitelné především pro nahlížení na rozpad rodiny v kontextu vývoje dětí a předání informací klientům. Pracovník zmapuje situaci klientů a věk jejich dětí. Následně je seznámí s tím, co **obecně** děti v tomto věku potřebují, jaké důležité vývojové kroky plní, jaká jsou rizika, když k tomu nebudou mít vhodné podmínky. Pro rodiče je na počátku **snazší přijmout informace, které se týkají většiny dětí v daném věkovém období** a současně tak pracovník může normalizovat některé projevy emocí a chování, se kterými se rodiče u svých dětí potýkají. Následně pak bývají **otevřenější k rozhovoru o svých vlastních dětech, jejich potřebách a podmínkách**, jaké je žádoucí jim vytvořit pro bezpečný budoucí vývoj a zrání v situaci, kdy se jim rodina rozpadá.

Komentář pracovnice Poradny:

„Potřeby dětí v různých vývojových stádiích používám při zahájení každé edukace jako vstupní informaci pro rodiče, jak to má většina dětí v daném věku. Mám je napsaná na flipchartu, pokaždé vyberu stádium, které odpovídá věku dětí klientů, někdy i další nejbližší, pokud je dítě věkově na hranici. Klienti na to v naprosté většině otevřeně reagují slovy typu „ano, přesně toto doma zažíváme, tohle známe, tohle dělá i u mne nebo, aha, tak tohle

neděláme…“ Některým projevům chování svých dětí pak rodiče mnohem lépe rozumí. Od obecných projevů zrání je pak výrazně snazší zaměřit rozhovor na jejich konkrétní dítě a jeho potřeby v rozvodové situaci.“

PÍSKOVIŠTĚ

Při práci s klienty v Poradně mají vedle rozhovoru nezastupitelnou roli i **projektivní techniky**. Pomáhají nejen dětem, ale i dospívajícím a dospělým odpoutat se od konkrétních otázek a nutnosti na ně odpovídat tak, jak už zažili možná mnohokrát a na mnoha místech. Je to možnost, jak nahlédnout do vnitřního světa klienta jinak, bezpečně a přirozeně.

Terapeutické pískoviště umožňuje poradci s klientem navázat vztah, dozvědět se o něm řadu informací důležitých pro další práci a v neposlední řadě moci působit ve smyslu náhledu či možné změny. *Sandplay*, jak se také terapeutický nástroj jinak nazývá, velmi výrazně využívají poradci pracující s malými dětmi, zásadní je ale i všude tam, kde je potřeba **efektivně a citlivě zpracovat obtížné vztahové situace a traumatické zážitky**. Je totiž možné zaměřit se nejen na obsahy vědomé, ale také nevědomé, které hrají podstatnou roli v našem vnímání a prožívání.

Nad pískovištěm se s výhodou mohou potkat i rodiče s dětmi, poradce má pak k dispozici i představu o vzájemném vztahování se, komunikaci a spolupráci, rodičovských dovednostech. Zvláště pak za situace, kdy je atmosféra v rodině vyhrocená, konfliktní, ať už rozpadem rodiny, nebo jinou zátěžovou situací, se jeví herní pískoviště jako **velmi bezpečná a nejméně zátěžová možnost spolupráce**.

Kazuistika – Pískoviště

Na konzultaci se ke mně dostává 10letá Esterka. Má 6letého bráchu Tomáše, máma je Vietnamka, táta Čech. Esterka je velmi nadaná, ve škole jí jdou zejména jazyky – tedy angličtina a čeština, ráda by si přibrala ještě němčinu. Baví ji také matematika. Kamarádek moc nemá, je spíše uzavřená, žije ve světě počítačových her a fantazie. Ráda maluje a to opravdu hezky. Rodiče jsou dlouhodobě rozhádaní, máma zvažovala rozvod, ale v době největších konfliktů táta onemocněl amyotrofickou laterální sklerózou. Máma se rozhodla s manželem zůstat a poskytnout mu potřebnou péči. Esterka měla vždy k tátovi blízko, trávili spolu čas na hřišti, na procházkách a na výletech. Máma se vždy věnovala víc bráchovi, říká Esterka. Tátu vnímá jako svého spojence a parťáka.

Do Poradny ji objednala máma (paní S.) s tím, že by potřebovala psychickou podporu pro dceru v době, kdy ona sama je příliš zatížená péčí o nemocného manžela. Prognóza je pesimistická, lékaři tátovi Esterky předpovídají pouze několik měsíců života. Paní S. mi lámanou češtinou a podobně lámanou angličtinou vypráví, jak náročné je a bylo soužití s manželem. Rozuměli si do doby, než se jim narodily děti – s narozením Esterky se mezi nimi začala vytvářet čím dál hlubší propast, postupně se navzájem vzdalovali. Po narození syna si přestali rozumět úplně, manžel svoji ženu často urážel nevybíravým způsobem, a to i před dětmi. Považoval ji za neschopnou a nepraktickou, což neváhal často a hlasitě verbalizovat. Paní S. nemá zde v Čechách svoji původní rodinu, cítí se vyčerpaná a často osamělá. Pro sebe podporu v téhle chvíli nechce, občas konzultuje online s psychologem ve svém rodném jazyce. Velmi by ji pomohlo, kdyby do Poradny mohla na občasné podpůrné konzultace docházet dcera.

S Esterkou si během několika prvních sezení především povídáme. Vypráví mi opatrně o svém školním životě, o potížích se spolužáky, ke kterým si jen složitě hledá cestu. Nejraději je doma ve svém pokoji, kde se může zavřít před světem, hrát hry na počítači a malovat. O tátovi ani o mámě moc mluvit nechce, z rodinného kruhu do konzultací „přináší" své konflikty s bráchou – je o 4 roky mladší, moc společného nemají, Esterka ho vnímá jako mámina mazlíčka.

Zdá se, že do Poradny chodí docela ráda – pokaždé jí chvíli trvá, než se uvolní, ale pak prostor a čas využívá pro sebe. Na sezení se pokaždé těší, jak mi píše paní S. Při asi 5. sezení nabízím možnost postavit na písku, jak se má doma s bráchou. Esterka souhlasí, nabídka zaujala její pozornost. Váhavě vybírá z police několik figurek, z nichž postupně staví svoji rodinu. To, co nebylo doposud možné verbalizovat, se na pískovišti zřetelně ukazuje. Figurky mámy a táty jsou od sebe nejdál z celé rodiny, nedívají se na sebe, máma je pootočená k tátovi zády. Ester se schovává za tátou, takže máma na ní nemůže dobře vidět. Pro Ester se máma jeví jako těžko dostupná. Brácha je někde uprostřed, ale otočen obličejem k Ester a má směrem k ní otevřenou náruč. Ester si v tichosti pískoviště prohlíží a poté si poprvé v našich sezeních alespoň rámcově povídáme o tom, jak Ester vnímá svoji rodinu. Ukazuje se, jak napětí mezi rodiči je pro Ester zjevné a náročné. Rodinu nevnímá jako propojený celek, spíš jako skupinu jednotlivců, kteří k sobě mají navzájem daleko. Zlehounka naťukáváme, jak se ona v téhle konstelaci cítí nebo jak se mohou cítit ostatní členové rodiny. Mluvit o prožívání je pro ni v této fázi náročné, což respektuji a nikam ji netlačím. Nabízím Esterce možnost postavit si ještě figurky tak, jak by je chtěla mít – postavit si svoji ideální rodinu. V tomto sezení se jí už do další aktivity nechce, domlouváme se tedy, že pokud bude mít chuť, k pískovišti se můžeme vrátit příště.

Toto je tedy jen krátká ukázka toho, jak projektivní techniky – a pískoviště zejména – mohou pomoci zmapovat to, co je někdy slovem těžko sdělitelné. Zde tedy konkrétně, jak dítě zřetelně a intenzivně vnímá rozkol mezi rodiči.

Pískoviště využívám zejména při práci s dětmi nebo v individuálních sezeních s dospělými.

LITERATURA A ODKAZY

Díky projektu jsme si mohli pořídit i potřebnou poradenskou a terapeutickou literaturu, ze které se lze inspirovat při práci jak s rodiči v kontextu rozvodu, tak s dětmi, kterých se rozpad rodiny přímo dotýká. V rámci stáží a dalšího vzdělávání jsme získali odkazy na užitečné materiály nebo videa.

Komentář pracovnice Poradny:

„Při své práci využívám a dospělým klientům doporučuji zejména knížky autorky Mileny Mikulkové – Hlavu vzhůru, rodiče! a Hlavu vzhůru po rozvodu?! Kromě knížek je např. na youtube ke shlédnutí mnoho videí k rozvodové problematice a k tzv. židličkové metodě, která velmi explicitně znázorňuje a přibližuje prožívání dítěte, které se nachází uprostřed rodičovského konfliktu. Knížku Hlavu vzhůru, rodiče! využívám zejména pro rodičovské a výchovné poradenství, což je častá zakázka klientů Poradny. Publikace Hlavu vzhůru po rozvodu?! je pak dobrým teoretickým i praktickým zdrojem pro práci s klienty, kteří se na Poradnu obracejí s rozvodovou problematikou. Obě knihy jsou psány velmi čtivým a srozumitelným způsobem jak pro odborníky, tak pro laickou veřejnost – od klientů na ně často dostávám velmi pozitivní zpětné vazby.

Dále využívám knihu „Tělo sčítá rány“ od Bessela van der Kolka. Autor nabízí obsáhlý a v rámci psychologické praxe velmi potřebný pohled na mechanismus vzniku traumatu, jeho dopadu na lidskou psychiku a také na jeho léčbu. Vzhledem k tomu, že rozvod je považován za jednu z nejvíce traumatizujících životních zkušeností, je pro mě kniha smysluplnou pomůckou i při práci s klienty v kontextu rozpadu rodiny.“

Závěr

Metodika Edukace rodičů přinesla Poradně možnost nabídnout klientům, ale i institucím ucelený a přitom strukturovaný a časově ohraničený program pro rodiče nezletilých dětí v rozvodové či rozchodové situaci. Smyslem celého programu je předat rodičům informace o rodičovských kompetencích a motivovat je, aby zodpovědně přijali ty své v zájmu potřeb vlastních dětí. Klíčová je orientace rodičů právě na potřeby jejich dětí v přítomnosti a do budoucna a jejich zplnomocnění ovlivnit další dění, převzetí rodičovské odpovědnosti. Současně rodiče dostávají soubor psycho-sociálně-právních informací, které v rozvodové situaci potřebují k tomu, aby se mohli zodpovědně rozhodovat.

Další získané znalosti a pomůcky slouží pracovníkům Poradny pro práci s rodiči ať už jako doplněk během samotné edukace, nebo v dalších navazujících Poradenských službách pro rodiče i děti.

Metodika i pomůcky budou v Poradně využívány i po skončení projektu v rámci standardních služeb odborného sociálního poradenství.

PŘÍLOHY K METODICE

Přílohy této metodiky mohou sloužit jako vzory některých důležitých dokumentů a materiálů.

Výčet materiálů, které jsou součástí této metodiky:

- **Vzory dokumentů**
  - Dohoda rodičů: Péče jednoho rodiče 116
  - Dohoda rodičů: Společná péče 118
  - Dohoda rodičů: Střídavá péče 119
  - Dohoda rodičů: Komentář 122
  - Návrh soudu schválení dohody: Péče jednoho rodiče 127
  - Návrh soudu schválení dohody: Společná péče 129
  - Návrh soudu schválení dohody: Střídavá péče 131
  - Zpráva soudu/OSPOD – koncept 134
  - Prohlášení o zproštění mlčenlivosti 137
  - Rodičovský plán – vyplněný 138
  - Rodičovský plán – vzor k vyplnění 148
  - Průběh navazující edukace 158
- **Další materiály**
  - Motivační leták pro rodiče 160
  - Infografika Proces edukace 161
  - Infografika Průchod rodiče službou 162
  - Edukační karty pro rodiče 163
  - Desatero práv dětí 171
  - 20 proseb dětí 172
  - Participační brožurka pro děti (OS v Novém Jičíně) 174

DOHODA RODIČŮ

— o úpravě poměrů k nezletilému dítěti —

Matka: *jméno a příjmení, datum narození, bydliště*

Otec: *jméno a příjmení, datum narození, bydliště*

Nezletilé dítě: *jméno a příjmení, datum narození, bydliště*

I.

Rodiče společně prohlašují, že si uvědomují nezastupitelnost role obou rodičů při výchově svého dítěte. Zavazují se, že budou vzájemně participovat na výchově svého dítěte, nebudou druhému rodiči bránit v kontaktu s dítětem včetně telefonického, vzájemně si budou sdělovat důležité informace týkající se jejich dítěte s tím, že závažné informace týkající se např. zdravotního stavu dítěte si budou sdělovat bezodkladně.

II.

Rodiče se dohodli, že o dítě … bude pečovat matka/otec s tím, že

a) jsou **schopni a ochotni se domluvit na zapojení otce/matky** do života dítěte a **nepotřebují písemnou dohodu o styku**.

b) **otec/matka bude ekvivalentně zapojen/a do života dítěte, a to následujícím způsobem:**

Otec/matka se s dítětem bude stýkat od středy připadají na sudý kalendářní týden od 14.00 hodin do pondělí připadajícího na lichý kalendářní týden do 8.00 hodin a od čtvrtku připadajícího na lichý kalendářní týden od 14.00 hodin do 19.00 hodin.

K předávání dítěte bude docházet prostřednictvím školského zařízení. Pokud nebude dítě v den předávání ve školském zařízení, vyzvedne si dítě otec/matka v místě bydliště matky/otce a k odevzdání dítěte do péče matky/otce dojde v místě bydliště otce/matky.

Shora uvedená **úprava styku neplatí o letních, podzimních a jarních prázdninách a o vánočních a velikonočních svátcích**, kdy se **otec/matka** bude se synem stýkat následujícím způsobem:

- **o letních prázdninách** od 30. 6. v době od 14.00 hodin do 15. 7. do 14.00 hodin a od 31. 7. v době od 14.00 hodin do 16. 8. do 14.00 hodin,
- **o podzimních prázdninách** v lichém kalendářním roce od středy 14.00 hodin předcházející těmto prázdninám do pondělí 14.00 hodin následujícího po těchto prázdninách,
- **o jarních prázdninách** v sudém kalendářním roce od soboty 14. hodin předcházející těmto prázdninám do pondělí 14.00 hodin následujícího po těchto prázdninách,

- **o vánočních svátcích** v lichém kalendářním roce od 23. 12. v době od 14. 00 hodin do 26. 12. do 14.00 hodin a v lichém kalendářním roce od 27. 12. v době od 14.00 hodin do 2. 1. do 14.00 hodin,
- **o velikonočních prázdninách** v sudém kalendářním roce od čtvrtku 14.00 hodin předcházejícího těmto prázdninám do úterý 14.00 hodin následujícího po těchto prázdninách.

Rodiče se dohodli na stejné úpravě péče i pro dobu po rozvodu jejich manželství. *(pozn. v případě, že rodiče uzavřeli sňatek)*

III.

Otec/matka se zavazuje platit na výživu nezletilého částku … Kč měsíčně počínaje dnem …, a to do … dne měsíce, na který je výživné určeno, k rukám matky/otce.

Pro dobu po rozvodu jejich manželství se rodič zavazují platit od právní moci rozsudku o rozvodu výživné ve stejné výši. *(pozn. v případě, že rodiče uzavřeli sňatek)*

IV.

Rodiče shodně deklarují, že nezletilému sdělili vše podstatné ohledně budoucího uspořádání poměrů a vyslechli si jeho názor; nezletilý s jejich shora uvedenou dohodou souhlasí.

V.

Rodiče shodně uvádí, že se o poměrech svého dítěte podrobnějším způsobem dohodli v rodičovském plánu.

Obec, dne .....

matka ..... otec .....

DOHODA RODIČŮ

— o úpravě poměrů k nezletilému dítěti —

Matka: *jméno a příjmení, datum narození, bydliště*

Otec: *jméno a příjmení, datum narození, bydliště*

Nezletilé dítě: *jméno a příjmení, datum narození, bydliště*

I.

Rodiče nezletilého společně prohlašují, že si uvědomují nezastupitelnost role obou rodičů při výchově svého dítěte. Zavazují se, že budou vzájemně participovat na výchově svého dítěte, nebudou druhému rodiči bránit v kontaktu s dítětem včetně telefonického, vzájemně si budou sdělovat důležité informace týkající se jejich dítěte s tím, že závažné informace týkající se např. zdravotního stavu dítěte si budou sdělovat bezodkladně.

II.

Rodiče se dohodli, že o své dítě … budou pečovat **společně** s tím, že

a) **jsou schopni a ochotni se na každodenní péči o nezletilé dítě domluvit a nepotřebují podrobnější písemnou dohodu o výkonu společné péče.**

b) **společná péče se bude vykonávat následujícím způsobem:**

Nezletilé dítě bude **v péči matky** od pondělí připadající na lichý kalendářní týden od 14.00 hodin do pondělí připadající na sudý kalendářní týden do 14.00 hodin.

V péči otce od pondělí připadající na sudý kalendářní týden od 14.00 hodin do pondělí připadající na lichý kalendářní týden do 14.00 hodin.

K předávání dítěte bude docházet prostřednictvím školského zařízení. Pokud nebude v pondělí nezletilé dítě ve školském zařízení, dojde k jeho předání v místě bydliště rodiče, který o něj v předcházejícím týdnu pečoval.

Rodiče se dohodli na stejné úpravě péče i pro dobu po rozvodu jejich manželství. *(pozn. v případě, že rodiče uzavřeli sňatek)*

III.

Rodiče shodně deklarují, že nezletilému dítěti sdělili vše podstatné ohledně budoucího uspořádání poměrů a vyslechli si jeho názor; dítě s jejich shora uvedenou dohodou souhlasí.

IV.

Rodiče shodně uvádí, že se o poměrech svého dítěte podrobnějším způsobem dohodli v rodičovském plánu.

Obec, dne .....

matka ..... otec .....

DOHODA RODIČŮ

— o úpravě poměrů k nezletilému dítěti —

Matka: *jméno a příjmení, datum narození, bydliště*

Otec: *jméno a příjmení, datum narození, bydliště*

Nezletilé dítě: *jméno a příjmení, datum narození, bydliště*

I.

Rodiče společně prohlašují, že si uvědomují nezastupitelnost role obou rodičů při výchově svého dítěte. Zavazují se, že budou vzájemně participovat na výchově svého dítěte, nebudou druhému rodiči bránit v kontaktu s dítětem včetně telefonického, vzájemně si budou sdělovat důležité informace týkající se jejich dítěte s tím, že závažné informace týkající se např. zdravotního stavu dítěte si budou sdělovat bezodkladně.

II.

Rodiče se dohodli, že se v péči o své dítě … budou střídat tak, že

a) Dítě bude **v péči matky** od pondělí připadající na lichý kalendářní týden od 14.00 hodin do pondělí připadající na sudý kalendářní týden do 14.00 hodin.

   V péči otce od pondělí připadající na sudý kalendářní týden od 14.00 hodin do pondělí připadající na lichý kalendářní týden do 14.00 hodin.

   K předávání dítěte bude docházet prostřednictvím školského zařízení. Pokud nebude v pondělí dítě ve školském zařízení, dojde k jeho předání v místě bydliště rodiče, který o něj v předcházejícím týdnu pečoval.

   Na péči a styku zejména v průběhu prázdnin a svátků jsou schopni a ochotni se domluvit a nepotřebují podrobnější písemnou dohodu o výkonu střídavé péče.

a) Nezletilé dítě bude **v péči matky** od pondělí připadající na lichý kalendářní týden od 14.00 hodin do pondělí připadající na sudý kalendářní týden do 14.00 hodin.

   V péči otce od pondělí připadající na sudý kalendářní týden od 14.00 hodin do pondělí připadající na lichý kalendářní týden do 14.00 hodin.

   K předávání dítěte bude docházet prostřednictvím školského zařízení. Pokud nebude v pondělí dítě ve školském zařízení, dojde k jeho předání v místě bydliště rodiče, který o něj v předcházejícím týdnu pečoval.

   Shora uvedená úprava péče neplatí o letních, podzimních a jarních prázdninách a o vánočních a velikonočních svátcích, kdy budou rodiče o nezletilého pečovat následujícím způsobem:

   V péči matky budou nezletilí

   - **o letních prázdninách** od 30. 6. v době od 14.00 hodin do 15. 7. do 14.00 hodin a od 31. 7. v době od 14.00 hodin do 16. 8. do 14.00 hodin,

- **o podzimních prázdninách** v lichém kalendářním roce od středy 14.00 hodin předcházející těmto prázdninám do pondělí 14.00 hodin následujícího po těchto prázdninách,
- **o jarních prázdninách** v sudém kalendářním roce od soboty 14. hodin předcházející těmto prázdninám do pondělí 14.00 hodin následujícího po těchto prázdninách,
- **o vánočních svátcích** v lichém kalendářním roce od 23. 12. v době od 14. 00 hodin do 26. 12. do 14.00 hodin a v lichém kalendářním roce od 27. 12. v době od 14.00 hodin do 2. 1. do 14.00 hodin,
- **o velikonočních prázdninách** v sudém kalendářním roce od čtvrtku 14.00 hodin předcházejícího těmto prázdninám do úterý 14.00 hodin následujícího po těchto prázdninách.

V péči otce budou nezletilí

- **o letních prázdninách** od 15. 7. v době od 14.00 hodin do 31. 7. do 14,00 hodin a od 16. 8. v době od 14.00 hodin do 31. 8. do 14,00 hodin,
- **o podzimních prázdninách** v sudém kalendářním roce od středy 14.00 hodin předcházející těmto prázdninám do pondělí 14.00 hodin následujícího po těchto prázdninách,
- **o jarních prázdninách** v lichém kalendářním roce od soboty 14.00 hodin předcházející těmto prázdninám do pondělí 14.00 hodin následujícího po těchto prázdninách,
- **o vánočních prázdninách** v sudém kalendářním roce od 23. 12. v době od 14. 00 hodin so 26. 12 do 14.00 hodin a v lichém kalendářním roce od 27. 12. době od 14.00 hodin do 2. 1. do 14.00 hodin v sudém kalendářním roce,
- **o velikonočních prázdninách** v sudém kalendářním roce od čtvrtku v době od 14.00 hodin předcházejícího těmto prázdninám do úterý do 14.00 hodin následujícího po těchto prázdninách.

K předávání dětí bude docházet v místě bydliště rodiče, který měl dítě v péči.

Rodiče se dohodli na stejné úpravě péče i pro dobu po rozvodu jejich manželství. *(pozn. v případě, že rodiče uzavřeli sňatek)*

III.

Matka se zavazuje platit na výživu nezletilého dítěte částku … Kč měsíčně počínaje dnem …, a to do … dne měsíce, na který je výživné určeno, k rukám otce.

Otec se zavazuje platit na výživu nezletilého dítěte částku … Kč měsíčně počínaje dnem …, a to do … dne měsíce, na který je výživné určeno, k rukám matky.

Pro dobu po rozvodu jejich manželství se rodič zavazují platit od právní moci rozsudku o rozvodu výživné ve stejné výši. *(pozn. v případě, že rodiče uzavřeli sňatek)*

IV.

Rodiče shodně deklarují, že nezletilému dítěti sdělili vše podstatné ohledně budoucího uspořádání poměrů a vyslechli si jeho názor; dítě s jejich shora uvedenou dohodou souhlasí.

V.

Rodiče shodně uvádí, že se o poměrech svého dítěte podrobnějším způsobem dohodli v rodičovském plánu.

Obec, dne .....

matka ..... otec .....

DOHODA RODIČŮ O ÚPRAVĚ POMĚRŮ (péče a výživy) K NEZLETILÉMU DÍTĚTI

Dohoda rodičů je projevem rodičovských kompetencí. Podle § 876 odst. 1 občanského zákoníku (dále jen o. z.) rodičovskou odpovědnost vykonávají rodiče ve vzájemné shodě. Podle § 875 odst. 1 o. z. rodičovskou odpovědnost vykonávají rodiče v souladu se zájmy dítěte. Podle § 865 odst. 1 věta prvá o. z. rodičovská odpovědnost náleží stejně oběma rodičům. Uzavření dohody rodičů o úpravě poměrů umožňuje ustanovení § 906 odst. 2 o. z., pokud se týká manželů, a § 908 o. z., pokud se týká nesezdaných párů. Procesněprávní úprava schválení dohody je upravená v § 10 odst. 1 zákona o zvláštních řízeních soudních (dále jen z. ř. s.).

Minimum, které vyžaduje zákon, je úprava péče a výživy. V případě, že je dítě svěřeno do péče jednoho z rodičů se však často ukazuje, že „pouhá" úprava těchto otázek je nedostačující. V první řadě lze doporučit, aby se rodiče dohodli na kontaktech (nejlépe mimosoudně) nerezidenčního rodiče s dítětem, pokud není dohodnutá společná či střídavá péče. Jako nejvhodnější při úpravě poměrů nezletilého dítěte se jeví komplexní dohoda rodičů uzavřená formou rodičovského plánu. Rodičovský plán pomáhá rodičům při promýšlení otázek týkajících se péče o jejich společné dítě po rozpadu jejich soužití. Jednotlivé otázky se tematicky zabývají oblastmi, které buď již rodiče ve vztahu k dítěti (dětem) aktuálně řeší, nebo budou pravděpodobně řešit v budoucnu.

Matka: jméno a příjmení, datum narození, bydliště

Otec: jméno a příjmení, datum narození, bydliště

Nezletilé dítě: jméno a příjmení, datum narození, bydliště

Identifikace účastníku řízení. Lze doporučit, aby i dohoda o úpravě poměrů nezletilého dítěte obsahovala standardní identifikační údaje. V dohodě je vhodnější uvádět místo bydliště (tedy místo, na kterém se dotyčná osoba zdržuje s úmyslem zdržovat se tam trvale), než místo evidenčního trvalého pobytu (v případě, že se tyto údaje liší). Bude-li dítě ve střídavé či společné péči, může mít bydliště dvě – v místě bydliště každého z rodičů.

I.

Rodiče nezletilého společně prohlašují, že si uvědomují nezastupitelnost role obou rodičů při výchově svého dítěte. Zavazují se, že budou vzájemně participovat na výchově svého dítěte, nebudou druhému rodiči bránit v kontaktu s dítětem včetně telefonického, vzájemně si budou sdělovat důležité informace týkající se jejich dítěte s tím, že závažné informace týkající se např. zdravotního stavu dítěte si budou sdělovat bezodkladně.

Obecná deklarace, která vychází z již zmíněného ustanovení § 865 odst. 1 věta prvá o. z, podle které rodičovská odpovědnost náleží stejně oběma rodičům. Je

třeba upozornit na ustanovení § 877 odst. 1 o. z., dle kterého nedohodnou-li se rodiče v záležitosti, která je pro dítě významná, rozhodne soud na návrh rodiče; to platí i tehdy, vyloučil-li jeden rodič z rozhodování o významné záležitosti dítěte druhého rodiče. Rodič tak bez souhlasu druhého rodiče nemůže sám rozhodnout o podstatné změně bydliště nezletilého, volbě školského zařízení, volbě léčebné metody… I ve věcech, které nejsou pro dítě významné (volba volnočasových aktivit dítěte…), je však vhodná kooperace rodičů, opět jako vhodná se jeví dohoda rodičů ve formě rodičovského plánu. Povinnost rodičů vzájemně si sdělit vše podstatné, co se týká jejich společného dítěte a jeho zájmu, vyplývá z § 890 o. z.

II.

Výrok o formě péče

Rodiče proto navrhují, aby soud rozsudkem schválil jejich dohodu v následujícím znění:

Nezletilý … se svěřuje do společné péče/střídavé péče/péče matky/otce.

SPOLEČNÁ PÉČE

Společná péče je podmíněna dohodou rodičů, nemůže o ní být autoritativně rozhodnuto soudem (§ 907 odst. 1 o. z.). Rodiče se mohou na společné péči dohodnout písemně pouze obecně s tím, že konkrétní výkon péče si domluví v ústní formě. Nebo mohou výkon péče písemně konkretizovat. K dohodě o společné péči není nutné, aby rodiče měli stejné bydliště nebo aby bydleli ve stejném městě; rozhodující je jejich shodná vůle, a schopnost a ochota dohodu o společné péči realizovat v praxi. Dohoda by měla naplňovat potřebu dítěte mít a rozvíjet vztah s oběma rodiči. K možnosti předávání dítěte prostřednictvím školského zařízení srovnej níže citovaný nález Ústavního soudu ve věci IV. ÚS 1921/17 ze dne 21. listopadu 2017.

STŘÍDAVÁ PÉČE

Zákon u střídavé péče neurčuje, jaký má být rozsah péče každého rodiče z kvantitativního hlediska. Není tedy stanoveno, že by matka i otec museli mít dítě v péči ve stejném časovém rozsahu. Pokud tomu tak není, běžně se hovoří o asymetrické střídavé péči. Pro výkon (nejen) střídavé péče je rozhodující, aby do péče o dítě byli ekvivalentně zapojeni oba rodiče, tzn. že se otec i matka ekvivalentním způsobem podílí na výchově svého dítěte a oba jsou dítěti ekvivalentním způsobem emočně i fyzicky dostupní. Ekvivalence přitom není míněna z časového hlediska (nejde výhradně o kvantitu stráveného času), nýbrž z již zmíněné emoční a fyzické dostupnosti a zapojení do výchovy a běžných činností dítěte (jde o kvalitu stráveného času); k tomu srovnej závěry III. rodinněprávního sympozia JA.

Při uzavírání dohody o střídavé péči lze doporučit, aby dohoda měla speciální úpravu pro dobu prázdnin a svátků. K tomu, jak by taková úprava měla vypadat, srovnej nález Ústavního soudu ve věci IV. ÚS 1921/17 ze dne 21. listopadu 2017. Má-li být upraven styk nerezidentního rodiče přiměřeně, je nutné, aby měl možnost být s dítětem i na Štědrý den /tedy v ten pro dítě i jeho rodiče „nejsvátečnější" den v roce/ – obdobně jako matka dítěte /například o vánočních prázdninách v lichých letech s převzetím syna dne 22. 12. a jeho vrácením matce dne 26. 12., v sudých letech ode dne 26. 12. do 1. 1. následujícího roku/.

Vánoce nejsou jedinými významnými svátky, a proto je přinejmenším vhodné v případě nedohody mezi rodiči do výroku o úpravě styku zahrnout i svátky další. Stejně je třeba pamatovat i na prázdniny, nejen na ty letní. Styk obou rodičů lze upravit tak, aby mohli o syna rovnoměrně pečovat v režimu „lichý a sudý rok" o jarních a podzimních prázdninách, Velikonocích, 5. a 6. července či dalších státem uznávaných svátcích. O letních prázdninách by se oba rodiče měli vystřídat v péči o dítě tak, aby s ním strávili každý v souhrnu jeden měsíc. Tento nález též říká, že z žádného zákonného ustanovení nevyplývá, že by otec nemohl v rámci víkendového styku syna převzít v pátek přímo z předškolního zařízení, později ze školy, a v pondělí jej sem vrátit, ani to, že by muselo být povinností otce „převzít nezletilého v místě bydliště matky a tam jej také po skončení styku předat".

PÉČE JEDNOHO Z RODIČŮ

Je-li dítě svěřeno do péče jednoho z rodičů, neznamená to, že by druhý rodič přišel byť o část své rodičovské odpovědnosti. Zejména je nutno zdůraznit, že rodič, kterému je dítě svěřeno do péče, nemůže bez souhlasu druhého rodiče rozhodnout ve věcech pro dítě významných (např. mu změnit bydliště, viz výše, či školská zařízení). Zejména v situaci, kdy je dítě svěřeno do péče jednoho rodiče, je nezbytné zajistit, aby nerezidentní rodič měl možnost být dítěti fyzicky a emočně dostupný. Jedná se o naplnění potřeb dítěte, stejně tak jako jeho práv a práv druhého rodiče na rodinný život. Uzavřou-li rodiče dohodu o péči jednoho rodiče, měli by být schopni se domluvit na úpravě styku druhého rodiče.

Opět jsou dvě možnosti. Buď jsou rodiče schopni a ochotni naplnit potřebu dítěte mít a rozvíjet vztah s oběma rodiči (což zpravidla nejlépe naplní ekvivalentní zapojení obou rodičů do péče) bez písemné dohody, nebo takovou písemnou dohodu uzavřou. Obecně lze spíše doporučit, aby takovou dohodu rodiče nechali schválit soudem pouze v případě, že je vysoká pravděpodobnost, že bez mocenského zásahu dohoda nebude plněna. Pokud tomu nic nenasvědčuje, je praktičtější dohodu soudu ke schválení nepředkládat a „pouze" se jí řídit. Důvodem je možnost dohodu (po souhlasu obou rodičů) pružně měnit, např. v návaznosti na změnu rozvrhu hodin dítěte, doby zájmových kroužků …

Pokud se rodiče dohodnou na formě péče, ale nedohodnou se na rozsahu styku, měl by soud k návrhu rodiče, nebo i bez návrhu rozhodnout (viz nález Ústavního soudu ve věci IV. ÚS 2611/20 ze dne 22. prosince 2020 – Podle Ústavního soudu je třeba řízení o úpravě poměrů k dítěti chápat komplexně a tak, že zahrnuje jak rozhodnutí o péči, tak i o styku, neboť tato dvě rozhodnutí spolu velmi úzce souvisejí. Nakonec z hmotněprávního pohledu není pro rodiče mezi stykem a péčí podstatný rozdíl. V rámci obojího se rozhoduje o období, po které bude dítě trávit čas s daným rodičem. Bude pravidlem, že případný neúspěšný rodič v rozhodnutí o péči bude mít zájem o styk. Krajský soud, který hodlal zásadně změnit dosavadní uspořádání péče o dítě, měl dát dostatečný procesní prostor účastníkům se k takové možnosti vyjádřit, neboť jinak dojde k porušení jejich práva na řádně vedené soudní řízení podle čl. 36 odst. 1 a 4 Listiny). K rozsahu styku a možnostem předávání dítěte lze opět odkázat na shora citovaný nález Ústavního soudu ve věci IV. ÚS 1921/17.

III.

Výrok o určení výživného

Otec/matka se zavazuje platit na výživu nezletilého dítěte … částku … Kč měsíčně počínaje dnem …, a to do … dne měsíce, na který je výživné určeno, k rukám matky/otce.

I v rámci dohody o společné péči je možno sjednat výživné. Byť to není obvyklé, zákon to nevylučuje.

Pokud se rodiče dohodnou na střídavé péči a mají srovnatelnou životní úroveň, mohou se dohodnout, že se jim výživné nestanoví. Pokud by soud takovou dohodu neakceptoval, sjednají si rodiče výživné ve stejné výši. Je-li životní úroveň rodičů odlišná, měli by se na výživném dohodnout vždy.

Dohodnou-li se rodiče, že o dítě bude pečovat jeden z nich, je povinností druhého platit výživné. Životní úroveň dítěte má být zásadně shodná s životní úrovní rodičů. Toto hledisko předchází hledisku odůvodněných potřeb dítěte (§ 915 odst. 1 o. z.). Podle § 913 odst. 1 o. z. pro určení rozsahu výživného jsou rozhodné odůvodněné potřeby oprávněného a jeho majetkové poměry, jakož i schopnosti, možnosti a majetkové poměry povinného. Podle odst. 2 tohoto ustanovení při hodnocení schopností, možností a majetkových poměrů povinného je třeba také zkoumat, zda se povinný nevzdal bez důležitého důvodu výhodnějšího zaměstnání či výdělečné činnosti nebo majetkového prospěchu, popřípadě zda nepodstupuje nepřiměřená majetková rizika. Dále je třeba přihlédnout k tomu, že povinný o oprávněného osobně pečuje, a k míře, v jaké tak činí; přihlédne se popřípadě i k péči o rodinnou domácnost. Obecně soudy při určení výživného posuzují příjem rodiče (plat či mzda, zisky z podnikání a jiných činností, důchod, sociální dávky …), jeho majetek (nemovitosti a hodnotné movité věci, včetně úspor), počet vyživovacích povinností a oprávněné výdaje. Soudy nepřihlíží k dluhům. Na straně dítěte se zohledňuje zejména jeho věk, potřeby, zdravotní stav, výdaje na školu a zájmové kroužky. Ministerstvo spravedlnosti vydalo nezávazné doporučení pro určení výše výživného (Doporučená výchozí rozmezí pro stanovení výše výživného za účelem sjednocení rozhodovací praxe soudů v otázkách výživného na nezaopatřené děti – Doporučující procentuální rozmezí.doc (justice.cz). Doporučení není možno brát dogmaticky. Je téměř nepoužitelné, pokud má povinný tři a více nezletilých dětí; nezohledňuje relevantní judikaturu Ústavního soudu – např. nezohledňuje výdaje na styk nerezidentního rodiče (nález IV. ÚS 4156/19 ze dne 2. září 2020 – Pokud musí rodič za účelem styku s dítětem překonat větší vzdálenost, je „fér“, aby negativa s tímto spojená nesli rovnoměrně oba rodiče. Zpravidla se totiž nejedná „jen“ o finanční stránku věci, ale též o čas a energii, kterou musí druhý rodič na realizaci styku vynaložit.), problematiku maximálního výživného (nález Ústavního soudu ve věci IV. ÚS 650/15 ze dne 16. 12. 2015 – Ústavní soud vychází ve svých úvahách z obecné lidské zkušenosti, podle níž zajištění příliš velkými jistotami může vést u dětí ve svém důsledku k pravému opaku, a to k deformaci základních životních hodnot. Vytvoření finančních rezerv či úspor by tak mělo být v zásadě takové, aby dítě nepřišlo o IV. ÚS 650/15 10 přirozenou životní motivaci nutící člověka drát se o svůj vlastní úspěch a místo v životě. Je zcela pochopitelné, že by se měl rodič snažit být svému dítěti oporou, nicméně tato by se v konečném součtu dober neměla stát pomyslnou duchovní žebráckou holí, odsuzující relativně mladého člověka k životu odtrženého od reality. V souvislosti s uvedeným není

od věci poukázat na obecně známé osudy lidí, jež se dobrali svého blahobytu bez svého zásadního přičinění, a to ať již prostou výhrou v loterii či ztvárněním role dětské filmové hvězdy), či nezohledňuje míru zapojení druhého rodiče do péče o dítě, zejména u tzv. rozšířeného styku (srovnej podpůrně nález Ústavního soudu ve věci I. ÚS 1764/16).

ROZDÍL MEZI RODIČI SEZDANÝMI A NESEZDANÝMI

Nesezdaní rodiče nepotřebují mít dohodu po rozpadu jejich vztahu schválenou soudem. Chtějí-li se rozvést manželé, musí být před rozvodem soudem dohodnuto o úpravě péče a výživy k jejich nezletilým dětem pro dobu po rozvodu manželství. Protože návrh na úpravu poměrů bývá podáván za trvání manželství, bývá předmětem řízení úprava poměrů před i po rozvodu manželství. Pokud by se rodiče na úpravě před rozvodem dohodli a nechtěli by soudní rozhodnutí, bude postačovat podat návrh na úpravu péče a výživy pro dobu po rozvodu manželství rodičů.

IV.

Seznámení dítěte s dohodou

V rámci výkonu rodičovské odpovědnosti by rodiče měli dítě, které je dostatečně rozumově vyspělé, společně informovat o rozpadu jejich vztahu; měli by zjistit jeho představu o budoucím uspořádání poměrů a vzít jeho názor v úvahu (§ 875 odst. 2 o. z. před rozhodnutím, které se dotýká zájmu dítěte, sdělí rodiče dítěti vše potřebné, aby si mohlo vytvořit vlastní názor o dané záležitosti a rodičům jej sdělit; to neplatí, není-li dítě schopno sdělení náležitě přijmout nebo není schopno vytvořit si vlastní názor nebo není schopno tento názor rodičům sdělit. Názoru dítěte rodiče věnují patřičnou pozornost a berou názor dítěte při rozhodování v úvahu.)

V.

Rodičovský plán

Viz metodika.

Místo a datum uzavření dohody + podpisy obou rodičů, popř. i podpis nezletilého dítěte.

NÁVRH RODIČŮ NA SCHVÁLENÍ DOHODY O ÚPRAVĚ PÉČE A VÝŽIVY (A STYKU) K NEZLETILÉMU DÍTĚTI

— pro dobu před a po rozvodu jejich manželství —

Matka: *jméno, příjmení, datum narození, bydliště, tel. kontakt, email*

Otec: *jméno, příjmení, datum narození, bydliště, tel. kontakt, email*

Dítě: *jméno, příjmení, datum narození, bydliště*

Dítě: *jméno, příjmení, datum narození, bydliště*

I.

Rodiče činí nesporným, že uzavřeli sňatek dne … před … Z jejich manželství se narodil dne … syn … a dne … dcera… Od … rodiče společně nežijí.

Důkaz: oddací list a rodný list nezletilého

II.

POMĚRY MATKY:

Matka je zaměstnaná jako …, od narození syna je na rodičovské dovolené. Výše rodičovského příspěvku činí … měsíčně. S dětmi žije v bytě, který má společně s manželem ve společném jmění. Byt je zatížen hypotékou, na kterou zbývá doplatit …, měsíční splátka úvěru činí … Za užívání bytu platí částku … měsíčně. V současné době nemá přítele, se kterým by společně hospodařila. S výjimkou společného bytu nemá majetek větší hodnoty, ani jinou vyživovací povinnost.

Důkaz: potvrzení o přiznání rodičovského příspěvku, případně výslech matky

POMĚRY OTCE:

Otec podniká jako projektant. Jeho zisk v roce 2020 činil …, výdaje potom … Jeho životní úroveň odpovídá měsíčnímu příjmu ve výši … Od doby, kdy opustil společnou domácnost žije v nájemním bytě, na nájmu a úhradách spojených s užíváním bytu zaplatí měsíčně částku … V současné době nemá přítelkyni, se kterou by společně hospodařil. S výjimkou společného bytu majetek větší hodnoty, ani jinou vyživovací povinnost.

Důkaz: přiznání k dani z příjmu za rok 2020, případně výslech otce

POMĚRY NEZLETILÝCH DĚTÍ:

Obě nezletilé děti jsou v celodenní péči matky, mají potřeby přiměřené věku. Nezletilý má diagnostikovaný …, musí dodržovat speciální dietní režim, s čímž jsou spojené zvýšené náklady. Nezletilá je zdravá. Obě děti navštěvují taneční kroužek, poplatek činí … Kč za každé dítě ročně.

Důkaz: lékařská zpráva, doklad o zaplacení poplatku za kroužek, případně výslech rodičů

III.

V současné době je jsou děti v péči matky, rodiče jsou schopni a ochotni se domluvit na zapojení otce do života dětí. Otec platí od … na výživu syna částku … měsíčně a na výživu dcery částku … měsíčně.

IV.

Rodiče shodně uvádí, že se na péči o děti a jejich výživě (a styku otce) domluvili. Navrhují proto, aby soud rozsudkem schválil jejich dohodu v následujícím znění:

a) **Nezletilý … a nezletilá … se svěřují do péče matky.**

b) **Otec se zavazuje platit počínaje dnem … na výživu nezletilého částku … Kč měsíčně a na výživu nezletilé částku … měsíčně, a to do … dne měsíce, na který je výživné určeno, k rukám matky.**

c) **Otec je oprávněn se s nezletilými stýkat** od středy připadají na sudý kalendářní týden od 14.00 hodin do pondělí připadajícího na lichý kalendářní týden do 8.00 hodin a od čtvrtku připadajícího na lichý kalendářní týden od 14.00 hodin do 19.00 hodin. K předávání dítěte bude docházet prostřednictvím školského zařízení. Pokud nebude dítě v den předávání ve školském zařízení, vyzvedne si dítě otec v místě bydliště matky a k odevzdání dítěte do péče matky dojde v místě bydliště otce.

   Shora **uvedená úprava styku neplatí o letních, podzimních a jarních prázdninách a o vánočních a velikonočních svátcích**, kdy se otec bude se synem stýkat následujícím způsobem:

   - **o letních prázdninách** od 30. 6. v době od 14.00 hodin do 15. 7. do 14.00 hodin a od 31. 7. v době od 14.00 hodin do 16. 8. do 14.00 hodin,
   - **o podzimních prázdninách** v lichém kalendářním roce od středy 14.00 hodin předcházející těmto prázdninám do pondělí 14.00 hodin následujícího po těchto prázdninách,
   - **o jarních prázdninách** v sudém kalendářním roce od soboty 14. hodin předcházející těmto prázdninám do pondělí 14.00 hodin následujícího po těchto prázdninách,
   - **o vánočních svátcích** v lichém kalendářním roce od 23. 12. v době od 14. 00 hodin do 26. 12. do 14.00 hodin a v lichém kalendářním roce od 27. 12. v době od 14.00 hodin do 2. 1. do 14.00 hodin,
   - **o velikonočních prázdninách** v sudém kalendářním roce od čtvrtku 14.00 hodin předcházejícího těmto prázdninám do úterý 14.00 hodin následujícího po těchto prázdninách.

Rodiče se dohodli na stejné úpravě péče a výživného i pro dobu po rozvodu jejich manželství.

Obec, dne .....

matka ..... otec .....

NÁVRH RODIČŮ NA SCHVÁLENÍ DOHODY O ÚPRAVĚ PÉČE A VÝŽIVY (A STYKU) K NEZLETILÉMU DÍTĚTI

— pro dobu před a po rozvodu jejich manželství —

Matka: *jméno, příjmení, datum narození, bydliště, tel. kontakt, email*

Otec: *jméno, příjmení, datum narození, bydliště, tel. kontakt, email*

Dítě: *jméno, příjmení, datum narození, bydliště*

I.

Rodiče činí nesporným, že uzavřeli sňatek dne … před … Z jejich manželství se narodil dne … syn … Od … rodiče společně nežijí.

Důkaz: oddací list a rodný list nezletilého

II.

POMĚRY MATKY:

Matka je zaměstnaná jako …, její průměrný čistý měsíční příjem v posledních dvanácti měsících činí … Kč. V současné době žije v nájemním bytě, na nájmu a úhradách spojených s užíváním bytu zaplatí měsíčně částku … V současné době nemá přítele, se kterým by společně hospodařila. Nemá majetek větší hodnoty, ani jinou vyživovací povinnost.

Důkaz: potvrzení zaměstnavatele, případně výslech matky

POMĚRY OTCE:

Otec je zaměstnán jako …, jeho průměrný čistý měsíční příjem v posledních dvanácti měsících činí … Kč. V současné době žije v nájemním bytě, na nájmu a úhradách spojených s užíváním bytu zaplatí měsíčně částku … V současné době nemá přítelkyni, se kterou by společně hospodařil. Nemá majetek větší hodnoty, ani jinou vyživovací povinnost.

Důkaz: potvrzení zaměstnavatele, případně výslech otce

POMĚRY NEZLETILÉHO DÍTĚTE:

Nezletilý … navštěvuje … třídu základní školy. Stravuje se ve školní jídelně, stravné činí … měsíčně. Je zdravý, má potřeby přiměřené svému věku. Je členem fotbalového klubu, roční náklady spojené s fotbalem činí …

Důkaz: potvrzení fotbalového klubu o výši klubových příspěvků, případně výslech rodičů

III.

V současné době je péče a výživa nezletilého syna zajišťována tak, že nezletilý je fakticky ve společné péči obou rodičů, v nepravidelných intervalech pobývá o otce i u matky. Bydliště

rodičů jsou vzdálené asi 1 kilometr, rodiče jsou schopni a ochotni se na všech otázkách péče o syna dohodnout, a to včetně placení jeho potřeb.

IV.

Rodiče shodně uvádí, že se na péči o syna a jeho výživě domluvili. Dítěti sdělili vše podstatné ohledně budoucího uspořádání poměrů a vyslechli si jeho názor; syn s navrženou dohodou souhlasí. Podrobnosti ohledně péče si upravili v přiloženém rodičovském plánu.

Rodiče proto navrhují, aby soud rozsudkem schválil jejich dohodu v následujícím znění:

a) **Nezletilý … se pro dobu před i po rozvodu manželství svěřuje do společné péče rodičů.**

Podrobnosti ohledně zajištění péče o nezletilé dítě jsou upraveny v rodičovském plánu, který je přiložen.

Obec, dne .....

matka ..... otec .....

NÁVRH RODIČŮ NA SCHVÁLENÍ DOHODY O ÚPRAVĚ PÉČE A VÝŽIVY (A STYKU) K NEZLETILÉMU DÍTĚTI

— pro dobu před a po rozvodu jejich manželství —

Matka: *jméno, příjmení, datum narození, bydliště, tel. kontakt, email*

Otec: *jméno, příjmení, datum narození, bydliště, tel. kontakt, email*

Dítě: *jméno, příjmení, datum narození, bydliště*

I.

Rodiče činí nesporným, že uzavřeli sňatek dne … před … Z jejich manželství se narodil dne … syn … Od … rodiče společně nežijí.

Důkaz: oddací list a rodný list nezletilého

II.

POMĚRY MATKY:

Matka je zaměstnaná jako …, její průměrný čistý měsíční příjem v posledních dvanácti měsících činí … Kč. V současné době žije v nájemním bytě, na nájmu a úhradách spojených s užíváním bytu zaplatí měsíčně částku … V současné době nemá přítele, se kterým by společně hospodařila. Nemá majetek větší hodnoty, ani jinou vyživovací povinnost.

Důkaz: potvrzení zaměstnavatele, případně výslech matky

POMĚRY OTCE:

Otec je zaměstnán jako …, jeho průměrný čistý měsíční příjem v posledních dvanácti měsících činí … Kč. V současné době žije v nájemním bytě, na nájmu a úhradách spojených s užíváním bytu zaplatí měsíčně částku … V současné době nemá přítelkyni, se kterou by společně hospodařil. Nemá majetek větší hodnoty, ani jinou vyživovací povinnost.

Důkaz: potvrzení zaměstnavatele, případně výslech otce

POMĚRY NEZLETILÉHO DÍTĚTE:

Nezletilý … navštěvuje … třídu základní školy. Stravuje se ve školní jídelně, stravné činí … měsíčně. Je zdravý, má potřeby přiměřené svému věku. Je členem fotbalového klubu, roční náklady spojené s fotbalem činí …

Důkaz: potvrzení fotbalového klubu o výši klubových příspěvků, případně výslech rodičů

III.

V současné době je péče a výživa nezletilého syna zajišťována tak, že rodiče o nezletilého fakticky střídavě pečují a platí výživné v intencích jejich dohody.

IV.

Rodiče shodně uvádí, že se na péči o syna a jeho výživě domluvili. Dítěti sdělili vše podstatné ohledně budoucího uspořádání poměrů a vyslechli si jeho názor; syn s navrženou dohodou souhlasí. Rodiče proto navrhují, aby soud rozsudkem schválil jejich dohodu v následujícím znění:

a) **Nezletilý se svěřuje do střídavé péče rodičů** s tím, že **v péči matky** bude od pondělí připadající na lichý kalendářní týden od 14.00 hodin do pondělí připadající na sudý kalendářní týden do 14.00 hodin a **v péči otce** od pondělí připadající na sudý kalendářní týden od 14.00 hodin do pondělí připadající na lichý kalendářní týden do 14.00 hodin. K předávání dítěte bude docházet prostřednictvím školského zařízení. Pokud nebude v pondělí nezletilý ve školském zařízení, dojde k jeho předání v místě bydliště rodiče, který o něj v předcházejícím týdnu pečoval.

   Na péči a styku zejména v průběhu prázdnin a svátků jsou schopni a ochotni se domluvit a nepotřebují podrobnější písemnou dohodu o výkonu střídavé péče.

b) **Nezletilý se svěřuje do střídavé péče rodičů** s tím, že **v péči matky** bude od pondělí připadající na lichý kalendářní týden od 14.00 hodin do pondělí připadající na sudý kalendářní týden do 14.00 hodin a **v péči otce** od pondělí připadající na sudý kalendářní týden od 14.00 hodin do pondělí připadající na lichý kalendářní týden do 14.00 hodin. K předávání dítěte bude docházet prostřednictvím školského zařízení. Pokud nebude v pondělí nezletilý ve školském zařízení, dojde k jeho předání v místě bydliště rodiče, který o něj v předcházejícím týdnu pečoval.

   Shora uvedená úprava péče neplatí o letních, podzimních a jarních prázdninách a o vánočních a velikonočních svátcích, kdy budou rodiče o nezletilého pečovat následujícím způsobem:

   V péči matky bude nezletilý

   - **o letních prázdninách** od 30. 6. v době od 14.00 hodin do 15. 7. do 14.00 hodin a od 31. 7. v době od 14.00 hodin do 16. 8. do 14.00 hodin,
   - **o podzimních prázdninách** v lichém kalendářním roce od středy 14.00 hodin předcházející těmto prázdninám do pondělí 14.00 hodin následujícího po těchto prázdninách,
   - **o jarních prázdninách** v sudém kalendářním roce od soboty 14. hodin předcházející těmto prázdninám do pondělí 14.00 hodin následujícího po těchto prázdninách,
   - **o vánočních svátcích** v lichém kalendářním roce od 23. 12. v době od 14. 00 hodin do 26. 12. do 14.00 hodin a v lichém kalendářním roce od 27. 12. v době od 14.00 hodin do 2. 1. do 14.00 hodin,
   - **o velikonočních prázdninách** v sudém kalendářním roce od čtvrtku 14.00 hodin předcházejícího těmto prázdninám do úterý 14.00 hodin následujícího po těchto prázdninách.

V péči otce bude nezletilý

- **o letních prázdninách** od 15. 7. v době od 14.00 hodin do 31. 7. do 14,00 hodin a od 16. 8. v době od 14.00 hodin do 31. 8. do 14,00 hodin,
- **o podzimních prázdninách** v sudém kalendářním roce od středy 14.00 hodin předcházející těmto prázdninám do pondělí 14.00 hodin následujícího po těchto prázdninách,
- **o jarních prázdninách** v lichém kalendářním roce od soboty 14.00 hodin předcházející těmto prázdninám do pondělí 14.00 hodin následujícího po těchto prázdninách,
- **o vánočních prázdninách** v sudém kalendářním roce od 23. 12. v době od 14. 00 hodin so 26. 12 do 14.00 hodin a v lichém kalendářním roce od 27. 12. době od 14.00 hodin do 2. 1. do 14.00 hodin v sudém kalendářním roce,
- **o velikonočních prázdninách** v sudém kalendářním roce od čtvrtku v době od 14.00 hodin předcházejícího těmto prázdninám do úterý do 14.00 hodin následujícího po těchto prázdninách. K předávání dětí bude docházet v místě bydliště rodiče, který měl dítě v péči.

Rodiče se dohodli na stejné úpravě péče i pro dobu po rozvodu jejich manželství

Matka se zavazuje platit na výživu nezletilého částku … Kč měsíčně počínaje dnem …, a to do … dne měsíce, na který je výživné určeno, k rukám otce.

Otec se zavazuje platit na výživu nezletilého částku … Kč měsíčně počínaje dnem …, a to do … dne měsíce, na který je výživné určeno, k rukám matky.

Pro dobu po rozvodu jejich manželství se rodič zavazují platit od právní moci rozsudku o rozvodu výživné ve stejné výši.

Obec, dne .....

matka ..... otec .....

ZPRÁVA SOUDU/OSPOD

— o průběhu spolupráce —

Věc: zpráva – nezl. …, nar. …, nezl. …, nar. …, a …, nar. …

Na základě Vaší žádosti o zhodnocení průběhu poskytované služby rodičům výše uvedených nezletilých dětí sdělujeme následující:

Rodiče nezletilých vyhledali pomoc Poradny … na základě doporučení Okresního soudu … v souvislosti s probíhajícím řízením o úpravu péče a výživy k nezletilým dětem po rozpadu soužití jejich rodičů. K dnešnímu dni proběhlo pět společných konzultací klientů se sociální pracovnicí poradny a to dne 8. 1., 21. 1., 17. 2., 11. 3. a 21. 5. 2020. Do spolupráce byly zapojeny i nezletilé děti, kdy dne 11. 3. 2020 proběhla konzultace dětí a rodičů s psychologem poradny.

(informace o počtu konzultací rodičů s poskytovatelem odborné pomoci – oddělené/společné, počet, případné zapojení dětí, odmítnutí se na konzultaci dostavit, rušení konzultací včas a bez řádného odůvodnění…)

Na počátku spolupráce klienti sdělují, že k rozpadu soužití došlo v květnu 2019, kdy se klientka odstěhovala ze společné domácnosti. Od počátku nesoulad představ rodičů o zajištění péče o děti, kdy klientka navrhuje svěřit děti do své péče, klient pak péči střídavou. Po rozchodu rodičů péče o dvě mladší děti fakticky probíhá jako střídavá v týdenních intervalech, nejstarší dcera na základě svého přání pobývá u matky zejména o víkendech. Klientka toto aktuálně akceptuje, ale přetrvává její přání, aby i nejstarší dcera byla svěřena do její péče. Mezi klienty narušená komunikace, na pozadí dlouhodobé partnerské neshody, které vyvrcholily rozchodem. Situace pro oba emočně náročná, klient se na klientku, která je iniciátorkou rozchodu, zlobí, sděluje „ona opustila rodinu, ať za to zaplatí“.

(popis aktuální situace rodiny – zajištění péče o děti po rozpadu soužití rodičů, kontakty dětí s oběma rodiči, úroveň spolupráce a komunikace mezi rodiči…)

Během spolupráce s poradnou bylo klientům poskytnuto sociálně-právní poradenství, edukace rodičů, předány edukační materiály. S klienty hovořeno o obsahu rodičovské odpovědnosti, roli obou rodičů v životě dítěte, dopadech rodičovského konfliktu na děti. Klienti vedeni k vnímání situace perspektivou dětí – potřebě dítěte mít a rozvíjet vztah s oběma rodiči prostřednictvím jejich fyzické a emoční dostupnosti, podmínkou je dovolený vztah k oběma rodičům a podpora dítěte směrem k druhému rodiči. Hovořeno o důležitosti podpory sourozeneckých vazeb a nepřenášení odpovědnosti za rozhodnutí dospělých na děti. Jako důležité se to jeví zejména u klienta, který má tendence uzavírat koalice s dětmi ve smyslu „děti si to přejí, tak je nebudu nutit“, zejména pak ve vztahu k nejstarší dceři, která „je u něho doma, a tak jí nebude k matce nutit, když nechce“. Klienti vedeni ke hledání smírného řešení – nastavení péče při ekvivalentním zapojení obou rodičů do péče, přičemž důležitá je podpora dětí otcem směrem k matce. Zároveň je důležité, aby

ze strany obou klientů šla směrem k dětem jasná sdělení a jasná pravidla, na kterých se dospělí dohodnou.

(obsah edukace – témata s důrazem na ta, která je s ohledem na aktuální situaci rodiny potřeba řešit)

Při druhé konzultaci oba sdělují, že od minula došlo ke změně – proběhl týden, kdy byly všechny děti v péči matky, oba hodnotí jako funkční. Nicméně ze strany obou bez posunu v náhledu na věc i změny přístupu – klient stále hovoří o tom, že bude respektovat rozhodnutí dětí, k matce kritický, nezpochybňuje však její roli a důležitost ve vztahu k dětem. Klientka přes posun v nastavení péče o děti (odklon od její péče směrem ke střídavé) zůstává pasivní při komunikaci s dětmi ve smyslu domluv o představách o budoucím životě. Během druhé konzultace klient sděluje, že i prostřední syn hovoří o tom, že „ho nebaví se střídat". Důvodem není narušený vztah s matkou, ale diskomfort, který děti v domácnosti matky zažívají – jeden společný pokoj, dojíždění. Otevřeno i téma hrazení potřeb dětí, předávání osobních věcí dětí mezi rodiči, možnost dětí si přenášet své osobní věci mezi rodiči, kdy klient trvá na tom, aby „si matka pořídila své vlastní věci". Klienti podpořeni v akceptaci aktuálně nastavené střídavé péči u všech dětí, dodržováni dohodnutého, zdůrazněna důležitost podpory dětí otcem směrem k matce, nastavení jednotných jasných pravidel i sdělení směrem k dětem. Klienti motivováni k vyplnění rodičovského plánu.

(popis změn od poslední konzultace se zaměřením na to, co se dařilo a co ne, nejen v návaznosti na to pak témata edukace)

Během třetí konzultace oba sdělují, že pokračují v nastavené střídavé péči, toto oběma dodržováno i přes přetrvávající výhrady ze strany klienta, který je i přes výhrady schopen vnímat i pozitivní stránky střídavé péče. Popisuje však přetrvávající problémy na straně dcery. Toto připisuje matce, která je stále ve vztahu k dětem pasivní. Otec na rozdíl od matky s dcerou o domluvě rodičů hovořil, ze strany matky to však chybí. Děti tak nemají jasnou perspektivu, co bude dál, toto umocněno i tím, že u matky došlo ke změně bydliště – aktuálně žije u své matky, do budoucna nejasná vize stěhování. S ohledem na výše uvedené s klienty probrána možnost další spolupráce s poradnou – zapojení dětí do řešení. Oba deklarují zájem o zapojení dětí, dohodnut termín konzultace dětí s psychologem.

(popis změn od poslední konzultace se zaměřením na to, co se dařilo a co ne, nejen v návaznosti na to pak témata edukace)

Na konzultaci s psychologem se dostavují pouze děvčata, chlapec z důvodu nemoci nepřišel. Z konzultace patrné, že mladší děti aktuálně ve střídavé péči spokojené – bez potíží ji zvládají, nejstarší však týdenní střídání odmítá. Ze strany otce stále není podpora dcery směrem k matce, vytváří koalici s dítětem proti matce – vlastní nezpracovaný partnerský konflikt ventiluje přes dceru, která je poté vůči matce v odporu. Matka dětí vytváří tlak na dceru, že střídání je fér, nicméně formy těchto sdělení vedou spíše k opaku. Matce doporučena změna komunikace s dcerou adekvátně jejímu věku, hledání společných řešení při vnímání potřeb dítěte, jehož součástí je potřeba soukromí, právo zlobit se za změny, které jí připravili dospělí. Otec pak veden k podpoře dětí směrem k matce. Obecně lze konstatovat, že konflikty rodičů jsou často na pozadí problémů při předávání dětí mezi

rodiči. Pro děti je důležité, aby měli „dovolený vztah“ k oběma rodičům. Za situace, kdy mezi rodiči panuje nepřátelství, jsou pak „nuceny“ si vybírat a často se pak v této, pro ně nekonformní situaci, staví na stranu jednoho rodiče a druhého odmítají.

(popis obsahu psychologické konzultace)

Během poslední konzultace klienti sdělují, že o dvě mladší děti pečují střídavě v týdenních intervalech, nejstarší dcera tráví s matkou jeden víkend za 14 dnů. Mezi klienty přetrvávají neshody ohledně péče o děti, z obou stran porušovány dohody. Klientka navázala nový partnerský vztah, s novým partnerem děti seznámeny. Klienti k sobě vzájemně kritičtí – ze strany klienta výhrady k trávení času matky s dětmi, ze strany klientky pak výhrady k zapojení prarodičů ze strany otce do péče o děti, čímž sanují péči otce.

(popis změn od poslední konzultace se zaměřením na to, co se dařilo a co ne, nejen v návaznosti na to pak témata edukace)

U klienta po celou dobu spolupráce přetrvává nezpracovaný partnerský konflikt, situace pro něho emočně náročná, na klientku se zlobí, kdy sděluje „všechno zkazila, všechny činy mají své následky“, čímž ospravedlňuje narušování vztahu matka – děti. Sám vnímá negativní dopady rozpadu soužití na děti, aktuálně však není schopen poskytnou dětem větší podporu směrem k matce. Klientka pak s tendencí bagatelizovat problémy, bez jasných sdělení směrem k dětem, kdy očekává, že se děti bez dalšího přizpůsobí jejím představám.

(zhodnocení průběhu spolupráce, popis změn, které u rodičů v průběhu edukace nastaly, popis přetrvávajících obtíží, které rodičům brání v dohodě či kooperaci na péči o společné děti…)

V kontextu probíhajícího soudního řízení o úpravu péče a výživy je pak nutno konstatovat, že konflikt rodičů bude mít na děti negativní vliv při nastavení jakékoliv formy péče. Obecně lze říci, že ekvivalentní zapojení rodičů do péče při konfliktu rodičů může eliminovat riziko narušení vztahu k jednomu z nich. Na rodičích pak je, aby se v zájmu svých dětí snažili o zklidnění situace, zlepšení vzájemné komunikace a spolupráce.

(závěrečná doporučení směrem k rodičům s případným doporučením využití dalších služeb)

S pozdravem

místo, datum, podpis

PROHLÁŠENÍ O ZPROŠTĚNÍ POVINNOSTI MLČENLIVOSTI

— podle § 100 odst. 1 zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách —

Jméno a příjmení:

Datum narození:

Trvalý pobyt:

Zprošťuji … (označení poskytovatele sociálních služeb) povinnosti mlčenlivosti a souhlasím s tím, aby poskytli orgánu sociálně-právní ochrany dětí … za účelem řádného výkonu funkce opatrovníka nezl … / soudu … v řízení vedeném u Okresního soudu v … pod spisovou značkou … následující informace:

- zda se mnou byla uzavřena smlouva o poskytování sociálních služeb, dobu platnosti smlouvy, datum ukončení poskytování sociální služby, popřípadě výpovědní důvod, pokud byla smlouva vypovězena,
- zhodnocení průběhu poskytování sociální služby.

V … dne …

.....

Podpis

pozn.: V případě rodičovského páru je potřeba souhlasu obou.

Rodičovský plán

Jméno a příjmení dítěte:..... nar. dne: .....

Jméno a příjmení dítěte:..... nar. dne: .....

Vážení rodiče,

tento rodičovský plán by Vám měl pomoci při promýšlení otázek týkajících se společného výkonu Vaší rodičovské odpovědnosti, zejména zajištění výchovy a vzdělání Vašeho dítěte, určení místa jeho bydliště apod.

Následující otázky se tematicky zabývají problémy, které Vy a druhý rodič budete ve vztahu k dítěti pravděpodobně řešit, ať již nyní nebo v budoucnosti. Jde o otázky např. bydliště dítěte, komunikace rodičů navzájem, školských zařízení, mimoškolních aktivit, lékařské péče, prázdnin a svátků, financí apod. Je vhodné přemýšlet i o drobných detailech a nastavit si pro ně pravidla.

Při sestavování rodičovského plánu je dobré mít na paměti, že ze zákona rodičovská odpovědnost náleží stejně oběma rodičům, je přitom lhostejné, který z nich má dítě v péči (ať již na základě jejich dohody nebo rozhodnutím soudu). Rodičovskou odpovědnost mají rodiče vykonávat ve shodě (jejich postavení je rovnocenné) a v souladu se zájmy dítěte. V zájmu dítěte přitom je, aby se na jeho výchově rovnoměrně podíleli oba rodiče, neboť potřebuje jejich lásku a přízeň, a to bez ohledu na skutečnost, že rodiče společně nežijí.

Je několik možností, jak postupovat při sestavení plánu. Nemáte-li jako rodiče problém se vzájemnou komunikací, můžete na sestavení plánu pracovat od počátku společně. V opačném případě může návrh rodičovského plánu vypracovat každý z rodičů zvlášť, podle svých úvah; poté si rodiče navzájem své návrhy předají, zjistí, v čem se shodují a v čem nikoliv, a následně se pokusí dohodnout na otázkách, ve kterých neměli shodu. Pokud se ani po vynaložení veškerého úsilí na nějakých otázkách nedohodnete, je vhodné vyhledat příslušné odborníky, kteří Vám budou nápomocni při řešení Vašich problémů.

Nevztahuje-li se nějaká otázka na Vaši situaci, přeskočte ji a pokračujte otázkou následující.

Rodičovský plán se týká budoucího života Vašeho dítěte. Proto si při jeho sestavování vyslechněte jeho názor a přání. Po sestavení plánu dítě způsobem přiměřeným jeho věku informujte o tom, jak jste se dohodli.

Péče a bydliště	
Souhlasíte s tím, že by se otec i matka měli rovnoměrným způsobem podílet na výchově svého dítěte a oba mu být ekvivalentním způsobem emočně i fyzicky dostupní.	Ano.
Máte-li více než jedno dítě, je pro Vás důležité, aby vyrůstaly společně?	Ano, je to pro nás důležité
Jak jste se dohodli na péči o své dítě? Jak konkrétně chcete naplnit soudní rozhodnutí o péči o Vaše dítě?	Dohodli jsme se, že budeme o děti pečovat střídavě, a to v týdenním intervalu. V lichém týdnu budou děti u otce a v sudém u matky. K předávání dětí dojde tak, že si je rodič vyzvedne v pondělí ve škole po vyučování nebo děti k němu po škole přijdou.
Pokud by dítě mělo žít více s jedním rodičem, jak zajistíte, aby mu zůstal zachovaný vztah s druhým rodičem?	V týdnu, kdy budou děti v péči matky, budou ve středu po škole trávit čas s otcem, a to do 19.00 hodin. Stejně tak další týden stráví ve středu dobu od skončení školy do 19.00 hodin u matky.
Jakým způsobem bude zajištěno předávání dítěte?	Ve vztahu k týdennímu střídání viz výše. Ve středu v lichém týdnu si matka děti vyzvedne ve škole (nebo k ní děti sami přijdou) a otci je předá v místě jeho bydliště. Zrcadlově to bude platit v sudém týdnu.
Než bude Vaše dítě dospělé, plánuje žít na stejném místě? Kdybyste se chtěli odstěhovat, tak kam? Přejete si uzavřít s druhým rodičem dohodu, že do doby než budou dítě dospělé, tak budete žít na stejných místech? Případně dohodu o tom, jak daleko se jeden z Vás může odstěhovat?	Zatím oba bydlíme v Kopřivnici, otec plánuje, že by se odstěhoval do Štramberku. S tím matka nemá problém, dětem zůstane zachována stejná škola. Pokud by se jeden z rodičů chtěl stěhovat, bude se primárně snažit o to, aby děti mohly být ve střídavé péči a aby navštěvovaly jednu školu.

Komunikace dětí a rodičů	
Kolik času by dítě mělo trávit komunikací (telefon, SMS, e-mail, videohovor, chat…) s druhým rodičem, když je s Vámi? Jaká by měla být frekvence a délka takové komunikace? Chcete, aby pro komunikaci s druhým rodičem bylo nastaveno pevné pravidlo, nebo může být spontánní? Kdo bude dítěti platit náklady na telefon?	Děti mohou druhému rodiči kdykoli volat, psát, každé má svůj vlastní mobil. Rodiče také mohou děti telefonicky kontaktovat a hovořit s nimi. Pevné pravidlo není třeba dát, rodiče budou v tomto ohledu rozumní a budou respektovat denní režim dětí, který oba znají. Vyúčtování za telefon bude dětem platit otec.
Pokud bude nutné pohlídat dítě v době, kdy bude u Vás, budete s žádostí nejdříve oslovovat druhého rodiče? Pokud ano, jakou formou o pohlídání požádáte a jak dlouho předem?	Rodiče se dohodli, že první v řadě osloví prarodiče na své straně, potom druhého rodiče.
Školská zařízení	
Navštěvuje již Vaše dítě nějaké školské zařízení? Pokud ano, má ve stávajícím školském zařízení zůstat? Pokud ne, jaké školské zařízení a v jakém místě by mělo navštěvovat (MŠ, ZŠ, LŠU)?	Ano – bude zachována ZŠ Alšova v Kopřivnici.
Bude-li dítě ve Vaši péči, jak zajistíte, aby měl druhý rodič informace o jeho prospěchu, školních aktivitách, třídních schůzkách a případných výchovných problémech? Existuje-li online komunikace mezi školou a rodiči, budou do ní mít přístup oba rodiče?	Online komunikace školy existuje, oba rodiče do ní mají přístup.
Jakým způsobem bude zajištěna účast rodičů na třídních schůzkách? Pokud se jich bude účastnit pouze jeden z rodičů, jakým způsobem bude druhého informovat o jejich průběhu?	Rodičovských schůzek se chtějí účastnit oba, pokud by jeden nemohl, druhý mu poskytne při předávání dětí důležité informace.
Jakým způsobem bude omlouvána neúčast dítěte ve škole (např. z důvodu nemoci)? Souhlasíte s tím, aby důvodem pro neúčast dítěte ve vyučování bylo trávení dovolené s druhým rodičem? Pokud ano, v jakém rozsahu?	Dítě bude online omlouvat ten rodič, u kterého bude dítě právě v péči. Krátkodobá neúčast dětí ve škole z důvodu dovolené je možná; rodiče deklarují, že se vždy aktuálně budou schopni domluvit.

Máte představu o dalším vzdělávání Vašeho dítěte – jakou základní, střední, vysokou či jinou školu by mělo navštěvovat? Konzultovali jste spolu s druhým rodičem své představy? Pokud se Vaše představy neshodnou, jak budete postupovat?	S ohledem na věk dětí prozatím bez odpovědi. Postup při řešení neshod – viz závěr rodičovského plánu.
Jakým způsobem by bylo vhodné podpořit Vaše dítě, aby dosáhlo na vyšší vzdělání (kurzy, příprava na přijímací zkoušky, doučování)?	Mimoškolní angličtina/počítače – rodiče oba podporují děti v mimoškolním vzdělávání. U Jaromíra prozatím netřeba řešit (věk), Pavel asi od dalšího školního roku bude navštěvovat angličtinu (nyní již nebude přijat do rozběhlého kroužku).
Mimoškolní aktivity	
Jsou nějaké sporty nebo jiné zájmové činnosti (aktivity), kterým se věnuje Vaše dítě? Má některý z rodičů blíže k těmto sportům nebo aktivitám než rodič druhý?	Oba rodiče hledají sportovní aktivity pro Pavla (počínající obezita) – jasné řešení nemají. Hrál florbal, chodil plavat (následně nemoci), matka zvažuje basketbal, otec volejbal. Oba jsou otevřeni jakékoli sportovní aktivitě, která Pavla bude bavit. Jaromír hraje fotbal.
Máte za to, že počet sportů a aktivit, kterých se budou Vaše dítě účastnit, by měl být omezen? Pokud ano, jakým způsobem?	Rodiče nepotřebují tuto otázku řešit v rodičovském plánu.
Jsou dle Vašeho mínění konkrétní sporty nebo aktivity, kterých by se nemělo Vaše dítě účastnit nebo by se jich mělo účastnit až po dosažení určitého věku? Pokud ano, tak o které sporty či aktivity se jedná a proč?	Rodiče nepotřebují tuto otázku řešit v rodičovském plánu.
Jakým způsobem bude zajištěna účast Vašeho dítěte na mimoškolních aktivitách? Jakým způsobem budete o mimoškolní činnosti svých dětí komunikovat?	Účast dítěte zajistí v každém týdnu ten rodič, v jehož péči děti právě jsou.
Jakým způsobem bude zajištěno financování sportovní činnosti Vašeho dítěte a dalších jeho aktivit?	Otec se zavazuje výlučně hradit veškeré náklady spojené se sportovní činností dětí (poplatky, potřeby, lyže, kola, lyžařské kurzy …).
Jste spokojeni s tím, jak se Vy a druhý rodič účastníte mimoškolních aktivit dítěte? Pokud ne, jak si představujete vlastní zapojení a zapojení druhého rodiče?	Rodiče s vlastním zapojením a zapojením druhého rodiče do sportovních aktivit dětí nemají problém.

Lékařská péče	
Jakým způsobem bude rozhodnuto o výběru zdravotní pojišťovny pro Vaše dítě? Jakým způsobem bude vybírán poskytovatel lékařské a další zdravotní (např. dentální) péče?	Děti mají od narození stejnou pojišťovnu, rodiče nevidí důvod ke změně. Děti mají svého praktického lékaře, na výběru specialistů se vždy domluvili.
Jakým způsobem bude zajištěno placení lékařské a další zdravotní péče (např. rovnátka na zuby), která není krytá zdravotním pojištěním?	Dle domluvy o mimořádných výdajích.
Bude-li dítě ve Vaši péči, jak zajistíte, aby měl druhý rodič informace o jeho zdravotním stavu? Jak se budete informovat o případném akutním závažném zdravotním stavu Vašeho dítěte?	Informace budou předávány průběžně telefonicky nebo osobně – rodiče si budou předávat léky. Akutní situace si rodiče neprodleně oznámí telefonicky či sms zprávou, druhý z rodičů příjem těchto informací potvrdí sms.
Přejete si mít přístup k lékařským zprávám o zdravotním stavu Vašeho dítěte? Pokud ano, jakým způsobem bude tento přístup zajištěn?	Veškeré lékařské zprávy bude mít u sebe matka, otec do nich může na vyžádání kdykoliv nahlédnout, dle domluvy mu matka poskytne kopie těchto zpráv.
Jakým způsobem bude zajištěna péče o dítě, pokud mu jeho zdravotní stav neumožní navštěvovat školské zařízení? Bude-li jeden z rodičů pobírat ošetřovné, bude mu druhý rodič částečně kompenzovat výpadek příjmu? Pokud ano, jakým způsobem?	Během nemocí budou o děti pečovat primárně prarodiče, případně otec dle směn. Pokud by bylo nezbytné, aby zůstala s dětmi jeden z rodičů, bude to po dobu prvních 9 dnů matka, při delším období se rodiče dohodnou v návaznosti na aktuální situaci. Případný výpadek příjmu jednoho rodiče si budou kompenzovat.
Jakým způsobem budete řešit případné neshody týkající se lékařské péče o Vaše dítě?	Řešení neshod při výkonu rodičovské odpovědnosti – viz závěr rodičovského plánu.

Prázdniny a svátky	
Jakým způsobem bude zajištěna péče o Vaše dítě po dobu prázdnin ve školním roce? Bude péče o Vaše dítě v průběhu letních prázdnin probíhat jinak než ve zbývající části roku? Pokud ano, jak?	Během jarních prázdnin budou děti v sudém roce u matky a podzimní prázdniny u otce. Další rok dojde k výměně. O letních prázdninách budou děti první dva celé kalendářní týdny prázdnin u otce a dále celý pátý a šestý celý kalendářní týden prázdnin. Zbývající část budou děti u matky.
Jakým způsobem bude Vaše dítě trávit „Mikuláše“, vánoční svátky, Silvestr a Nový rok, Velikonoce?	Vánoce lichý rok – 23. 12. v 18:00 hodin otec přebírá děti a tráví s nimi čas do 24. 12. do 16:00, v 16:00 děti předává matce. Matka bude s dětmi od 16:00 hodin Štědrého dne do 26. 12. cca do 8:30 hodin, dne 26. 12. si otec děti přebírá. Dále se s matkou domluví dle směn v zaměstnání a to minimálně 14 dnů předem. Pro další rok se bude režim střídat. Silvestr lichý rok – otec bude s dětmi od 31. 12. od cca 8,30 hodin do 1. 1. cca do 17:00hodin. Pro další rok dojde ke střídání s matkou. Mikuláš – dle běžných kontaktů – rodiče vyjdou dětem vstříc při účasti na oslavách na náměstí.
Jakým způsobem bude dítě slavit své narozeniny a svátky s Vámi a jakým způsobem s druhým rodičem?	Rodiče si vzájemně umožní dětem popřát ke svátku a narozeninám vždy v konkrétní den během odpoledne, stejně tak i umožní dětem popřát rodiči, který děti nemá aktuálně v péči.
Jakým způsobem bude dítě slavit Vaše narozeniny a svátek, a narozeniny a svátek druhého rodiče?	Rodiče nepožadují speciální úpravu.
Existují jiné osoby, na jejichž oslavách narozenin, svátků či jiných výročí, by Vaše dítě nemělo chybět?	Rodiče deklarují, že nemají problém s tím, aby se děti účastnily oslav narozenin u příbuzných a kamarádů, rodiče se o termínech těchto oslav budou informovat předem bezodkladně, jak se o tomto doví.
Jakým způsobem budete řešit případné neshody v otázkách trávení času Vašeho dítěte o prázdninách, svátcích a dalších speciálních dnech?	Rodiče nepotřebují tuto otázku řešit v rodičovském plánu. Řešení neshod při výkonu rodičovské odpovědnosti – viz závěr rodičovského plánu.

Finanční otázky	
Jakým způsobem bude zajištěná úhrada běžných výdajů Vašeho dítěte?	Každý z rodičů bude platit běžné denní výdaje při pobytu dětí u něj. Na úhradu dalších běžných výdajů (oblečení, obuv, školní potřeby) rodiče zřídili účet, na který budou pravidelně platit každý částku 3 000 Kč za ¼ roku. Pokud by zůstatek účtu klesl pod 1 000 Kč, poukáže mimořádně každý z rodičů do týdne na tento účet částku 3 000 Kč.
Co považujete za mimořádné výdaje, které pravděpodobně Vaše dítě budou mít? Jakým způsobem bude zajištěná úhrada mimořádných výdajů Vašeho dítěte? V jakém předstihu bude druhý rodič informován o možném mimořádném výdaji?	Mimořádným výdajem se rozumí výdaj za věc či službu přesahující částku 3 000. Na úhradu mimořádných výdajů bude matka platit 1/3 a otec 2/3. Na mimořádném výdaji se musí rodiče shodnout, o jeho potřebě se informují neprodleně.
Pokud jsou bydliště rodičů natolik vzdálená, že s cestou dítěte od jednoho k druhému jsou spojené náklady, kdo je bude platit?	Bydliště nejsou vzdálená.
Jakým způsobem budu prováděné daňové odpočty na dítě?	Každý z rodičů v rámci daňového odpočtu uvede jedno dítě.
Mělo by být Vaše dítě pojištěno pro případ úrazu nebo dožití? Mělo by mít jiné pojištění? Pokud ano, jakým způsobem bude zajištěna platba pojistného?	Matka platí dětem úrazové pojištění.
Přemýšlíte o spoření Vašemu dítěti? Pokud ano, jakým způsobem bude zajištěno jeho financování?	Zatím ne.
Jakým způsobem budete řešit případné neshody ve finančních otázkách (např. rozpor v tom, co je běžný a co mimořádný výdaj)?	Řešení neshod při výkonu rodičovské odpovědnosti – viz závěr rodičovského plánu.

Komunikace rodičů a další otázky	
S kterými příbuznými nebo přáteli je pro Vaše dítě důležité trávit čas a udržovat vztahy?	Širší rodina, kamarádi a spolužáci dětí.
Existují osoby, se kterými by Vaše dítě čas trávit nemělo a proč?	Ne.
Je pro Vás důležitá otázka víry?	Děti nejsou vychovávány ve víře, rodiče nejsou praktikující věřící.
Je pravděpodobné, že Váš rozchod nebo rozvod je doprovázen partnerským konfliktem, se kterým často souvisí komunikační problémy; existují podle Vás problémy, které brání nebo ztěžují vypracování rodičovského plánu? Pokud ano, v čem je spatřujete?	Komplikace – výčitky z minulosti, vzájemné křivdy a nespokojenost s chováním druhého; strach/obava z vlivu nového partnera.
Jakým způsobem chcete být nejraději s druhým rodičem v kontaktu? Osobní kontakt? Telefon doma? Telefon v práci? E-mail? Prostřednictvím třetí osoby? Jiným?	Komunikace (předávání informací) rodičům nedělá problém. Nepotřebují tuto otázku detailně upravit.
Napadají Vás nějaká omezení, která by měla být dodržována při komunikaci s druhým rodičem, nebo témata, kterým se při komunikaci s druhým rodičem chcete vyhnout? Jak budete řešit případné neshody při výkonu rodičovské odpovědnosti?	Ne. Případné neshody při výkonu rodičovské odpovědnosti by rodiče řešili primárně prostřednictvím rodinné poradny. Zavazují se, že bez absolvování odborné pomoci nebudou podávat návrhy na soud.
Souhlasíte s tím, že nebudete druhého rodiče kritizovat před Vaším dítětem a že nebudete s dítětem hovořit o problémech ve Vašem vztahu s druhým rodičem?	Ano, totéž očekáváme i od dalších rodinných příslušníků.
Souhlasíte s tím, že nebudete Vaše děti využívat jako prostředníky při komunikaci s druhým rodičem?	Ano – děti nemají být prostředníkem rodičů.
Jsou ještě další věci, na kterých se chcete domluvit?	V tento okamžik nikoli.

Prostor pro Vaše poznámky k výkonu rodičovství

Rodičovský plán se týká budoucího života Vašeho dítěte. Proto si při jeho sestavování vyslechněte jeho názor a přání. Po sestavení plánu dítě způsobem přiměřeným jeho věku informujte o tom, jak jste se dohodli.

To je jen začátek!

Vyplněním tohoto listu jste se dostali jen na začátek úvah o rodičovském plánu.
Rodičovský plán si přizpůsobte podle Vašich potřeb (Vašich dětí, Vašeho bývalého partnera a Vás). Nezapomeňte, že plán by měl být dynamický, měl by růst s Vaším dítětem. Je velmi pravděpodobné, že do zletilosti Vašeho dítěte mnohé z toho, na čem jste se dohodli, změníte.
To, že rodičovský plán budete udržovat aktuální, přispěje ke spokojenosti Vašeho dítěte i Vás samotných.

V..... dne .....

podpisy rodičů

....

Rodiče mne o plánu informovali a zohlednili v něm můj názor.
Některé části rodičovského plánu jsme vypracovali společně.

podpis dítěte .....

Rodičovský plán

Jméno a příjmení dítěte: .....

nar. dne: .....

Jméno a příjmení dítěte: .....

nar. dne: .....

Vážení rodiče,

tento rodičovský plán by Vám měl pomoci při promýšlení otázek týkajících se společného výkonu Vaší rodičovské odpovědnosti, zejména zajištění výchovy a vzdělání Vašeho dítěte, určení místa jeho bydliště apod.

Následující otázky se tematicky zabývají problémy, které Vy a druhý rodič budete ve vztahu k dítěti pravděpodobně řešit, ať již nyní nebo v budoucnosti. Jde o otázky např. bydliště dítěte, komunikace rodičů navzájem, školských zařízení, mimoškolních aktivit, lékařské péče, prázdnin a svátků, financí, apod. Je vhodné přemýšlet i o drobných detailech a nastavit si pro ně pravidla.

Při sestavování rodičovského plánu je dobré mít na paměti, že ze zákona rodičovská odpovědnost náleží stejně oběma rodičům, je přitom lhostejné, který z nich má dítě v péči (ať již na základě jejich dohody nebo rozhodnutím soudu). Rodičovskou odpovědnost mají rodiče vykonávat ve shodě (jejich postavení je rovnocenné) a v souladu se zájmy dítěte. V zájmu dítěte přitom je, aby se na jeho výchově rovnoměrně podíleli oba rodiče, neboť potřebuje jejich lásku a přízeň, a to bez ohledu na skutečnost, že rodiče společně nežijí.

Je několik možností, jak postupovat při sestavení plánu. Nemáte-li jako rodiče problém se vzájemnou komunikací, můžete na sestavení plánu pracovat od počátku společně. V opačném případě může návrh rodičovského plánu vypracovat každý z rodičů zvlášť, podle svých úvah; poté si rodiče navzájem své návrhy předají, zjistí, v čem se shodují a v čem nikoliv, a následně se pokusí dohodnout na otázkách, ve kterých neměli shodu. Pokud se ani po vynaložení veškerého úsilí na nějakých otázkách nedohodnete, je vhodné vyhledat příslušné odborníky, kteří Vám budou nápomocni při řešení Vašich problémů.

Nevztahuje-li se nějaká otázka na Vaši situaci, přeskočte ji a pokračujte otázkou následující.

Rodičovský plán se týká budoucího života Vašeho dítěte. Proto si při jeho sestavování vyslechněte jeho názor a přání. Po sestavení plánu dítě způsobem přiměřeným jeho věku informujte o tom, jak jste se dohodli.

Vytvořeno v rámci projektu „Interdisciplinární spolupráce v soudním regionu Nový Jičín" reg. č. CZ.03.2.63/0.0/0.0/15_007/0007078

EVROPSKÁ UNIE
Evropský sociální fond
Operační program Zaměstnanost

Moravskoslezský kraj

Péče a bydliště

Souhlasíte s tím, že by se otec i matka měli rovnoměrným způsobem podílet na výchově svého dítěte a oba mu být shodným způsobem emočně i fyzicky dostupní?

Máte-li více než jedno dítě, je pro Vás důležité, aby vyrůstaly společně?

Jak jste se dohodli na péči o své dítě? Jak konkrétně chcete naplnit soudní rozhodnutí o péči o Vaše dítě?

Pokud by dítě mělo žít více s jedním rodičem, jak zajistíte, aby mu zůstal zachovaný vztah s druhým rodičem?

RODIČOVSKÝ PLÁN – VZOR K VYPLNĚNÍ

Následující rodičovský plán lze vyplnit on-line pod tímto odkazem: https://www.justice.cz/documents/40329/1834032/Rodičovský+plán+-+vyplnění/5a2a674f-21e7-48d8-830d-3d02c395c65c

Jakým způsobem bude zajištěno předávání dítěte?

Než bude Vaše dítě dospělé, plánuje žít na stejném místě? Kdybyste se chtěli odstěhovat, tak kam? Přejete si uzavřít s druhým rodičem dohodu, že do doby než bude dítě dospělé, tak budete žít na stejných místech? Případně dohodu o tom, jak daleko se jeden z Vás může odstěhovat?

Komunikace dětí a rodičů

Kolik času by dítě mělo trávit komunikací (telefon, SMS, e-mail, videohovor, chat…) s druhým rodičem, když je s Vámi? Jaká by měla být frekvence a délka takové komunikace? Chcete, aby pro komunikaci s druhým rodičem bylo nastaveno pevné pravidlo, nebo může být spontánní? Kdo bude dítěti platit náklady na telefon?

Pokud bude nutné pohlídat dítě v době, kdy bude u Vás, budete s žádostí nejdříve oslovovat druhého rodiče? Pokud ano, jakou formou o pohlídání požádáte a jak dlouho předem?

Školská zařízení

Navštěvuje již Vaše dítě nějaké školské zařízení? Pokud ano, má ve stávajícím školském zařízení zůstat? Pokud ne, jaké školské zařízení a v jakém místě by mělo navštěvovat (MŠ, ZŠ, LŠU)? Jakým způsobem bude zajištěna účast rodičů na třídních schůzkách? Pokud se jich bude účastnit pouze jeden z rodičů, jakým způsobem bude druhého informovat o jejich průběhu?

Jakým způsobem bude omlouvána neúčast dítěte ve škole (např. z důvodu nemoci)? Souhlasíte s tím, aby důvodem pro neúčast dítěte ve vyučování bylo trávení dovolené s druhým rodičem? Pokud ano, v jakém rozsahu?

Bude-li dítě ve Vaši péči, jak zajistíte, aby měl druhý rodič informace o jeho prospěchu, školních aktivitách, třídních schůzkách a případných výchovných problémech? Existuje-li online komunikace mezi školou a rodiči, budou do ní mít přístup oba rodiče?

Máte představu o dalším vzdělávání Vašeho dítěte – jakou základní, střední, vysokou či jinou školu by mělo navštěvovat? Konzultovali jste spolu s druhým rodičem své představy? Pokud se Vaše představy neshodnou, jak budete postupovat?

Mimoškolní aktivity

Jsou nějaké sporty nebo jiné zájmové činnosti (aktivity), kterým se věnuje Vaše dítě? Má některý z rodičů blíže k těmto sportům nebo aktivitám než rodič druhý?

Máte za to, že počet sportů a aktivit, kterých se bude Vaše dítě účastnit, by měl být omezen? Pokud ano, jakým způsobem?

Jsou dle Vašeho mínění konkrétní sporty nebo aktivity, kterých by se nemělo Vaše dítě účastnit nebo by se jich mělo účastnit až po dosažení určitého věku? Pokud ano, tak o které sporty či aktivity se jedná a proč?

Jakým způsobem bude zajištěna účast Vašeho dítěte na mimoškolních aktivitách? Jakým způsobem budete o mimoškolní činnosti svých dětí komunikovat?

Jakým způsobem bude zajištěno financování sportovní činnosti Vašeho dítěte a dalších jeho aktivit?

Jste spokojeni s tím, jak se Vy a druhý rodič účastníte mimoškolních aktivit dítěte? Pokud ne, jak si představujete vlastní zapojení a zapojení druhého rodiče?

Lékařská péče

Jakým způsobem bude rozhodnuto o výběru zdravotní pojišťovny pro Vaše dítě? Jakým způsobem bude vybírán poskytovatel lékařské a další zdravotní (např. dentální) péče?

Jakým způsobem bude zajištěno placení lékařské a další zdravotní péče (například rovnátka na zuby), která není krytá zdravotním pojištěním?

Bude-li dítě ve Vaši péči, jak zajistíte, aby měl druhý rodič informace o jeho zdravotním stavu? Jak se budete informovat o případném akutním závažném zdravotním stavu Vašeho dítěte?

Přejete si mít přístup k lékařským zprávám o zdravotním stavu Vašeho dítěte? Pokud ano, jakým způsobem bude tento přístup zajištěn?

Jakým způsobem bude zajištěna péče o dítě, pokud mu jeho zdravotní stav neumožní navštěvovat školské zařízení? Bude-li jeden z rodičů pobírat ošetřovné, bude mu druhý rodič částečně kompenzovat výpadek příjmu? Pokud ano, jakým způsobem?

Jakým způsobem budete řešit případné neshody týkající se lékařské péče o Vaše dítě?

Prázdniny a svátky

Jakým způsobem bude zajištěna péče o Vaše dítě po dobu prázdnin ve školním roce? Bude péče o Vaše dítě v průběhu letních prázdnin probíhat jinak než ve zbývající části roku? Pokud ano, jak?

Jakým způsobem bude Vaše dítě trávit „Mikuláše", vánoční svátky, Silvestr a Nový rok, Velikonoce?

Jakým způsobem bude dítě slavit své narozeniny a svátky s Vámi a jakým způsobem s druhým rodičem?

Jakým způsobem bude dítě slavit Vaše narozeniny a svátek, a narozeniny a svátek druhého rodiče?

Existují jiné osoby, na jejichž oslavách narozenin, svátků či jiných výročí, by Vaše dítě nemělo chybět?

Jakým způsobem budete řešit případné neshody v otázkách trávení času Vašeho dítěte o prázdninách, svátcích a dalších speciálních dnech?

Finanční otázky

Jakým způsobem bude zajištěná úhrada běžných výdajů Vašeho dítěte?

Co považujete za mimořádné výdaje, které pravděpodobně Vaše děti budou mít? Jakým způsobem bude zajištěná úhrada mimořádných výdajů Vašeho dítěte? V jakém předstihu bude druhý rodič informován o možném mimořádném výdaji?

Pokud jsou bydliště rodičů natolik vzdálená, že s cestou dítěte od jednoho k druhému jsou spojené náklady, kdo je bude platit?

Jakým způsobem bude prováděn daňový odpočet na dítě?

Mělo by být Vaše dítě pojištěno pro případ úrazu nebo dožití? Mělo by mít jiné pojištění? Pokud ano, jakým způsobem bude zajištěna platba pojistného? Přemýšlíte o spoření Vašemu dítěti? Pokud ano, jakým způsobem bude zajištěno jeho financování?

Jakým způsobem budete řešit případné neshody ve finančních otázkách (např. rozpor v tom, co je běžný a co mimořádný výdaj)?

Komunikace rodičů a další otázky

S kterými příbuznými nebo přáteli je pro Vaše dítě důležité trávit čas a udržovat vztahy?

Existují osoby, se kterými by Vaše dítě čas trávit nemělo a proč?

Je pro Vás důležitá otázka víry?

Je pravděpodobné, že Váš rozchod nebo rozvod je doprovázen partnerským konfliktem, se kterým často souvisí komunikační problémy; existují podle Vás problémy, které brání nebo ztěžují vypracování rodičovského plánu? Pokud ano, v čem je spatřujete?

Jakým způsobem chcete být nejraději s druhým rodičem v kontaktu? Osobní kontakt? Telefon doma? Telefon v práci? E-mail? Prostřednictvím třetí osoby? Jiným?

Napadají Vás nějaká omezení, která by měla být dodržována při komunikaci s druhým rodičem, nebo témata, kterým se při komunikaci s druhým rodičem chcete vyhnout? Jak budete řešit případné neshody při výkonu rodičovské odpovědnosti?

Souhlasíte s tím, že nebudete druhého rodiče kritizovat před Vaším dítětem a že nebudete s dítětem hovořit o problémech ve Vašem vztahu s druhým rodičem?

Souhlasíte s tím, že nebudete Vaše děti využívat jako prostředníky při komunikaci s druhým rodičem?

Jsou ještě další věci, na kterých se chcete domluvit?

Prostor pro Vaše poznámky k výkonu rodičovství

Rodičovský plán se týká budoucího života Vašeho dítěte. Proto si při jeho sestavování vyslechněte jeho názor a přání.

Po sestavení plánu dítě způsobem přiměřeným jeho věku informujte o tom, jak jste se dohodli.

To je jen začátek!

Vyplněním tohoto listu jste se dostali jen na začátek úvah o rodičovském plánu.

Rodičovský plán si přizpůsobte podle Vašich potřeb (Vašich dětí, Vašeho bývalého partnera a Vás). Nezapomeňte, že plán by měl být dynamický, měl by růst s Vaším dítětem. Je velmi pravděpodobné, že do zletilosti Vašeho dítěte mnohé z toho, na čem jste se dohodli, změníte.

To, že rodičovský plán budete udržovat aktuální, přispěje ke spokojenosti Vašeho dítěte i Vás samotných.

V ..... dne .....

....

podpisy rodičů

Rodiče mne o plánu informovali a zohlednili v něm můj názor. Některé části rodičovského plánu jsme vypracovali společně.

....

podpis dítěte

Úvodní setkání (vždy společné s oběma rodiči)

- ☐ Přivítání, vzájemné představení, ocenění rodičů za jejich snahu hledat řešení
- ☐ Poučení o mlčenlivosti poskytovatele odborné pomoci i situacích, za jakých je tato mlčenlivost prolomena (viz Mlčenlivost)
- ☐ Informace o průběhu poskytované odborné pomoci – počet setkání, časový rámec, možné výstupy ze spolupráce
- ☐ Očekávání klientů ve vztahu k poskytované odborné pomoci

  .....

  .....
- ☐ Vyjasnění „společné zakázky“ a to i ve vztahu k soudu/OSPOD

  .....

  .....
- ☐ Ověření aktuální situace v rodině:
  - □ kdy došlo k rozpadu soužití

    .....
  - □ zda je rozpad soužití akceptován oběma rodiči

    .....
  - □ pokud již rodiče žijí odděleně, jak aktuálně pečují o dítě

    .....
- ☐ Ověření, zda rodiče informovali děti o situaci:
  - □ kdo a jakým způsobem

    .....
  - □ zda mají rodiče od dětí informace o tom, co si o situaci myslí

    .....
- ☐ V případě, že děti neinformovali, jsou rodiče vedeni ke vhodným, nejlépe společným, jasným sdělením směrem k dětem:
  - □ o situaci rozchodu i výhledu do budoucna
  - □ zajištění budoucího bydlení
  - □ o realizaci kontaktu s oběma rodiči – kdy k němu bude docházet, jak bude probíhat, jak si budou rodiče děti předávat
  - □ jsou jim předány podpůrné materiály pro děti, které mohou při komunikaci s nimi využít

- ☐ Mapování představ rodičů o řešení situace

  .....

  .....

- ☐ Ověření, zda rodiče při řešení této situace (rodičovské neshody) již v minulosti odbornou pomoc využili a s jakým výsledkem

  .....

  .....

- ☐ V případě, že rodiče aktuálně nemají dohodu o péči o dítě, jsou vedeni k uzavření zatímní dohody o péči (součástí kontakty s oběma rodiči, výživné)

Následná setkání (zpravidla společná, v odůvodněných případech oddělená, první a poslední jsou však vždy společná)

- ☐ edukace rodičů o důležitých tématech spojených s rozpadem soužití a nastavením péče o společné děti
- ☐ v návaznosti na to jsou s rodiči probírány představy budoucího řešení a to tak, aby zohledňovaly nejen potřeby dítěte, ale i možnosti rodičů
- ☐ identifikace sporných bodů, popř. dalších okolností bránících v dohodě, např. komunikační nesoulad rodičů, nezpracovaný partnerský rozchod
- ☐ podpora rodičů v hledání společných řešení

Evropská unie
Evropský sociální fond
Operační program Zaměstnanost

COCHEM.CZ

Centrum sociálních služeb Praha

O KOLIK LET ŽIVOTA SVÉHO DÍTĚTE SE SOUDÍTE?

dětství — dospělost

Teď se jedná o pár let (do dospělosti vašeho dítěte),
ale proč na nich záleží?

Protože chcete aby se jako dospělý/á rozhodl/a sdílet
s vámi svůj život dál.

- maturitní ples
- promoce
- svatba
- křty dětí (vašich vnoučat)
- oslava 30. narozenin
- ...

Koho z Vás pozve?

S kým z Vás bude chtít svůj život sdílet?

Bude si muset i jako dospělý/á vybírat?

**Co když nebude raději s nikým z vás,
než aby si musel/a vybrat?**

Standardizace edukace rodičů v rozvodu v poradně CSS Praha
Registrační číslo: CZ.03.2.X/0.0/0.0/20_139/0017167

Ilustrations © Nina Sereni 2022

Evropská unie
Evropský sociální fond
Operační program Zaměstnanost

COCHEM.CZ

Centrum sociálních služeb Praha

MAMI, TATI, BUĎTE FÉR!

K sobě i k dítěti.

JE FÉR, KDYŽ ...

... vnímáte, že já se s vámi rozvést nemohu a ani nechci.
Učíte mě tím věrnosti.

... mi dovolíte mít dobrý vztah k vám oběma.
Učíte mě tím lásce.

... najdete sílu se vzájemně přijímat jako moji rodiče.
Učíte mě tím sebeúctě.

... o mě rozhodujete vy dva spolu – vždyť mě přece znáte nejlíp.
Učíte mě tím důvěře.

... berete ohled na mě a moje potřeby, ale i na sebe navzájem.
Učíte mě tím soucitu.

... když spolu mluvíte s respektem.
Učíte mě tím slušnosti.

... uznáte, že potřebujete odbornou pomoc.
Učíte mě tím pravdivosti.

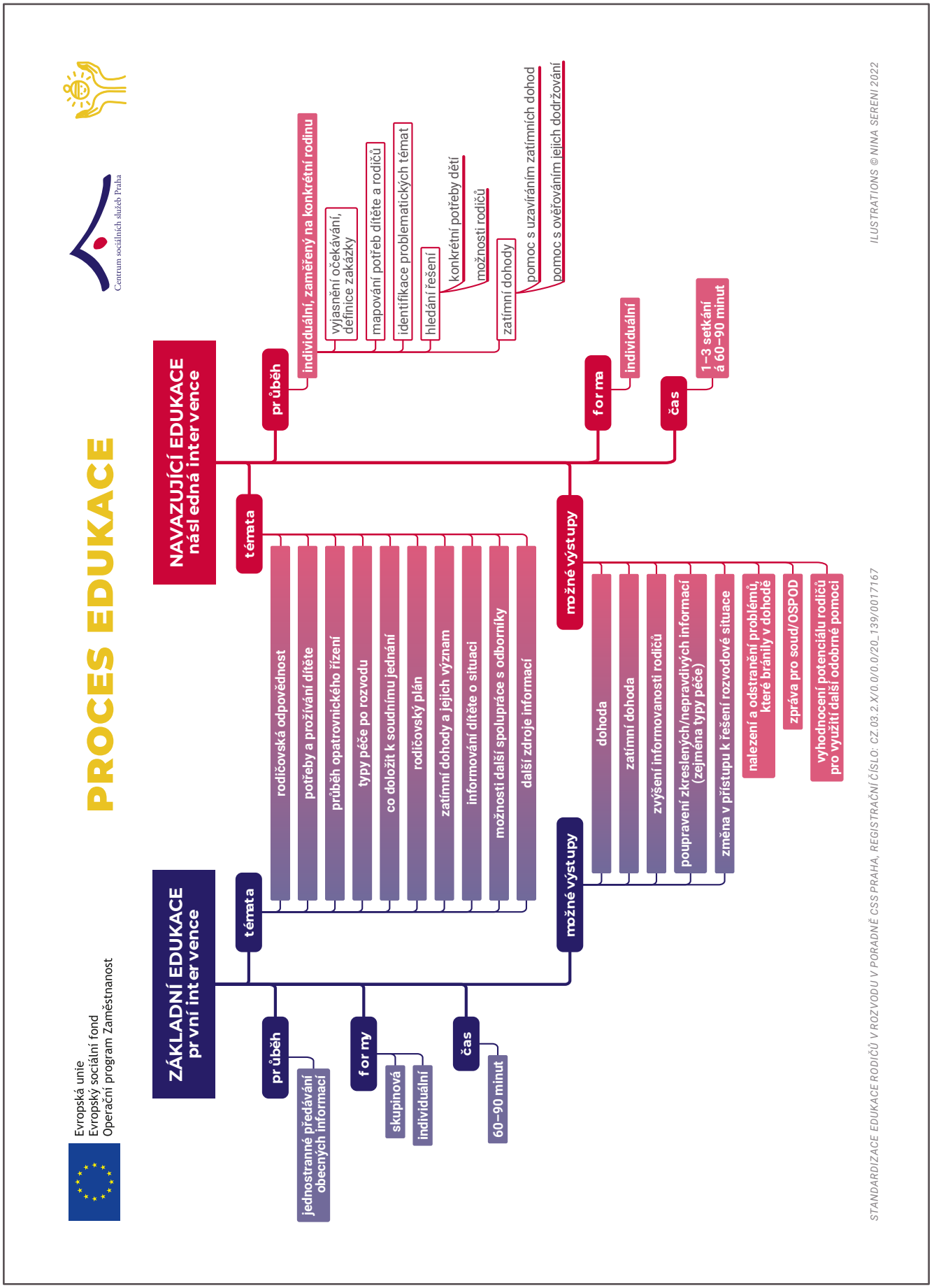
... se snažíte plnit vaši společnou dohodu.
Učíte mě tím spolehlivosti.

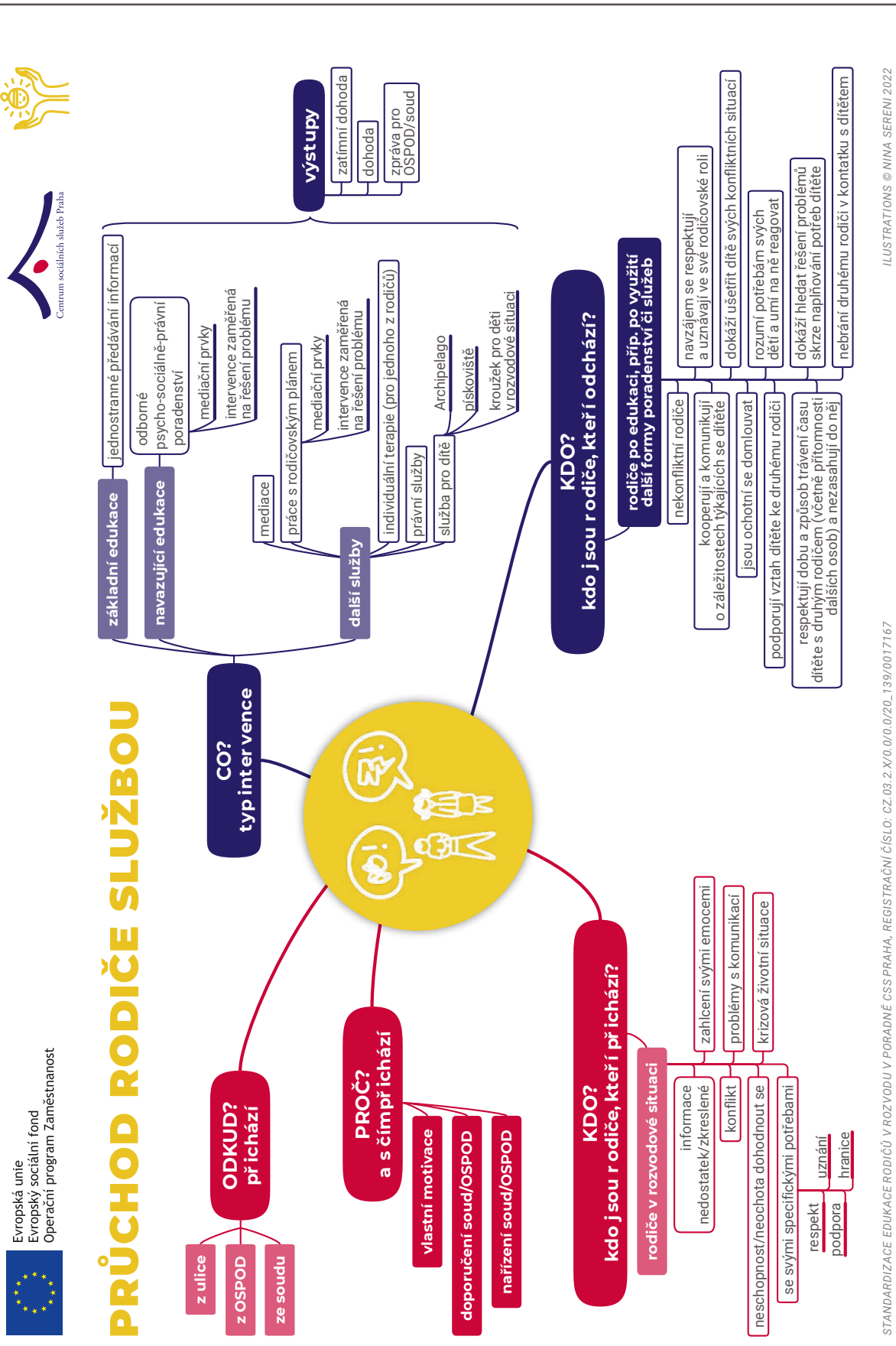
Domluvte se a dohodnuté dodržujte.

*— Milena Mikulková, Hlavu vzhůru po rozvodu,
cesta k fungujícímu rodičovskému týmu, GRADA, 2021 —*

Standardizace edukace rodičů v rozvodu v poradně CSS Praha
Registrační číslo: CZ.03.2.X/0.0/0.0/20_139/0017167

Ilustrations © Nina Sereni 2022

PROCES EDUKACE
Evropská unie
Evropský sociální fond
Operační program Zaměstnanost
Centrum sociálních služeb Praha
ZÁKLADNÍ EDUKACE
první intervence
NAVAZUJÍCÍ EDUKACE
následná intervence
témata
průběh
formy
čas
možné výstupy
rodičovská odpovědnost
potřeby a prožívání dítěte
průběh opatrovnického řízení
typy péče po rozvodu
co doložit k soudnímu jednání
rodičovský plán
zatímní dohody a jejich význam
informování dítěte o situaci
možnosti další spolupráce s odborníky
další zdroje informací
jednostranné předávání obecných informací
skupinová
individuální
60–90 minut
individuální, zaměřený na konkrétní rodinu
vyjasnění očekávání, definice zakázky
mapování potřeb dítěte a rodičů
identifikace problematických témat
hledání řešení
konkrétní potřeby dětí
možnosti rodičů
zatímní dohody
pomoc s uzavíráním zatímních dohod
pomoc s ověřováním jejich dodržování
individuální
1–3 setkání á 60–90 minut
dohoda
zatímní dohoda
zvýšení informovanosti rodičů
poupravení zkreslených/nepravdivých informací (zejména typy péče)
změna v přístupu k řešení rozvodové situace
nalezení a odstranění problémů, které brání v dohodě
zpráva pro soud/OSPOD
vyhodnocení potenciálu rodičů pro využití další odborné pomoci
STANDARDIZACE EDUKACE RODIČŮ V ROZVODU V PORADNĚ CSS PRAHA, REGISTRAČNÍ ČÍSLO: CZ.03.2.X/0.0/0.0/20_139/0017167
ILUSTRATIONS © NINA SERENI 2022

Evropská unie
Evropský sociální fond
Operační program Zaměstnanost
Centrum sociálních služeb Praha
PRŮCHOD RODIČE SLUŽBOU
ODKUD? přichází
z ulice
z OSPOD
ze soudu
PROČ? a s čímpřichází
vlastní motivace
doporučení soud/OSPOD
nařízení soud/OSPOD
KDO? kdo jsou rodiče, kteří přicházejí?
rodiče v rozvodové situaci
informace
nedostatek/zkreslené
konflikt
neschopnost/neochota dohodnout se
se svými specifickými potřebami
respekt
podpora
uznání
hranice
zahlcení svými emocemi
problémy s komunikací
krizová životní situace
CO? typ intervence
základní edukace
jednostranné předávání informací
navazující edukace
odborné psycho-sociálně-právní poradenství
mediační prvky
intervence zaměřená na řešení problému
další služby
mediace
práce s rodičovským plánem
mediační prvky
intervence zaměřená na řešení problému
individuální terapie (pro jednoho z rodičů)
právní služby
služba pro dítě
Archipelago
pískoviště
kroužek pro děti v rozvodové situaci
výstupy
zatímní dohoda
dohoda
zpráva pro OSPOD/soud
KDO? kdo jsou rodiče, kteří odcházejí?
rodiče po edukaci, příp. po využití další formy poradenství či služeb
nekonfliktní rodiče
kooperují a komunikují o záležitostech týkajících se dítěte
jsou ochotní se domlouvat
podporují vztah dítěte ke druhému rodiči
respektují dobu a způsob trávení času dítěte s druhým rodičem (včetně přítomnosti dalších osob) a nezasahují do něj
navzájem se respektují a uznávají ve své rodičovské roli
dokáží ušetřit dítě svých konfliktních situací
rozumí potřebám svých dětí a umí na ně reagovat
dokáží hledat řešení problémů skrze naplňování potřeb dítěte
nebrání druhému rodiči v kontatku s dítětem
STANDARDIZACE EDUKACE RODIČŮ V ROZVODU V PORADNĚ CSS PRAHA, REGISTRAČNÍ ČÍSLO: CZ.03.2.X/0.0.0/20_139/0017167
ILUSTRATIONS © NINA SERENI 2022

Evropská unie
Evropský sociální fond
Operační program Zaměstnanost

COCHEM.CZ

Centrum sociálních služeb Praha

RODIČOVSKÝ TÝM

— NA BÁZI SOUSEDSKÝCH VZTAHŮ —

DOBŘÍ SOUSEDÉ:

STANDARDIZACE EDUKACE RODIČŮ V ROZVODU V PORADNĚ CSS PRAHA
REGISTRAČNÍ ČÍSLO: CZ.03.2.X/0.0/0.0/20_139/0017167

ILUSTRATIONS © NINA SERENI 2022

Evropská unie
Evropský sociální fond
Operační program Zaměstnanost

COCHEM.CZ

Centrum sociálních služeb Praha

HODNOTOVÝ SYSTÉM RODIČOVSTVÍ

— VŠECHNO OD JEDNÉ HRANICE KE DRUHÉ JE V POŘÁDKU —

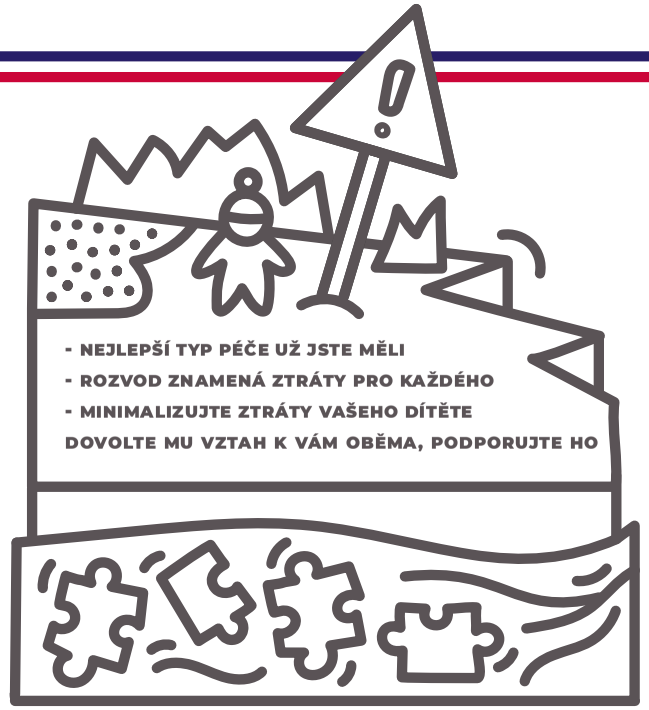

STANDARDIZACE EDUKACE RODIČŮ V ROZVODU V PORADNĚ CSS PRAHA
REGISTRAČNÍ ČÍSLO: CZ.03.2.X/0.0/0.0/20_139/0017167

ILUSTRATIONS © NINA SERENI 2022

TYP PÉČE

— TYP PÉČE VYBÍREJTE SKRZE
POTŘEBY DÍTĚTE A JEJICH NAPLNĚNÍ —

STANDARDIZACE EDUKACE RODIČŮ V ROZVODU V PORADNĚ CSS PRAHA
REGISTRAČNÍ ČÍSLO: CZ.03.2.X/0.0/0.0/20_139/0017167

ILUSTRATIONS © NINA SERENI 2022

Evropská unie
Evropský sociální fond
Operační program Zaměstnanost

COCHEM.CZ

Centrum sociálních služeb Praha

DOPADY NA DÍTĚ

— ZVLÁDNUTÝ ROZCHOD — — NEZVLÁDNUTÝ ROZCHOD —

DVA DOMOVY

- DĚLENÍ SVÉHO ČASU MEZI MÁMU A TÁTU = MÉNĚ ČASU SÁM/SAMA PRO SEBE

STĚHOVÁNÍ

- ZHORŠENÍ ŽIVOTNÍ ÚROVNĚ (SOCIOEKONOMICKÉ DOPADY)
- ZMĚNA ŠKOLY?
- ZMĚNA KAMARÁDŮ?
- NOVÝ PARTNER JEDNOHO/ OBOU RODIČŮ?
- DĚTI NOVÉHO PARTNERA?

ZTRÁTY SE KTERÝMI SE ZVLÁDNE VYROVNAT, KDYŽ BUDE MÍT DOVOLENÝ VZTAH K OBĚMA RODIČŮM

VÝCHOVNÉ PROBLÉMY

- ZHORŠENÍ PROSPĚCHU VE ŠKOLE
- ZTRÁTA ZÁJMU O SVÉ ZÁLIBY
- AGRESIVNÍ CHOVÁNÍ

ZDRAVOTNÍ PROBLÉMY

- SEBEPOŠKOZOVÁNÍ
- PORUCHY PŘÍJMU POTRAVY

PSYCHICKÉ PROBLÉMY

- NESCHOPNOST NAVAZOVAT A UDRŽOVAT VZTAHY
- VYŠŠÍ RIZIKO PSYCHOSOMATICKÝCH A AUTOIMUNITNÍCH ONEMOCNĚNÍ V BUDOUCNOSTI
- NIŽŠÍ ŠANCE NA DOSAŽENÍ KVALITNÍHO VZDĚLÁNÍ
- VYŠŠÍ RIZIKO ZÁVISLOSTÍ (DROGY, ALKOHOL, IT)

STANDARDIZACE EDUKACE RODIČŮ V ROZVODU V PORADNĚ CSS PRAHA
REGISTRAČNÍ ČÍSLO: CZ.03.2.X/0.0/0.0/20_139/0017167

ILUSTRATIONS © NINA SERENI 2022

ODMÍTÁNÍ JEDNOHO Z RODIČŮ

— PROBLÉM JE NA STRANĚ OBOU RODIČŮ —

ILUSTRATIONS © NINA SERENI 2022

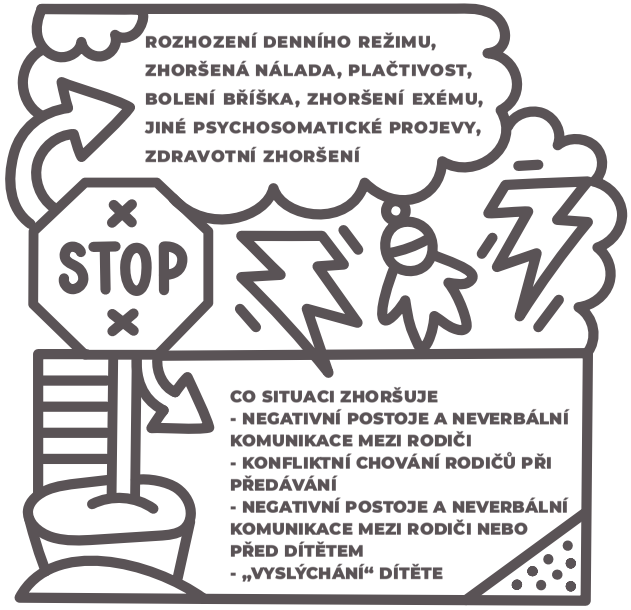
Evropská unie
Evropský sociální fond
Operační program Zaměstnanost

COCHEM.CZ

Centrum sociálních služeb Praha

PROBLÉMY PŘI PŘECHODU

— OD JEDNOHO RODIČE K DRUHÉMU —

STANDARDIZACE EDUKACE RODIČŮ V ROZVODU V PORADNĚ CSS PRAHA
REGISTRAČNÍ ČÍSLO: CZ.03.2.X/0.0/0.0/20_139/0017167

ILUSTRATIONS © NINA SERENI 2022

Evropská unie
Evropský sociální fond
Operační program Zaměstnanost

COCHEM.CZ

Centrum sociálních služeb Praha

ROLE OPOUŠTĚJÍCÍHO

— OBVYKLE MĚL ČAS O SITUACI PŘEMÝŠLET —

OBVYKLE UŽ MÁ NĚKTERÉ FÁZE PSYCHOROZVODU ZPRACOVANÉ

MŮŽE UŽ MÍT NOVÉHO PARTNERA NEBO JINÉ VÍTANÉ ZMĚNY VE SVÉM ŽIVOTĚ

VĚTŠINOU SE CHCE DOMLUVIT A PRACOVAT NA DOHODĚ

MŮŽE BÝT VE FÁZI PROŽÍVÁNÍ PRVOTNÍCH EMOCÍ JAKO JE VZTEK, NAŠTVÁNÍ, ZKLAMÁNÍ, BEZMOC

BÝVÁ MÉNĚ OCHOTNÝ KE SPOLUPRÁCI A DOMLOUVÁNÍ SE (NE ŽE BY NECHTĚL, JEN TO ZATÍM NEZVLÁDNE SÁM/SAMA BEZ POMOCI)

ROLE OPOUŠTĚNÉHO

— MŮŽE BÝT SITUACÍ ZCELA ZASKOČEN, V ŠOKU —

STANDARDIZACE EDUKACE RODIČŮ V ROZVODU V PORADNĚ CSS PRAHA
REGISTRAČNÍ ČÍSLO: CZ.03.2.X/0.0/0.0/20_139/0017167

ILUSTRATIONS © NINA SERENI 2022

Evropská unie
Evropský sociální fond
Operační program Zaměstnanost

COCHEM.CZ

Centrum sociálních služeb Praha

JAK SI DĚTI VYTVÁŘÍ BLÍZKÉ VZTAHY

— PŘEDŠKOLNÍ VĚK / FYZICKÁ PÉČE —

ISBN *978-80-87066-07-2 • Tištěná verze*
ISBN *978-80-87066-08-9 • On-line verze, PDF*
WEB *sdilenerodicovstvi.cz*

Sdílené rodičovství

STANDARDIZACE EDUKACE RODIČŮ V ROZVODU V PORADNĚ CSS PRAHA
REGISTRAČNÍ ČÍSLO: CZ.03.2.X/0.0/0.0/20_139/0017167

ILUSTRATIONS © NINA SERENI 2022

Evropská unie
Evropský sociální fond
Operační program Zaměstnanost

COCHEM.CZ

Centrum sociálních služeb Praha

JAK SI DĚTI VYTVÁŘÍ BLÍZKÉ VZTAHY

— ŠKOLNÍ VĚK / SPOLEČNÉ ZÁŽITKY A ZKUŠENOSTI —

ISBN *978-80-87066-07-2 • Tištěná verze*
ISBN *978-80-87066-08-9 • On-line verze, PDF*
WEB *sdilenerodicovstvi.cz*

Sdílené rodičovství

STANDARDIZACE EDUKACE RODIČŮ V ROZVODU V PORADNĚ CSS PRAHA
REGISTRAČNÍ ČÍSLO: CZ.03.2.X/0.0/0.0/20_139/0017167

ILUSTRATIONS © NINA SERENI 2022

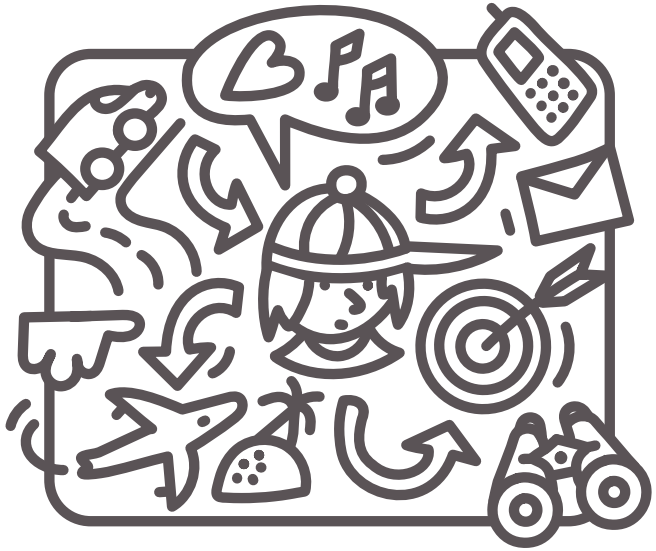
Evropská unie
Evropský sociální fond
Operační program Zaměstnanost

COCHEM.CZ

Centrum sociálních služeb Praha

JAK SI DĚTI VYTVÁŘÍ BLÍZKÉ VZTAHY

— DOSPÍVAJÍCÍ / SDÍLENÍ —

ISBN *978-80-87066-07-2 • Tištěná verze*
ISBN *978-80-87066-08-9 • On-line verze, PDF*
WEB *sdilenerodicovstvi.cz*

Sdílené rodičovství

STANDARDIZACE EDUKACE RODIČŮ V ROZVODU V PORADNĚ CSS PRAHA
REGISTRAČNÍ ČÍSLO: CZ.03.2.X/0.0/0.0/20_139/0017167

ILUSTRATIONS © NINA SERENI 2022

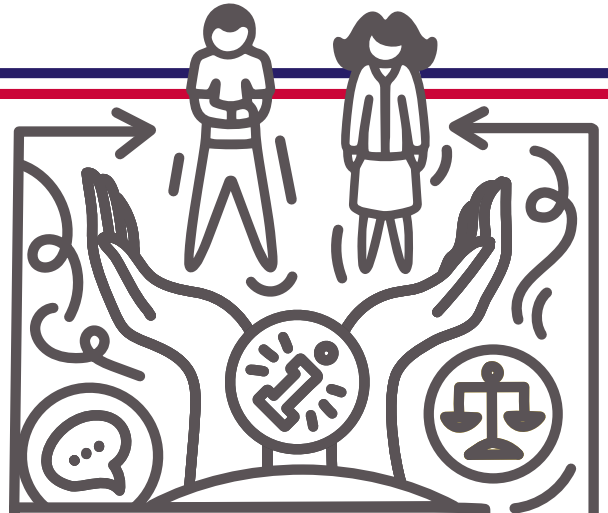
Evropská unie
Evropský sociální fond
Operační program Zaměstnanost

COCHEM.CZ

Centrum sociálních služeb Praha

POTŘEBY RODIČŮ

— PODPORA VE ZVLÁDNUTÍ, PŘIJETÍ, SMÍŘENÍ SE,
VYROVNÁNÍ SE S ROZPADEM RODINY —

- RESPEKT ZE STRANY DRUHÉHO RODIČE
- RESPEKT ZE STRANY KOLIZNÍHO OPATROVNÍKA, SOUDCE, ODBORNÍKŮ
- PODPORA V OSVOJENÍ SI (NEBO UPEVNĚNÍ) NĚKTERÝCH DOVEDNOSTÍ, KTERÉ BUDOU POTŘEBA PRO ZVLÁDNUTÍ RODIČOVSTVÍ PO ROZVODU

STANDARDIZACE EDUKACE RODIČŮ V ROZVODU V PORADNĚ CSS PRAHA
REGISTRAČNÍ ČÍSLO: CZ.03.2.X/0.0/0.0/20_139/0017167

ILUSTRATIONS © NINA SERENI 2022

Evropská unie
Evropský sociální fond
Operační program Zaměstnanost

COCHEM.CZ

Centrum sociálních služeb Praha

(NE)ZNÁM, (NE)UMÍM, (NE)CHCI

— *Milena Mikulková, Hlavu vzhůru po rozvodu, cesta k fungujícímu rodičovskému týmu, GRADA, 2021* —

JESTLIŽE CHCETE, ZNÁTE, UMÍTE ---> JEDNEJTE

JESTLIŽE CHCETE, ALE NEZNÁTE NEBO NEUMÍTE ---> UČTE SE.

JESTLIŽE NECHCETE A ZÁROVEŇ NEZNÁTE NEBO NEUMÍTE ---> MUSÍ SE POSTARAT JINÍ.

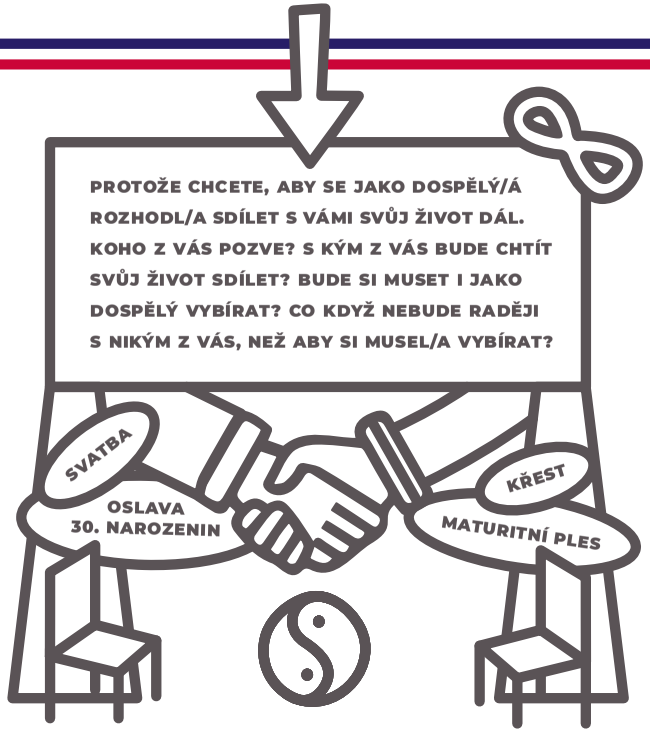
ALE JESTLIŽE NECHCETE, ALE PŘITOM ZNÁTE ČI UMÍTE ---> OBĚTOVALI JSTE SVÉ DÍTĚ!

STANDARDIZACE EDUKACE RODIČŮ V ROZVODU V PORADNĚ CSS PRAHA
REGISTRAČNÍ ČÍSLO: CZ.03.2.X/0.0/0.0/20_139/0017167

ILUSTRATIONS © NINA SERENI 2022

TEĎ A NAPOŘÁD

— TEĎ SE JEDNÁ O PÁR LET (DO DOSPĚLOSTI VAŠEHO DÍTĚTE),
ALE PROČ NA NICH ZÁLEŽÍ? —

STANDARDIZACE EDUKACE RODIČŮ V ROZVODU V PORADNĚ CSS PRAHA
REGISTRAČNÍ ČÍSLO: CZ.03.2.X/0.0/0.0/20_139/0017167

ILUSTRATIONS © NINA SERENI 2022

Evropská unie
Evropský sociální fond
Operační program Zaměstnanost
COCHEM.CZ
Centrum sociálních služeb Praha

PRÁVO NA SVŮJ ČAS S DÍTĚTEM

— VS. JEHO PRÁVO —

STANDARDIZACE EDUKACE RODIČŮ V ROZVODU V PORADNĚ CSS PRAHA
REGISTRAČNÍ ČÍSLO: CZ.03.2.X/0.0/0.0/20_139/0017167

ILUSTRATIONS © NINA SERENI 2022

Evropská unie
Evropský sociální fond
Operační program Zaměstnanost

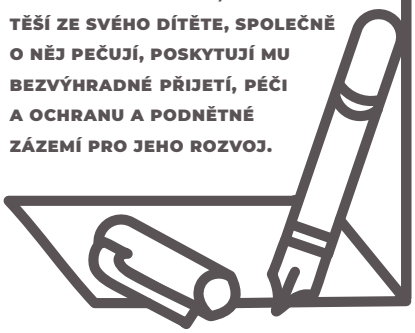
COCHEM.CZ

Centrum sociálních služeb Praha

NEJLEPŠÍ ZÁJEM DÍTĚTE

— PLNÝ —

NEJLEPŠÍ ZÁJEM DÍTĚTE JE HARMONICKÁ RODINA TVOŘENÁ MILOVANÝMI, ZODPOVĚDNÝMI MILUJÍCÍMI SE RODIČI, KTEŘÍ SE TĚŠÍ ZE SVÉHO DÍTĚTE, SPOLEČNĚ O NĚJ PEČUJÍ, POSKYTUJÍ MU BEZVÝHRADNÉ PŘIJETÍ, PÉČI A OCHRANU A PODNĚTNÉ ZÁZEMÍ PRO JEHO ROZVOJ.

— ZREDUKOVANÝ —

ZREDUKOVANÝ NEJLEPŠÍ ZÁJEM DÍTĚTE JE HARMONICKÁ ~~RODINA~~ (SKUPINA) TVOŘENÁ MILOVANÝMI, ZODPOVĚDNÝMI ~~MILUJÍCÍMI SE~~ RODIČI, KTEŘÍ SE TĚŠÍ ZE SVÉHO DÍTĚTE, ~~SPOLEČNĚ~~ O NĚJ PEČUJÍ, POSKYTUJÍ MU ~~BEZVÝHRADNÉ~~ PŘIJETÍ, PÉČI A OCHRANU A PODNĚTNÉ ZÁZEMÍ PRO JEHO ROZVOJ.

— *Milena Mikulková, Hlavu vzhůru po rozvodu, cesta k fungujícímu rodičovskému týmu, GRADA, 2021* —

STANDARDIZACE EDUKACE RODIČŮ V ROZVODU V PORADNĚ CSS PRAHA
REGISTRAČNÍ ČÍSLO: CZ.03.2.X/0.0/0.0/20_139/0017167

ILUSTRATIONS © NINA SERENI 2022

DESATERO

KDYŽ SE RODIČE ROZEJDOU

Někdy se stane, že se rodina rozpadne. Ať už se to přihodí tobě nebo kamarádovi, tady je pár pravidel, která mohou pomoci.

NEMŮŽEŠ ZA TO

Žádné dítě nikdy nenese vinu za rozchod svých rodičů. Nemůžeš zabránit jejich rozhodnutí, ani když budeš méně zlobit, víc pomáhat, lépe se učit...

NEJSI NA TO SÁM

Hodně dětí prožívá právě teď to co ty, možná někdo z tvých spolužáků, příbuzných nebo tvoji kamarádi. Je dobré o tom mluvit, zjistit, jak to prožívají oni. Neboj se zeptat.

SMÍŠ MÍT RÁD OBA STEJNĚ

Máš právo mít rád oba rodiče, přestože oni už se rádi nemají. A i když se jeden na druhého třeba zlobí.

MŮŽEŠ ZTRATIT, ALE I ZÍSKAT

I když by si to každé dítě přálo a mnozí potají doufají, rodiče se už k sobě zřejmě nikdy nevrátí O některé věci ve svém životě kvůli tomu přijdeš. Ale můžeš i něco získat – nové sourozence, nové příbuzné, čas s každým z rodičů jen pro sebe, dvoje oslavy narozenin...

TVÉ POCITY JSOU V POŘÁDKU

... ať jsou jakékoliv. Pocity jsou důležité, umožňují nám prožívat všechno, co se děje. Můžeš být smutný nebo naštvaný, že se rodiče rozešli. Můžeš se bát, co bude dál, nebo cítit úlevu, když se rodiče nehádají. A třeba i radost, když na chvíli na všechno zapomeneš a jenom si hraješ s kamarádem. Můžeš mít i hodně pocitů najednou, to se stává.

MÁŠ PRÁVO...

... ZŮSTAT DÍTĚTEM

Jsi dítě, ne malý dospělý. Máš zodpovědnost jen sám/sama za sebe. Nemusíš být silný a statečný, nemusíš všechno zvládnout, nemusíš se postarat o rodiče. Zůstaň dítětem a dospělácké starosti nech na dospělých – oni to nějak zvládnou.

... NA BEZPEČÍ

Úkolem tvých rodičů je, aby ti ho zajistili. Mnohé pro sebe můžeš udělat i ty sám/sama: Hraj si, čti si, hýbej se, odpočívej, dělej, co tě baví, buď s kamarády, babičkou, tetou, sestřenicí – buď s lidmi, se kterými se cítíš dobře a v bezpečí.

... VĚDĚT, CO BUDE DÁL

Možná máš strach a potřebuješ vědět, co se bude dít dál. S kým budeš zítra, co budete dělat za týden, na co se máš připravit, na co se můžeš těšit. Ve tvém životě se možná v poslední době stalo tolik změn, že je někdy fajn mít také něco, co je pravidelné a jasné a co se nemění. Neboj se to chtít.

... NA SVŮJ ČAS

Čas na to, být dítětem, na hraní, na učení, na snění, lenošení či sport. Je tvůj, nemusíš ho věnovat rodiči, který se cítí opuštěný. Když jsi s mámou, nemusíš myslet na tátu – užij si čas s ní. A když jsi s tátou, nemusíš myslet na mámu – užij si čas s ním.

... ŘÍKAT, CO SI PŘEJEŠ

Říkej rodičům, co chceš a co ne, nemusíš vědět, proč to tak chceš nebo ne, prostě to tak cítíš a neboj se to říct. I kdyby to možná nešlo zařídit tak, jak ty si přeješ, je důležité si o všem s rodiči popovídat a zkusit najít nejlepší řešení.

Infografika vznikla jako součást obrazové přílohy bulletinu Kolibřík, volně dostupné na www.naserovnovaha.cz.

Text: Markéta Nováková, www.cochem.cz, www.pravonarodice.cz
Ilustrace: Marta Mészárosová

MILÁ MAMINKO A MILÝ TATÍNKU,

. . .

20 PROSEB DĚTÍ NA SVÉ ROZVÁDĚJÍCÍ SE RODIČE

autorkou proseb je uznávaná dětská psycholožka a spisovatelka dětské literatury Dr. Karin Jäckel
www.karin-jaeckel.de
Autorem českého překladu je Mgr. Tomáš Podivínský

MILÁ MAMINKO A MILÝ TATÍNKU,

...

1.

Nikdy nezapomeňte: jsem dítětem vás obou. Mám teď sice jen jednoho rodiče, u kterého převážně bydlím, a který se o mě většinu času stará. Ale druhého rodiče potřebuji úplně stejně.

2.

Neptejte se mě, koho z vás mám raději. Mám vás oba stejně rád. Neočerňujte přede mnou toho druhého, protože mě to bolí.

3.

Pomozte mi mít kontakt s tím rodičem, se kterým netrávím většinu času. Vytočte mi jeho telefonní číslo, pomozte mi se skypem, se psaním e-mailu, naučte mě, jak s ním být více v kontaktu. Pomozte mi k Vánocům nebo k narozeninám pro něj vyrobit nebo koupit nějaký hezký dárek.

4.

Mluvte spolu jako dospělí lidé. Ale mluvte spolu. Nepoužívejte mě jako poslíčka mezi vámi – a už vůbec ne se zprávami, které toho druhého zarmoutí nebo rozčílí.

5.

Nebuďte smutní, když odcházím k druhému rodiči. A rodič, od kterého odcházím, ať si také nemyslí, že se v příštích dnech budu mít špatně. Nejraději bych byl pořád s vámi oběma. Ale nemůžu se roztrhnout na dva kusy – jenom proto, že jste vy naši rodinu roztrhli.

6.

Nikdy neplánujte nic na dobu, kdy mám být s druhým rodičem. Část mého času patří mojí mamince a mně, část mému tatínkovi a mně. Důsledně to dodržujte.

7.

Nebuďte zklamaní nebo se nezlobte, když se vám nehlásím v době, kdy jsem s druhým rodičem. Mám teď dva domovy. A ty musím dobře oddělovat – jinak bych se ve svém životě už ale vůbec nevyznal.

8.

Nepředávejte si mě u dveří druhého rodiče jako balík. Pozvěte toho druhého na chvíli dál a promluvte si o tom, jak byste mohli můj těžký život nějak zlepšit. Vždycky, když si mě předáváte nebo přebíráte, jsou to pro mě kratičké chvilky, kdy vás mám oba. Neničte mi je tím, že se obtěžujete nebo hádáte.

9.

Když se nemůžete ani vidět, předávejte si mě ve školce nebo u přátel.

10.

Nehádejte se přede mnou.
Buďte ke mně alespoň tak zdvořilí,
jako jste k ostatním lidem, a jak
to také ode mě vyžadujete.

11.

Nevyprávějte mi věci, kterým
ještě nemohu rozumět.
Mluvte o tom s jinými dospělými,
ale ne se mnou.

12.

Dovolte mi přivést si svoje
kamarády k vám oběma.
Chci, aby poznali moji maminku
a mého tatínka a aby viděli,
jak jsou oba skvělí.

13.

Dohodněte se férově o penězích.
Nechci, aby jeden z vás měl moc
peněz a ten druhý jen málo.
Ať se vám oběma daří tak dobře,
abych se u vás obou mohl cítit
stejnou mírou v pohodě.

14.

Nesoutěžte o to, kdo mě víc
rozmazlíte. Tolik čokolády bych
totiž nikdy nemohl sníst, jak moc
vás mám oba rád.

15.

Řekněte mi na rovinu, když někdy
nevystačíte s penězi. Pro mě je stejně
mnohem důležitější čas než peníze.
Ze skvělé společné hry se raduji
mnohem víc než z nějaké nové hračky.

16.

Nemusíme mít pořád nějaké akce.
Nemusí být pořád něco nového
a skvělého, když spolu něco
podnikáme. Nejhezčí je pro mě,
když jsme prostě veselí a v pohodě,
hrajeme si a máme i trochu klidu.

17.

Nechte v mém životě co nejvíc věcí
tak, jak bývaly před vaším rozchodem.
Začíná to u mého pokojíčku
a končí u úplných maličkostí, které
jsem dělával úplně sám s tatínkem
nebo s maminkou.

18.

Buďte hodní na babičku a dědečka
z druhé strany, i když při rozvodu
stáli víc u svého dítěte. Taky byste při
mně stáli, kdyby se mi vedlo špatně.
Nechci ztratit ještě své prarodiče.

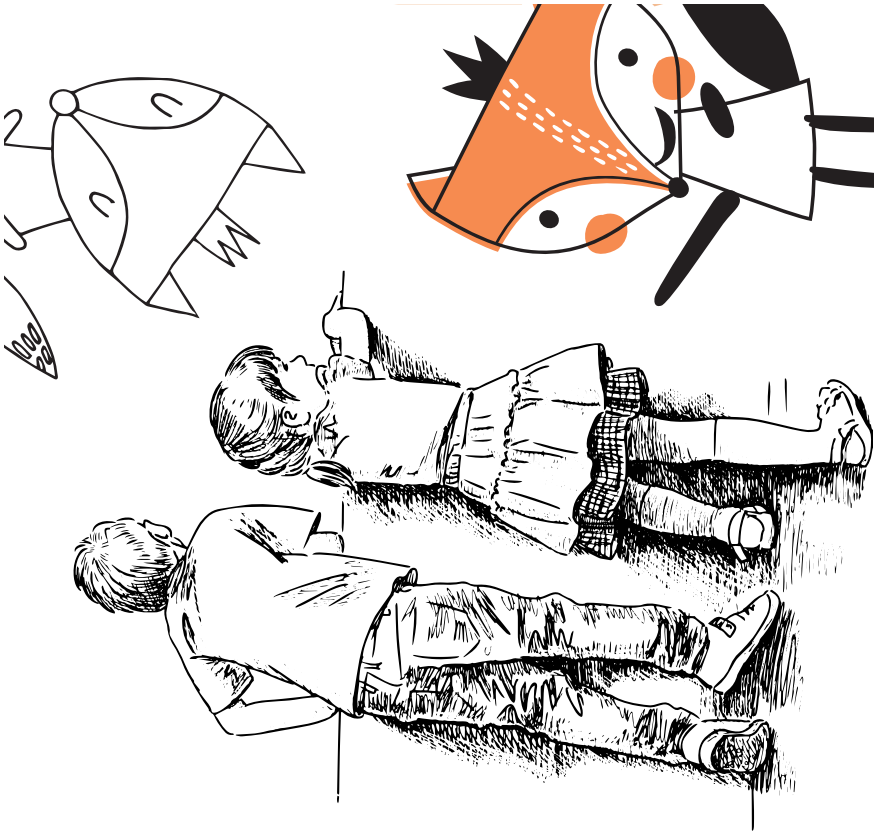
19.

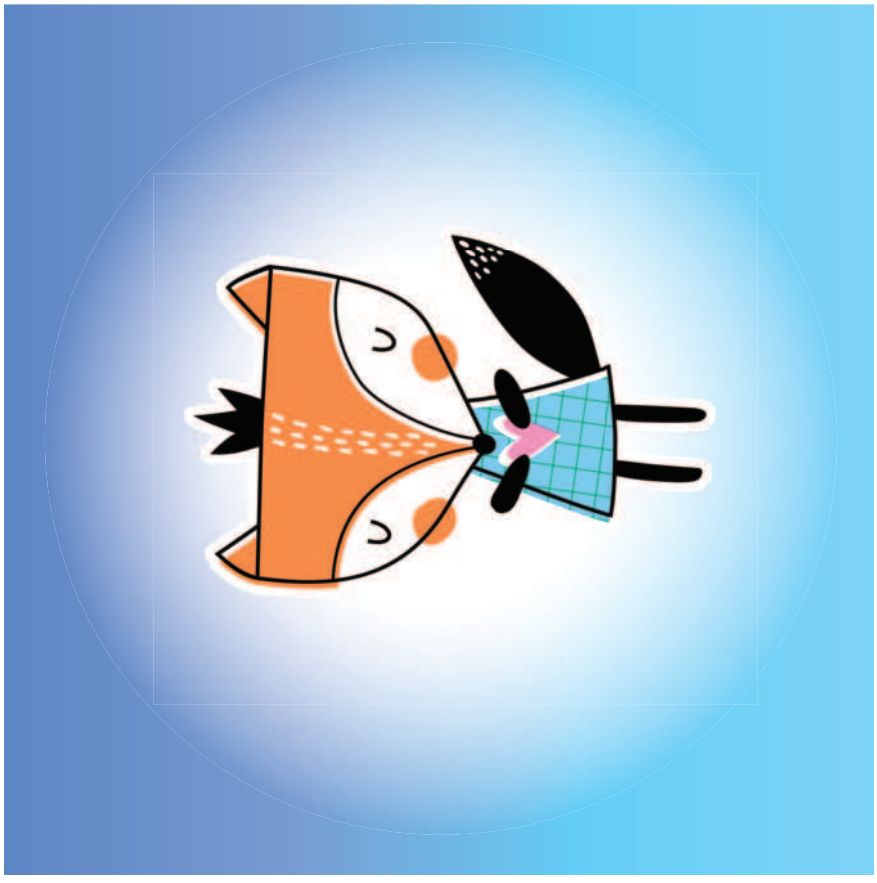
Buďte féroví k novému partnerovi,
kterého si ten druhý našel nebo najde.
S tímto člověkem musím také vycházet.
A to je pro mě snadnější, když
nebudete navzájem žárlivě slídit.
Stejně by bylo pro mě lepší, kdybyste
si oba brzy našli někoho, koho byste
měli rádi. Nebyli byste na sebe už tak zlí.

20.

Buďte optimističtí. Svoje manželství
jste nezvládli – ale zkuste alespoň
dobře zvládat ten čas poté. Projděte
si tyto moje prosby, které vám píši.
Třeba si o nich promluvíte.
Ale nehádejte se. Nepoužívejte tyto
moje prosby k vyčítání druhému,
jak byl ke mně špatný. Když to
uděláte, tak jste vůbec nepochopili,
jak na tom teď jsem a co potřebuji,
abych se cítil lépe.

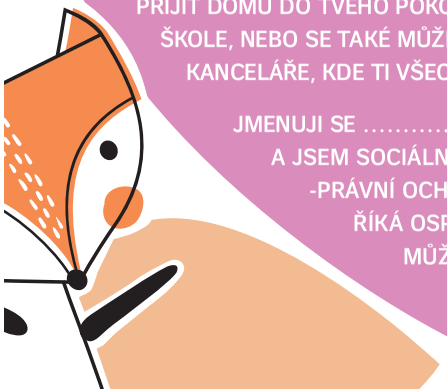

Co se to děje?
NEVÍŠ, JESTLI BUDEŠ BYDLET S MÁMOU NEBO S TÁTOU?
MÁŠ STRACH, ŽE SE BUDEŠ MUSET PŘESTĚHOVAT, ZMĚNIT ŠKOLU, KAMARÁDY?
Můžeš se obrátit na mě a já ti poradím.
HÁDAJÍ SE TVÍ RODIČE A TY NEVÍŠ PROČ?
ROZHODLI SE TVÍ RODIČE, ŽE SE NASTĚHUJEŠ K JEDNOMU Z NICH, ALE TEBE SE NIKDO NEZEPTAL?
CHCEŠ SE NA NĚCO ZEPTAT OHLEDNĚ BYDLENÍ S MÁMOU NEBO S TÁTOU?

TVÁ MÁMA A TÁTA SE ROZHODLI, ŽE SE OD SEBE ODSTĚHUJÍ A UŽ SPOLEČNĚ NEBUDOU BYDLET. NEMUSÍŠ MÍT STRACH, MÁMA S TÁTOU TĚ BUDOU MÍT POŘÁD STEJNĚ RÁDI, I KDYŽ BUDE KAŽDÝ Z NICH BYDLET JINDE.

JESTLI JSI SMUTNÁ/Ý Z TOHO, CO SE U VÁS DOMA DĚJE, A CHCEŠ SI O TOM POPOVÍDAT S NĚKÝM JINÝM NEŽ S MÁMOU A TÁTOU, MŮŽEME SE SPOLU SEJÍT PRÁVĚ MY DVA/Ě. MŮŽU ZA TEBOU PŘIJÍT DOMŮ DO TVÉHO POKOJE, ANEBO SE MŮŽEME VIDĚT VE ŠKOLE, NEBO SE TAKÉ MŮŽEŠ PŘIJÍT PODÍVAT ZA MNOU DO KANCELÁŘE, KDE TI VŠECHNO VYSVĚTLÍM A PORADÍM TI.

JMENUJI SE .....
A JSEM SOCIÁLNÍ PRACOVNÍK ORGÁNU SOCIÁLNĚ-PRÁVNÍ OCHRANY DĚTÍ (ZKRÁCENĚ SE MU ŘÍKÁ OSPOD). JSEM TADY PRO TEBE, MŮŽEŠ SE NA MNE KDYKOLIV OBRÁTIT A ŘÍCT MI, CO TĚ ZROVNA TRÁPÍ.

A jak to všechno probíhá?

NEJDŘÍVE SE RODIČE MUSÍ DOMLUVIT, JESTLI BUDEŠ BYDLET U MÁMY NEBO U TÁTY, ANEBO SE BUDOU V PÉČI O TEBE STŘÍDAT.

POKUD SE RODIČŮM DOHODNOUT NEPODAŘÍ, PAK JIM MŮŽE POMOCI NĚKDO DALŠÍ – TŘEBA JÁ, JINÝ ODBORNÍK NEBO SOUDCE.

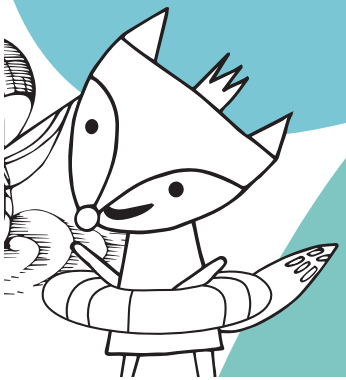

VÍŠ KDO JE TO SOUDCE A CO JE TO SOUD?

SOUDCE PRACUJE V BUDOVĚ, KTERÉ SE ŘÍKÁ SOUD.
SOUDCE V PŘÍPADECH, KTERÉ SE TÝKAJÍ DĚTÍ, MÁ DVĚ MOŽNOSTI, A TO SCHVÁLIT DOHODU RODIČŮ NEBO, POKUD SE NEDOHODNOU, ROZHODNOUT ZA NĚ.

ABY MOHL SOUDCE VYŘEŠIT PROBLÉM TVÝCH RODIČŮ, BUDE HO ZAJÍMAT, JAK SI TO MÁMA S TÁTOU PŘEJÍ, A TAKÉ, JAK SI TO PŘEJEŠ TY.

PROTO SI S TEBOU BUDE CHTÍT POPOVÍDAT. BUDE HO ZAJÍMAT, CO TĚ BAVÍ, JAKÉ KROUŽKY NAVŠTĚVUJEŠ A CO SI PŘEJEŠ.

SOUDCE TI MŮŽE UKÁZAT SOUDNÍ SÍŇ A VYSVĚTLIT TI, JAK TO NA TAKOVÉM SOUDU CHODÍ. TEPRVE PAK, AŽ BUDE MÍT VŠECHNY INFORMACE, MŮŽE ROZHODNOUT, JAK SE O TEBE BUDOU TÁTA S MÁMOU STARAT A TRÁVIT S TEBOU ČAS.

Kde mě najdeš?

POKUD MÁŠ POŘÁD SPOUSTU OTÁZEK
A NEVÍŠ SI RADY, TAK SE NA MĚ MŮŽEŠ OBRÁTIT.

NAJDEŠ MĚ NA .....

A TO V DOBĚ .....

MŮŽEŠ MI VŠAK KLIDNĚ ZAVOLAT ANEBO POSLAT SMS ZPRÁVU NA ČÍSLO .....,

NEBO MI MŮŽEŠ NAPSAT E-MAIL .....

.....,

A JÁ UŽ SE TI OZVU.

Grafická úprava a sazba: Eva Nagyová | eva.nagyova@gmail.com | © 2019
Ilustrace: Shutterstock, Eva a Sára Nagyovy, Štěpán Žůrek

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

BORSKÁ, Jana, Jitka VACKOVÁ a Mark A. SMALL. *Úmluva o právech dítěte a její implementace v 21. století* [online]. Kontakt. České Budějovice: Zdravotně sociální fakulta Jihočeské univerzity, 2016, roč. 18, č. 2 [cit. 15.11.2020]. Dostupné z: https://kont.zsf.jcu.cz/pdfs/knt/2016/02/08.pdf

BRZOBOHATÝ, Robin, Martina CIRBUSOVÁ a Romana ROGALEWICZOVÁ. *Interdisciplinární spolupráce v nejlepším zájmu dítěte: metodické doporučení pro řešení rodičovských konfliktů nejen s mezinárodním prvkem.* Brno: Tribun EU, 2015. ISBN 978-80-263-1010-5.

BRZOBOHATÝ, Robin, Martina CIRBUSOVÁ. Medzinárodna vedecka konferencia, Mediátor ako súčasť interdisciplinárnej spolupráce pri riešení rodinných sporov, Bratislava, 2018.

COUNCIL OF EUROPE. *Guidelines of the Committee of Ministers of the Council of Europe on child-friendly justice* [online]. Strasbourg: Council of Europe Publishing, 2011 [cit. 15.11.2020]. ISBN 978-92-871-7274-7. Dostupné z: https://rm.coe.int/16804b2cf3

COVEY, Stephen R. *7 návyků vůdčích osobností pro úspěšný a harmonický život.* Praha: Pragma, 1994. ISBN 80-85213-41-9.

DAWIRS, Ralph, Gunther MOLL. *Endlich in der Pubertät!: Vom Sinn der wilden Jahre.* Německo: Beltz, 2011. ISBN-13 978-3407858740.

DELFOS, Martine F. *Pověz mi… Jak vést profesionální rozhovor s dětmi mezi 4 a 12 lety.* Praha: Portál, 2018. ISBN 978-80-262-1327-7.

DVOŘÁK, Jan, Jiří ŠVESTKA a Michaela ZUKLÍNOVÁ. *Občanské právo hmotné.* Praha: Wolters Kluwer, 2013. ISBN 978-80-7478-325-8.

FORD Annie, Melanie FORD a Steven FORD. *Jak přežít, když se rodiče rozvádějí.* Portál, 2016. ISBN 978-80-262-1108-2.

FUČÍK, Petr. *Střídavá péče nedělá z dětí nešťastné batůžkáře, říká sociolog Petr Fučík* [online]. Universitas, magazín vysokých škol [cit. 28.10.2020]. Dostupné z: https://www.universitas.cz/osobnosti/5624-stridava-pece-nedela-z-deti-nestastne-batuzkare-rika-sociolog

HAMPLOVÁ, Eva. *Ošetřovné v případech střídání při ošetřování či péči* [online]. Česká správa sociálního zabezpečení, 2021 [cit.1.4.2021]. Dostupné z: https://www.cssz.cz/documents/20143/247194/NP_6_2017_hamplova.pdf/69e71dbb-e106-3e5e-303b-14c5732839cf

HARMAN, Jennifer J., Edward KRUK a Denise A. HINES. *Parental alienating behaviors: An unacknowledged form of family violence* [online]. Psychological Bulletin, 144(2). American psychological association [cit. 05.11.2020]. Dostupné z: https://doi.apa.org/doiLanding?doi=10.1037%2Fbul0000175

HOFMANNOVÁ, Helena. *Postavení orgánu sociálně-právní ochrany dětí jako opatrovníka ohroženého dítěte a jeho role v řízení ve věcech péče o děti. Úloha soudů a orgánů veřejné moci v těchto řízeních (judikatura Ústavního soudu)* [online]. MPSV, 2014 [cit. 15.11.2020]. Dostupné z: http://www.pravonadetstvi.cz/stahnout-soubor/postaveni-organu-spod-jako-opatrovnika-ohrozeneho-ditete1

HOFSCHNEIDEROVÁ, Anna. *O roli kolizního opatrovníka dítěte v soudním řízení o péči, respektive o úpravě poměrů dítěte* [online]. Praha: epravo.cz, 2020 [cit. 14.11.2020]. Dostupné z: https://www.epravo.cz/top/clanky/o-roli-kolizniho-opatrovnika-ditete-v-soudnim-rizeni-o-peci-respektive-o-uprave-pomeru-ditete-110853.html#_ftnref4

HOFSCHNEIDEROVÁ, Anna. *Praktický právní průvodce nejlepším zájmem dítěte.* Liga lidských práv. ISBN 978-80-87414-26-2.

HRUŠÁKOVÁ, Milada, Zdeňka KRÁLÍČKOVÁ a Lenka WESTPHALOVÁ. *Rodinné právo.* Praha: C. H. Beck, 2015. Academia iuris (C. H. Beck). ISBN 978-80-7400-552-7.

HŮLOVÁ, Petra. Zlodějka mýho táty. Torst, 2019. ISBN 978-80-7215-582-8.

JUSTICE.CZ. *Analýzy aktuálních otázek výživného* [online]. Ministerstvo spravedlnosti České republiky, 2017 [cit. 20.3.2022]. Dostupné z: https://justice.cz/documents/12681/724488/Doporučující_procentuální_rozmezí_výživné.pdf/ffb75f31-9623-41d9-8150-05f7cec0199a

JUSTICE.CZ. *Rodičovský plán* [online]. Ministerstvo spravedlnosti České republiky, 2017 [cit. 20.3.2022]. Dostupné z: https://www.justice.cz/documents/40329/1834032/Rodičovský+plán+-+vyplnění/5a2a674f-21e7-48d8-830d-3d02c395c65c

JUSTICE.CZ. *Řízení ve věcech péče o nezletilého – rodičovský plán* [online]. Ministerstvo spravedlnosti České republiky, 2017 [cit. 23.1.2021]. Dostupné z: https://justice.cz/documents/40329/1834032/Rodičovský+plán+-+vyplnění/5a2a674f-21e7-48d8-830d-3d02c395c65c

JUSTIČNÍ AKADEMIE. *Panelová odborná diskuse na téma „střídavá péče“* [online]. Justiční akademie. Vzdělávací instituce pro soudy, státní zastupitelství a Ministerstvo spravedlnosti, 2019 [cit. 10.3.2021]. Dostupné z: https://www.jacz.cz/images/rodinnepravni_sympozium/zavery_panelove_diskuse_psychologu.pdf

KNETLOVÁ, Zlata. *Čí je to hra?: zapojování dětí do rozhodovacích procesů jako promyšlená strategie při práci s rodinou ve sporech o dítě.* České Budějovice: Krizové centrum pro děti a rodinu, 2017. ISBN 978-80-904854-6-4.

KREJČÍ, Pavla a Vladimíra KNOBLOCHOVÁ. *Nový občanský zákoník s komentářem.* Praha: Dashöfer, 2013. ISSN 1805-9589.

KUČEROVÁ, Dagmar. *Krátkodobé ošetřovné od roku 2022 a jeho uplatnění v praxi.* Podnikatel.cz, 2021. Dostupné z: https://www.podnikatel.cz/clanky/kratkodobe-osetrovne-od-roku-2022-a-jeho-uplatneni-v-praxi/

MATĚJČEK, Zdeněk a Zdeněk DYTRYCH. *Děti, rodina a stres.* Praha: Ministerstvo zdravotnictví ČR a Psychiatrické centrum Praha v nakladatelství. Galén, 1994, ISBN 80-858524-06-X.

MATĚJČEK, Zdeněk a Zdeněk DYTRYCH. *Krizové situace v rodině očima dítěte.* Praha: Grada, 2002. Pro rodiče. ISBN 80-247-0332-7.

MATOUŠEK, Oldřich. *Děti a rodiče v rozvodu: manuál pro zúčastněné profesionály a rodiny.* Praha: Portál, 2015. ISBN 978-80-262-0968-3.

MIČICOVÁ, Barbora. *Implementace Úmluvy o právech dítěte v České republice.* Praha: Kancelář Poslanecké sněmovny, 2017. ISSN 2533-4131.

MIKULKOVÁ, Milena a kol. *Hlavu vzhůru po rozvodu?! Cesta k fungujícímu rodičovskému týmu.* Grada, 2021. ISBN 978-80-271-1702-4.

MIKULKOVÁ, Milena. *Hlavu vzhůru, rodiče!: Na výchovu selským rozumem* [online]. Grada, 2015 [cit.15.04.2021]. ISBN 978-80-247-5885-5.

MIKULKOVÁ, Milena. *Metodika doprovázení rodičů a dětí v rozvodové a porozvodové situaci.* Karviná: Akademický ústav Karviná z.s., 2019.

MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ ČR. *Úmluva o právech dítěte a související dokumenty.* Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR, 2016. ISBN 978-80-7421-12-1.

MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ. *Manuál implementace standardů kvality sociálně-právní ochrany pro orgány sociálně-právní ochrany* [online]. MPSV, 2014 [cit. 10.1.2021]. Dostupné z: https://www.mpsv.cz/documents/20142/953091/manual_OSPOD.pdf/71acde91-cbdd-36a4-7383-0a4c4552958a

MINISTERSTVO SPRAVEDLNOSTI. *Analýza aktuálních otázek výživného* [online]. Praha: Justice.cz, 2020 [cit. 14.11.2020]. Dostupné z: https://vyzivne.justice.cz/wp-content/uploads/2022/09/Analyza_Vyzivneho.pdf

MINISTERSTVO SPRAVEDLNOSTI. *Doporučená výchozí rozmezí pro stanovení výše výživného za účelem sjednocení rozhodovací praxe soudů v otázkách výživného na nezaopatřené děti* [online]. Praha: Justice.cz, 2010 [cit. 14.6.2023]. Dostupné z: https://justice.cz/documents/12681/724488/Doporučující_procentuální_rozmezí_výživné.pdf/ffb75f31-9623-41d9-8150-05f7cec0199a

MINISTERSTVO SPRAVEDLNOSTI. *České soudnictví 2019: Výroční statistická zpráva* [online]. Praha: Justice.cz, 2020 [cit. 18.07.2020]. Dostupné z: https://www.justice.cz/documents/12681/719244/Ceske_soudnictvi_2019_vyrocni_stat_zprava.pdf/28174b8b-c421-440b-9a17-1f48cfc50efc

NEJVYŠŠÍ SOUD. *1. rodinněprávní sympozium Justiční akademie na téma Protiprávní změna bydliště nezletilého dítěte jedním z jeho rodičů.* Dostupné z: https://www.nsoud.cz/judikatura/ns_web.nsf/0/3EBBE747CA2C252FC12584B3002FE076/$file/1.%20rodinně_právní_sympozium_Justiční_akademie.pdf

NEJVYŠŠÍ SOUD. *3. rodinněprávní sympozium Justiční akademie na téma Střídavá péče.* Dostupné z: https://www.nsoud.cz/judikatura/ns_web.nsf/0/525C1B52645C2CC2C125852200422202/$file/3._sympozium_závěry_Final.pdf

NEČAS, Petr a Jiří POSPÍŠIL. *Důvodová zpráva.* In: Ministerstvo spravedlnosti [online]. 2020. [cit. 15.11.2020]. Dostupné z: http://obcanskyzakonik.justice.cz/images/pdf/Duvodova-zprava-NOZ-konsolidovana-verze.pdf.

NOVÁK, Tomáš. *Péče o dítě po rozvodu a její úskalí.* Praha: GRADA, 2012. ISBN 978-80-247-4110-9.

NOVÁK, Tomáš, Simona CORRADINIOVÁ a Radim VYPUŠŤÁK. *Kontakt s dětmi po rozvodu: jak nepřijít o dítě.* Praha: Wolters Kluwer, 2015. ISBN 978-80-7478-910-6.

NOVÁK, Tomáš. *Některé příčiny zdánlivě nepochopitelného odmítání jednoho z rodičů po rozvodu.* Právo a rodina, 2010, 12(3), s. 16-18. ISSN 1212-866X.

NOVÁK, Tomáš. *Mýty o střídavé péči o dítě po rozvodu.* Právo a rodina, 2010, 12(6), s. 12-14. ISSN 1212-866X.

NOVÁKOVÁ, Markéta. *Metodika pro opatrovnické řízení cochemského typu.* Karviná: Akademický ústav Karviná z.s., 2019.

NOVÁKOVÁ, Markéta. *Multidisciplinární specialista, nové pojetí profese koliního opatrovníka.* Praha: Cochem.cz, 2020.

NOVÁKOVÁ, Markéta. *Zavádění interdisciplinární spolupráce v opatrovnickém řízení ve věci úpravy poměrů dětí po rozvodu.* Praha: Metodická podpora při etablování interdisciplinární spolupráce, reg. č. CZ.03.2.63/0.0/17_071/0007651, 2020.

NOVÁKOVÁ, Markéta a Pavla POLÁKOVÁ. *Metodika edukace rodičů v rozvodové situaci.* Cochem.cz, z.s., reg. č. CZ.03.2.63/0.0/0.0/19_098/0015118, 2020.

NOVOTNÁ, Věra. *Zákon o sociálně-právní ochraně dětí s komentářem.* 2. aktualizované vydání. Olomouc: ANAG, 2016. Právo. ISBN 978-80-7554-022-5.

O COCHEMSKÉ PRAXI. *Principy cochemské praxe* [online]. Cochem.cz, 2020 [cit. 18.7.2020]. Dostupné z: https://www.cochem.cz/index.php/postup/

O COCHEMSKÉ PRAXI. *Role profesí – soud* [online]. Cochem.cz, 2020 [cit. 14.11.2020]. Dostupné z: https://www.cochem.cz/index.php/postup/

ORVIN, George H. *Dospívání: kniha pro rodiče: adolescenti, rodiny a rodiče, normálnost a adolescence, riskantní chování adolescentů, přechod do dospělosti.* Praha: Grada, 2001. ISBN 80-247-0124-3.

PEMOVÁ, Terezie a Radek PTÁČEK. *Sdílené rodičovství.* Praha: Národní institut pro děti a rodinu, 2020. ISBN 978-80-87066-07-2.

PEMOVÁ, Terezie a Radek PTÁČEK. *Sociálně-právní ochrana dětí pro praxi.* Praha: Grada, 2012. ISBN 978-80-247-4317-2.

PLAŇAVA, Ivo. *Jak se nerozvádět.* Praha: Grada, 1994. ISBN 80-7169-129-1.

POLÁK, Vladimír a Pavla POLÁKOVÁ. *Projekt interdisciplinární spolupráce při rozhodování o nezletilých dětech v obvodu Okresního soudu v Novém Jičíně – inspirováno Cochemskou praxí.* Vysoká škola zdravotníctva a sociálnej práce sv. Alžběty, n.o. v spolupráci so Slovenským inštitútom pre mediáciu a mimosúdne riešenie sporov a Asociáciou rodinných mediátorov Slovenska, 2018. ISBN 978-80-972982-1-0.

POLÁK, Vladimír a Lenka WESTPHALOVÁ. *Interdisciplinární spolupráce ve věcech péče soudu o nezletilé.* Právní rozhledy: časopis pro všechna právní odvětví, 2018, roč. 26, č. 7. ISSN 1210-6410.

PRESSLEROVÁ, Pavla. *Co je rodinná terapie a rodinné poradenství* [online]. Sancedetem.cz, 2016 [cit. 15.3.2023]. Dostupné z: https://sancedetem.cz/co-je-rodinna-terapie-rodinne-poradenstvi#gsc.tab=0

PTÁČEK Radek. *Interdisciplinární spolupráce v nejlepším zájmu dítěte, Metodické doporučení pro řešení rodičovských konfliktů nejen s mezinárodním prvkem*, kapitola 5, Doporučení pro soudní znalce, Robin Brzobohatý, Martina Cirbusová, Romana Rogalewiczová a kol., Tribun EU 2015, ISBN 978-80-263-1010-5.

PTÁČEK Radek. *Rozvod je pro dítě vždycky rána. Když v ní budou rodiče dál rýpat, nezahojí se nikdy, říká psycholog*, Aktuálně.cz, 1.8.2018, Dostupné z: https://zpravy.aktualne.cz/domaci/rozvod-je-pro-dite-vzdycky-rana-kdyz-v-ni-budou-rodice-dal-r/r~9b7a101691b111e88a270c c47ab5f122/

RADVANOVÁ, Senta. *Rodina a dítě v novém občanském zákoníku.* Praha: C.H. Beck, 2015. Právní instituty. ISBN 978-80-7400-578-7.

ROGALEWICZOVÁ, Romana a Martina CIRBUSOVÁ. *Cochemská praxe v České republice: sborník příspěvků z konference pořádané Úřadem pro mezinárodněprávní ochranu dětí 14. – 15. 5. 2015 v Brně.* Brno: Tribun EU, 2015. ISBN 978-80-263-0999-4.

ROGALEWICZOVÁ, Romana. *Dítě v rodičovském konfliktu: jak zůstat dobrým rodičem i po rozchodu.* Praha: Leges, 2019. ISBN 978-80-7502-342-1.

ROGALEWICZOVÁ, Romana. *Interdisciplinární spolupráce při řešení rodičovských konfliktů* [online]. Bulletin-advokacie.cz, 2020 [cit. 05.11.2020]. Dostupné z: http://www.bulletin-advokacie.cz/interdisciplinarni-spoluprace-pri-reseni-rodicovskych-konfliktu

ROGALEWICZOVÁ, Romana. *Jaký bude další osud kolizního opatrovnictví?* Právo a rodina, 2019, roč. 21, č. 7-8. ISSN 1212-866X.

RUDOLPH, Jürgen. *JSI MOJE DÍTĚ, Cochemská praxe – cesty k lidštějšímu rodinnému právu.* Magistrát hlavního města Prahy, 2010. ISBN 978-80-254-8250-6.

RYŠÁNKOVÁ, Magdalena. *Děti, rodiče a rozvody* [online]. Rodina.cz, 2020 [cit. 28.10.2020]. Dostupné z: https://www.rodina.cz/clanek2859.htm

ŠÍNOVÁ, Renáta, Lenka WESTPHALOVÁ a Zdeňka KRÁLÍČKOVÁ. *Rodičovská odpovědnost.* Praha: Leges, 2016. Teoretik. ISBN 978-80-7502-179-3.

ŠPANHĚLOVÁ, Ilona. *Dítě a rozvod rodičů.* Praha: Grada, 2010. ISBN 978-80-247-3181-0.

ŠPECIÁNOVÁ, Šárka. *Sociálně-právní ochrana dětí.* Praha: Vzdělávací institut ochrany dětí, 2007. ISBN 978-80-86991-27-6.

TRÁVNÍČKOVÁ, Michaela. *Strategie participace dítěte v agendách Úřadu pro mezinárodněprávní ochranu dětí* [online]. ÚMPOD. CZ.03.2.63/0.0/0.0/15_017/0003544. Dostupné z: https://www.umpod.cz/documents/35829/44829/Strategie_participace_ditete_v_agendach_UMPOD__1_.pdf/3e4cf0e2-f6fc-b4f9-3e74-c4f7aa42afae?t=1636269757470

UNIE RODINNÝCH ADVOKÁTŮ. *Unie rodinných advokátů, zapsaný spolek* [online]. Unie rodinných advokátů, 2020 [cit. 20.11.2020]. Dostupné z: http://www.uracr.cz/o-nas

VYPUŠŤÁK, Radim. *K prostředkům pro zjištění názoru nezletilého v civilním řízení.* Právo a rodina, 2015, roč. 17, č. 3. ISSN 1212-866X.

WARSHAK, Richard A. *Revoluce v porozvodové péči o děti.* Praha: Portál, 1996. Rádci pro život. ISBN 80-7178-089-8.

ZATLOUKAL, Leoš a Daniel ŽÁKOVSKÝ. *Zázrak tří květin: terapie zaměřená na řešení s dětmi a dospívajícími.* Praha: Portál, 2019. ISBN 978-80-262-1484-7.

Judikatura

Nález ústavního soudu ze dne 19. 2. 2014, sp. zn. I. ÚS 3304/13 [online]. NALUS, 2020 [cit. 15.11.2020]. Dostupné z: http://nalus.usoud.cz/Search/GetText.aspx?sz=1-3304-13_2

Nález ústavního soudu ze dne 30. 12. 2014, sp. zn. I. ÚS 1554/14 [online]. NALUS, 2020 [cit. 15.11.2020]. Dostupné z: https://nalus.usoud.cz/Search/GetText.aspx?sz=1-1554-14

Nález High Court of England and Wales, RE L (Care: Threshold Criteria) [2007] 1 FLR 2050.

Nález ústavního soudu ze dne 18. 2. 2014, sp. zn. I. ÚS 1708/14 [online]. NALUS, 2020 [cit. 15.11.2020]. Dostupné z: https://nalus.usoud.cz/Search/ResultDetail.aspx?id=86780&pos=1&cnt=2&typ=result

Nález ústavního soudu ze dne 13. 3. 2012, sp. zn. II. ÚS 3765/11 [online]. NALUS, 2020 [cit. 15.11.2020]. Dostupné z: https://nalus.usoud.cz/Search/ResultDetail.aspx?id=73491&pos=1&cnt=2&typ=result

Rozhodnutí nejvyššího soudu ze dne 24.05.2016, sp. zn. 20 Cdo 380/2016 [online], https://www.nsoud.cz. Dostupné z: https://www.nsoud.cz/Judikatura/judikatura_ns.nsf/WebSearch/2DD0D5295EDE4943C1257FF7001AB25E?openDocument&Highlight=0

Legislativní předpisy

Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

Zákon č. 94/1963 Sb., o životním a existenčním minimu

Zákon č. 110/2006 Sb., o životním a existenčním minimu

Zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 202/2012 Sb., o mediaci

Zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních

Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí

Zákon č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách